વીર સં. ૨૪૭૦
ઈ. સ. ૧૯૪૩

વિ. સં. ૨૦૦૦
આત્મ સં. ૪૮

મૂલ્ય અઢી રૂપિયા
બે ભાગના પાંચ રૂપિયા

પ્રકાશક: શ્રી મોહનલાલ દીપચંદ ચોકશી
શ્રી વાડીલાલ જેઠાલાલ શાહ
મંત્રીઓ: શ્રી આત્માનંદ જૈન સભા
ગોડીજીની ચાલ : પાયધુની : મુંબઈ

મુદ્રક : મણિલાલ [illegible] પટેલ
સૂર્યપ્રકાશ પ્રિન્ટિંગ પ્રેસ :
[illegible] અમદાવાદ

[illegible]

શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરીશ્વર

(આત્મારામજી મહારાજ

અર્પણ

[ન્યાયાંભોનિધિ જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયાનંદ સૂરીશ્વરજી. (આત્મારામજી મહારાજ)]

જગત્વત્સલ, કરુણાનિધિ

શાસનનાયક, સમાજઉદ્ધારક

પૂ. ગુરુદેવને ચરણે

ગુરવી ગુજ[illegible]ના જે નવયુવાનને તમે આકર્ષિત કર્યો, જેના આત્માને પ્રજ્વલિત કર્યો, જેમની બુદ્ધિનો વિકાસ સાધ્યો [illegible] શક્તિઓને ખીલવી, જેમના જ્ઞાનનો પ્રકાશ [illegible] જેમના જીવનમાં ત્યાગ અને તપશ્ચર્યા, સેવા અને [illegible]ના પાઠો વણ્યા: જેમની નસનસમાં, રોમેરોમમાં [illegible], ધર્મ, રાષ્ટ્ર અને શાસનના કલ્યાણને માટે બલિ[illegible]ની પ્રેરણાશક્તિ, વચનસિદ્ધિ, કાર્યદક્ષતા, [illegible]આરસામાં આપી જે દીપ [illegible], અને

જે દીપે રાષ્ટ્ર, [illegible] સમાજને રોશન કર્યો :

[illegible] આપના દીપકની

જીવન[illegible]ના મીઠાંમધુરાં તેજકિરણો

આપને ચરણે અર્પણ

ચરણરજ

ફુલચંદ હરિચંદ દોશી

આ જીવન ચરિત્રનો
દ્વિતીય ભાગ
જે અનેકવિધ સામગ્રીઓથી
ને અનોખાં ચિત્રોથી સભર
બનશે. ટૂંક સમયમાં પ્રગટ થશે.

ચરિત્રનાયક

પંજાબકેસરી, શાસનપ્રભાવક

આચાર્ય શ્રી વિજય વલ્લભસૂરીશ્વરજી

में लिखवाना। इतने में गुजराती के सुप्रसिद्ध लेखक श्रीयुत फूलचंद हरिचंद दोशी की लिखी हुई उपाध्याय श्री सोहनविजयजी म. की जीवनी लोगों के वांचने में आई। तब हजारों भक्तजनों ने यही सलाह दी कि श्री गुरुदेव की जीवनी भी गुजराती में लिखाई जाय और उसके लेखक भी श्रीयुत फूलचंदभाई ही होने चाहिये। इसलिए यह कार्य श्री फूलचंदजी दोशी को सौंपा गया और उन्होंने अपने हार्दिक प्रेम से इस कार्य को किया।

आज मैं मेरा अहोभाग्य मानता हूँ कि मेरा यह प्रशस्य प्रयत्न सफल हुआ। पूर्ण आशा है कि गुणग्राहक भक्तजन इस से बहोत लाभ उठायेंगे और इस अमृतपान से अपने मानव जीवन को सफल बनायेंगे।

मु. वरकाणा तीर्थ (मारवाड़)
भादरवा वदि ७

निवेदक:—
विजयललितसूरि

બે બોલ

ધર્મવીર ઉપાધ્યાયના પ્રકાશન પછી પરમગુરુભક્ત આચાર્ય શ્રી વિજયલલિતસૂરિજીએ મને પંજાબકેસરી આ. શ્રી. વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજીના જીવનચરિત્ર માટે પ્રેરણા કરી.

આ પ્રેરણા માટે તેમની પાસે ખાસ કારણ હતું. હું આત્માનંદ જૈન ગુરુકુલ (ગુજરાનવાલા પંજાબ)માં ૭ વર્ષ નિવાસક તરીકે હતો. આ સમય દરમિયાન ચરિત્રનાયકના સમાગમનો, એમના અંતેવાસી થવાનો, એમનાં જીવન ને કવનનાં ઘણાં પાસા નિરખવાનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થયો હતો. આ ઉપરાંત આચાર્યશ્રીના સમાજકલ્યાણના વિચારો, શિક્ષણસંસ્થાઓ માટેની ઝંખનાઓ, મધ્યમવર્ગના સંતાન વિશેની ભાવનાઓ, જૈનધર્મના પ્રચાર અને પ્રગતિ માટેની હરહંમેશની તેમની [illegible] થી હું સુપરિચિત હતો. ને એ જ કારણે [illegible] હતા.

એક [illegible] અને વર્ષોની માગી [illegible] કામ કર્યું. ને મેં [illegible]

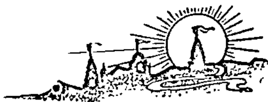
મારો-હૃદયોલ્લાસ આની પાછળ કામ કરતો હતો: પણ કેવલ ઉલ્લાસ જ કાર્યસિદ્ધિ માટે બસ નથી, એ વાતની ખાતરી મને તરત જ થઈ ગઈ.

એક તો જીવન-આલેખન જ કપરી વસ્તુ છે, તેમાંય જીવંત વ્યક્તિનું જીવન-લેખન તો લખનારની કસોટી સમાન છે. પણ તેમાં ચરિત્રનાયકનાં જૂના સંસ્મરણોએ હામ બીડાવી, અને એમના સુશિષ્ય આચાર્ય શ્રી વિજયલલિતસૂરિજી તથા પં. શ્રી સમુદ્રવિજયજી મહારાજની સતત પ્રેરણાએ વેગ આપ્યો. આ બે શ્રદ્ધેયપુરુષોદ્વારા જોઈતી સામગ્રી ને ખુલાસા પણ મળવા માંડયા.

મારી કલમે પણ કામ શરૂ કર્યું. પછી ભક્તિ અને પુરુષાર્થભર્યા પ્રયત્નને શી કમીના રહે છે! પરિણામ વાચકો સમક્ષ મોજુદ છે. મને આશા છે કે સમાજમાં જ્યારે. નવજીવનની ઉષા ક્ષિતિજ પર ઊગી રહી છે, ત્યારે આવા યુગવીરનું જીવન આપણા જીવનનું અવશ્ય રાહબર બનશે.

આ પ્રકાશનના યશભાગી તો આચાર્યવર્યના સુશિષ્ય ગુરુભક્ત આ. વિજયલલિતસૂરિજી જ છે. આ ગ્રંથનું આમુખ લખી આપવા માટે જાણીતા વિચારક ને સાહિત્યપ્રેમી શ્રીયુત મોતીચંદ ગિરધરલાલ કાપડીયાનો હું આભારી છું. પોતાના અતિવ્યવસાયી તથા પ્રવૃત્તિમય જીવનમાંથી પણ આટલી નિવૃત્તિ સાધી: તે હું તેઓશ્રીની મારા પ્રત્યેની શુભ લાગણી જ માનું છું.

આ ગ્રંથના પ્રકાશનમાં મારા લઘુબંધુસમા ભાઈશ્રી બાલાભાઈ વીરચંદ દેસાઈ (જયભિખ્ખુ) નો મોટો ફાળો છે.

બે બોલ

ધર્મવીર ઉપાધ્યાયના પ્રકાશન પછી પરમગુરુભક્ત આચાર્ય શ્રી વિજયલલિતસૂરિજીએ મને પંજાબકેસરી આ. શ્રી. વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજીના જીવનચરિત્ર માટે પ્રેરણા કરી.

આ પ્રેરણા માટે તેમની પાસે ખાસ કારણ હતું. હું આત્માનંદ જૈન ગુરુકુલ (ગુજરાનવાલા પંજાબ)માં ૭ વર્ષ નિયામક તરીકે હતો. આ સમય દરમિયાન ચરિત્રનાયકના સંપર્કનો, એમના અંતેવાસી થવાનો, એમનાં જીવન ને કવનનાં ઘણાં પાસાં નિહાળવાનો પ્રસંગ પ્રાપ્ત થયો હતો. આ ઉપરાંત આચાર્યશ્રીના સમાજકલ્યાણના વિચારો, શિક્ષણસંસ્થાઓ માટેની ઝંખનાઓ, મધ્યમવર્ગના સંતાન વિશેની ભાવનાઓ, જૈનદર્શન, સાહિત્ય અને પ્રગતિ માટેની હૃદયની તેમની [illegible] આ બધાથી હું સુપરિચિત હતો ને એ જ કારણે [illegible] આદેશ [illegible] હતો.

એક [illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible]

[illegible]

મારો-હર્ષોલ્લાસ આની પાછળ કામ કરતો હતો: પણ કેવલ ઉલ્લાસ જ કાર્યસિદ્ધિ માટે બસ નથી, એ વાતની ખાતરી મને તરત જ થઈ ગઈ.

એક તો જીવન-આલેખન જ કપરી વસ્તુ છે, તેમાંય જીવંત વ્યક્તિનું જીવન-લેખન તો લખનારની કસોટી સમાન છે. પણ તેમાં ચરિત્રનાયકનાં જૂના સંસ્મરણોએ હામ બીડાવી, અને એમના સુશિષ્ય આચાર્ય શ્રી વિજયલલિતસૂરિજી તથા પં. શ્રી સમુદ્રવિજયજી મહારાજની સતત પ્રેરણાએ વેગ આપ્યો. આ બે શ્રદ્ધેયપુરુષોદ્વારા જોઈતી સામગ્રી ને ખુલાસા પણ મળવા માંડ્યા.

મારી કલમે પણ કામ શરૂ કર્યું. પછી ભક્તિ અને પુરુષાર્થભર્યો પ્રયત્નને શી કમીના રહે છે! પરિણામ વાચકો સમક્ષ મોજુદ છે. મને આશા છે કે સમાજમાં જ્યારે નવજીવનની ઉષા ક્ષિતિજ પર ઊગી રહી છે, ત્યારે આવા યુગવીરનું જીવન આપણા જીવનનું અવશ્ય રાહબર બનશે.

આ પ્રકાશનના યશભાગી તો આચાર્યવર્યના સુશિષ્ય ગુરુભક્ત આ. વિજયલલિતસૂરિજી જ છે. આ ગ્રંથનું આમુખ લખી આપવા માટે જાણીતા વિચારક ને સાહિત્યપ્રેમી શ્રીયુત મોતીચંદ ગિરધરલાલ કાપડીયાનો હું આભારી છું. પોતાના અનિશ્ચવસાયી તથા પ્રવૃત્તિમય જીવનમાંથી પણ આટલી નિવૃત્તિ સાધી : તે હું તેઓશ્રીની મારા પ્રત્યેની શુભ લાગણી જ માનું છું.

આ ગ્રંથના પ્રકાશનમાં મારા લઘુબંધુસમા ભાઈશ્રી બાલાભાઈ વીરચંદ દેસાઈ (જયભિખ્ખુ) નો મોટો ફાળો છે.

તેમણે આ ગ્રંથને સુશોભિત કરવામાં તથા જલદી બહાર પાડવામાં ખૂબ જહેમત લીધી છે.

યાદ રહે કે આ પુસ્તકનો બીજો ભાગ પણ તરતમાં જ પ્રગટ થવાનો છે. તેમાં આ ગ્રંથમાં ન સમાઈ શકેલી ઘણીય મહત્ત્વની બાબતો આવશે. તેઓશ્રીના જીવનના સંસ્મરણીય પ્રસંગો, અદ્વિતીય પત્રધારા, પ્રેરક વ્યાખ્યાનો, અભિનંદન પત્રો, શિષ્યવર્ગ ને સુપરિચિત રાજામહારાજાઓનો પરિચય અપાશે.

આશા છે કે યથામતિ રચાયેલું આ ચરિત્ર યુગવીરના જીવનના આદર્શને મૂર્તિમંત કરશે, અને તેઓશ્રીનો વિશાળ ભક્તસમુદાય સવિશેષ સમાજસેવા સાધવા કટિબદ્ધ બનશે.

ફુલચંદ હરિચંદ દોશી
મદ્યાકર

[illegible]
પાલીતાણા

શ્રી આત્માનંદ જૈન સભા—મુંબઈ.

કાર્યવાહીની ઊડતી નોંધ

શ્રી આત્માનંદ જૈન સભાની સ્થાપના વિષે તથા સભાદ્વારા શરૂ કરેલ કાર્યોની ટૂંક નોંધ 'ધર્મવીર ઉપાધ્યાય'માં આપવામાં આવી હતી. પણ ત્યારપછી સભા પ્રગતિના પંથે કેટલા પ્રમાણમાં કૂચકદમ કરી રહી છે, તેનું દિગ્દર્શન આપવાનો પ્રયત્ન કરવામાં આવે છે.

સભ્યોનું સંખ્યાબળ વિસ્તૃત થતું જાય છે, તેમાં બીજા વર્ગના આજીવન સભ્યોની સંખ્યા—મુંબઈવાસી તથા બહાર વસનારની ખાસ ધ્યાન ખેંચે તેવી છે. વાર્ષિક સભ્યો પણ વધતા જાય છે. આંકડો સવાસોની હદે આવી ચૂક્યો છે. આ વર્ષમાં તે સંખ્યા ત્રણસોની કરવાની ભાવના છે. સંસ્થાના સભ્યોનું પ્રમાણ જેટલે અંશે વિસ્તૃત થાય તેટલે અંશે સભાના ઉદ્દેશો ને આદર્શોને બદલાવવામાં અનુકૂળતા વધે.

સભ્યોને શ્રી ફુલચંદ હરિચંદ દોશી કૃત 'ધર્મવીર ઉપાધ્યાય' આપવામાં આવેલ છે. આ ઉપરાંત આત્માનંદ શતાબ્દિ સમિતિના અને શ્રી કર્પૂરવિજયજી 'લેખસંગ્રહ ભાગ ૬ વગેરે પુસ્તકો આપવામાં આવ્યાં છે. 'શ્રી હેમચંદ્રાચાર્ય' તથા શ્રી મદુવાકર કૃત "યુગવીર આચાર્ય"ના અનુપમ ગ્રંથ આપવાની વિચારણા ચાલી રહી છે.

'વિજયાનંદ' નામના પત્રનો એક સુંદર અંક આચાર્યશ્રી વિજયાનંદસૂરિજીની જયન્તી પ્રસંગે પ્રકાશિત કરવામાં આવ્યો હતો. તેવો બીજો અંક શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યની જયન્તી પ્રસંગે પ્રકાશિત થયો છે.

આ બન્ને અંકોમાં જૈન સમાજના જાણીતા લેખકોની રંગબેરંગી લેખપ્રસાદી પીરસવામાં આવી છે અને અંકસર્જનમાં જે સુંદરતા લાવવા પરિશ્રમ સેવાયો છે, તે હરકોઈના હૃદયને આલ્હાદ ઉપજાવે તેવો છે.

અમારી ભાવનાઓ ઘણી ઘણી છે. જેનાં નિબંધો, 'માસિક પત્રિકા' સસ્તા સાહિત્યની દૃષ્ટિએ જૈન સાહિત્ય—કવિદાસ—ચરિત્ર—કથા તથા જૈન સિદ્ધાન્તદર્શક નાનીમોટી પુસ્તિકાઓ, વગેરે પ્રકાશિત કરવાની યોજના વિચારાય છે.

આચાર્યશ્રી વિજયવલ્લભસૂરિજીની પ્રેરણા અમને કાર્યને વેગ આપતા રહ્યા છે. [illegible] પણ [illegible] સાથ છે.

[illegible] માસિક [illegible] સાથે બોધપ્રદ થઈ પડે તે દૃષ્ટિએ [illegible] કવિનાં જે આવ્યાનો 'વિનય—મંત્રી' [illegible] આપવા માટે જનસમાજનું ભારે [illegible] જૈન દર્શનના આદર્શ જનોને આપ્યાનો [illegible] ગયું છે.

[illegible] કરી રહ્યા છે

[illegible]

મોહનલાલ દીપચંદ ચોકસી
વાડીલાલ [illegible] શાહ
[illegible]

[illegible]

અનુક્રમ

ખાસ નોંધ

[illegible]

[illegible]

સહાયકો

આચાર્ય શ્રી વિજયલલિતસૂરિજીની પ્રેરણાથી સહાય આપનાર સજ્જનોની યાદી

૧૦૦૦) શેઠ સકરચંદભાઈ મોતીલાલ મુલજી જે. પી.	મુ. મુંબઈ
૫૫૨) શેઠ મૂલચંદજી છગ્ગમલજી પ્રેસિડેંટ શ્રી પાર્શ્વનાથ જૈન વિદ્યાલય વરકાણા	મુ. સાદડી
૫૦૧) શેઠ ઝવેરચંદ છગનલાલ સુરવાડાવાલા	મુ. કરજણ
૫૦૧) શેઠ નાથાલાલ બેહચરદાસની પેઢી હસ્તે શેઠ મૂલચંદભાઈ લખમીચંદ	મુ. પાલેજ
૫૦૧) શેઠ ઉત્તમચંદ નેમચંદ	મુ. પાલેજ
૫૦૧) શેઠ મોહનલાલ ચીમનલાલ દોલતરામ	મુ. માણસા
૫૦૧) શા પુરુષોત્તમ સુરચંદ,	મુ. મુંબઇ
૨૫૧) શેઠ વાડીલાલ દોલતરામ	મુ. માણસા
૨૫૧) શેઠ ચંદનમલજી કિસ્તુરચંદજી	મુ. સાદડી
૨૫૦) શેઠ ભોગીલાલ છોટાલાલ સુતરીઆ પ્રમુખઃ મસ્કતી મારકેટ મહાજન	મુ અમદાવાદ
૨૦૧) શેઠ કોચરશેઠ બીકાનેરવાલા	હાલ મુ. અમૃતસર
૧૫૧) શ્રી પાર્શ્વનાથ ઉમ્મેદ જૈન બાલાશ્રમ	મુ. ફાલના સ્ટેશન
૧૨૫) શેઠ લાલચંદજી કિસનાજી	મુ. સાદડી
૧૦૧) શેઠ રાયચંદ મોતીચંદ	મુ. મુંબઈ
૧૦૧) શ્રીમાન્ ડૉક્ટર મણિલાલભાઈ કાપડીઆ	મુ. બરોડા
૧૦૧) શેઠ ઝવેરચંદ નેમચંદ નગરશેઠ	મુ. મીયાગામ
૧૦૧) શેઠ ફીકાભાઈ પ્રેમચંદ સરનાઈટ	મુ. મુંબઇ
૧૦૧) શેઠ મૂલચંદજી જ્વરંનરાજજી	મુ. ધાણેરાવ
૧૦૧) શ્રીમતી લીલાબ્હેન, હીરાબ્હેન તથા કંચનબ્હેનઃ પોતાની દીક્ષાપ્રસંગે	મુ. પાલણપુર
૧૦૧) શેઠ પુંજાભાઈ બુલાભાઇ	મુ. અમદાવાદ

૧૦૦) શેઠ પુનમભાઈ દીપચંદ — મુ. અમદાવાદ
પ્રેસિડેંટ શ્રી પાંચરૂના મહાજન — મુ. ઝગડીઆતીર્થ
૧૦૦) શ્રી જૈન શ્વેતાંબર કારખાના
હસ્તે શેઠ દીપચંદભાઈ કલ્યાણચંદ — મુ. બારૂચ
૫૧) શેઠ કેશવલાલભાઈ નાગરદાસ — મુ. આવરી (જિ. સિરોહી)
૫૧) શેઠ પુનમચંદજી ભીમાજી — મુ. કાસંદ્રી
૫૧) શેઠ પનાલાલજી હુકમાજી — મુ. સાદડા(મારવાડ)
૫૧) શેઠ લાલચંદજી ચેનાજી — મુ. " (")
૫૧) શેઠ તેજમલજી નિહાલચંદજી — મુ. ખુડાલા (")
૫૧) શેઠ સરદારમલજી મનીરામજી — મુ. ગુણાવા (")
૫૧) સંઘવી હિંમતલાલજી ફોજમલજી — મુ. બિજોવા (")
૫૧) શેઠ માણેકચંદજી બાદરજી — મુ. બાલી (")
૫૧) શેઠ ખીમરાજજી અન્નરાજજી — મુ. સાદડી (")
૫૦) શેઠ પૃથ્વીરાજજી નવલાજી — મુ. બાલાપુર
૫૧) શેઠ સુખલાલ હવલીલાલ — મુ. બાલાપુર
૫૧) શેઠ લાલચંદ ખુશાલચંદ — મુ. બાલી(મારવાડ)
૩૧) શેઠ સરદારમલજી ગમનાજી — મુ. સેવાડી (")
૩૧) શેઠ સરદારમલજી જોહાજી કોઠારી — મુ. બડોદા
૨૫) શ્રીમતી માણેકબેન ઠે. મામાની પોળ — મુ. કઠોલ(ગુજરાત)
૨૫) એક સદ્‌ગૃહસ્થ — મુ. ખંભાત
૨૫) શ્રી સંઘ — મુ. અમદાવાદ
૨૫) શેઠ ડાહ્યાભાઈ પોપટલાલ — મુ. બિરામી
૨૧) મુના જોહમલજી કેશરમલજી

કુલ રૂ. ૧૪૮૬) ની સહાયતા પ્રાપ્ત થઇ છે.

નોટ:—થોડા સમય બાદ જીવનચરિત્રનો બીજો ભાગ (ઉત્તરા
પ્રગટ થશે. ૧૦૦૦) એક હજાર તથા ૫૦૧) પાંચસો એક અને ૨૫
બીજા એકાવનની સહાયતા પ્રદાન કરવા માટે સદ્‌ગૃહસ્થોના ફોટા
જીવન પરિચય બીજા ભાગમાં આપવામાં આવશે. અતઃ ક્ષમા

આમુખ

કથાસાહિત્યમાં નવલની દૃષ્ટિએ એક સાધુ–મહાત્માના ચરિત્રને રસમય કરવામાં ઘણી મુશ્કેલી સ્વાભાવિક રીતે દેખાય છે, તેનું કારણ એ છે કે જનતાને સામાન્ય રીતે નવ રસમાં શૃંગાર કે વીર રસ જેટલો અસર કરે છે, તેટલો સાધારણ રીતે શાંત રસ અસર કરતો નથી. અને મહાત્મા કે યોગી પુરુષના ચરિત્રમાં એ બન્ને પ્રધાન રસોને સ્થાન જ ન હોવાને કારણે એને રસમય બનાવવામાં ઘણી મુશ્કેલી પડે એ વાત સમજાય તેવી છે. ગુજરાતી ભાષામાં સ્ત્રીપાત્ર વગર નવલને રસિક, આકર્ષક કે આદર્શમય બનાવવાનો હજુ સુધી કોઈએ પ્રયાસ કર્યો જણાયો નથી, અને છતાં એવાં નવલ બહુ ઓછી સંખ્યામાં અંગ્રેજી ભાષામાં મારા વાંચવામાં આવ્યાં છે. આવાં નવલોની સંખ્યા અતિ પરિમિત હોવા છતાં એની શક્યતા છે એટલી વાત જણાવતાં અત્ર વક્તવ્ય એ છે કે આ 'યુગવીર આચાર્ય' પુસ્તકના લેખક, ઉપર જણાવેલી પરિસ્થિતિના બંધનને આધીન હોવા છતાં, આખા ગ્રંથમાં રસની ક્ષતિ થવા દીધા વગર, ગ્રંથને બનાવી શક્યા છે, તેનું

કારણ વિષયને બદલાવવાની શક્તિ, પ્રસંગોના વૈવિધ્યને રસમય કરવાની આવડત અને દલીલના મુદ્દાસ નિરૂપણનું સ્પષ્ટ અંતરદર્શન જણાવે છે.

કોઈ પણ વ્યક્તિની તુલના કરવામાં અનેક પ્રસંગોનો આશ્રય લેવાનો હોય છે, પણ સાધુપુરુષનાં ચરિત્રમાં તો એનું ચારિત્ર કેવા પ્રકારનું છે, એના પ્રયાસ અને આદર્શને સુમેળ કેટલો મળે છે, એમ બાહ્ય દેખાવ કરતાં અંતરની ધગશને કેટલું સ્થાન મળ્યું છે અ આત્મનિમજ્જનને અને પરહિતને કેવી આદર્શ રીતે સમજાવી શક છે: એ ધોરણે જ એની પરીક્ષા કરી શકાય. સાધુજીવનમાં ધમા સ્થાન ન હોય, દંભને અવકાશ ન હોય, પરોપકાર વૃત્તિને જ પ્રાધ હોય, દાક્ષિણ્ય ઉન્નત પ્રકારનું હોવા સાથે એમાં આત્માર્થી વૃત્તિ હોય અને પોતાની ફરજના ખ્યાલની પાછળ ભારે પરિષહ–ઉપસર્ગો સહન કરવાની નિર્લેપ ભાવના હોય. આવી વૃત્તિ હોવી અતિ મુશ્કેલ છે, જનતાના સામાન્ય વ્યવહારથી પર છે અને અતિ ઉદાત્ત હોવા છતાં વ્યવહરવામાં દૃઢ નિર્ણય, આત્મવિશ્વાસ અને સતત ઉદ્યોગ- શીલતા માગી લે છે. આ અતિ વિશિષ્ટ ગુણગણને જાળવવા, સ્વીકારવા, સમજવા, પચાવવા અને જીવવા જેટલા મુશ્કેલ છે, તેટલા જ તેને સમજવા, સમજાવવા અને નવલના આકારમાં રજૂ કરવા અઘરા છે.

લેખકની આખી શૈલી આ દૃષ્ટિએ વિચારતાં ઘણી ફતેહમં થયેલ દેખાય છે, એ અતિ ગૌરવની બાબત છે. અતિ રસહીન દેખાત ચરિત્રને સુવાચ્ય અને રસમય બનાવવાના એકેએક પ્રસંગમાં લેખક વિશિષ્ટતા તરવરી આવે છે અને ગ્રંથની મહત્તામાં પૂરતો વધા કરી આપે છે: અને વિચારસ્પષ્ટતા સાથે ભાષા પરનો મજબૂત ક બતાવી વાંચતી વખતે આહ્લાદ કરાવે છે.

ચરિત્રના અનેક પ્રસંગો ભારે આકર્ષણીય, સુરેખ અને સુ કોઈ વાંચવા–વિચારવામાં યાદગાર અને શિક્ષણીય થઈ પડે તેવી

વીતરાગી છે અને વિચારક વાંચકને ખૂબ મજા આપે તેવા રસદાર થઈ પડયા છે. ખૂદ આચાર્યશ્રીનો દીક્ષાનો પ્રસંગ 'તીર્થંકરને ચરણે'થી શરૂ કરીને પ્રથમના અગિયાર પ્રકરણોનો પ્રત્યેક પ્રસંગ આકર્ષક પરિભાષામાં લખાયો છે અને સંકલિત યોજનાને પરિણામે મન પર છાપ પાડે તેવા આકારમાં રજૂ થયો છે.

સાધુએ વાપરવાની ભાષાસમિતિ આખા ગ્રંથના પ્રત્યેક પ્રસંગમાં ઓતપ્રોત થતી આવી છે અને પ્રતિભાશાળી વ્યક્તિની વચનશૈલી કેવી સુસ્પષ્ટ, સંશ્લિષ્ટ અને સુરુચિજન્ય હોય તેનો પરિપૂર્ણ અભ્યાસ પૂરો પાડે છે. અભ્યાસક દૃષ્ટિએ ચારિત્રમાં રંગાયલા સંતોનો પૂર્ણ પરિચય હોય, તેમની ભાષાસમિતિને સમજવાની આવડત હોય, જે આકારમાં એ ઉદ્ભવી હોય તે જ આકારમાં રજૂ કરવાની વિચાર-સ્પષ્ટતા અને વિવેચકકળા પ્રાપ્ત થયેલ હોય તો જ આવી વચન પ્રાસાદિને કાયમ કરી શકાય છે. આખા ગ્રંથનો કોઈ પણ સંભાષણ-પ્રસંગ વાંચતાં તે વખતે 'યુગવીર આચાર્ય'ને તમારી સન્મુખ જોઈ શકો, તેમની માનસિક દશામાં પ્રવેશ કરી શકો અને તેમને યથાસ્વરૂપ માનસચિત્રમાં સામે નિહાળી શકો એવી આબેહૂબ વચન ચિત્રાવલી તૈયાર કરવા માટે લેખકને અભિનંદન આપવા મન થઈ આવે છે. આ અતિ વિશિષ્ટ કળાપ્રાપ્તિ અસાધારણ છે. સાધુ મહારાજની ભાષા રજૂ કરવાની વાત અતિ કઠિન છે અને તે કરવામાં રસક્ષતિ થવા દીધા વગર ફતેહ મેળવવી લગભગ અશક્ય છે. એ વાત જે સમજે તે આખા ગ્રંથના શબ્દચાતુર્ય, ભાષામાધુર્ય અને અંતર્ગત રસ-પ્રવાહની ઊર્મિને બરાબર સમજી શકે.

લેખકે કોઈ કોઈ પ્રસંગોની ચિત્રામણ તો ભારે યુક્તિ પૂર્વક કરી છે અને તેની ગોઠવણ કરવામાં ખૂબ ઓજસ્ દાખવ્યું છે. 'ક્રાંતિકારી કે શાંતિકારી'ના ત્રીશમા પ્રકરણમાં જયપુર શહેરમાં સાધુને બંગાળી ધારી જે ગોટાળો પોલિસ કરે છે તે વખતનું આખું

હસ્ય મુનસફ માદેશ સાથે અંગ સમક્ષ રજૂ થાય છે અને આચાર્ય-ની વાર્તાનો વિનોદ, અત્યારની પરિમિત મર્યાદા ભાષા અને હાર્દ માતુર્યનો દાખલો પૂરો પાડે છે. જ્યારે પાલણપુરનો મુકાદો (પ્રકરણ ૩૨ મું). [illegible] મુકાદો અને મુનિસંમેલન માટે લખેલ વિજ્ઞપ્તિપત્ર (પ્ર. ૩૪) આચાર્યશ્રીના વ્યવહારદક્ષતા, આત્મગુપ્તતા અને કર્તવ્યપરાયણતાના પાઠો શીખવે છે. આ સર્વ પ્રસંગો લેખો યુક્તિપૂર્વક ગોઠવી [illegible] સમક્ષ સુયોગ્ય ભાષામાં અને તદુચિત સ્થાને ગોઠવી આપ્યા છે અને લેખપ્રસાદીને ચિરંજીવ કરવા માટે તેમની લેખનશૈલી માટે [illegible] થાય તેવી પદ્ધતિ તેમણે સુંદર રીતે [illegible] કરી છે.

[illegible] આચાર્યશ્રીનો ધર્મપ્રચાર માટે આગ્રહ, પોતાની સમજને [illegible] ઉપકાર [illegible] અને નામામાં પ્રેમ ઉત્પન્ન કરવાની રીતિ [illegible]. [illegible] વાંચતાં અનેક પ્રસંગો આનંદ ઉપજાવે છે. [illegible] સમાજ, અતિ ઉત્સાહમાં શાસનને [illegible] નિશ્ચિત પદ્ધતિ અને [illegible] આ યુગમાં 'યુગવીર' [illegible] અનેક પ્રસંગો [illegible] [illegible] રહેલા [illegible]

[illegible]

અને જીવનનું ધ્યેય કેળવણી અને જ્ઞાનપ્રસારને કરે, એવા કાર્ય
પાછળ ગમે તેટલી શક્તિનો ભોગ આપે અને ગીહાશયી જનમન-
રંજન કરી કામ પાર ઉતારી કેળવણીનાં અનેક કાર્યોને પાર પાડે; તે
માટે તે વ્યક્તિની દીર્ઘદર્શિતા અને આદર્શ વિચારણા માટે તો દરેક
વિચારકને સન્માન થાય એમાં નવાઈ નથી, પણ જ્યારે એ જ્ઞાન-
પ્રસારની વિવિધતા વિચારવામાં આવે ત્યારે એક મસ્તિષ્કમાંથી આટલી
પ્રેરણાપરંપરા કેવી રીતે ઉદ્ભવી પ્રસાર પામી હશે તેનું આશ્ચર્ય થયા
વગર રહે તેમ નથી અને તે વાતને યથાસ્વરૂપે બનતી રીતે રજૂ
કરવાની આવડત અને અભિરુચિ માટે લેખક તરફ આનંદ દર્શાવ્યા
વગર રહી શકાય તેમ નથી.

શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલયની સ્થાપના અને વિકાસનો પ્રસંગ
બાજુએ રાખીએ તો મારવાડ જેવા પછાત દેશમાં વિદ્યાલય સ્થાપવાની
વાતને મક્કમ કરવી કે પંજાબમાં જૈન કોલેજ કરવી કે બગવાડામાં
કેળવણીકેન્દ્ર સ્થાપવાં એ કાંઈ સાધારણ વાત નથી. આ યુગની એ
વિજય વરમાળો છે. એનાં ફળ જૈન સમાજને આગળ જતાં મળવાનાં
અને સમાજના વિકાસનાં એ સીમાચિહ્નો હોઈ અતિ આવકાર-
દાયક છે. આ સર્વ હકીકતને અતિશયોક્તિ વગર એક સ્થાને સંકલિત
કરનાર લેખકને ખરેખર ધન્યવાદ ઘટે છે. એ પ્રસંગોના ગુણદોષમાં
ઊતરવાનો મારો આશય નથી અને આમુખમાં એ દૃષ્ટિબિન્દુને સ્થાન
પણ ન હોય. મારો મુદ્દો આચાર્યવર્યના આ વિદ્યાવિલાસી ધર્મમય
જીવનસને યથાસ્વરૂપે એકઠા કરી રજુ કરવાની આવડતને અંગે ગ્રંથના
લેખકને યોગ્ય ન્યાય આપવાનો છે. લેખક 'યુગવીર'ને બરાબર
સમજ્યા છે, તેનો આશય તેણે અભ્યસી લીધો છે અને તેને બરાબર
બતાવવામાં અતિ વિશિષ્ટ આદર્શોને એમણે જીવતા કર્યા છે. આ
પ્રકારે લેખકની લેખપ્રસાદી આપણી પ્રશંસા માંગી લે છે અને તે
આપવામાં આપણે સંકોચ કરીએ તો આપણા ધર્મથી આપણે ચ્યુત
થતા હોઈએ એવું મને લાગે છે.

સર્વથી વધારે મહત્ત્વની વાત મને ભાષાસૌષ્ઠવની લાગે છે. ઘણા લેખકો અઘરી ભાષા, સંસ્કૃત શબ્દનો ઉપયોગ અને લાંબા વાક્યોનો પ્રયોગ કરી પોતાની વિદ્વત્તા બતાવવાના વ્યામોહમાં પડી જાય છે અને કોઈ કોઈ લેખકો તો પોતાનો લેખ ફરી વાર વાંચતી વખતે સુધારામાં અઘરા શબ્દોનો ઉમેરો કરે છે! એમાં વિષયનો મેળ બેસતો નથી, કુદરતી શબ્દપ્રયોગ થતો નથી અને લેખને પૂરો ન્યાય મળતો નથી. પણ સાદી ભાષા, નાનાં વાક્યો અને તરવરાટ કરતી મધ્યમ ગતિથી સંકલના યોજનાપૂર્વક થાય ત્યારે ગમ્મત સાથે જ્ઞાન મળે છે, અનુવાદ સાથે ઉચ્ચ ભૂમિકા પર ચઢવાનું પ્રાપ્ત થાય છે અને વાંચનાર લેખકે રજૂ કરી ભૂમિકા પોતાની સન્મુખ ચિત્રરૂપે રજૂ કરી શકે છે. સારા લેખકની આ અતિ વિશિષ્ટ પ્રસાદી- [illegible] વર્ષની બાળા પણ સમજી શકે તેવી [illegible] કથામન્દિરના ગ્રંથમાં કરી શકે. તે જ લેખકના [illegible] મારો મત છે. આનંદઘનજીના [illegible] વિવેચન કરે ત્યાં ભાષાશૈલીનો ઉચ્ચ પ્રયોગ માગી લે તે [illegible] ઉપદેશના લેખોમાં [illegible] અને [illegible] ઉપયોગી નથી [illegible] ભાગમાં [illegible] આકારમાં જણાવે છે. [illegible] કરી જણાવે છે તે [illegible] ગુજરાતી ભાષા [illegible] [illegible] શબ્દપ્રયોગ [illegible] પ્રયોગ અને [illegible] શબ્દપ્રયોગની [illegible] છે અને તે [illegible]

અને સાધુની ભાષાસમિતિ વધારે સૌમ્ય હોય છે, એમનો સં-વ્યવહાર એમને અમુક પ્રકારની ભાષા વાપરવાની જરૂર પાડે છે. એ કોઇને નારાજ કરે નહિ અને છતાં ચોક્કસ જવાબ આપી શકે, એક ચાતુર્માસ માટે ભક્તજનો વિજ્ઞપ્તિ કરવા આવે ત્યારે તેમનો શબ્દપ્રયોગ વિચાર્યો હોય તો તેમાં રહેલી તેમની દીર્ઘદૃષ્ટિ અને અનુરોધ કરવાની આવડતપર ખ્યાલ થાય તેવું છે. આવા પ્રયોગને બરાબર તદનુરૂપ ઉતારી લેવા એ કામ એટલું જ મુશ્કેલ છે અને તેવા ભાષાપ્રયોગો અનેક પ્રસંગે ઘણી સુંદરતાથી સ્વાધીન કર્યા છે અને ફતેહમંદીથી તેનો ઉપયોગ કર્યો છે એ હકીકત ગ્રંથવાંચનમાં વરતરી આવે છે.

બાકી આચાર્યશ્રીના જીવનમાં અનેક પ્રસંગો વર્ણનીય આવે છેઃ એમનો ગામેગામનો વિહાર, એમની અનેક વ્યક્તિઓના સ્વ-ભાવની પરીક્ષા, એમના પરિચયોનું વૈવિધ્ય અને એમની જનતાને સમજવાની અસાધારણ કુશળતા તો એટલા પ્રસંગો પૂરા પાડે કે જો લેખક તેમની સાથે હોય તો લગભગ દરેક ચાતુર્માસ માટે એક મોટું નવલ બહાર પડી શકે. અહીં તો માત્ર લાક્ષણિક મોટા પ્રસં-ગોનું એકીકરણ થયું છે, પણ હજુ ઘણો અંતર્ગત ઇતિહાસ તો બાકી છે. તે કાર્ય કોઇ અંતેવાસી શિષ્ય કે સહચારી નિરીક્ષક કરી શકે. સાધુજીવનમાં વૈવિધ્ય નથી હોતું, પણ એ દૃષ્ટા તરીકે જે વિવિધતા જોઈ શકે છે તે નાટકમાં પડેલાં પાત્રો અનુભવી શકતા નથી. આવાં મનહર ચિત્રો તો કોઈ સ્પષ્ટદર્શી મહાત્મા દોરે તો ભારે આકર્ષક અને ઉપદેશક થાય. છતાં જે ચિત્રો લેખકે દોરવા પ્રયત્ન કર્યો છે તે આકર્ષક અને મનનીય હોઈ છાપ પાડે તેવાં છે, વગર અતિશયોક્તિએ આચાર્ય મહારાજને એના સાચા સ્વરૂપે રજૂ કરે તેવાં છે અને ચરિત્રદૃષ્ટિએ, સાહિત્યદૃષ્ટિએ કે અનુકરણ દૃષ્ટિએ અપનાવવા યોગ્ય હોઈ ખૂબ મજા આવે તેવી રીતે આલેખાયાં છે. સાધુચરિત્રને આલેખવાની મુશ્કેલીથી શરૂ કરાતું આમુખ લેખકને

અભિનંદન આપે એટલે એમાં કેટલી વાસ્તવિકતા પ્રાપ્ત થઈ હશે તે સહજ સમજી શકાય તેવી હકીકત છે.

આચાર્યશ્રીના જીવન પર લખવાનો આ પ્રસંગ નથી. મારા અનેક અનુભવો યથાસ્થાને યથાસમયે હું ચીતરીશ. મારે તો આ ગ્રંથના શરૂઆતના બે બોલ લખવાના હોઈ ગ્રંથ-પરત્વે મારી વિચાર-ધારા રજુ કરી છે. બાકી આવા વિશુદ્ધ લેખકને, સાદી શૈલીના અભ્યાસીને, ઉપકારીને યથાસ્વરૂપે બતાવી આપવાની આવડતવાળાને એક વિજ્ઞપ્તિ કરું કે જો બની શકે તો આચાર્યશ્રીનો ઉપદેશ ધારા-પ્રવાહ એકઠો કરી, બરાબર ગોઠવી પ્રકટ કરવો. એમના સાતક્ષેત્રની પરસ્પરની આયોજના, સાધ્ય અને સાધક ક્ષેત્રોની વહેંચણી, સમગ્ર ધર્મને અંગે પ્રાપ્ત થતું જૈનધર્મનું અનેકાંત સ્વરૂપ, સાધુજીવનની મર્યાદા અને મહત્તા, ક્લિષ્ટમોહરહિત સ્થિતિ પ્રાપ્ત કરવાનાં કારણો, સમાજમાં ખળભળાટ કરવાની વૃત્તિની પાછળ રહેલ વિચારવશતા આદિ અનેક વિભાગો કાયમ કરવા યોગ્ય છે અને આવા લેખક એ વિચારોને એકઠા કરી મૂર્તસ્વરૂપ આપે તો સ્વપર કલ્યાણસાધક નીવડવા ઉપરાંત ભવિષ્યની પ્રજાને જરૂર માર્ગદર્શન કરાવે એમાં મને શંકા નથી.

જે શૈલી, સચોટ અને આકર્ષક શૈલીએ ચરિત્ર આલેખાયું છે તેનો અભ્યાસ કરતાં આવા વ્યવહારકુશળ અસરકારક પ્રશ્નોના નીકાલને અંગે આચાર્યશ્રીના સંમતવા યોગ્ય વિચારોને એકત્ર કરી રજૂ કરવાની પૂરી તાકાત લેખકે આ ગ્રંથના પ્રથમ ૪૩૨ પૃષ્ઠ અને જરૂર પડતાં પહેલાં મોકલી આપી સિદ્ધ કરી બતાવી છે અને એ તે દૃષ્ટિએ વિશેષ પ્રયાસ કરીને આ ગ્રંથમાં જેમ 'જીવનપ્રભા'ને કાયમ કરી છે તેમ હવે પછી આચાર્યવર્યના 'જીવનસંદેશ'ને કાયમ કરવા બની શકતો પ્રયાસ કરવા ઉત્સુકતા

મને આચાર્યશ્રીની સાથે રહેવાનું માન કરવાના અનેક પ્રસંગો પ્રાપ્ત થયા અને તે વખતે લાગ્યું છે કે હાલના વૈજ્ઞાનિક યુગ તો કે

સર્વ વિચારોનું એકીકરણ કર્યું, પણ એમ કરવા જતાં શ્રવણસુખ અને અંતર આનંદમાં વિક્ષેપ થતો હોવાથી એમ બની શક્યું નથી.
વર્ષો અગાઉ રીતે-પારસેમાં આચાર્યવર્યે 'સમયધર્મ' પર સળંગ ર કલાક ૧૫ મિનિટ સુધી વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું તે કે ત્યારબાદ સાતક્ષેત્ર પર મુંબઈ (લાલબાગ ભુલેશ્વર) માં વિવેચન કર્યું હતું તે જો સ્થાયી રૂપે થઈ શક્યાં હોત તો અત્યારે અને ભવિષ્યમાં જૈન સમાજના અનેક ગૂંચવણ ભરેલા પ્રસંગો વખતે ભારે રસ્તો બતાવે એની બરાબર સ્મૃતિ છે. અને આવા તો અનેક પ્રસંગો જાણવા, વિચારવા અને સંઘરવા યોગ્ય છે. એ ઉપરાંત જીવનનું ક્ષણિકત્વ, વ્યનો સુમાર્ગે વ્યય, બ્રહ્મચર્યની મહત્તા, પરિગ્રહ પરિમાણમાં રહેલ ખ, કષાય પરિસ્થિતિમાં રહેલી ભારે વિચિત્રતા, સામાજિક અને ાત્મિક દૃષ્ટિનો સાધવા યોગ્ય સમન્વય વગેરે આચાર્યશ્રીના ધારા-ાડની અનેક બાબતો નોંધી લેવા યોગ્ય છે અને સમાજમાં ચાર્યશ્રીની લાક્ષણિક પણ મક્કમ ભાષામાં રજૂ કરવા યોગ્ય છે.

આ તો કર્તવ્ય સૂચના થઈ, અને તે એક રીતે અપ્રસ્તુત ગણાય. બાકી જે સ્પષ્ટતાથી લેખક શ્રી ફૂલચંદભાઈએ 'યુગવીર આચાર્ય'ની 'જીવનપ્રભા' પર પ્રકાશ પાડયો છે તે અનેક રીતે અભિનંદનને યોગ્ય છે. એમની કલમને એમણે યથોચિત અવકાશ આપવા સાથે આવા પ્રસંગમાં થઈ આવતી અતિશયોક્તિ કે અત્યુ-ક્તિને સ્થાન આપવા દીધું નથી, ખોટી પ્રશંસાને એક પણ પ્રસંગે વેશ આપેલ નથી અને લેખનસંયમ જાળવી હકીકત રજૂ કરવામાં ચાર સ્પષ્ટતા આખા પુસ્તકમાં બનાવી પ્રતિભાને ઉચિત અવકાશ આપ્યો છે. દુનિયાના રચેલપચેલ વ્યવહારીને તદ્દન શુષ્ક લાગે તેવા જીવનને રસપ્રદ બનાવવાની કળાને અંગે લેખકને સવિશેષ અભિ-નંદન આપી, ઉત્તરે વાલ્મિકિ એક પ્રસંગે કહે છે તેમ 'લઘુ રામાયણ

પૂરું થયું નથી' એ વૃત્તિને સદૈવ જાગૃત રાખવા, અને તે રીતે આચાર્યવર્યના ભૂત અને ભવિષ્યત્ અનેક પ્રસંગો વિચારો, વ્યાખ્યાનો, પત્રો અને સંભાષણોનો સંગ્રહ કરી રામાયણને પૂરું કરવાનું ન બની શકે તો તેને બને તેટલું સમૃદ્ધ કરવાનો આદરેલ પ્રયાસ ચાલુ રાખવા સૂચન કરું છું. કરેલ કાર્ય તરફ સંપૂર્ણ સહાનુભૂતિ, પ્રેમ અને આનંદ બતાવી ગ્રંથકાર તરીકેની તેમની સફળતા મુક્ત કંઠે સ્વીકારતાં આ ગ્રંથને જનતા સમક્ષ વગર સંકોચે મૂકવા તેમને વિજ્ઞપ્તિ કરું છુ અને મને ખાતરી છે કે જનતા એનો સુંદર ઉપયોગ કરી પોતાની જાતને ધન્ય માનશે.

મોતીચંદ ગિરધરલાલ કાપડીઆ

મલબાર વ્યુ, ચોપાટી સી ફેસ
મુંબઈ તા. ૨૦ : ૧૨ : ૧૯૪૩

श्राद्धः श्रोता सुधीर्वक्ता,
युज्येयातां यदीश ! तत् ।
त्वच्छासनस्य साम्राज्य,-
मेकच्छत्रं कलावपि ॥

—वीतरागस्तोत्र

જે શ્રદ્ધાથી નિર્મળહૃદયી ગ્રાહક શ્રોતા હોય, અને શાસ્ત્રપારગત તત્ત્વપરખુ વક્તા હોય, તો હે દેવ ! એ બંનેના યોગથી કલિકાળમાં પણ તારા શાસનનું એક છત્ર સામ્રાજ્ય થઈ શકે છે.

મન મુંઝાય છે અને...........”

“ બા ! બા ! કેમ બોલતાં અટકી ગયાં ?
થાય છે બા ! બોલોને !”

“ શ્વાસ ચડયો લાગે છે— અરે છગન,
ભાઈ ! જરા બહેનને પણ ઉઠાડ–મગન ઉઠયો કે ?

માતા—પુત્ર એકબીજા સામું જોઈ રહ્યાં. વા
ગમગીન બની ગયું. બધાં જાગી ઊઠયાં ને બા પા
આવ્યાં.

નાના છગનથી ન રહેવાયું. તે માતાની આંખ
જોઈને રડી પડયો. મોટાભાઈએ છાનો રાખવા પ્રય

શ્વાસ જરા હેઠો બેઠો.

માતાએ છગનને પોતાની પાસે લીધો; છા
ચાંપ્યો, હાથ ફેરવ્યો, આંસુ લુછયાં; કપાળે ચૂમ

માતાની આંખ સજળ થઈ ગઈ.

“ બા ! અમને કોને આશરે સોંપતી જાય
નાનો બોલ્યો.

“ બેટા ! મોટાભાઇ છે ને ! તમને બધાંને સં
તમને ભણાવશે. તમારી બધી જાતની સંભાળ
તમે શીદને મુંઆઓ છો ? ”

“ પણ બા ! તારા વિના હું તો નહિ જ ર
મારૂં શું થશે ! ઓ—બા ! ” નાનો છગન ફ
રડી પડયો.

માતા પણ બાળકોની સેવા પામીને સંતોષ અનુભવે છે. નાનાને માથે હાથ ફેરવે છે. મોટાને આરામ લેવા ઈશારો કરે છે. ગમગીનીભરી રાત વધતી જાય છે.

"તમે બધાં હજી સુધી જાગો છો?"

"ના બા! તમે ફિકર ન કરો. તમને કેમ છે?"

"મને? મને ઠીક છે, ભાઈ!" વટપ્રદનગરના ઊંચા મિનારાઓને ગોદમાં દાબીને કાળી રાત જામતી જતી હતી, અને એક ભરેલાં ઘરબારવાળી પ્રેમાળ માતાના જીવન પર મૃત્યુની રાતના કાળા ઓછાયા પથરાતા જતા હતા.

"બા, વૈદ્ય આવી ગયા. તે કહેતા ગયા છે કે શેક બરાબર થશે તો સવારે આરામ થઈ જશે. દવા પણ આપી ગયા છે."

"ભાઈ! શેક તો તમે કર્યા જ કરો છોને. દવા તો રાત્રે મારે ક્યાં લેવી છે. તમે બધાં મારી પાસે જ છોને! મારી કેટકેટલી સેવા કરો છો? ભાઈ છગન! તું તો હવે ઊંઘી જા." શબ્દોમાં વાત્સલ્ય ગૂંજતું હતું, મોહમાયાના વલવલાટ નહોતા.

"બા! મને ઊંઘ જ નથી આવતી."

"ના, બેટા. હવે તો તું ઊંઘી જ જા."

"સારું બા!"

થોડીવાર માતા–પુત્ર શાન્તિથી પથારીમાં સૂઈ રહ્યાં. પણ અચાનક માતાએ જ શાન્તિનો ભંગ કર્યો.

"ભાઈ! આજ સાંજનું મને બરાબર ચેન નથી હો.

'તીર્થંકરને ચરણે' છગનભાઈના હ્રદયમાં કોતરાઈ ગયું. જાણે એનો જીવન—મંત્ર! ખાતાંપીતાં, સૂતાંબેસતાં પ્રિયમાતા અને એ માતાનો હ્રદયોદ્‌ગાર 'તીર્થંકરને ચરણે' એની આંખ સામે તરવરે છેઃ ભૂલ્યાં ભૂલાતાં નથી.

"બેટા છગન! તું તો મારો લાડકો છે, બેટા. તુંને તો તીર્થંકરને ચરણે સોંપું છું. તારું કલ્યાણ થશે." આશીર્વાદ આપવા હાથ ઊંચો કર્યો, ત્યાં ફરી શ્વાસ ઉપડ્યો.

બધાં ગભરાવા લાગ્યાં.

છેલ્લો સમય હતો. મોટાભાઇ સમજી ગયા. બાળકોને સમજાવી સંબંધીઓને બોલાવા મોકલ્યાં.

પાંચદસ સગાંસંબંધીઓ જલદી દોડી આવ્યાં.

મોટાભાઈ મજબૂત મન કરી માતાને નવકાર આપતા હતા.

ધર્મધ્યાન પણ કર્યું. માતા અરિહંત—અરિહંત બોલતાં બોલતાં છેલ્લો શ્વાસ લેવા લાગ્યાં. થોડીવારમાં પ્રાણ પંખેરું ઊડી ગયું. માતાજી સ્વર્ગે સીધાવી ગયાં.

પણ સ્વર્ગે સાધાવતી માતા આ નાનાં બાળકોને એકલાં છોડતી જતી હતી. એની કુટુંબકથા દુઃખદ હતી.

બાળકોના પિતાજી નાનપણમાં ચાલ્યા ગયા હતા. માતાએ બાળકોને ઉછેરી મોટા કર્યાં હતાં. માતા અને મોટાભાઇ ઘર ચલાવતા.

પણ કુદરતને તે મંજૂર નહોતું. માતા એકાએક બિમાર પડ્યાં. ભાઇઓ ખડેપગે રહ્યા. માતાની સેવા સુશ્રુષામાં બનતું કર્યું. દવાઓ કરી, ઉકાળા પાયા. પણ બધું નિષ્ફળ થવા સરજાયું હતું.

'તીર્થંકરને ચરણે' છગનભાઈના હૃદયમાં કોતરાઈ ગયું. જાણે એનો જીવન—મંત્ર! ખાતાંપીતાં, સૂતાંબેસતાં પ્રિયમાતા અને એ માતાનો હૃદયોદ્‌ગાર 'તીર્થંકરને ચરણે' એની આંખ સામે તરવરે છેઃ ભૂલ્યાં ભૂલાતાં નથી.

તેવી! કેમ ઊંઘ આવી ગઈ છે શું? ઘેર નથી જવું? શું જોઈએ છે તમારે?"

પ્રશ્નપરંપરા સાંભળી છગનભાઈ તો શરમાઈ ગયા. શું જવાબ આપવો તે સૂઝયું નહિ. ઘણા વિચારો આવ્યા ને સરી ગયા પણ બોલી ન શકાયું.

મહારાજશ્રીને વિશેષ લાગણી થઈ આવી.

"ભાઈ! તારે ધન જોઈએ છે? તું કેમ બોલતો નથી?"

"જી હા! મારે ધન જોઈએ છે?" વાકયો સરી પડયા.

"અરે ભાઈ! ઉપાશ્રયમાં તે વળી ધન હોય? હા! તું કાલે આવજે તો કોઈ શ્રાવક પાસેથી તને કાંઈક અપાવીશું, સમજ્યોને?" ગુરુમહારાજે સમાધાન કર્યું.

"ગુરુવર્ય! મારે તો સાચું ધન જોઈએ જે કદી નાશ ન પામે—જે ક્ષણિક ન હોય, તે મને આપશો." હૃદયઊર્મિના ભાવો પ્રદર્શિત થઈ ગયા.

ગુરુદેવ તો આ બાળકના વચનો સાંભળી મુગ્ધ થ ગયા. બાળકને ધન્યવાદ આપ્યા. હમેશાં વ્યાખ્યાન આવવા પ્રેરણા કરી. અભ્યાસ કરવા આવવા જણા તથા આશીર્વાદ આપ્યા:

"વત્સ યથા સમયે તારી મનોકામના પૂરી થશે

અંતરનું સુખકમળ ખીલી

'તીર્થંકરને ...

યાદ તો કેમ ભૂલાય પણ મોટાભાઈના પ્રેમભર્યા ઉછેરમાં બધાં આનંદથી રહેવા લાગ્યાં.

× × ×

આજે વટોદરાના જૈનસમાજ (શ્રીસંઘ)ના આનંદનો પાર નથી. પંજાબના સિંહસમા આચાર્યવર્ય શ્રી. આત્મારામજી મહારાજ શિષ્ય પરિવાર સાથે પધારવાના છે. પ્રવેશ મહોત્સવ ધામધૂમથી થયો. જાની શેરીનો ઉપાશ્રય હંમેશાં લોકોની ભીડોથી ઉભરાવા લાગ્યો. આચાર્યશ્રીની મીઠી મધુરી વાણી સાંભળી લોકો ધન્ય ધન્ય કહેવા લાગ્યા.

આપણા છગનભાઇ ધર્મના રાગી હતા. પૂજાસેવા, દેવદર્શન તેમને બહુ પ્રિય લાગતાં. ગુરુમહારાજ આવ્યા સાંભળી તે પણ હમેશાં ઉપાશ્રયે આવવા લાગ્યા. ગુરુવર્યની મધુરી વાણી, જગતની ક્ષણભંગુરતાના દષ્ટાંતો, જીવોની ગતિ અને મનુષ્ય જન્મની સાર્થકતા વગેરે સાંભળી છગનભાઇના મનોમંદિરમાં ' તીર્થંકરને ચરણે ' ની ભાવના ફરી જાગૃત થઇ.

સભા પૂરી થઈ. લોકોની મેદની ઓછી થઇ. ગુરુવંદણા કરી પ્રભાવના લઈ લોકો જવા લાગ્યા. ઉપાશ્રય લગભગ ખાલી થઈ ગયો. ગોચરીનો વખત થયો. સાધુઓ ગોચરી માટે બેઠા. ગુરુવર્ય નીચે આવ્યા ત્યાં તો એક કિશોર બાળક એક જગ્યાએ વિચારગ્રસ્ત બેઠો છે.

એકવડી કાયા, સૌમ્ય મુખારવિંદ, ચમકતી આંખો, વિશાળ લલાટ જોતાં જ ગુરુવર્યને આશ્ચર્ય થયું.

" કેમ ભાઈ! શું વિચારમાં છો? પ્રભાવના ન

લેવી? કેમ ઊંઘ આવી ગઈ કે શું? ઘેર નથી જવું? શું જોઈએ છે તમારે?"

પ્રશ્નપરંપરા સાંભળી છગનભાઈ તો ઢેબતાઈ ગયા. શું જવાબ આપવો તે સૂઝયું નહિ. ઘણા વિચારો આવ્યા ને સરી ગયા પણ બોલી ન શકાયું.

મહારાજશ્રીને વિશેષ લાગણી થઈ આવી.

"ભાઈ! તારે ધન જોઈએ છે? તું કેમ બોલતો નથી?"

"જી હા! મારે ધન જોઈએ છે?" વાકયો સરી પડયાં.

"અરે ભાઈ! ઉપાશ્રયમાં તે વળી ધન હોય? હા! તું કાલે આવજે તો કોઈ શ્રાવક પાસેથી તને કાંઇક અપાવીશું, સમજ્યોને?" ગુરુમહારાજે સમાધાન કર્યું.

"ગુરુવર્ય! મારે તો સાચું ધન જોઈએ જે કદી નાશ ન પામે—જે ક્ષણિક ન હોય, તે મને આપશો." હૃદયઊર્મિના ભાવો પ્રદર્શિત થઈ ગયા.

ગુરુદેવ તો આ બાળકના વચનો સાંભળી મુગ્ધ થઈ ગયા. બાળકને ધન્યવાદ આપ્યા. હમેશાં વ્યાખ્યાનમાં આવવા પ્રેરણા કરી. અભ્યાસ કરવા આવવા જણાવ્યું. તથા આશીર્વાદ આપ્યાઃ

"વત્સ યથા સમયે તારી મનોકામના પૂરી થશે."

બાળકનું મુખકમળ ખીલી ઉઠયું.

'તીર્થંકરને ચરણે' યાદ કરતા છગનભાઈ ઘર તરફ

ચાલ્યા. ગુરુદેવની પ્રતિભા-મૂર્તિ હૃદયમાં જડાઇ ગઈ.

ગુરુમહારાજ પણ બાળકને જોઇ જ રહ્યા. તેના બુદ્ધિકૌશલ્ય પર આશ્ચર્ય થયું. બાળકના ચહેરાની તેજસ્વિતા, લલાટ પરની કાંતિ, ભવિષ્યના ઉજ્જવળ જીવનની રેખાઓ વાંચી લીધી. તેમણે જોયું—આ બાળહૃદયમાં મહાન આત્મા બિરાજે છે. એ આત્મા જો ધર્મપ્રભાવથી પૂર્ણ વિકસિત થાય તો તે સમાજનું કલ્યાણ સાધશે. ધર્મનો ઉદ્યોત થશે, શાસનની પ્રભાવના થશે. ગુરુવર્ય બાળકને આનંદઉર્મિથી જતો જોઈ રહ્યા.

એ બાળક આપણા ચરિત્રનાયક પંજાબકેસરી સમાજ કલ્યાણ સાધક, શાસનપ્રભાવક, આચાર્યશ્રી વિજય વલ્લભસૂરીશ્વરજી.

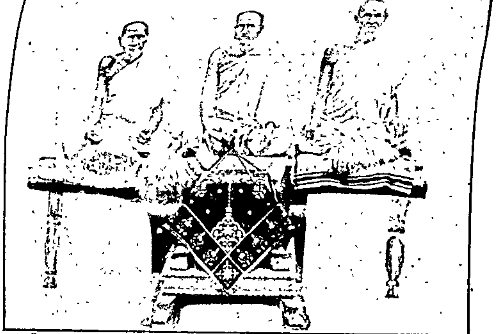
ગૂજરાતનું નૂર

[૩]

વિશ્વમૈત્રીના સંદેશ આપતી વિશ્વામિત્રી સરિતાના સુરમ્ય તીરે ગુર્જરદેશની અભિવૃદ્ધિ કરનાર 'વટોદર' વડોદરા વસેલું છે.

આ પૂણ્યભૂમિ મનાય છે. જ્ઞાનની ગંગા અહીંથી ગુજરાતભરમાં પ્રસરી છે. એ નગર પ્રતાપી મહારાજા સ્વ. શ્રીમંત સયાજીરાવ ગાયકવાડ મહારાજના દીર્ઘ રાજ્યકાળમાં સમૃદ્ધ, સુંદર અને હુન્નર-ઉદ્યોગમાં વિકાસ પામતું તેમજ સમાજ, ધર્મ અને રાષ્ટ્રજીવનને પ્રાણુપોષક સુધારાથી સંપન્ન થયું છે. આજે પણ તે ગૂજરાતમાં સુપ્રસિદ્ધ જ ગણાય છે.

આ પવિત્ર ભૂમિને મહાકવિ પ્રેમાનંદે વીરક્ષેત્ર કહ્યું છે. આ વીરક્ષેત્રમાં અનેક વીરો રાજ્યનીતિજ્ઞો, ધર્મધુરંધરો, હાપંડિતો અને રાષ્ટ્રસેવકો તથા વ્યાયામ વિશારદો ાક્યા છે.

પ્રવર્તક શ્રી કાંતિવિજયજી મ.	ચરિત્રનાયક	શાંતમૂર્તિ શ્રી હંસવિજયજી મ.

પાટણ સં. ૧૯૮૪

પુનાથી આંતરિક · વિહાર
૧૧૮૭

તો તેજ કે એક વખત વાંચે તો યાદ રહી જાય.
હંમેશાં ઊંચો જ રાખે. ગણિતમાં તો ભારે તેજ, પૂરે
ગુણ મેળવે ત્યારે જંપે. અક્ષરો તો જાણે મોતીના દ
માનસિક વિકાસ ઠીક ઠીક સધાયો ત્યાં કુદરત વિ
પિતાનું શિરછત્ર ઝુંટવાઈ ગયું. માતાની જવાબદારી
પડી. એટલું દુઃખ ઓછું હશે તેમ થોડા જ વર્ષો
માતાની શીળી છાંયડી પણ સરી પડી.

[illegible]

[illegible] મેળવ્યું. [illegible] તેમની સેવાભક્તિમાં લીન થઈ [illegible] ને ગુરુભક્તિમાં મગ્ન રહે.

છગનભાઈને ત્રણ ભાઈઓ હતા. સૌથી મોટાભાઈ હીરાચંદ, બીજા ખીમચંદ, પોતે ત્રીજા અને સૌથી નાના મગનલાલ. ત્રણ બહેનો હતી, મહાલક્ષ્મી, જમના અને રુકમણી.

છગનભાઈનો અભ્યાસ આગળ ચાલ્યો. બુદ્ધિ તેજ

તો તેજ કે એક વખત વાંચે તો યાદ રહી જાય. નંબર હંમેશાં ઊંચો જ રાખે. ગણિતમાં તો ભારે તેજ, પૂરેપૂરા ગુણ મેળવે ત્યારે જંપે. અક્ષરો તો જાણે મોતીના દાણા. માનસિક વિકાસ ઠીક ઠીક સધાયો ત્યાં કુદરત વિફરી. પિતાનું શિરછત્ર ઝુંટવાઈ ગયું. માતાની જવાબદારી વધી પડી. એટલું દુઃખ ઓછું હશે તેમ થોડા જ વર્ષોમાં માતાની શીળી છાંયડી પણ સરી પડી.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

"[illegible]!" [illegible]

"[illegible]"

"[illegible]

વૃદ્ધ માતાનો વિચાર આવે છે, ને દિલ તૂટી જાય છે. પણ તમે મક્કમ હો તો હું પણ દિલ મજબૂત બનાવીને નીકળી આવું!" હરિલાલે સ્પષ્ટતા કરી.

"છગનભાઈ! તમે શું વિચાર કર્યો?" સાંકળચંદે નાના છગનને પૂછ્યું.

"ભાઈ! તમે બધા મારાથી મોટા છો. જ્યારથી મુનિમહારાજશ્રી ચંદ્રવિજયજીનું ચોમાસું અમારા પીપળાશેરીના ઉપાશ્રયમાં થયું છે; અને તેમના પરિચયમાં હું આવ્યો છું: ત્યારનો મને તો ઠીક ઠીક વૈરાગ્યભાવ જાગ્યો છે. પણ મોટાભાઈની બીક પણ જેવીતેવી નથી."

"પણ મગનભાઈ, તમે તો અંગ્રેજી અભ્યાસ કરો છો. તમે તો નહિ જ છૂટી શકો!" વાડીભાઈએ ટકોર કરી.

"શું અંગ્રેજી અભ્યાસ કરે તે નાસ્તિક હોતા હશે! મારે તો ઉચ્ચ જીવનની ભાવના છે. આ જંજાળથી છૂટવા હું તલસી રહ્યો છું."

"ભાઈ! મારી વાત કોઈ સાંભળશો?" હરિલાલ 'સુબા'એ ઉકેલ માટે વિચાર રજૂ કર્યો.

"જરૂર! જરૂર! તમે કોઈ રસ્તો બતાવો તો તો બેરા પાર!"

"વાત એમ છે, આપણા બધાના હૃદયમાં વૈરાગ્યની ભાવના તો જાગી છે. મહારાજશ્રીના ઉપદેશની અસર તો અજબ છે; પણ વૈરાગ્ય અને બંધન વચ્ચે આપણે બધા સુંઝાયા છીએ. એમાંથી માર્ગ નીકળે એવો છે."

"તો તો તમે જ બતાવો—કયો માર્ગ ?"

"આપણે એક દિવસ નક્કી કરીએ. તે દિવસે પાંચે મિત્રો સંસારનાં બધાં બંધનો તોડીફોડીને નીકળી જઈએ. એક જ જગ્યાએ મળીએ અને પછી તો પાંચેની જોડી જગત જોઈ રહેશે!"

"વાહ! સૂબા! વાહ! તારી બુદ્ધિ તો કોઈ અજબ છે. અમે બધા કબૂલ, પણ જો જો હો કોઈ કસકી ન જતા, નહિ તો આદર્યાં અધૂરાં રહેશે." સાંકળચંદ મૂળચંદ ખંભાતીએ બધાને ચેતવ્યા.

પાંચે મિત્રો વૈરાગ્યના રંગે રંગાઈને છૂટા પડ્યા. મુક્તિના દિવસની રાહ જોવા લાગ્યા. આપણા છગનભાઈ તો પહેલેથી ઉત્સુક હતા. પૂર્વજન્મના સુકૃત, માતાનો 'તીર્થંકરને ચરણે' નો સંદેશ અને મહારાજશ્રીની અમૃત વાણી વગેરેથી પ્રભાવિત થઈને સંસાર તરફ ઉદાસીન હતા જ. મિત્રોના સંકલ્પથી તેમને આનંદ થયો. રાત્રિ-દિવસ રોજ ધૂન, રોજ સ્વપ્નો. જેમ જેમ દિવસ નજીક આવતો ગયો તેમ તેમ છગનભાઈનું મન પ્રફુલ્લ રહેવા લાગ્યું.

પણ વિધિનું નિર્માણ તો જુદું જ હતું. યોજનાના ઘડવૈયા [illegible] ભેગા જ પહેલા ફસક્યા. વૈરાગ્યભાવ [illegible] ગયો; એટલું જ નહિ પણ પોતાના સાથીદારોના [illegible] ઘરના માણસોને પહેલેથી દીધા. [illegible]—જેના નિમિત્ત [illegible] બધાના વૈરાગ્યના [illegible] પડ્યા. છગનભાઈની પરિસ્થિતિ તો પૂર્ણ જ

શું ? તેમનું સોનેરી સ્વપ્ન વિલીન થઈ ગયું. આશાને મહેલ કકડભૂસ કરતો ધસી પડ્યો.

× × ×

૧૯૪૨ ની સાલ ચાલતી હતી. આચાર્ય શ્રી વિજયાનંદસૂરિજી મહારાજ વડોદરામાં પધાર્યા અને સૂતેલી વૈરાગ્યભાવના ફરી જાગૃત થઇ અને છગનભાઇને કયું સાચું ધન જોઈતું હતું તે આપણે જોઈ ગયા.

આચાર્યશ્રીના પરિચય અને અભ્યાસથી ભાવના વિશેષ દૃઢ થઇ પણ મોટાભાઇ ખીમચંદભાઈની ધાક એવી હતી કે કશું બોલી શકાતું નહિ. આચાર્યશ્રી તો વિહાર કરી ગયા. છાણી સુધી સાથે ગયા. પાછા આવવાની મરજી નહોતી પણ ભાઈની સાથે ચૂપચાપ આવવું પડયું.

મહારાજશ્રી તો ગયા પણ તેમના શિષ્ય શ્રી હર્ષવિજયજી મહારાજ વડોદરામાં રહ્યા હતા. તેમની પાસે વારંવાર જતા અને પોતાની ભાવનાને પોષતા હતા.

પાંચ ભેરુએ સંસારનો ત્યાગ કરી દીક્ષા લેવાના મનોરથો ઘડયા. એક સાથે નીકળી જવા નિર્ણય કર્યો. પાંચે ભેરુઓમાં આપણા ચરિત્રનાયક તો મક્કમ હતા. જ્યારે ચાર તો ફસકી પડયા. ચાર ગતિમાંથી છૂટી દીપક રૂપે જગતને પ્રકાશ આપવાની દૃષ્ટિ તો એક ઝીણી જ્યોતને મળી, અને એ જ્યોત જ્વલંત નીવડી. અજ્ઞાનરૂપી અંધકારમાં રડવડતાં હજારોને એ દીપકે પ્રકાશ પાથર્યો. ચાર દીવી ટમટમ થઈ સંસારમાં જ વિલિન થઈ ગઇ. પાંચમા તેજોમય ચંદ્રે જગતનાં અંધારા ઉલેચ્યાં અને ખપી જીવોને પ્રકાશિત કર્યા.

મધુરાં સ્વપ્ન

[૫]

આજ છગનભાઈના આનંદનો પાર નહોતો. ગુરુ મહારાજ સાથે જવાની મોટાભાઈની રજા મળી ચૂકી હતી. શાળામાં રજા હતી. મોટાભાઈને પણ થોડો થોડો વિશ્વાસ બેઠો હતો.

ઘણા ઘણા દિવસે આજે ગુરુદેવ મળ્યા હતા. હવે અહીં મોટાભાઈની બીક નહોતી, ઘરની ચિંતા નહોતી, જલદી જલદી પાછા જવાની ફિકર નહોતી. સ્વાધીનતાનો આજે પ્રથમ દિવસ હતો. મહારાજશ્રી સાથે [illegible] [illegible] નિર્ણય જણાવ્યો. દીક્ષા માટે [illegible] અને અહીંથી ઘેર પાછા ન જવાની મક્કમતા [illegible] તેમ મનને દૃઢ કર્યું.

ગુરુમહારાજે તેમની ભાવનાને પોષી. સમય આવ્યે [illegible] તેમ આશ્વાસન આપ્યું.

[illegible] મહારાજશ્રીએ [illegible]

ત્યાં ખીમચંદભાઈ હાજર જ હતા. ભાઈને જોઈને આભા જ બની ગયા. શું બોલવું તે સૂઝે જ નહિ. ચાર પાંચ ધોલ ખાઈ લીધી. ભાઈ સાથે જવું પડયું. સારા કામમાં સો વિઘ્ન વાળો હિસાબ થયો. ગુરુમહારાજને છોડીને મોટાભાઈની સાથે જવું પડયું. આત્મા તો ગુરુદેવ પાસે હતો, ખોળિયું ભાઈ સાથે જતું હતું.

આત્મા ઝંખતો હતો આઝાદી, મન ઊડતું હતું ગુરુની પાસે, કાયા પિંજરમાં પડી હતી. ભાઈની પણ દેખરેખ હવે વિશેષ રહેતી. બહાર જવાનું બંધ થયું હતું. શાળા ને દુકાન સિવાય બીજે જવાની મનાઈ હતી.

મન મૂંઝાવા લાગ્યું. છૂટવા માટે યુક્તિ—પ્રયુક્તિઓ શોધાવા લાગી, આમ ને આમ કયાં સુધી ચાલશે તેમ વિચાર આવ્યો.

" હવે શું થાય ? આમ ને આમ તે કેમ રહેવાય ? શું ગુરુમહારાજની મારા પર કૃપાદૃષ્ટિ નહિ હોય ! અરે, હું તો સૂતાં, બેસતાં, ખાતાં, પીતાં ગુરુમહારાજ ને તેમના પવિત્ર ઉપદેશને અને તેમની સૌમ્ય મુખાકૃતિને યાદ કર્યા જ કરું છું. કર્મના ફળ પણ કેવા છે ?

" મોટાભાઈનો પણ તેમાં દોષ શું ? તેમણે નાનપણથી મને મોટો કર્યો, ભણાવ્યો, ગણાવ્યો, અને આજે હું તૈયાર થયો એટલે ચાલી નીકળું તો તેમને કેટલું દુઃખ થાય ? પોતાના બાંધવને કોઈ સાધુ થવા દે ખરા ? પણ મારો આત્મા તો હવે અકળાય છે. મારાથી તો હવે નથી

"કૃપાનાથ! અપરાધ ક્ષમા કરો!"

"પણ જણાવતો ખરો કે એકાએક પત્ર કેમ લખ્યો?"

"ગુરુદેવ! કેટકેટલા વખતથી હું દીક્ષાનો વિચાર સેવું છું; આપશ્રી તો મોટાભાઈની રજા વિના દીક્ષા આપવાના નથી. હું એક દિવસ અકળાયો, મુંઝાયો પછી વિચાર આવ્યો કે મોટાભાઈને બોલાવીને આ વાતનો નિર્ણય કરાવી લઉં, મોટાભાઈ તો નિશ્ચિંત હતા કે હું રજા દઈશ ત્યારે આપ દીક્ષા આપશોને!"

"તારું ભલું થાય! ખરી યુક્તિ શોધી! ત્યારે હવે ખીમચંદભાઈ રજા આપી દેશે, કેમ?"

"કૃપાનિધાન! ગરજ તો મારે છે, ખીમચંદભાઈને નથી. વડોદરામાં તો મારું શું ચાલે? મેં વિચાર્યું આપશ્રીજીની પાસે ખીમચંદભાઈનો સૂતેલો આત્મા જાગૃત થશે, અને મારી ભાવના સિદ્ધ થશે."

"પણ ખીમચંદભાઈ આવત નહિ તો તું શું કરત?"

"ગુરુદેવ! એટલા માટે તો રજીસ્ટર પત્ર મોકલ્યો હતો. જેથી ન આવે તો સંમતિ ગણી શકાય અને આપને વિનંતી કરી શકાય."

"પણ હું ખીમચંદભાઈની રજા વિના દીક્ષા ન આપત તો!"

"તો! તો! દયાળુ મેં નવો જ વિચાર કરી રાખ્યો હતો."

"એ શું?"

" મોટાભાઈ ! મારા દુઃખનો કાંઈ પાર છે ! એક
એક આફત હોય છેજ. હમણાં ઘરમાં તબીયત બરાબ
નહોતી. હજી બે દિવસથી ઠીક છે ત્યાં બીજી ઉપાધિ આવ
પડી." ખીમચંદભાઈએ મુશ્કેલી બતાવી.

" પણ છે શું, ખીમચંદ ! વાત તો કર."

" છગન પાલીતાણાથી મહારાજ સાહેબની સાથે
રાધનપુર ગયો છે. ત્યાંથી રજીસ્ટર કરેલો પત્ર આવ્યો છે
કે મારી દીક્ષા થવાની છે."

" કાગળ તો એક મારા પર પણ છે અને ગોકુળ-
કાકા મળ્યા હતા તે પણ કહેતા હતા કે મારા પર પણ
એક કાગળ છે."

" પણ હવે મારે કરવું શું ! છગનની પાછળ તો
હેરાન થઈ ગયો. રાધનપુર જાઉં પણ ત્યાં મારું કોણ ?"

" ભાઈ ખીમચંદ ! એમ ચિંતા કર્યે કંઈ ચાલશે !
તું જા, સાથે દીવાળીફઈને તેડી જા. પણ જો ત્યાં કાંઈ
ધમાલ ન કરીશ. છગન હવે કાંઈ નાનો નથી. ઘેર ન
આવે તો જબરદસ્તી લાવીને પણ તું શું કરીશ ? મહા-
રાજશ્રીને વિનતિ કરજે. અને છગનને સમજાવજે, નહિતો
પછી જેવું નિમિત્ત. તેના ભાગ્યમાં જ ત્યાગ હશે તો આપણે
શું કરવાના હતા ?"

ખીમચંદભાઈ ફૈબાની સાથે ચાલી નીકળ્યા. રાધ
નપુર સુધી રેલનું સાધન હતું નહિ. હારીજ સુધી રેલમાં જઈ ત્યાંથી
[illegible]નગીની તપાસ કરી પણ બળદગાડી ન મળી. હવે

શું થાય! જલદી પહોંચવું જોઇએ. છેવટે તપાસ કરતાં એક ઊંટ મળ્યું તે ભાડે કરી મહા મુશ્કેલીએ રાધનપુર પહોંચ્યા અને સીધા ઉપાશ્રયે ગયા.

"સાહેબ! મને પત્ર તો લખવો હતો!" ખીમચંદભાઈ ગુરુમહારાજને વંદણા કરતાં કરતાં બોલી ઊઠયા.

"પણ છે શું ખીમચંદભાઇ"

"બીજું શું હોય સાહેબ! છગન મારા ગરીબનું રતન છે. મારી જમણી ભૂજા છે. મારો છગન મને પાછો આપો. હું તમારે પગે પડું છું. મારો લાલ હું નહિ આપું—નહિ આપું." ખીમચંદભાઈ જોરજોરથી રડી ઉઠયા.

"ખીમચંદભાઈ! શાંતિ રાખો. મને બધી વાત સમજાવો. તમે બિલકુલ નિશ્ચિંત રહેજો." મહારાજશ્રીએ આશ્વાસન આપતાં કહ્યું.

"સાહેબ! છગનનો મારા પર રજીસ્ટર પત્ર છે. શ્રી હીરાચંદભાઈ અને શ્રી ગોકુલભાઈ ઉપર પણ તેજ દિવસે પત્ર હતા. છગન લખે છે કે મારી દીક્ષા થવાની છે."

"ભોળા! શું વાત કરે છે! અહીં તો કોઈ જાણતું ય નથી."

"પણ સાહેબ, જુઓ આ છગનનો પત્ર."

એટલામાં રાધનપુરના આગેવાનો શ્રી હીરચંદભાઈ. શ્રી મોહનલાલ પારેખ, શ્રી ગોડીદાસભાઇ વગેરે ઉપાશ્રયમાં આવી પહોંચ્યા તેઓએ પણ ખીમચંદભાઈને ધીરજ આપી અને કહ્યું.

" મોટાભાઈ ! મારા દુઃખનો કાંઇ પાર છે ! એ
એક આફત હોય છે‌જ. હમણાં ઘરમાં તબીયત બરાબ
નહોતી. હજી બે દિવસથી ઠીક છે ત્યાં બીજી ઉપાધિ આ
પડી. " ખીમચંદભાઈએ મુશ્કેલી બતાવી.

" પણ છે શું, ખીમચંદ ! વાત તો કર. "

" છગન પાલીતાણાથી મહારાજ સાહેબની સાથે
રાધનપુર ગયો છે. ત્યાંથી રજીસ્ટર કરેલો પત્ર આવ્યો છે
કે મારી દીક્ષા થવાની છે. "

" કાગળ તો એક મારા પર પણ છે અને ગોકુળ
કાકા મળ્યા હતા તે પણ કહેતા હતા કે મારા પર પણ
એક કાગળ છે. "

" પણ હવે મારે કરવું શું ! છગનની પાછળ તો
હેરાન થઇ ગયો. રાધનપુર જાઉં પણ ત્યાં મારું કોણ ? "

" ભાઈ ખીમચંદ ! એમ ચિંતા કર્યે કંઇ ચાલશે ?
તું જા, સાથે દીવાળીફઈને તેડી જા. પણ જો ત્યાં કાંઈ
ધમાલ ન કરીશ. છગન હવે કાંઈ નાનો નથી. ઘેર ન
આવે તો જબરદસ્તી લાવીને પણ તું શું કરીશ ? મહા-
રાજશ્રીને વિનતિ કરજે. અને છગનને સમજાવજે, નહિતોં
પછી જેવું નિમિત્ત. તેના ભાગ્યમાં જ ત્યાગ હશે તો આપણે
શું કરવાના હતા ? "

ખીમચંદભાઈ ફોઈબાની સાથે ચાલી નીકળ્યા. રાધ
પુર સુધી રેલનું સાધન હતું નહિ. હારીજ સ્ટેશને ઉતરીને
...ની તપાસ કરી પણ બળદગાડી ન મળી. હવે

"કૃપાનાથ! અપરાધ ક્ષમા કરો!"

"પણ જણાવતો ખરો કે એકાએક પત્ર કેમ લખ્યો?"

"ગુરુદેવ! કેટકેટલા વખતથી હું દીક્ષાનો વિચાર સેવું છું. આપશ્રી તો મોટાભાઈની રજા વિના દીક્ષા આપવાના નથી. હું એક દિવસ અકળાયો, મુંઝાયો પછી વિચાર આવ્યો કે મોટાભાઈને બોલાવીને આ વાતનો નિર્ણય કરાવી લઉં, મોટાભાઈ તો નિશ્ચિંત હતા કે હું રજા દઈશ ત્યારે આપ દીક્ષા આપશોને!"

"તારું ભલું થાય! ખરી યુક્તિ શોધી! ત્યારે હવે ખીમચંદભાઈ રજા આપી દેશે, કેમ?"

"કૃપાનિધાન! ગરજ તો મારે છે, ખીમચંદભાઈને નથી. વડોદરામાં તો મારું શું ચાલે? મેં વિચાર્યું આપશ્રીજીની પાસે ખીમચંદભાઈનો સૂતેલો આત્મા જાગૃત થશે, અને મારી ભાવના સિદ્ધ થશે."

"પણ ખીમચંદભાઈ આવત નહિ તો તું શું કરત?"

"ગુરુદેવ! એટલા માટે તો રજીસ્ટર પત્ર મોકલ્યો હતો. જેથી ન આવે તો સંમતિ ગણી શકાય અને આપને વિનંતી કરી શકાય."

"પણ હું ખીમચંદભાઈની રજા વિના દીક્ષા ન આપત તો!"

"તો! તો! દયાળુ મેં નવો જ વિચાર કરી રાખ્યો હતો."

"એ શું?"

"શ્રી સંપતવિજયજી મહારાજશ્રીની જેમ સ્વયં દીક્ષા લેવાનો."

"ખીમચંદભાઈ! હવે આ આત્માને તમે ઘેર લઈ જઈને પણ શું કરશો! કોઈ વાતનો તન્ત કરવો ઠીક નહિ. હવે તો હું પણ તમને શું કહું?"

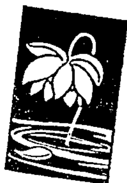
"સાહેબ! હવે આપ આજ્ઞા આપો. ખીમચંદભાઈ જમી પરવારીને આવશે પછી બધો વિચાર કરીશું. વખત બહુ થઈ ગયો."

"હા! નીરચંદભાઈ જરૂર ખીમચંદભાઈને લઈ જાઓ. તમે પણ બધા મળીને વિચાર કરો અને આ પરિસ્થિતિમાં શું થઈ શકે તેનો ઉકેલ લાવો." આચાર્યશ્રીએ વિચાર કરવા સૂચના કરી.

"ભાઈ છગન! ચાલો આજે આપણે બન્ને ભાઈઓ સાથે જમીએ." ખીમચંદભાઈના હૃદયમાં બંધુપ્રેમ જાગ્યો.

"મોટાભાઈ! આજે ચતુર્દશી છે. મારે ઉપવાસ છે. હું આવીને શું કરીશ!"

"ભાઈ! તું મારી પાસે બેસજે, ખાઈશ નહિ."
"તો ચાલો! હું તૈયાર છું."

કસ્તુરીની દલાલી

[૧૦]

"તું તારું જ ધાર્યું કરવાનો કેમ છગન!" જમીને બન્ને ભાઇઓ વાતે વળગ્યા.

"એટલે ?"

"દીક્ષા લેવાની ઉતાવળ શું છે?"

"મોટાભાઇ, હું કેટલા વર્ષથી તપશ્ચર્યા કરું છું ? હવે ા છેવટનો નિર્ણય કરી આપો."

"તો છસાત મહિના રોકાઈ જા. હું ચોમાસા પછી ને દીક્ષા માટે રજા આપીશ."

"મોટાભાઈ! છસાત મહિના તો શું છ–સાત વરસ ક એક પળ આ કાયાનો શું ભરોસો ? કર્યું તે કામ. તમે ી શકશો કે આપણે બધા અમર રહેવાના છીએ ?"

"ભાઈ, તે તો કેમ કહેવાય?"

"તો હું હવે વિલંબ કરવા નથી માગતો. કાલે કાંઈ અકસ્માત થયો તો મારા મનના મનોરથ મનમાં જ રહી જાય. આપ કૃપા કરીને આજ્ઞા આપો એટલું જ નહિ પણ આગળ થઈને મને દીક્ષા આપો. તમે તમારું વચન પાળો."

"કયું વચન?"

"ભૂલી ગયા, મોટાભાઈ! અમદાવાદમાં આપે મહારાજ સાહેબને કહ્યું હતું કે થોડા સમય આપ પોતાની પાસે રાખી ભણાવો પછી સમય આવ્યે હું પોતે તેને દીક્ષા અપાવીશ."

"વાત તો મેં કરી હતી."

"વળી મહારાજ સાહેબે તો પોતાનું વચન પાળ્યું છે. આજસુધી દીક્ષાનું નામ પણ નથી લીધું. આપ આપનું વચન પાળી બતાવો અને આપની ધર્મજ્ઞતા અને ઉદારતા દર્શાવો."

"ખીમચંદ! જોયુંને બાઈ! કેવો તડાકફડાક વાત કરે છે. છે લાજ શરમ? પહેલાં કદી સામે બોલતો હતો? તું હવે તેને ઘેર લઈ જઈને પણ શું કરીશ. આનાથી તારું દારિદ્ર શું દૂર થવાનું? ચાલો ઘેર જઈએ." ફઈબાએ છગનભાઈના સ્પષ્ટ નવાબજવાબ જોઈને આશા છોડી.

"ફઈબા! હું તો એનો એક છગન છું. પણ મારી મોરજ હવે નથી છે અને ના કહે છો તે બનાવાર છે મને [illegible] પણ શું કરું!"

"ઓહો ! ભાઇ તો મોટા પંડિત બની બેઠા." ફઈબા દાઢમાંથી બોલ્યાં.

"મારે પ્રતિક્રમણનો સમય થઇ ગયો છે. હું જાઉં છું." છગનભાઇ પોતાનો સમય થઈ જવાથી ઊઠીને ચાલ્યા ગયા. ફઈભિત્રાઓ વાતો કરતાં બેસી રહ્યાં.

રાધનપુરમાં શ્રી ગોડીદાસભાઈ આગેવાન અને ધર્મપ્રેમી સજ્જન હતા. તેમની પ્રતિષ્ઠા આખા રાધનપુરમાં સારી હતી. લોકો તેમની સલાહ લેવા આવતા, અને જેટલી તેમની વાત માનવામાં આવતી તેટલી કોઈકોઇવાર મુનિરાજની પણ નહોતી માનવામાં આવતી. આચાર્ય મહારાજશ્રીને તેઓ માંડલથી વિનતી કરીને રાધનપુર લઈ આવેલા. તેથી તો આચાર્યશ્રીના આગમનથી આખાએ રાધનપુરમાં અપૂર્વ ઉત્સાહ ફેલાયો હતો.

શ્રી ગોડીદાસભાઇ છગનની ધર્મભાવના, તપશ્ચર્યા, અભ્યાસીવૃત્તિ અને વિનમ્રતાથી પરિચિત હતા. તેમની દીક્ષાની ભાવના કેવી સતેજ છે તે તો તેમણે હમણાં જ ભાઈ બાઈની વાતચીત ઉપરથી જાણ્યું. ખીમચંદભાઈનો બંધુપ્રેમ અને તેમની ભાઈ પ્રત્યેની લાગણી પણ તેઓ સમજી શકયા. પણ આમાંથી ઉકેલ લાવ્યા સિવાય પણ છૂટકો નહોતો. છગનભાઈ તો હવે દીક્ષા માટે અધીરા થઈ ગયા હતા. તેમની ધીરજ હવે ખૂટી ગઈ હતી. ખીમચંદભાઈ પણ હવે કાંઈક સમજ્યા તો હતા પણ તેને થોડાં સિંચનની જરૂર હતી. ફઇબાઈજીની વાતો પૂરી થઈ ને ખીમચંદ ભાઇ હજી તો વિચારગ્રસ્ત બેઠા હતા ત્યાં ગોડીદાસભાઇ

જઈ પહોંચ્યા.

"ખીમચંદભાઈ! તમારી મૂંઝવણ હું જાણું છું. ભાઈ જેવા ભાઈને હંમેશને માટે જવા દેવો તે કેમ બને! પણ તમે તો સમજુ છો. તમારામાં પણ ધર્મભાવના તો છે જ, માત્ર મોહજ છૂટતો નથી."

"આપ કહો છો તે બરાબર છે."

"બીજી રીતે વિચારીએ. છગનની વાત તમે જાણો છો. તેની વૃત્તિ હવે સંસાર તરફ છે જ નહિ. તેની તપશ્ચર્યા અને તેજસ્વિતા વિષે તો અમે બધા પણ સાક્ષી છીએ."

"હું પણ બધું જાણું છું. તે તો જન્મથી 'તીર્થંકરને ચરણે' બેઠો છે. મારાં માતુશ્રી પણ તેમ કહેતાં."

"તો પછી વ્યર્થ અન્તરાય કર્મ શા માટે બાંધો છો? હવે તે ઘેર તો આવીજ રહ્યો. તમે વિશેષ તંગ કરશો તો કોણ જાણે શું કરી બેસે?"

"ગોકળદાસભાઈ! તેની ઘર પાછા આવવાની આશા તો અમને પણ છેજ નહિ."

"તો પછી ખીમચંદભાઈ! આપના હાથેજ આ મંગળકાર્ય કેમ ન કરવું? તેમાં તો કસ્તૂરીની દલાલી છેને?"

"ગુરુજી! હું તે સમજું છું. જ્યારથી આચાર્ય મહારાજ વડોદરા પધાર્યા હતા ત્યારથી મારી ભાવના જાગ્રત થઈ છે. હું તો ધર્મ જાણતો નહોતો પણ ગુરુ મહારાજના ઉપદેશો અને છગનની પ્રેરણાથી મારા હૃદયના [illegible] [illegible] થતી જાય છે

"તો તો પછી છગનને તમે રજા આપો–તમારે રજા આપવી જોઈએ."

"પણ એ ભાવના એટલી બધી તો નથી જાગૃત થઈ કે મારી જમણી ભુજા સમાન મારાં પ્રિયબંધુને સાધુ થવા દઉં."

ભાઈ! તમારી વાત સાચી છે. દુનિયામાં મોહબળ બહુ મોટી છે. તે તો તમે સમજો છો ને!

"ગોડીદાસભાઈ, હું સમજું છું, પણ કરું શું!"

"કેમ શું કરું! તમે જુઓ છો કે તમે મારો છગન! મારો છગન! કરતા ફરો છો. છગનને તમારી પડી નથી. તમને છગનનું રટણ છે, છગનને તેના સ્વાર્થનું—મુક્તિનું છે. આ દશામાં મોહ રાખીને શું કરશો? કર્મબંધન સિવાય તમારા હાથમાં આવશે શું? હું તો કહું છું તમે મિથ્યા મોહને છોડો અને છગનને તેની મનોકામના પૂર્ણ કરવામાં તમે સહાયભૂત થાઓ. હવે રાત બહુ ગઈ છે. તમે આરામ કરો."

ખીમચંદભાઈના મનમાં ગોડીદાસભાઈના વિચારોએ ઉથલપાથલ મચાવી મૂકી. ઊંઘ તો નસીબમાં નહોતી, મનમાં દ્વંદ્વયુદ્ધ ઊભું થયું. "છગન તો હવે ઘેર જવા તૈયાર નહોતો. મન છગનને દીક્ષાની આજ્ઞા દેવા માનતું નહોતું. જબરદસ્તી પણ ક્યાંસુધી થઈ શકે?"

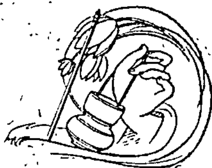
છેવટે ખીમચંદભાઈનો મોહનો પડદો તૂટી ગયો. હૃદય-પરિવર્તન થઈ ગયું. તેમને આજે સંસાર વિશાળ દેખાયો. કસ્તુરીની દલાલીની વાત એમને હૈયે વસી ગઈ.

આજસુધી જે બંધુપ્રેમની પાછળ મોહાંધતા હતી સરી પડી. જગતના કરોડો માણસો મોહરૂપી મદિરા ઉન્મત્ત પાગલ થઈ રહ્યા છે અને તેની પાછળ જીવનના ઉચ્ચમાં ઉચ્ચ ધ્યેયને ભૂલી જાય છે; તે છગને વર્ષો પહેલાં સમજેલું સત્ય આજે તેમને સમજાયું. આજેજ તેઓ સ્પષ્ટ જાણી શક્યા કે છગનભાઈનો જીવાત્મા ઉચ્ચતમ કોટિનો છે. તે મારા જેવા રંકનું રત્ન છે, ઘરમાં પડી રહેવા તે સર્જાયું નથી.

તેની સાધના મહાન છે. ઘર નહિ, કુટુંબ નહિ, કોમ નહિ, ગામ નહિ, નગર નહિ, પણ જગતના બધા મનુષ્યો, એટલુંજ નહિ પણ જગતના પ્રાણી માત્રના કલ્યાણ માટે એ મહાન આત્મા મારે ત્યાં નિમિત્તરૂપે ભૂલો ભટકયો આવી ચઢ્યો છે. પ્રાણીમાત્ર તેનું કુટુંબ-તેનું ઘર છે. હું કોણ તેને બંધનમાં બાંધી રાખનાર? અને તેના ત્યાગથી-સંયમથી હું, મારૂં કુટુંબ, મારી કોમ, મારો દેશ ઉજ્જ્વલ થશે."

ખીમચંદભાઈની ભાવનાઓ સતેજ થઈ. ઉર્મિઓ જાગી ઉઠી. થોડી જ ક્ષણો પહેલાંના ખીમચંદભાઈ ખદલાઈ ગયા. કર્મબંધનના દલાલ ધર્મમુક્તિના દલાલ બની ગયા.

હવે એમને જંપ નહોતો, આરામ નહોતો, તેઓ એકાએક ઉઠયા અને શાંતનિદ્રા લઈ રહેલા ગોડીદાસ ભાઈના પલંગ પાસે ગયા.

અમૃત–ચોઘડિયું

[૧૧]

“ કોણ એ !” અવાજ થતાં જ ગોડીદાસ...
જાગી ઊઠયા.

“ એ તો હું ખીમચંદ ! ”

“ ખીમચંદભાઇ ! કેમ ઊંઘ ન આવી ! ”

“ ઊંઘ કયાંથી આવે ગોડીદાસભાઈ ! તમે મારું મન
ફરી લીધું. વિચારની પરંપરા ચાલી. મોહરાજનો પંજો
એવો સખત કે તેમાંથી છૂટાય નહિ પણ તમારી વાણીની
અસર પણ અજબ થઈ. ગુરુદેવની કૃપા મારા પર વરસી,
મારા બાંધવવીર છગનની મહત્વાકાંક્ષા મારા મનમાં વસી
ગઇ અને મોહ ગયો ને ગયો જ. હું આપનો ઉપકાર માનું
છું, આપે જ મને બુઝવ્યો. ”

× × ×

" બેટા છગન! તારી મનોકામના પૂરી થઈ." વહેલ
ઊઠી પ્રતિક્રમણ કરી વંદન કરવા જતાં જ છગનભાઈ
ગુરુદેવે કહ્યું.

" ગુરુદેવ? શું ખીમચંદભાઈ સમજ્યા!"

" અરે ભાઈ! તારી વીરતા અને દ્રઢતા પાસે મે
પણ સહાયમાન થઈ જાય." ગુરુદેવ હસ્યા.

" કૃપાનિધાન! કહો તો શું ચમત્કાર કર્યો આપે!"

" અરે ભાઈ! રાત્રે બાર વાગ્યે ગોડીદાસભાઈ અને
ખીમચંદભાઈ આવ્યા હતા. ગોડીદાસભાઈએ કાંઈ મે
વચન કહ્યા હશે. ખીમચંદભાઈની સૂતેલી ધર્મ-ભાવના
જાગૃત થઈ આવી. બિચારા જીવને ઊંઘ જ ન આવે અને
રાત્રે અહીં આવ્યા ત્યારે જંપ્યા."

" પછી!"

" પછી શું! તને દીક્ષા અપાવવા તેમણે જ કહ્યું
[illegible] થઈ ગયા. હૃદય ભરાઈ આવ્યું
અને વેદે [illegible] ભીની થઈ ગઈ."

" અહો! [illegible] ગુરુપ્રભાવનો જ એ ચમત્કાર.
[illegible], આપની પ્રતિભા અદ્વિતીય
[illegible] આજે મારું જીવન સાર્થક
[illegible] બ્રહ્મ, ગુરુભક્તિ અને ઉચ્ચ-
[illegible] ગુરુદેવના!
[illegible]

જ્ઞાનદર્શન ચારિત્રની રત્નત્રયી અંધકારમાંથી પ્રકાશ કરતા કરતા ઉપાશ્રયમાં પહોંચ્યા.

"ત્રિકાળવંદણા"

"કોણ? અત્યારે?"

"કૃપાનાથ! તકલીફ માફ કરશો. હું ગોડીદાસ અને મારી સાથે છે ખીમચંદભાઈ!"

"મને તો થયું કે કોઈ સાધુને કાંઈ તકલીફ થઈ કે શું!"

"જી ના! અમે અત્યારે નહોતા આવતા, પણ ખીમચંદભાઈ કહે મારે અત્યારે જ ગુરુદેવને મળવું છે."

"કહો! શું વાત છે?"

"દયાનિધાન! આજે આપ ગુરુદેવની કૃપાથી મારાં લોચન ખુલી ગયાં. મોહજાળ તૂટી ગઈ. આ યશ ગોડીદાસભાઈને છે."

"ખીમચંદભાઈ! ગોડીદાસભાઈ તો જ્ઞાની છે. પણ તમારી ભાવનાને પણ ધન્ય છે. હું આ ક્ષણની જ રાહ જોતો હતો."

"ગુરુદેવ! મેં આપનો ઘણીવાર અવિનય કર્યો હશે. હું તો પામર છું. આપ દયાભંડાર છો. ક્ષમા કરો, ક્ષમા કરો." કહેતાં કહેતા અશ્રુઓ સરી પડ્યાં.

"ખીમચંદભાઈ! તમે જેમ કહો છો તેમ કરીશુ. ...ત્રિ બહુ થઈ છે. જઈને શાન્તિથી આરા... સવારે ...ંનિપીને બોલાવી મુહૂર્ત નક્કી કરી લે...શે."

“ ખીમચંદભાઈ! હું તો નિમિત્ત માત્ર છું. તમારા હૃદયમાં ધર્મભાવના તો છે જ. તે સુષુપ્ત હતી આજે જાગૃત થઈ. ચાલો બહુ સારી વાત છે. હવે નિશ્ચિંતતાથી આરામ કરો. ”

“ નહિ ! હવે તો—”

“ શું કહ્યું ? ”

“ અત્યારે ચાલો ગુરુદેવ પાસે. હવે મારા મનની ઉર્મિ ઉભરાઈ જાય છે. જ્યાંસુધી ગુરૂદેવને હું મારો વિચાર નહિ કહું ત્યાંસુધી મને શાંતિ નહિ થાય. ”

“ અરે ! પણ અત્યારે ! ગુરૂદેવ તો આરામ કરતા હશે. રાત્રિ પણ બહુજ ગઈ લાગે છે. અત્યારે આરામમાં ખલેલ પહોંચાડવા કરતાં સવારે આપણે જઈશું. ”

“ મહારાજ સાહેબ તો કૃપાળુ છે. અંતરાયની અવધિ થઇ ગઈ, એ વેદનાનો બોજો મારા હૃદયને પળે પળ ને ક્ષણે ક્ષણ સંતાપી રહ્યો છે. આરામમાં હશે તો પણ મારા કાર્યનો વિચાર નહિ કરે. હવે મને ચેન જ નહિ પડે. હવે જલદી ચાલો અને આ વધાઇ આપો. તમે જ વાત કરજો. મારું તો હૃદય ભરાઈ આવશે. ”

મોહનપારેખ પાસે જ સૂઈ રહ્યા હતા. ખીમચંદ ભાઈની વાત સાંભળી તેમને આનંદ થયો. તે બોલ્યાઃ

“ કાલીદાસભાઈ! ખીમચંદભાઈ ઠીક કહે છે. તમે સાથે જાઓ. હું મારા જેસંગને આપની સાથે મોકલું છું. ”

મોહનચંદના પુત્ર જેસંગભાઈ ફાનસ લઈને ચાં[illegible]

"બેટા ! તું મહા-પ્રભાવી થઈશ. જૈન સમાજનો કલ્યાણદાતા થઈશ. તારો તેજસ્વી આત્મા શાસનમાં નવચેતન રેડશે. તું બડભાગી છો." માથા પર હાથ મૂકી પ્રેમથી ગુરુદેવે હજાર હજાર આશીર્વાદ આપ્યા.

"ભાઈ! તારા ચેલાની દીક્ષાનું મુહૂર્ત જોવરાવવું છેને ! કોઈ શ્રાવકને કહી સંઘના જ્યોતિષીને બોલાવી લ્યો." આચાર્યશ્રીએ મુનિમહારાજ શ્રી હર્ષવિજયજીને કહ્યું.

જ્યોતિષી આવી ગયા. કેટલાક શ્રાવકો પણ એકઠા થઈ ગયા. શ્રીસંઘના આગેવાનોએ ખીમચંદભાઈની ઇચ્છા જાણી લઈ દીક્ષાનું મુહૂર્ત પૂછયું. જ્યોતિષીએ થોડીવાર વિચાર કરી, ગણિત ગણી મુહૂર્તનો હિસાબ કરી કહ્યું.

"વૈશાખ સુદી તેરશનું મુહૂર્ત દીક્ષા માટે સર્વોત્તમ છે. લગ્નકુંડળી પણ મેં બનાવી લીધી છે."

"જોશીજી ! તે પહેલાં બીજું કોઈ સારું મુહૂર્ત આવતું હોય તો તે જરા જુઓને !" ખીમચંદભાઈએ ફરી જોવા આગ્રહ કર્યો.

"ખીમચંદભાઈ ! તમે દીક્ષાનું મુહૂર્ત જલ્દી ઇચ્છો છો પણ મેં બધી રીતે તપાસી જોયું છે. આ મુહૂર્ત જ ઉત્તમમાં ઉત્તમ છે. વળી આચાર્યશ્રી, હું કોઇ ભવિષ્યવેત્તા તો નથી પણ કુંડળી ઉપરથી કહી શકું છું કે આ મુહૂર્તમાં જે વ્યક્તિની દીક્ષા થશે તેને સંસારમાં યશ મળશે. લાખો મનુષ્યો એમને પૂજશે અને ઉચ્ચપદને મેળવી જૈનશાસનનો જય જયકાર કરશે. આપ તો જ્યોતિષના જ્ઞાતા છો આપજ કુંડળી તપાસો ને" આચાર્યશ્રીને કુંડળી

તો નથી ચાલતો. મન એટલું બધું મુંઝાય છે કે પૂછો નહિ." ખીમચંદભાઈએ મનઃદુઃખ વ્યક્ત કર્યું.

"ખીમચંદભાઈ! તમારી વાત હું સમજી શકું છું. પ્રભુ મહાવીરના ભાઈ તો જ્ઞાની હતા, છતાં નંદિવર્ધનને વર્ધમાન કુમારને રજા આપતાં કેટલું દુઃખ થયેલું! પણ હવે બહાદુર બનો. ઉદાર મન રાખો. તમારા ભાઈને પ્રાણી માત્ર જગતના ભાઈ—બંધુ બનવા દો." આચાર્યશ્રીએ સાંત્વન આપ્યું.

છગન! પ્રિય બાંધવ! હૃદય ભરાઈ આવ્યું. અક્ષર પણ બોલાયો નહિ. ભાઈને છાતી સરસો દાબ્યો. છગનભાઈનું મસ્તક મોટાભાઈના આંસુથી અભિષિક્ત થયું. છગનભાઈએ પણ આખરી વિદાય વેળાએ મોટાભાઈના ચરણમાં મસ્તક મૂકી દીધું. ભાઈના ચરણો અશ્રુધારાથી ભીંજવી દીધાં. ભાઈએ ફરી છાતીએ લગાવ્યો.

આચાર્યશ્રીથી માંડી નાનામાં નાનાં સાધુની આંખો ભીની થઈ ગઈ. ત્યાં ઉભેલા આગેવાનો—સજ્જનો બધાની આંખોના ખૂણા ભીના થઈ ગયા. આંસુ ખરી પડ્યાં. વિદાયનું કેવું કરુણ દૃશ્ય!

અશ્રુઓ હૃદયને હલકું કરવાની અમોઘ ઔષધિ છે. જ્યારે ખીમચંદભાઈ બહુ આંસુ પાડી રહ્યા ત્યારે તેમનું મન જરા હલકું પડ્યું અને બોલ્યાઃ

"પ્રિય ભ્રાતા! જે ઉત્સાહથી આજે દીક્ષા માટે તૈયાર થયો છે તે ઉત્સાહ હંમેશાં રાખજે, તેને ટાઢો ન પડવા દેજે. હંમેશા શુદ્ધ ચારિત્ર પાળજે. વળી કસોટીમાંથી ડ

પસાર થયો છે તેથી તારી દ્રઢતા હું જાણું છું, પણ છતાં કોઈ એવું કામ ન કરી બેસતો જેથી ગુરુ અને પિતાને કલંક લાગે. હમેશાં ગુરુ મહારાજની આજ્ઞામાં રહેજે અને ધર્મસેવા કરી શાસનનો ઉદ્યોત કરજે."

"વડીલબંધુ ! આપના આશીર્વાદથી મારો ઉત્સાહ કોઈ દિવસ મંદ પડશે જ નહિ. મેં તમને વારંવાર ઘણું કષ્ટ પહોંચાડયું છે, તો તે માફ કરશો." છગનભાઈએ મોટાભાઈની પગરજ શિર પર ચઢાવતાં કહ્યું.

ખીમચંદભાઈએ એકવાર ફરી છગનભાઈને છાતીએ લગાવ્યો અને છગનને છગનના નામથી હમેશને માટે વિદાય આપી.

આચાર્યશ્રી તથા મુનિમંડળને વંદના કરી, આગેવાન સજ્જનોનો આભાર માન્યો અને જતાં જતાં પારેખ મોહનભાઈ ટોકરશીને કહેતા ગયાઃ "શેઠ ! હું તો સાધારણ માણસ છું. પણ મારી નજીવી ભેટ આપ સ્વીકારો. હું ઘણું કરીને તો દીક્ષાપ્રસંગે પહોંચીશ પણ કાર્યવશ ન આવી શકયો તો તે રકમ આપ યોગ્ય લાગે ત્યાં વાપરશો."

ખીમચંદભાઈ વડોદરા ચાલ્યા ગયા. દીક્ષાના સમયે ન પહોંચી શકયા. દીક્ષાની તૈયારી ચાલી. રાધનપુર આખામાં આનંદ આનંદ ફેલાઈ રહ્યો. છગનભાઈને ભોજનના નિમંત્રણ ઉપર નિમંત્રણ આવવા લાગ્યાં. બધા તેમનું રૂડું આતિથ્ય કરવા લાગ્યા. અહિનોદિવસ તો દીક્ષાના વરઘોડા નીકળ્યા. છેવટે એ અમૃત ચોઘડિયું આવી પહોંચ્યું. મુક્તિ-રમણીને વરવાને કલૈયા કુંવર ઠાઠમાઠપૂર્વક વરઘોડે ચઢ્યા.

રેશમી વસ્ત્રો અને અનેક આભૂષણોથી વિભૂષિત છ
ને જોવાને રાધનપુરના નગરજનો એકઠા મળ્યા.
દીક્ષાના ઉત્સવમા આનંદપૂર્વક ભાગ લીધો. કુમારિ
વધાવ્યા. સૌભાગ્યવતી સ્ત્રીઓએ કુમકુમ તિલક કર્યા
ઓએ અંતરના આશીર્વાદ આપ્યા. શ્રીસંઘે અ
વધાવ્યા. જૈન—અજૈન બ્રાહ્મણ—વૈશ્ય, હિન્દુ—મુસ
બધાએ સંસારનો ત્યાગ કરનાર યુવાન નરરત્નને પુ
માન આપ્યું. છગનભાઇની મનોકામના ફળી.

રંગબેરંગી વસ્ત્રો અને વિધવિધ આભૂષણો ઉ
નાખ્યાં. ગુરુદેવ, સાધુમંડળ, સાધ્વીવૃંદ હજારો લો
નમન કરતા, હસતા–હસતા દીક્ષાની મંગળ ક્રિયા
મંડપમાં નાણુ પાસે દોડી આવ્યા. આચાર્યશ્રીએ સ્વ
દીક્ષાવિધિ કરી. આનંદપૂર્વક ક્રિયા પૂરી થઇ. હજારો લો
એ નવીન સાધુને વધાવ્યા. ધન્ય ધન્યના અવાજે ક
આકાશ ગજવી મૂક્યું. તેમનું નામ મુનિ વલ્લભવિજય
બહુ જ અર્થસૂચક રાખ્યું.

મુનિમહારાજશ્રી હર્ષવિજયજીના શિષ્ય થયા. બે ઘડી
પહેલાં જે યુવાન હજારોને નમન કરતા હતા તે આજ
મુનિને હજારો સ્ત્રી-પુરુષો વંદન કરવા લાગ્યાં.

આજ આપણા ચરિત્રનાયકનો જન્મ સફળ થયો.
આજ મનની મુરાદ ફળી. હૃદયના તાર ઝણઝણી ઉઠ્ય
મનનો મોર નાચી ઊઠ્યો. હર્ષનો પાર ન રહ્યો. આજ
[illegible] થયે દરિદ્રને આવું ચિંતામણિ રત્ન મળી ગયું.
[illegible]

પવિત્ર કર્યું. અહીંથી અમદાવાદ તરફ વિહાર કર્યો. રસ્તામાં માંડળમાં ખીમચંદભાઈ સહકુટુંબ દર્શનાર્થે આવ્યા.

" ગુરુદેવ ! મથ્થેણ વંદામિ. "

" ધર્મલાભ ! ઓહો ખીમચંદભાઈ આવ્યા કે ? ચાલો બહુ સારું કર્યું. વલ્લભ ! મોટાભાઈ આવ્યા છે. "

" જી આવ્યો ! "

" મથ્થેણ વંદામિ. " આખા કુટુંબે વંદન કર્યું.

" ધર્મલાભ ! "

" કેમ ખીમચંદભાઈ ! દીક્ષા અવસરે ન આવી શક્યા કે ! આવ્યા હોત તો બહુ આનંદ થાત. રાધનપુરના શ્રીસંઘે દીક્ષા મહોત્સવ બહુ જ ધામધૂમથી કર્યો હતો. " આચાર્યશ્રીએ ખીમચંદભાઈને દીક્ષાના આનંદ ઉત્સવની વાત કરી.

" સાહેબ ! ઘણું પહોંચવું હતું પણ દરબારી કામને લીધે છેક છેલ્લી ઘડીએ રોકાઈ જવું પડયું. "

" જુઓ ! વલ્લભની કશા ચિંતા ન કરશો. તે તો મારો લાડકો શિષ્ય છે. "

" સાહેબ ! આપના ચરણમાં શું દુઃખ હોય. અમે તો આપને સોંપ્યો છે. "

" બહુ જ અભ્યાસી છે. બુદ્ધિ પણ તેજ છે અને મેં તો આજથી જ મારો રહસ્યમંત્રી બનાવી દીધો છે. એક દિવસે તે બહુ ઉચ્ચ સ્થાન મેળવશે. "

અધ્યયન—અધ્યાપન

(૧૨)

આચાર્યશ્રીના અન્તેવાસી રહેવા સર્જાયેલા મુનિશ્રી
[illegible]રુદેવની સાથે સાથે વિહાર કરવા લાગ્યા.
[illegible]ની સાથે રાધનપુરમાં થયું. છતાં
[illegible] પાસે વારંવાર રહેતા. અભ્યાસ
[illegible]. હવે તે અભ્યાસને વધારવાની
[illegible] અભ્યાસ આગળ ચલાવ્યો. ચંદ્રિકા પૂર્વાર્ધ પૂરી
કરી. પછી પં. [illegible] [illegible] બંને મુનિવર
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] પૂર્વક
[illegible] [illegible] [illegible]

" ગુરુદેવ આપની વાણી ફળે." બધાં બોલી

" સાહેબ ! અમને તો હજી પણ રોજ સાંભ
ભૂલ્યા ભૂલાતા પણ નથી." બહેન બોલ્યાં !

" બહેન ! મોહ વસ્તુ એવી છે." આચાર્યશ્ર
ખુલાસો કર્યો.

" સાહેબ ! અમને બધાને તેમના પ્રત્યે બહુ
સ્નેહ હતો. તે એટલા બધા વિનયી હતા કે મને
માતા તુલ્ય માનતા." ભાભીએ સ્નેહ વ્યક્ત કર્યો.

" ભાભી તો માતા જ ગણાય ને !" આચાર્યશ્રીએ
ન્યાય આપ્યો.

" પણ સાહેબ ! આ શરીરે કદી કષ્ટ વેઠ્યું નથી.
તેમનો દેહ તો કેવો સુકોમળ છે? કેવા સુંદર વાળ
શોભતા હતા? બૂટ-મોજાં તો તેમને બહુ ગમતાં અને
ધોતિયું તો બહુજ સરસ રીતે પહેરતા. તેમના કોટ આદિ
જોઈ જોઈને હૃદયે વારંવાર આંસુ આવી જાય છે."
ભાભી ગળગળાં થઈ ગયાં. બીજાઓની આંખમાં પાછા
અશ્રુ ઉભરાઈ આવ્યાં.

" ભાભીને તો દિયર લાડકો હોય જ અને તમને
તેમના સુખો વગેરે સાંભરે તે સ્વાભાવિક છે, પણ તમારા
કુટુંબને તો [illegible] છે. આખું જગત તેમનું કુટુંબ બન્યું છે.
[illegible] ના [illegible] ન કરશો. તમારા જેવા ધર્મપ્રેમી
[illegible] આનંદ [illegible] આચાર્યશ્રીએ
[illegible]

"કૃપાળુ ! સાધુમાર્ગ બહુજ વિકટ છે. તલવારની ધાર સમાન છે. ભલભલા એ માર્ગ ચાતરી શાસનની હેલના કરાવે છે." ખીમચંદભાઈએ શંકા કરી.

"ખીમચંદભાઈ ! મગમાં કોરડુ નથી હોતા ? તેમ કોઈ હોય. પણ તમારો વલ્લભ તો કુળરત્ન થશે. મારો પટ્ટધર થશે." આચાર્યશ્રીએ ભવિષ્યવાણી કહી.

"સાહેબ ! સુખશાતામાં રહેશો. ગુરુદેવના ચરણ છોડશો નહિ. સુખશાતાનો પત્ર લખતા રહેશો. કોઈ વસ્તુનો ખપ હોય તો જરૂર જણાવશો. અમે આજે સાંજે જવાના છીએ. મથ્થેણ વંદામિ." ખીમચંદભાઈએ રજા લેતાં વિનંતિ કરી.

"ધર્મલાભ ! મને અહીં ખૂબ જ આનંદ છે. બધા મારા તરફ ખૂબ મમતા રાખે છે. ગુરુદેવની તો મારા પર પૂર્ણ કૃપા છે. આપ સૌ સુખેથી જશો. મારી તલમાત્ર ચિંતા ન કરશો. જે વસ્તુની જરૂર પડે છે તે ગુરુકૃપાથી મળી રહે છે. કાર્યવશ પત્ર ન લખાય તો ચિંતા ન કરશો. વડોદરામાં જે યાદ કરે તે બધાને ધર્મલાભ કહેશો." મહારાજશ્રીએ ખીમચંદભાઈને નિશ્ચિંત કર્યા.

કુદરતની કેવી રચના છે ! હજી ગઈ કાલે મોટા-ભાઈના ચરણમાં પોતાનું શિર મૂકયું હતું, તે મોટાભાઈ પોતાની મોટાઈ ભૂલી ગયા ને નાનાભાઈના ચરણમાં વંદણા કરી. જે ભાઈ ગઈ કાલે પોતાના લઘુ બંધુને કુળની મોટાઈની દ્રષ્ટિએ સાધુ થવા નહોતા દેતા, ભાઈને કેદી

જીવનમાં રાખતા, વારંવાર નાસી જતા ભાઈને ધમકાવી ઘસડી લાવતા, તે એવા તો ધર્મપ્રેમી બન્યા કે અડધી રાત્રે ગુરુને જગાડી દીક્ષા માટે રાજીખુશીથી રજા આપી.

જે જીવ ઉચ્ચજીવન માટે અભિલાપ રાખે છે, જે આત્મા ઉચ્ચ આદર્શ માટે સર્જાયેલ હોય છે, જે મનુષ્ય જગતના કલ્યાણની સાધના માટે આવ્યો હોય છે તેને અનેક મુશ્કેલીઓ તો કસોટી રૂપે આવે છે, તેમાં તેની અગ્નિપરીક્ષા હોય છે. પણ તે પ્રભાવી-પુરુષ અન્તે પોતાની સાધનામાં સફળ થાય છે. કુદરતનો હિસાબ બહુજ ચોકકસ હોય છે. કર્મનાં લેખાં સર્વ સમયે અબાધિત હોય છે.

ગુરુવિરહ

[૧૩]

"વલ્લભ !" આચાર્યશ્રીએ અવાજ દીધો.

"જી સાહેબ ! આવ્યો." મહારાજશ્રીએ જવાબ આપ્યો.

"ડૉ. એ. એફ. રૂડોલ્ફ હાર્નલના પ્રશ્નોના જવાબ મેં લખી રાખ્યા છે. તેની સારા અક્ષરે નકલ કરી શ્રી. મગનલાલભાઈ દલપતભાઈને અમદાવાદ મોકલાવશો. તે ડૉકટરને મોકલવાની વ્યવસ્થા કરશે ભૂલ ન રહે. મોકલવાં પહેલાં મને બતાવી લેજો." આચાર્યશ્રીએ આપણા ચરિત્રનાયકને કામ બતાવ્યું.

"જી! આજે જ તૈયાર કરીને આપશ્રીને બતાવી જઈશ."

"જુઓ! મેં જ્યાં જ્યાં સૂત્રોનો પાઠ આવે છે ત્યાં અધ્યાય અને શ્લોકની સંખ્યા લખી છે. તે જરા જોઈ લેશો. કાંઈ ન સમજાય તો પૂછીને લખશો."

"સારું સાહેબ!"

"વલ્લભ! હમણાં હમણાં આવાં કામ આવ્યાંજ કરે છે અને તને તારા પાઠનો પણ વખત નહિ મળતો હોય?" આચાર્યશ્રીને મહારાજશ્રીના અભ્યાસની ચિંતા થઈ.

"પ્રભો! આ પણ એક જાતનો પાઠ જ છે ને? મને તો આમાંથી ઘણું ઘણું જાણવાનું મળે છે."

"એ તો ખરું! પણ થોડો ઘણો અભ્યાસ તો જરૂરી છે. તું એમ કર, પંડિતજીને ચારના આવવાનું કહે. બસ તારા માટે ખાસ વખત રાખવો પડે."

"ના જી! ના! એમ શા માટે? બે વખત પંડિતજીને કાંઈ નથી બોલાવવા. કામ હશે ત્યારે હું નહિ હોઉં, બીજા સાધુઓ બેસશે. આપ મારા માટે ચિંતા ન કરો. ગુરુદેવ! હું ખરું કહું છું કે મને આ કાર્યમાંથી પણ મોટો પાઠ મળી રહે છે."

"[illegible]! મારે તો તને મોટો વિદ્વાન અને [illegible] [illegible] પ્રદીપ બનશે."

[illegible] આશીર્વાદ

હશે તો બધુંય થશે. હું તો આપ બન્નેનો દાસાનુદાસ સેવક છું.”

માંડલથી વિહાર કરી આપણા ચરિત્રનાયક શ્રી સૂરિજી મહારાજની સાથે અમદાવાદ પધાર્યા. શ્રી સૂરિજી મહારાજની આંખોમાં મોતિયા આવી ગયાં હતાં તેને માટે થોડા વખત અમદાવાદ રહેવું પડ્યું. અમદાવાદથી વિહાર કરી મહેસાણા આવ્યા, આપણા ચરિત્રનાયકનું બીજું ચાતુર્માસ (૧૯૪૫) મહેસાણામાં થયું. અહીં ડૉ. રૂડોલ્ફના પત્રો આવતા અને આચાર્યશ્રી તેમના પ્રશ્નોના જવાબ લખીને તેની સારા અક્ષરે નકલ કરવા આપણા ચરિત્રનાયકને આપતા. એમ તો વર્ષોથી આચાર્યશ્રીના રહસ્યમંત્રીનું કામ તેઓજ કરતા હતા. અભ્યાસ પણ થોડો થોડો ચાલતો હતો પણ મુખ્યત્વે આખો દિવસ કામમાં રોકાયેલા રહેતા.

એવામાં ચાર સજ્જન દીક્ષાની અભિલાષાથી આચાર્યશ્રી પાસે આવ્યા. આચાર્યશ્રીએ પોતાના સિદ્ધાંત પ્રમાણે તેઓને અભ્યાસ કરવા સૂચના કરી અને એ અભ્યાસ કરાવવાનું કામ આપણા ચરિત્રનાયકના શિરે આવ્યું. આ રીતે આપણા ચરિત્રનાયક નાની ઉંમરમાં પોતાની બુદ્ધિશક્તિ, કાર્યદક્ષતા અને વિનમ્રતાને લીધે વ્યવહારથી નહિ પણ નિશ્ચય રીતે ઉપાધ્યાય બન્યા.

આટલું બધું જવાબદારીનું કામ હોવા છતાં વૃદ્ધ મુનિરાજશ્રી પ્રમોદવિજયજી મહારાજ તથા મુનિ મહારાજશ્રી અમરવિજયજી મહારાજ પાસેથી ચંદ્રિકા ઉત્તરાર્ધના

દસ ગણોનું અધ્યયન કરી લીધું; અભ્યાસ માટેની કેવી ધગશ ?

મહેસાણાથી વિહાર કરી શ્રી સૂરિજીની સાથે વડનગર, વીસનગર થઈ ને તારંગા જતાં ખેરાળુમાં ઘોઘાનિવાસી શ્રી મગનલાલભાઇ દીક્ષા લેવાની ભાવનાથી સૂરિજીને મળ્યા. તેમને પણ વલ્લભવિજયજી પાસે અભ્યાસ કરવા આજ્ઞા મળી. તારંગાથી યાત્રા કરી વિહાર કરતા કરતા સૌ પાલણપુર આવી પહોંચ્યા.

"ગુરુદેવ ! મુનિ મહારાજશ્રી વલ્લભવિજયજી પાસે અભ્યાસ કરનારા ભાઈઓ કોણ છે ?" એક દિવસ વ્યાખ્યાન પૂરું થયા પછી સંઘના આગેવાનોએ આચાર્યશ્રીને પૂછ્યું.

"એ પાંચે ભાઈઓ દીક્ષાના ઉમેદવાર છે. હમણાં તો અભ્યાસ કરે છે." આચાર્યશ્રીએ ખુલાસો કર્યો.

"બાપજી ! પાલણપુર સંઘના એવાં અહોભાગ્ય ક્યાંથી કે પાંચ મહાનુભાવોની દીક્ષાનો મહોત્સવ ઉજવી આનંદ મનાવે ? આપની કૃપાદૃષ્ટિ હોય તો અમને તે ઉત્તમ લાભ માટે આજ્ઞા ફરમાવો." સંઘે વિનતિ કરી.

"સંઘની ઇચ્છા હોય તો એ પાંચે ભાઈ જુદે તો તૈયાર છે, પણ [illegible] તેમની અભિલાષા છે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

"કૃપાનાથ ! બોલાવું ! આપ ફરમાવો તો હમણાં જ બોલાવી લાવું." એક ગૃહસ્થે ઉત્સુકતા બતાવી.

"ભલે ! બોલાવી લાવો. અત્યારે જ નિર્ણય કરી લઈએ." આચાર્યશ્રીએ આજ્ઞા આપી.

"ગુરુદેવ ! મથ્થેણ વંદામિ. આપ દયાળુની શી આજ્ઞા છે ?" પાંચે ભાઈઓએ આચાર્ય પાસે આવી વિનયથી પૂછયું.

"ભાગ્યશાળીઓ ! પાલણપુર શ્રીસંઘના આગેવાનોની ભાવના છે કે તમારી દીક્ષા અહીં જ થાય. દીક્ષાનો ઉત્સવ કરવાની શ્રી સંઘની તીવ્ર ઇચ્છા છે. વળી તમે પણ ઘણા સમયથી તેજ ભાવના સેવો છો. તમારી બધી રીતે અનુકૂળતા હોય તો જ હા પાડજો." આચાર્યશ્રીએ પરીક્ષા કરવા પ્રશ્ન કર્યો.

"કૃપાસિંધુ ! અમે તો અત્યંત ઉત્સુક છીએ. અમે તો તે મંગળ ઘડીની રાહ જોઈ રહ્યા છીએ. આપશ્રી હવે વિલંબ ન કરો. અમને જુદા ન રાખો." ગળગળા થઈ પાંચે એ વિનંતિ કરી.

"જહાસુખમ્ ! તમારી ભાવનાઓ સિદ્ધ થાઓ. તમે ખુશીથી તૈયારી કરો. પાંચે ભાઈઓની દીક્ષા અહીંજ થશે."

સંઘમાં આનંદ આનંદ ફેલાઈ રહ્યો. દીક્ષા મહોત્સવની તૈયારી થવા લાગી. દીક્ષાનો વરઘોડો ઠાઠમાઠથી

નીકળી પડયું. મોટા મંડપમાં શ્રી સંઘની મોટી મેદની વચ્ચે પાંચે ભાઈઓની દીક્ષાની ક્રિયા થવાની તૈયારી ચાલતી હતી ત્યાં બીજા બે સજ્જન દીક્ષાની અભિલાષાથી આવી પહોંચ્યા. એક હતા લીંબડીનિવાસી શ્રી જયચંદભાઈ અને બીજા હતા શ્રી અનંતરામ. શ્રી અનંતરામ સ્થાનકમાર્ગી સાધુતાનો ત્યાગ કરીને આવ્યા હતા. જનતાને ભારે આશ્ચર્ય અને આનંદ થયો. સાત સજ્જનોની દીક્ષા બહુ આનંદથી થઈ.

ઝીંઝુવાડાનિવાસી શ્રી દીપચંદભાઇનું નામ શ્રી ચંદ્રવિજયજી, દશાડાના શ્રી વર્ધમાનભાઈનું નામ શ્રી શુભવિજયજી, ધોધાના શ્રી મગનલાલભાઈનું નામ શ્રી મોતીવિજયજી રાખવામાં આવ્યું અને એ ત્રણે મુનિઓને મુનિમહારાજશ્રી હર્ષવિજયજીના નામની દીક્ષા આપવામાં આવી. પાટણનિવાસી શ્રી વાડીલાલભાઈનું નામ શ્રી લબ્ધિવિજયજી રાખવામાં આવ્યું અને તેમને શ્રી હીરવિજયજી મહારાજના નામની દીક્ષા આપી. અમદાવાદના શ્રી મગનભાઈનું નામ શ્રી માનવિજયજી રાખવામાં આવ્યું અને તેમને શ્રી પ્રેમવિજયજી મહારાજના નામથી દીક્ષા આપી. લીંબડીના શ્રી જયચંદભાઈનું નામ મુનિ શ્રી જયવિજયજી રાખવામાં આવ્યું અને તેમને આચાર્યશ્રી વિજયકમળસૂરિજીના શિષ્ય બનાવ્યા. શ્રી અનંતરામનું નામ મુનિશ્રી [illegible] રાખવામાં આવ્યું અને તેમને [illegible]
[illegible]

[illegible]

આચાર્યશ્રીની સંઘ ભૂરિભૂરિ પ્રશંસા કરવા લાગ્યો. સાત સાત દીક્ષાના ભાવિકોને દીક્ષા આપી પણ કેટલી ઉદાર ભાવના? સાતે નવીન શિષ્યોમાંથી કોઈને પોતાના નામની દીક્ષા ન આપતાં બીજા મુનિરાજોના નામની દીક્ષા આપી.

નવીન બાળમુનિઓ પોતાના અધ્યાપક–આપણા ચરિત્રનાયક પાસે આવ્યા અને પરમ ઉપકારી વિદ્યાગુરુને આનંદપૂર્વક વંદણા કરી.

પાલણપુરથી વિહાર કરી આચાર્યશ્રી આબૂજી તથા પંચતીર્થી આદિ તીર્થોની યાત્રા કરી પાલી (મારવાડ) પધાર્યા. આપણા ચરિત્રનાયક પણ સાથે જ હતા.

"વલ્લભ ! મેં સાંભળ્યું છે કે પંચતીર્થીમાં બાલીમાં તમે રાત્રે લોકોને ઉપદેશ આપ્યો હતો ?" આચાર્યશ્રીએ પ્રશ્ન કર્યો.

"સાહેબ ! બાલીમાં રાત્રે કેટલાક ભાઈઓ આવી પહોંચ્યા. આપ શ્રી વિહારથી શ્રમિત હતા એટલે મેં જ બે ચાર વાતો કરી વિદાય કર્યા." ચરિત્રનાયકે નમ્રતાથી ખુલાસો કર્યો.

"પણ મેં તો એ પણ સાંભળ્યું કે તેં બીજે દિવસે નાડલાઈમાં વ્યાખ્યાન પણ વાંચ્યું હતું."

"જી ! વ્યાખ્યાન શું ! મંગલિક સંભળાવવા લોકોને આગ્રહ થયો એટલે મારી પાસે એક ઉપદેશ માળા હતી તેમાંથી પાંચ દશ શ્લોકો વાંચી તેના અર્થ સમજાવ્યા. એકાદ કથા કહી."

"વાહ ! તો તો તું હવે વ્યાખ્યાતા થયો. બધા કહે છે કે તારી જીભમાં માધુર્ય છે. લોકોને તારું વ્યાખ્યાન બહુ જ પસંદ પડ્યું– હું ભાઈજીને કહીશ કે હવે તને જ વ્યાખ્યાન માટે કહે. તારે તો મોટા વ્યાખ્યાતા પણ થવું જ પડશે ને ?" આચાર્યશ્રીએ ઉત્સાહ વધાર્યો.

આપણા ચરિત્રનાયકનું આ પ્રથમ વ્યાખ્યાન. અને એ પ્રથમ વ્યાખ્યાનથી જ તેમની વક્તૃત્વ શક્તિના દર્શન થયાં અને ગુરુદેવની આશીષ ફળી. મારવાડના એક નાના ગામમાં શરૂ કરેલી વ્યાખ્યાનમાળા જગતના ચોકમાં પહોંચશે, પંજાબથી માંડી દક્ષિણ સુધી એ વ્યાખ્યાનોનાં ગુંજનો ગાજશે એવી તો કોઈને કલ્પના પણ નહોતી.

પાલીમાં આચાર્યશ્રીએ સં. ૧૯૪૬ ના વૈશાખ સુદી ૧૦ ના શ્રી નવલખાપાર્શ્વનાથજીના મંદિરમાં આપણા ચરિત્રનાયક તથા બીજા છ સાધુઓને વડી દીક્ષા આપી. આચાર્યશ્રી વિહાર કરી જોધપુર પધાર્યા. આપણા ચરિત્રનાયક ગુરુવર્યશ્રી હર્ષવિજયજી મહારાજની તબિયત નરમ રહેતી હોવાથી તેઓ પાલીમાં રહ્યા. એ રીતે ૧૯૪૬ નું ત્રીજું ચોમાસું પાલી (મારવાડ) માં થયું.

પાલીમાં ઘણીવાર તેમને વ્યાખ્યાન વાચવું પડતું. પર્યુષણના તો આઠે દિવસ તેમણે જ વ્યાખ્યાન વાચી [illegible]

નહિ હોય, જેમને શ્રી હર્ષવિજયજી મહારાજશ્રીએ સૂત્રોનું અધ્યયન ન કરાવ્યું હોય.

વળી અહીં મહારાજશ્રીએ ચંદ્રિકા પણ સમાપ્ત કરી લીધી. અમરકોશ પણ થોડોક કંઠસ્થ કર્યો. પાલીના ઉપાશ્રયમાં એક જ્યોતિષી હતા, તેમની પાસેથી જ્યોતિષવિદ્યા પણ થોડીઘણી શીખ્યા.

ચાતુર્માસ પૂર્ણ થયે અહીંથી વિહાર કરી અજમેર આવ્યા. આચાર્યશ્રી પણ જોધપુરથી અજમેર પધાર્યા. અજમેરમાં આચાર્યશ્રીની સાથે સોળ મુનિમહારાજો હતા. અજમેરના સંઘનો હર્ષ માતો નહોતો.

શ્રી સંઘે આચાર્યશ્રીનું ખૂબ સન્માન કર્યું. સમવસરણની રચના કરાવી અને અઠ્ઠાઈ મહોત્સવ કર્યો. અહીંથી વિહાર કરી જયપુર આવી પહોંચ્યા. જયપુરમાં શ્રી હર્ષવિજયજી મહારાજશ્રીની તબિયત ફરી ખરાબ થઈ ગઈ, તેથી મહારાજશ્રી ગુરુજીની સેવામાં રહ્યા અને આચાર્યશ્રીએ દિલ્હી તરફ વિહાર કર્યો. અહીં ગુરુવર્યની સેવામાં આપણા ચરિત્રનાયક તેમજ મુનિમહારાજ શ્રી શુભવિજયજી તથા શ્રી મોતીવિજયજી મહારાજશ્રી હતા. જરા તબિયત સારી થઈ એટલે ધીમે ધીમે વિહાર શરૂ કર્યો અને આચાર્યશ્રીને દિલ્હી આવી મળ્યા.

"ભાઈજી ! હવે કેમ જણાય છે ?" આચાર્યશ્રીએ શ્રી હર્ષવિજયજી મહારાજની પાસે જઈ પૂછયુ.

"કોણ ! ગુરુદેવ ! આપે કેમ કષ્ટ લીધું ? મને

તો હવે ઠીક લાગે છે. કાલે રાતે જરા ગભરામણ થઈ હતી, પણ અત્યારે તો સારું છે. આપ મારી બહુ ચિંતા કરો છો ?" શ્રી હર્ષવિજયજી મહારાજશ્રીએ જવાબ આપ્યો.

"ભાઈજી ! મારે પંજાબ ગયા સિવાય ચાલે તેમ નથી. જો આ વખતે નહિ પહોંચાય તો ઘણાં કામો અધૂરાં રહેશે. અહીં તમારી તબિયતની ચિંતા પણ રહે છે." આચાર્યશ્રીએ ચિંતા વ્યક્ત કરી.

"પ્રભો ! આપ સુખેથી પંજાબ પધારો. અહીં શ્રી શુભવિજયજી, શ્રી મોતીવિજયજી તથા વલ્લભ છે ને ! તેઓ તો મારી ખૂબ ખૂબ સેવા કરે છે. અજમેરમાં તો બધે મુનિરાજોએ મારા માટે ઉજાગરા પણ કરેલા."

"તેમાં શું નવાઈ કરે છે ? તમારા જેવા ગુરુની સેવા કરવી એ તો અમારો ધર્મ છે."

"જુઓ ! વલ્લભ ! તમે બધા અહીં જ રહી જાઓ. દિલ્હીમાં સારા હકીમો મળી રહેશે. વળી દિલ્હીનો શ્રી સંઘ બહુ જ ગુરુભક્ત છે. જો ભાઈજીની તબિયત સારી થઈ જાય તો પંજાબ તરફ વિહાર કરજો. પણ કદાચ વખત વિશેષ લાગે તો અહીં ચોમાસાની પણ અનુકૂળતા થઈ રહેશે."

"ગુરુદેવ ! અમે પુરીયો ગુરુદેવની સેવ માટે [illegible] આપ અમારી ચિંતા ન કરશો." શ્રી વલ્લભવિજયજીએ [illegible] માટે ગેરાનો બનાવ [illegible]

"ના તમે એકલા-અજાણ્યા છો તે હું જાણું છું, પણ મુનિ મહારાજ શ્રી કમળવિજયજી મહારાજ અહીં ચાતુર્માસ કરવાના છે. તેમનો તમને સારો સાથ મળશે. તમારી તેઓ ખૂબ સંભાળ રાખશે."

"પ્રભો! આપ સુખેથી પધારો. અમે આપને ભાઈજીની તબિયતના ખબર વારંવાર આપીશું. અમારાથી બનતી બધી સેવાસુશ્રુષા કરીશું." આપણા ચરિત્રનાયકે હિંમતથી જવાબ આપ્યો.

આચાર્યશ્રી વિહાર કરી ગયા ને અહીં ભાઈજીની તબિયત બગડી. દિલ્હી શ્રીસંઘના આગેવાનો વાત સાંભળી તરત જ ઉપાશ્રયે દોડી આવ્યા. દિલ્હી તો શું પણ આખા હિંદુસ્તાનમાં પ્રસિદ્ધ એવા હકીમ **મહમૂદખાં**ને બોલાવી લાવ્યા. હકીમજીએ બનતા બધા ઉપાયો કર્યા પણ તબિયત વિશેષ ખરાબ થતી ગઈ. આપણા ચરિત્રનાયક તો રાતદિન ગુરુસેવામાં અખંડ સેવાભાવે લીન થઈ ગયા હતા. આરામનું તો નામ નહોતું, પણ કદી કદી ગોચરી પણ ભૂલી જતા. શ્રી મોતીવિજયજી અને શ્રી શુભવિજયજી મહારાજશ્રીએ પણ ભાઈજીની ભારે સેવા કરી. દિલ્હીના સંઘે તો ગુરુવર્યની સેવાભકિત, ઔષધ-વૈદ્ય-વગેરેમાં કશી કમીના ન રાખી. પાલીમાં એક યતીના ઈલાજથી પહેલા આરામ થયેલો. તેમને પાલીથી ખાસ તાર કરી બોલાવવામાં આવ્યા.

"મહારાજશ્રી! મેં ગુરુજીને બરાબર તપાસ્યા છે. પાલીમાં તો તેમને આરામ પણ થયો હતો. આજે ત.

શરીર ખૂબ કથળ્યું છે." યતિશ્રીએ શ્રી હર્ષવિજયજી મહારાજશ્રીને બરાબર તપાસી મહારાજશ્રી તથા સંઘના આગેવાનોને જુદા બોલાવી કહ્યું.

"પણ આપ તો વયોવૃદ્ધ અને બહુ જ અનુભવી અને સિદ્ધહસ્ત વૈદ્યરાજ છો. આપ અમને સાચી સલાહ આપશો એટલા માટે તો આ ગુરુભકતોએ આપને પાલીથી બોલાવ્યા છે." શુભવિજયજીએ વૈદ્યરાજને ખુલાસો પૂછયો.

"મારા હાથમાં હવે બાજી રહી નથી. આ રોગ અસાધ્ય છેઃ સાધ્ય હોય તો તો હજાર ઉપાય થઈ શકે. મારો સાઠ વરસનો અનુભવ કહે છે કે હવે ગુરુમહારાજની જીવનદોરી જર્જરિત થઇ ગઇ છે. અંતિમ સમાધિ અને શાંતિ માટે હવે બધા પ્રયત્ન કરવા જોઈએ." યતિજીએ સ્પષ્ટ કહી દીધું.

"સાહેબ! પંજાબથી વૈદ્યરાજ પધાર્યા છે." હજી તો યતિશ્રી બેઠા છે અને ગુરુજીના ઈલાજ માટે શું કરવું તે વિચાર ચાલે છે, ત્યાં એક ગૃહસ્થે ખબર આપ્યા.

"પધારો! પધારો! વૈદ્યરાજ! અમે બધા મૂંઝવણમાં પડ્યા છીએ. આપશ્રી અમને કાંઈ ઉપાય બતાવો તો કૃપા." સંઘના આગેવાનોએ વૈદ્યરાજનું સ્વાગત કરતા વિનંતિ કરી.

[illegible]

હર્ષવિજયજીને ઘણીવાર તપાસ્યા. થોડીવાર વિચાર કર્યો અને પછી યતિશ્રીની સાથે રોગ-દવા-નિદાન અને ઇલાજ માટે ખાનગી રીતે બેચાર વાત કરીને સ્પષ્ટ જણાવ્યું.

"મને આચાર્યશ્રીએ મોકલ્યો છે. તેમણે મને એ પણ સૂચના આપી છે કે તમારો સ્પષ્ટ અભિપ્રાય તમે આપશો. મેં પણ ખૂબ વિચાર કરી જોયો. વળી શ્રી યતિશ્રી અહીં હાજર હોવાથી તેમની સાથે પણ મેં ઠીક ચર્ચા કરી છે."

"આપ અમને જે કહેશો તે અમે બરાબર માનીશું અને યથાયોગ્ય તે પ્રમાણે કરીશું." એક આગેવાને વૈદ્યરાજને કહ્યું.

"મહારાજશ્રી! હું જાણું છું કે તેઓ આપના પરમપૂજ્ય ગુરુદેવ છે. હું એ પણ જાણું છું કે આપ તેમને માટે પ્રાણ પાથરી રહ્યા છો. શ્રી સંઘની સેવાભક્તિ તો પ્રશંસનીય છે, પણ તૂટીની બૂટી નથી હોતી. મારો અભિપ્રાય છે કે હવે ગુરુદેવનો અંતિમ સમય છે. તમે બધા હિંમત રાખીને તેમનો અંતિમ સમય સુધારી લ્યો." આપણા ચરિત્રનાયકને તેમણે પોતાની દ્રષ્ટિ જણાવી.

"પણ વૈદરાજ! હવે બીજો કશો ઉપાય નથી શું? આપ અને યતિજી જેવા નિષ્ણાત વૈદ્યો પણ શું કાંઈ નહિ કરી શકે?" આપણા ચરિત્રનાયકે ઉદાસ મનથી ગળગળા હૃદયે પૂછ્યું.

"મહારાજશ્રી! ઈલાજ હોત તો તો અમે ને જ...

શરીર ખૂબ કથળ્યું છે." યતિશ્રીએ શ્રી હર્ષવિજયજી મહા-
રાજશ્રીને બરાબર તપાસી મહારાજશ્રી તથા સંઘના આગે-
વાનોને જુદા બોલાવી કહ્યું.

"પણ આપ તો વયોવૃદ્ધ અને બહુ જ અનુભવી
અને સિદ્ધહસ્ત વૈદરાજ છો. આપ અમને સાચી સલાહ
આપશો એટલા માટે તો આ ગુરુભક્તોએ આપને પાલીથી
બોલાવ્યા છે." શુભવિજયજીએ વૈદરાજને ખુલાસો પૂછયો.

"મારા હાથમાં હવે બાજી રહી નથી. આ રોગ
અસાધ્ય છે: સાધ્ય હોય તો તો હજાર ઉપાય થઈ શકે.
મારો સાઠ વરસનો અનુભવ કહે છે કે હવે ગુરુમહારાજની
જીવનદોરી જર્જરિત થઈ ગઈ છે. અંતિમ સમાધિ અને
શાંતિ માટે હવે બધા પ્રયત્ન કરવા જોઈએ." યતિજીએ
સ્પષ્ટ કહી દીધું.

"સાહેબ! પંજાબથી વૈદરાજ પધાર્યા છે." હજી તો
યતિશ્રી બેઠા છે અને ગુરુજીના ઈલાજ માટે શું કરવું તે
વિચાર ચાલે છે, ત્યાં એક ગૃહસ્થે ખબર આપ્યા.

"પધારો! પધારો! વૈદરાજ! અમે બધા મૂંઝ-
વણમાં પડ્યા છીએ. આપશ્રી અમને કાંઈ ઉપાય બતાવો
તો કૃપા." સંઘના આગેવાનોએ વૈદરાજનું સ્વાગત કરતાં
વિનંતિ કરી.

[illegible]

'ખામેમિ સવ્વે જીવા' કહી ક્ષમાપ્રાર્થના કરી. પછી પરમાત્માના ધ્યાનમાં લીન થઈ ગયા અને ધ્યાનમાં ને ધ્યાનમાં મુનિરાજશ્રી હર્ષવિજયજી મહારાજનો આત્મહંસ ઊડી ગયો. નશ્વરદેહ છોડી આત્મા હમેશાંને માટે ચાલ્યો ગયો.

સંવત ૧૯૪૬ ના ચૈત્ર સુદી ૧૦ તા. ૨૧-૩-૧૮૯૦ ની રાત્રિ ગોઝારી રાત્રિ હતી. તે રાત્રિએ શ્રી હર્ષવિજયજી મહારાજ સ્વર્ગે સીધાવ્યા. દિલ્હીના શ્રીસંઘે બીજે દિવસે ધૂમધામપૂર્વક મહારાજશ્રીના દેહનો અગ્નિસંસ્કાર કર્યો. દિલ્હીમાં લાલ કિલ્લાની પાસે વાજાં વગાડવાની કોઈને રજા મળતી નથી, પણ આ જૈનસાધુની સ્મશાનયાત્રા માટે ખાસ રજા મળી હતી.

આજ આપણા ચરિત્રનાયકના દુઃખનો પાર નહોતો.

આઠ દિવસના ઉજાગરા તો હતા. ગુરુસેવામાં ખડે પગે રહેલા, પણ બધી સેવા નકામી ગઈ. ગુરુ એકાએક પોતાના બાળશિષ્યને છોડી ચાલ્યા ગયા. આજે ગોચરી પણ ન કરી. ન કોઈની સાથે વાતચીત. બધા સાધુમુનિરાજોએ ઘણુંએ સમજાવ્યા પણ ગુરુનો વિરહકાળ કેમ ભૂલ્યો ભૂલાય?

"વલ્લભ! તમે કશી ચિંતા ન કરશો. ગુરુદેવનું સ્થાન તો ખાલી જ રહેવાનું પણ તમારે તો દયાસાગર આચાર્યશ્રીની પાસે જ રહેવાનું છે. હમણાં તો તમે અહીં રહો. દિલ્હીના શ્રીસંઘની વિનંતિ છે. અહીં ચોમાસું કરીએ અને ચોમાસું પૂર્ણ કરી આપણે બધા ગુરુદેવને ભેટશું." શ્રીકમલવિજયજી આદિ મુનિરાજોએ સમજાવ્યા.

બતાવ્યો હોત. હા. એક વાત છે, આજની રાત જો નીકળી જાય તો કદાચ થોડા દિવસો લંબાય." વૈદરાજે આશા બતાવી.

"સાહેબ! આપણે હવે સમય નથી ગુમાવવો. આપણાથી થાય તે અંતિમ ક્રિયા કરી લેવી જોઈએ." એક આગેવાને મુનિરાજોને કહ્યું.

મુનિમહારાજશ્રી હર્ષવિજયજી મહારાજ બહુ જ સુજ્ઞ હતા. તે પરિસ્થિતિ સમજી ગયા. વૈદ્યોની નાનીમોટી વાતો અને બધાના મનની દશા ઉપરથી તેમ જ પોતાના શરીરની વિષમ સ્થિતિ જોઈને તે પોતે બોલી ઊઠયા.

"વલ્લભ! હવે અંતિમ સમય આવી પહોંચ્યો છે. તું કશી ચિંતા ન કરીશ. મેં અભિગ્રહ કરી લીધો છે. જો તું બહુ ઢીલો છે. હિંમત રાખજે."

"ગુરુદેવ! ગુરુદેવ! મારા પ્રભુ! મારું શું થશે!" આપણા ચરિત્રનાયક ઢગલો થઈ ગયા. આંસુની ધારા ચાલવા લાગી.

"સાહેબ! આ શું! અંતિમ સમયને ઓળખો. હિંમત રાખો." સંઘના આગેવાનોએ સમજાવ્યા.

"વલ્લભ! બેટા! તું તો મારો લાડકો છે. તેં મારી અહર્નિશ ભારે સેવા કરી છે. તું [illegible] [illegible] [illegible] કરીશ." ગુરુએ છેલ્લા આશીર્વાદ આપ્યા.

[illegible]

' ખામેમિ સવ્વે જીવા ' કહી ક્ષમાપ્રાર્થના કરી. પછી પરમાત્માના ધ્યાનમાં લીન થઈ ગયા અને ધ્યાનમાં ને ધ્યાનમાં મુનિરાજશ્રી હર્ષવિજયજી મહારાજનો આત્મહંસ ઊડી ગયો. નશ્વરદેહ છોડી આત્મા હમેશાંને માટે ચાલ્યો ગયો.

સંવત ૧૯૪૬ ના ચૈત્ર સુદી ૧૦ તા. ૨૧-૩-૧૮૯૦ની રાત્રિ ગોઝારી રાત્રિ હતી. તે રાત્રિએ શ્રી હર્ષવિજયજી મહારાજ સ્વર્ગે સીધાવ્યા. દિલ્હીના શ્રીસંઘે બીજે દિવસે ધૂમધામપૂર્વક મહારાજશ્રીના દેહનો અગ્નિસંસ્કાર કર્યો. દિલ્હીમાં લાલ કિલ્લાની પાસે વાજાં વગાડવાની કોઈને રજા મળતી નથી, પણ આ જૈનસાધુની સ્મશાનયાત્રા માટે ખાસ રજા મળી હતી.

આજ આપણા ચરિત્રનાયકના દુઃખનો પાર નહોતો.

આઠ દિવસના ઉજાગરા તો હતા. ગુરુસેવામાં ખડે પગે રહેલા, પણ બધી સેવા નકામી ગઈ. ગુરુ એકાએક પોતાના બાળશિષ્યને છોડી ચાલ્યા ગયા. આજે ગોચરી પણ ન કરી. ન કોઈની સાથે વાતચીત. બધા સાધુમુનિરાજોએ ઘણુંએ સમજાવ્યા પણ ગુરુનો વિરહકાળ કેમ ભૂલ્યો ભૂલાય ?

" વલ્લભ ! તમે કશી ચિંતા ન કરશો. ગુરુદેવનું સ્થાન તો ખાલી જ રહેવાનું પણ તમારે તો દયાસાગર આચાર્યશ્રીની પાસે જ રહેવાનું છે. હમણાં તો તમે અહીં રહો. દિલ્હીના શ્રીસંઘની વિનંતિ છે. અહીં ચોમાસું કરીએ અને ચોમાસું પૂર્ણ કરી આપણે બધા ગુરુદેવને ` ' "

શ્રીકમલવિજયજી આદિ મુનિરાજોએ સ ·

"તમારા અભ્યાસ માટેની બધી વ્યવસ્થા થઇ રહેશે. તમને કશી તકલીફ નહિ રહે. તમે જેટલો વખત કહેશો તેટલો વખત હું તમને અભ્યાસ કરાવીશ." મુનિમહારાજ શ્રી શાંતિવિજયજી મહારાજશ્રીએ સહાનુભૂતિ દર્શાવી.

"આપ સૌની મારા પર અસીમ કૃપા છે. આપ બધા મને સવાયો રાખશો પણ મારું મન લાગતું નથી. ગુરુચરણ તો મારા નસીબમાંથી ગયાં. હવે તો આચાર્યશ્રીના ચરણોમાં જઇને જ જંપીશ."

આપણા ચરિત્રનાયકનો ગુરુવિરહ અસહ્ય હતો. તેમના મનને ચેન નહોતું. આચાર્યશ્રી વિના તેમને ખરું સાંત્વન મળે તેમ નહોતું. બધા મુનિરાજો અને શ્રીસંઘની રજા લઈ આપથી આપનાવ ગુરુભાઈ શ્રી શુભવિજયજી મહારાજશ્રી તથા શ્રી મોતીવિજયજી મહારાજશ્રીની સાથે દિલ્હીથી પંજાબ તરફ વિહાર કરી ગયા.

જીવનની અંધારી વાટ પર નવનવા દીપકોનો પ્રકાશ રેલાઈ રહ્યો હતો. સાધકને સાહસની શી કમીના! જીવનનું સુકાન નવા નાવિકના હાથમાં સોંપાનું હતું.

પંજાબની રક્ષા

[૧૪]

"ગુરુદેવ! ગુરુદેવ! મારા ગુરુને છોડીને આવ્યો. હું શું કરું! કયાં જાઉં! પ્રભો પ્રભો!" આચાર્યશ્રીને જોતાં જ આપણા ચરિત્રનાયકને ગુરુ યાદ આવી ગયા. ચરણમાં મસ્તક મૂકી દીધું. દૃશ્ય ભારે હૃદયદ્રાવક હતું. બધા મુનિરાજોની આંખો અશ્રુઓથી ભરાઈ ગઈ. આચાર્યશ્રીની આંખો પણ સજળ થઈ ગઈ.

"બેટા વલ્લભ! એ તારા ગુરુ હતા પણ મારી તો એ જમણી ભુજા હતી. પણ શું થાય! એવું નિર્માણ હશે." આચાર્યશ્રીએ પોતાનું દુઃખ વ્યક્ત કર્યું.

"દયાસાગર! દિલ્હીથી અહીં સુધી પહોંચ્યા હોત તો! રસ્તામાં જ રિસાઈ ગયા. અમે ન બચાવી શકયા." આપણા ચરિત્રનાયક ગળગળા થઈ ગયા.

"ભાઈ! એમાં તમારો શું દોષ, બલબત્તા વૈદ્ય.એ

ર્યશ્રી આપણા ચરિત્રનાયકને પોતાની પાસેજ રાખતા. હમેશાં કાંઈ ને કાંઇ કામ તો હોય. પત્રવ્યવહાર તો ચાલુ હોય જ. કોઈ કોઈ પ્રશ્નોના જવાબ પણ તૈયાર કરવાના હોય. કોઈ પુસ્તકની નકલ કરવાની હોય. આ ઉપરાંત ગુજરાતી પત્રપત્રિકાઓ જે જે આવતાં તે આપણા ચરિત્રનાયક આચાર્યશ્રીને હમેશાં વાંચી સંભળાવતા. ધીમે અભ્યાસમાં પણ મન જોડાયું. ગુરુવિરહ ઓછો થયો, જ્ઞાન ધ્યાનમાં રુચિ લાગી ગયો.

"ગુરુદેવ ! આ નવીન મુનિમહારાજ ગુજરાતી જણાય છે." એક સંઘના આગેવાને યુવાન મુનિરાજને આચાર્યશ્રીની પાસે બેઠેલા જોઇને કહ્યું.

"તમારું અનુમાન ખરું છે. આપણા મુનિમહારાજશ્રી કાંતિવિજયજી અને મુનિમહારાજશ્રી હંસવિજયજીના ગામના છે." આચાર્યશ્રીએ જવાબ આપ્યો.

"ગુરુદેવ! છે તો નાના પણ ચતુર અને સેવામૂર્તિ જણાય છે. હું તો ઘણા દિવસોથી જોયા જ કરું છું. હમેશાં નાના મોટા કામમાં રોકાયેલા જ રહે છે." ગૃહસ્થે પોતાનો અભિપ્રાય દર્શાવ્યો.

"ગુરુદેવ ! એ બેઉ છે, શાંતમૂર્તિ શ્રી હંસવિજયજી મહારાજના [illegible] આ મોતીને પાણીદાર બનાવ્યું છે. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

"પ્રભો ! પણ એ મોતીને ઓપ તો આપેજ આપવાનો છે ને, ખૂબ અભ્યાસ પણ કરાવશો અને એવી તાલીમ આપશો કે ભવિષ્યમાં આપનું નામ રોશન કરે." બીજા ગૃહસ્થે આચાર્યશ્રીને પ્રાર્થના કરી.

"ભાઈ! હું તેને **પંજાબની રક્ષા** તો શીખવી રહ્યો છું"

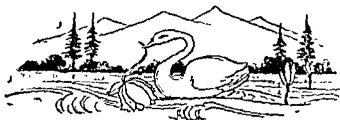
"પણ સાહેબ ! ગૂજરાતને કોણ સંભાળશે." ત્રીજા ગૃહસ્થે ટકોર કરી.

"ગૂજરાતને સંભાળવાવાળા ઘણા છે. તેની ખોટ નથી. ત્યાં તો એક કહેતાં એકવીશ."

"તારણહાર ! પણ આ તમારા તૈયાર થયેલા 'પંજાબના રક્ષક' ને કોઈ ગૂજરાતમાં ઉડાવી ન લઈ જાય." એક સજ્જને શંકા કરી.

મારી તાલીમ એવી પાકી હશે કે પંજાબની રક્ષા [illegible] એમનો જીવનમંત્ર હશે. તે માટે તો મારી બધી [illegible] ઉપભોગ હું તેને તૈયાર કરવામાં કરવાનો છું. પંજાબનું નામ સાંભળતાં આસમાનમાં ઉડીને પણ તે આવશે. મારી મહત્વાકાંક્ષા જરૂર ફળશે જ ફળશે."

બધા સાધુઓ નાના મુનિમહારાજના ભાગ્યની રેખા [illegible] રહ્યા. પંજાબના આગેવાનો આનંદિત થયા. ગુરુદેવન [illegible] પાન કરતાં કરતાં આપણા ચરિત્રનાયક [illegible]તાને ધન્ય ધન્ય માનવા લાગ્યા.

અભ્યાસ અને તાલીમ

[૧૫]

"ગુરુદેવ! સાધ્વી પાર્વતીજી કોણ છે?" આપણા ચરિત્રનાયકે પ્રશ્ન કર્યો.

"કેમ ભાઈ! એ સ્થાનકવાસી સમાજમાં ઠીક ઠીક પ્રસિદ્ધ છે. પંજાબમાં તો તે પૂજ્ય મનાય છે. વિદુષી પણ ગણાય છે."

"પણ સાહેબ! તેમની આ દીપિકા વાંચીને તો મારે દુઃખ થાય છે." આપણા ચરિત્રનાયકે પોતાનું દુઃખ વ્યક્ત કર્યું.

"આપણા શાસ્ત્રવિરુદ્ધ પાનું જ ભરડ્યું હશે."

"સાહેબ! હું આખી દીપિકા વાંચી ગયો. શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક સાધુ અને સાધ્વીઓ ઉપર [illegible] છે મૂર્તિપૂજા વિરુદ્ધ પણ [illegible] છે [illegible] છે."

"[illegible]"

"શ્રીજી! મેં દીપિકા વાંચ્યા પછી એક તેનો જવાબ તૈયાર કર્યો છે. લગભગ તેના બધા આક્ષેપોનો તેમાં સચોટ જવાબ આવી જાય છે. આપશ્રી જરા ફુરસદ મેળવી જોઈ જશો?"

"શાબાશ! શાબાશ! મારા વલ્લભ! તું આવો ચતુર અને બુદ્ધિશાળી હઈશ, તે આજેજ જાણ્યું. જવાબ પણ તૈયાર કરી લીધો. શું નામ રાખ્યું છે ભાઈ!"

"ગુરુદેવ! મેં તો વિચિત્ર નામ રાખ્યું છે. આપની મંજુરી મળે તો 'ગપ્પ દીપિકાસમીર' નામ રાખવું છે."

"વાહ ભાઈ વાહ, નામ પણ ઠીક શોધી કાઢયું."

ચરિત્રનાયકની આ સૌથી પહેલી બાળ-રચના. પણ એ પ્રથમ રચનામાં વિદુષી ગણાતાં સાધ્વી પાર્વતીજીની બધી દલીલોના જડબાતોડ જવાબો હતા. એકેએક આક્ષેપની સમાલોચના બહુજ બુદ્ધિપૂર્વક કરવામાં આવી હતી. સૂત્રના આધારો ટાંકી પુસ્તકને સમૃદ્ધ બનાવ્યું હતું.

અહીંથી આચાર્યશ્રીએ લુધિયાના તરફ વિહાર કર્યો. અહીં સંઘની પ્રાર્થનાથી મુનિમહારાજશ્રી ઉદ્યોતવિજયજી, મુનિમહારાજશ્રી સુંદરવિજયજી મહારાજ આદિ સાધુઓને ત્યાં ચોમાસું કરવાની આજ્ઞા આપી. આપણા ચરિત્રનાયકના મોટા ગુરુભાઈ મુનિમહારાજશ્રી પ્રેમવિજયજી મહારાજ કારણવશ ભાઈજી મહારાજના (હરખવિજયજી) સ્વર્ગારોહણ પહેલાં દિલ્હીથી પંજાબ આવ્યા હતા. અહીં બન્ને મળ્યા. આપણા ચરિત્રનાયકે પોતાના બન્ને ગુરુભાઈઓની સલાહ લઈ, આચાર્યશ્રીને પ્રાર્થના કરી કે આપની આજ્ઞા હોય તો

અમારી ચારેની ઈચ્છા અહીં લુધિયાનામાં ગુરુમહારાજશ્રી હર્ષવિજયજી મહારાજના નામથી જ્ઞાનભંડાર સ્થાપવાની છે. આચાર્યશ્રીએ તે માટે આનંદપૂર્વક આજ્ઞા આપી. ચારે ગુરુભાઈઓની પ્રેરણાથી લુધિયાનામાં 'શ્રી હર્ષવિજયજી જ્ઞાનભંડાર' નામથી એક પુસ્તકાલય ઉઘાડવામાં આવ્યું. પાછળથી તે ભંડાર જંડિયાલાગુરૂમાં મોકલવામાં આવ્યો.

લુધિયાનાથી વિહાર કરી આચાર્યશ્રી મલેરકોટલા પધાર્યા અને સં. ૧૯૪૬ નું ચાતુર્માસ અહીં થયું. આપણા ચરિત્રનાયકનું આ ચોથું ચાતુર્માસ હતું. આ ચોમાસામાં અભ્યાસ તરફ દષ્ટિ કરી. અભ્યાસ માટે તીવ્ર ઈચ્છા હતી પણ બધી જગ્યાએ તે માટે સામગ્રી નહોતી મળતી. કોઈ જગ્યાએ સામગ્રી હતી તો કામ વિશેષ રહેતું. આ વખતે તે માટે વિશેષ લક્ષ્ય રહ્યું. અહીં ન્યાયનો અભ્યાસ કર્યો. અમરકોષ પૂર્ણ કર્યો. અભિધાન ચિન્તામણી નામમાળાનો પણ ઘણોખરો ભાગ થઈ ગયો. ઉપાધ્યાયજી શ્રીસમયસુંદરજી રચિત દશવૈકાલિક સૂત્રની લઘુ ટીકાનો અભ્યાસ આપે પાલીથી દિલ્હી જતાં ગુરુવર્ય શ્રી બાઈજીમહારાજ પાસે કર્યો હતો. અહીં આચાર્યશ્રીની પાસે દશવૈકાલિકની શ્રી હરિભદ્રસૂરિમહારાજ વિરચિત બૃહદ્ ટીકા તથા આચાર પ્રદીપનો અભ્યાસ કર્યો. આ ચોમાસામાં જ્ઞાનનો ઉદય થયો અને ભવિષ્યની તૈયારી થવા લાગી. આચાર્યશ્રી પણ સમય [illegible] આપને [illegible] લાગ્યા. આપણા ચરિત્રનાયક પણ એક ક્ષણ પણ નકામી ગુમાવ્યા વિના અભ્યાસમાં લીન [illegible] [illegible] [illegible] સઘળું ભવિષ્યની તૈયારી માટે જ

પોતે સર્જાયા હોય તેમ આચાર્યશ્રીના પ્રભાવશાળી અમૃત વરસતાં વ્યાખ્યાનો હંમેશાં ધ્યાનપૂર્વક સાંભળતા. એકાદ બે ચોમાસા સિવાય લગભગ બધાં વ્યાખ્યાનો પોતે સાંભળ્યા છે, અને વ્યાખ્યાનશૈલી, દષ્ટાંતો, સમાલોચનાની દષ્ટિ તથા સમાજને રુચિકર થઈ પડે તેવા વિચારો અને તત્ત્વની ચર્ચા તેમણે એવાં તો ગ્રહણ કરી લીધાં કે જ્યારે જ્યારે તેઓ વ્યાખ્યાન આપે છે ત્યારે ખરેખર એ ગુરુદેવની વાણી અને શૈલીની યાદ આપે છે. ગુરુદેવના ભક્ત વૃદ્ધજનો આજે પણ કહે છે કે આપણા ચરિત્રનાયકના હૃદયમાં ગુરુદેવનો સાક્ષાત વાસ છે..

મલેરકોટલાથી વિહાર કરી રાયકોટ, જગરાંવા થઈ જીરા થઇ પટ્ટી પધાર્યા. પટ્ટીના શ્રીસંઘે ચાતુર્માસ માટે વિનતિ કરી અને આચાર્યશ્રીએ શ્રીસંઘનો ઉત્સાહ જોઇ, તે માટે પોતાની સંમતિ આપી ને ક્ષેત્રસ્પર્શના પ્રમાણે યથાયોગ્ય કરવા જણાવ્યું.

પટ્ટીમાં પં. ઉત્તમચંદ્રજી એક વયોવૃદ્ધ વિદ્વાન હતા. આપણા ચરિત્રનાયકે તેમની પાસે ચંદ્રિકાનું વિવેચન શરૂ કર્યું. પંડિતજીની શૈલી સરળ તથા મનોગમ્ય હોવાથી આપશ્રીએ ચંદ્રિકાની પુનરાવૃત્તિ શરૂ કરી.

અહીંથી વિહાર કરી આપણા ચરિત્રનાયક શ્રી ચારિત્રવિજયજી મહારાજની સાથે જંડિયાલાગુરૂમાં આવ્યા. અહીં એક નૈયાયિક પંડિત પાસે ન્યાયબોધિની તથા ચંદ્રોદય નામના બે ન્યાયના ગ્રંથોનું અધ્યયન કર્યું. આચાર્યશ્રી પણ કસૂરઅમૃતસર થઈ અહીં પધાર્યા. અહીં આચાર્યશ્રીજીની પાસે

શ્રી કમલવિજયજી મહારાજ સાથે આપે પણ સમ્યક સપ્તતિનું અધ્યયન શરૂ કર્યું

અમૃતસરમાં પ્રતિષ્ઠા થવાની હતી. આચાર્યશ્રીના વર હસ્તે શ્રી અરનાથસ્વામીનો પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ થવાનો હતો સં. ૧૯૪૭ ના વૈશાખ સુદી ૬ ને દિવસે સમારોહપૂર્વ પ્રતિષ્ઠા થઈ. આપણા ચરિત્રનાયકે આચાર્યશ્રીની સાથે પ્રતિ ષ્ઠાની ક્રિયાવિધિમાં રસપૂર્વક ભાગ લીધો. તેમને આમાંથ ઘણું શીખવાનું-સમજવાનું મળ્યું.

આચાર્યપ્રવરનું સં. ૧૯૪૭ નું ચોમાસું નિર્ણય પ્રમાણે પટ્ટીમાં થયું. આપણા ચરિત્રનાયકનું પણ પાંચમું ચોમાસું પટ્ટીમાં થયું. પટ્ટીમાં આપણા ચરિત્રનાયકે પંડિતશ્રી ઉત્તમ-ચંદ્રજીની પાસે ' ચંદ્રપ્રભા ' વ્યાકરણનું અધ્યયન શરૂ કર્યું. સાથેસાથે થોડું જ્યોતિષનું જ્ઞાન પણ મેળવ્યું. અહીંથી જ્યોતિષ તરફ પ્રેમ થયો અને જ્યોતિષ વિષેનો વિશેષ અભ્યાસ પણ ધીમે ધીમે કર્યો. આજે પણ જ્યોતિષ વિષેનું આપણા ચરિત્રનાયકનું જ્ઞાન બહુ ઊંચા પ્રકારનું મનાય છે. મુનિમહારાજશ્રી કમળવિજયજી મહારાજશ્રીના અનુગ્રહથી શ્રી આવશ્યકસૂત્રનું અધ્યયન પણ આચાર્ય મહારાજ પાસે થતું રહ્યું.

૧૩ઃ૬ (અમદાવાદ) નિવાસી શ્રીયુત [illegible] [illegible] દીક્ષા માટે આવ્યા હતા. તેમનો અભ્યાસ [illegible] [illegible] તેમની [illegible] [illegible] તેમને સં. ૧૯૪૮ ના [illegible] દિવસે [illegible] [illegible] [illegible] તેમને [illegible]

શ્રીએ આપણા ચરિત્રનાયકના નામની દીક્ષા આપી. આ તેમના પ્રથમ શિષ્ય. પ્રથમ શિષ્યમાં વિવેક મળ્યા. કેવું મંગળ શુકન !

પટ્ટીથી વિહાર કરી જીરા પધાર્યા. અહીં સં. ૧૯૪૮ ના માગશર સુદી ૧૧ ના દિવસે શ્રી ચિન્તામણી પાર્શ્વનાથજીની પ્રતિષ્ઠા તથા ભરૂચનિવાસી પરમ શ્રદ્ધાળુ, પરમભકત ધર્માત્મા શેઠ શ્રી અનુપચંદ મલુકચંદ કેટલીક સ્ફટિકની મૂર્તિઓ લાવ્યા હતા, તેની અંજનશલાકા કરાવી.

આચાર્ય મહારાજ તો જાણતા હતા કે મારો વલ્લભ (વિજયજી) જ પંજાબની રક્ષા કરશે, તેથી પ્રત્યેક કાર્યમાં તેમને તાલીમ આપતા હતા. આ પ્રતિષ્ઠા તથા અંજન-શલાકાની બધી વિધિ આચાર્યશ્રીની પ્રેરણા પ્રમાણે આપણા ચરિત્રનાયકે કરાવી.

આ પ્રતિષ્ઠાઉત્સવ પછી આચાર્યશ્રી હુશિયારપુર પધાર્યા. અહીં પણ લાલા ગુજ્જરમલજીના બનાવેલા જિન-મંદિરમાં પ્રતિષ્ઠા કરવાની હતી. આપણા ચરિત્રનાયકને કેટલાક સાધુઓની સાથે પટ્ટી મોકલ્યા, જેથી તેમનો અધૂરો અભ્યાસ આગળ ચાલે. પ્રતિષ્ઠા સમયે આચાર્યશ્રીએ આપણા ચરિત્રનાયકને હુશિયારપુર બોલાવ્યા અને પ્રતિષ્ઠાની બધી ક્રિયાવિધિમાં આચાર્યશ્રીને હાર્દિક સહકાર આપ્યો. આ વખતે આચાર્યશ્રીજીની સાથે ૨૮ મુનિમહારાજો હતા.

પંજાબ શ્રીસંઘના આગેવાન ગણાતા લાલા ગુજ્જર-મલજી તથા લાલા નત્થુમલજીની આગ્રહ વિનંતિથી તેમજ હોશિયારપુરના શ્રીસંઘની ઈચ્છાથી આચાર્યશ્રીને ગુરુ.વ.ર

પુરમાં ચાતુર્માસ કરવાનો નિર્ણય કરવો પડયો.

આપણા ચરિત્રનાયકના અભ્યાસ માટે આચાર્યશ્રીને ચિંતા હતી જ. તેમણે મુનિમહારાજશ્રી વીરવિજયજી મહારાજશ્રીને કહ્યું કે તમે પટ્ટીમાં ચોમાસું કરો તો વલ્લભનો અભ્યાસ આગળ વધી શકે. મહારાજશ્રીએ આચાર્યશ્રીની આજ્ઞા માથે ચડાવી અને તેઓએ પટ્ટી તરફ વિહાર કર્યો. પટ્ટીમાં પંડિત ઉત્તમચંદજી પાસે અધ્યયન કરવાની સારી તક હતી, તે આચાર્યશ્રી સારી રીતે જાણતા હતા. વળી બીજા મુનિઓને પણ તે રીતે થોડો થોડો અભ્યાસ થશે તેમ ધારી આ વિહાર કર્યો હતો.

પણ પટ્ટી પહોંચતા જ જાણ્યું કે પં. ઉત્તમચંદજી કાર્યવશ બહાર ગયા છે અને ક્યારે આવશે તે નિશ્ચિત નથી. આથી શ્રી વીરવિજયજી મહારાજશ્રી અમૃતસર પધાર્યા. અહીં પંડિત કર્મચંદજીનો જોગ બની ગયો અને ચંદ્રપ્રભાનો પાઠ શરૂ કર્યો. મુનિ મહારાજશ્રી દાનવિજયજી મહારાજશ્રીએ પણ ચંદ્રિકાના ઉત્તરાર્ધનું અધ્યયન શરૂ કર્યું. થોડા સમય પછી વિશેષ અભ્યાસની દૃષ્ટિએ પં. કરમચંદજી બનારસ ચાલ્યા ગયા. અમૃતસરના શ્રીસંઘે બીજા પંડિત શ્રી બિહારીલાલની વ્યવસ્થા કરી આપી. તેમની પાસે [illegible]નું અધ્યયન શરૂ કર્યું. તે પણ થોડા દિવસ [illegible]

[illegible]

અદારીમાં કશું નહિ બને. પણ કરવું શું? વિદ્વાનો મળે નહિ, મળે તો થોડા દિવસમાં ચાલ્યા જાય:

આ વખતે એક નવીન તક પ્રાપ્ત થઈ. મુનિ મહારાજશ્રી વીરવિજયજી મહારાજ પાસે ભાવનગરના ધર્મનિષ્ઠ વિદ્વાન આગેવાન શ્રી કુંવરજીભાઈનો પત્ર આવ્યો. તેમાં જણાવેલું કે "મકસૂદાબાદ નિવાસી બાબુ બુદ્ધિસિંહજી દુધેડિયાએ પાલીતાણામાં એક સંસ્કૃત પાઠશાળા ખોલી છે. જે મુનિરાજ અધ્યયન કરવા ઇચ્છે તેને માટે બહુ જ સારી વ્યવસ્થા છે. સારા પંડિતોની પણ વ્યવસ્થા છે, માટે જે મુનિરાજોને આ પાઠશાળાનો લાભ લેવો હોય, તેને આપશ્રી પ્રેરણા કરશો. જો આપશ્રી મને જણાવશો તો હું જાતે ત્યાં જઈને યથાશક્તિ બધી વ્યવસ્થા કરી કરાવી આપીશ."

તક તો સાંપડી હતી, પણ બીજી તરફ એક મોટો કર્તવ્યભાર પણ ઉભો હતો. શું કરવું એની વિમાસણ ચાલુ આવીને ઊભી રહી.

પુરમાં ચાતુર્માસ કરવાનો નિર્ણય કરવો પડયો.

આપણા ચરિત્રનાયકના અભ્યાસ માટે આચાર્યશ્રી ચિંતા હતી જ. તેમણે મુનિમહારાજશ્રી વીરવિજયજી મહ રાજશ્રીને કહ્યું કે તમે પટ્ટીમાં ચોમાસું કરો તો વલ્લભને અભ્યાસ આગળ વધી શકે. મહારાજશ્રીએ આચાર્યશ્રીન આજ્ઞા માથે ચડાવી અને તેઓએ પટ્ટી તરફ વિહાર કર્યો. પટ્ટીમાં પંડિત ઉત્તમચંદ્રજી પાસે અધ્યયન કરવાની સારી તક હતી, તે આચાર્યશ્રી સારી રીતે જાણતા હતા. વળી બીજા મુનિઓને પણ તે રીતે થોડો થોડો અભ્યાસ થશે તેમ ધારી આ વિહાર કર્યો હતો.

પણ પટ્ટી પહોંચતા જ જાણ્યું કે પં. ઉત્તમચંદજી કાર્યવશ બહાર ગયા છે અને ક્યારે આવશે તે નિશ્ચિત નથી. આથી શ્રી વીરવિજયજી મહારાજશ્રી અમૃતસર પધાર્યા. અહીં પંડિત કર્મચંદજીનો જોગ બની ગયો અને ચંદ્રપ્રભાનો પાઠ શરૂ કર્યો. મુનિ મહારાજશ્રી દાનવિજયજી મહારાજ- શ્રીએ પણ ચંદ્રિકાના ઉત્તરાર્ધનું અધ્યયન શરૂ કર્યું. થોડા સમય પછી વિશેષ અભ્યાસની દૃષ્ટિએ પં. કરમચંદજી [illegible] [illegible] ગયા. અમૃતસરના શ્રીસંઘે બીજા પંડિત શ્રી બિહારીલાલની વ્યવસ્થા કરી આપી. તેમની પાસે ન્યાયમુક્તાવલીનું અધ્યયન શરૂ કર્યું. તે પણ થોડા દિવસોમાં [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

ચલજીમાં એક પાઠશાળા થઈ છે. ત્યાં સાધુઓ માટે ઘણી સારી વ્યવસ્થા છે."

"મહારાજશ્રી ! એ તો બહુ સારી વાત છે. પણ હું અહીં, ને પાઠશાળા પાલીતાણામાં. શું થાય? જવું પણ કેમ અને ગુરુદેવની આજ્ઞા વિના જઈ પણ કેમ શકાય?" આપણા ચરિત્રનાયકે મુંઝવણ દર્શાવી.

"તમારી અભ્યાસની ઇચ્છા તો પ્રબળ છે. આચાર્યશ્રી પણ તે જાણે છે. મને લાગે છે તમને આજ્ઞા મળશે. હું પણ ગુરુદેવને લખીશ. તમારો વિચાર પાકો કરી લ્યો."

"સાહેબ, મારે તો લાખ વાતે ત્યાં જવું છે. અભ્યાસ થતો હોય અને ગુરુદેવની આજ્ઞા મળે તો પછી શું જોઈએ. આપશ્રી કૃપાદષ્ટિથી બે શબ્દો લખો તો કદાચ ગુરુદેવ આજ્ઞા આપે."

"હું લખું છું, તમે પણ તમારી ઇચ્છાદર્શક પત્ર સાથે જ બીડો. હું માનું છું કે આચાર્યશ્રી જરૂર મંજૂરી આપશે."

"તો તો ધનભાગ્ય મારાં! મારી અભ્યાસની તમન્ના તો એવી છે કે આજ્ઞા મળે તો બીજી જ ઘડીએ વિહાર કરું. સાથે કોઈ મુનિરાજ હોય તો જ એ સાહસ થઈ શકે."

"ભાગ્યશાળી ! આચાર્યશ્રીની સંમતિ તો આવવા દો, પછી બધી વ્યવસ્થા થઈ જશે."

આચાર્યશ્રીને પત્ર લખવામાં આવ્યો. સાથે બીજા મુનિરાજોને પૂછવામાં આવ્યુ તો મુનિરાજશ્રી રાજવિજયજી

મહારાજ તથા મુનિશ્રી મોતીવિજયજી મહારાજ આપ
સાથે જવા માટે તૈયાર થઈ ગયા.

આપણા ચરિત્રનાયક તો આનંદમાં આવી ગયા હતા. સિદ્ધાચળનાં સ્વપ્ન સેવતા હતા. જલ્દીજલ્દી વિહાર કરીશું, જરૂર પડશે તો બબ્બે વિહાર સવારસાંજ કરીશું: પણ પાલીતાણા પહોંચીને ચાતુર્માસ કરીશું. અભ્યાસ પણ જલ્દી થશે. તીર્થાધિરાજ આદીશ્વર દાદાનાં દર્શન થશે. થોડા જ વખતમાં એક ઘડીનો પણ વખત ગુમાવ્યા વિના અભ્યાસમાં લાગી જઈશ અને ન્યાય વ્યાકરણ, તત્વજ્ઞાન, વગેરેનો અભ્યાસ પૂરો કરી ગુરુદેવના ચરણમાં પાછો પહોંચી જઈશ. આ મીઠાં મધુરાં સ્વપ્નો ચાલતાં હતાં, ત્યાં ટપાલ આવી; અને જેની ખૂબ રાહ જોવાતી હતી તે આચાર્યશ્રીનો પત્ર પણ આવી ગયો.

" સાહેબ ? શું ગુરુદેવનો પત્ર આવી ગયો ? "

" હા, તમારા પત્રનો જ જવાબ લાગે છે. અને તેમાં ગુરુદેવે સંમતિ જ આપી હશે. અભ્યાસ માટે તો ગુરુદેવ ના નજ કહે. ખોલીને વાંચોને. "

" જી ના ! આપનો પત્ર છે. આપજ વાંચો. "

" અરે ભાઈ, એમાં શું ! લાવ હું વાંચી બતાવું "

" આચાર્યશ્રીની તો આજ્ઞા આપી છે "

" શું લખે છે ગુ ? "

" લખે છે કે 'જ્ઞાનની [illegible]. જ [illegible] પુરીથી [illegible] વર્ષથી વિરોધ ન [illegible] [illegible] વર્ષ

પહેલાં પણ જ્યારે ઈચ્છા થાય ત્યારે અહીં પાછા આવી જવું. એ વાતનો ખ્યાલ રહે કે કદાચ બન્ને બાજુથી ન રહી જાઓ."

આપણા ચરિત્રનાયકને જલ્દી જવાની તાલાવેલી હતી. આચાર્યશ્રીની આજ્ઞા તો હતી. વિશેષ રહસ્યનો વિચાર કરવા તો મન ના પાડતું હતું. આજ્ઞા છે, તો પછી જવુંજ. વળી હું વહેલો આવી જઈશ. આમ વિચાર કરી તૈયારી કરી લીધી.

"મથ્થેણ વંદામિ!" અમૃતસરના બેપાંચ આગેવાનો મહારાજશ્રી વલ્લભવિજયજી પાલીતાણા તરફ વિહાર કરે છે તે વાત સાંભળી; મુનિ મહારાજશ્રી વીરવિજયજી મહારાજશ્રી પાસે દોડી આવ્યા.

"ધર્મલાભ! કેમ લાલાજી!"

"સાહેબ અમે સાંભળ્યું છે કે મુનિ મહારાજશ્રી વલ્લભવિજયજી આદિ પાલીતાણા તરફ વિહાર કરે છે."

"હા! તમારી વાત સાચી છે. ગુરુદેવની આજ્ઞા પણ આવી ગઈ છે. પાલીતાણામાં એક પાઠશાળા છે, ત્યાં અભ્યાસ માટે સારૂં સાધન છે."

"સાહેબ! આચાર્ય મહારાજ પાલીતાણા જેટલે દૂર જવા મહારાજશ્રીને આજ્ઞા આપે તે અમારી સમજમાં આવતું નથી. ભવિષ્યના પંજાબના રક્ષકને ગુરુદેવ પોતાથી જુદા પાડે જ નહિને." આગેવાનોએ શંકા કરી.

"જુઓ! આ રહ્યો શ્રીજીનો પત્ર."

"સાહેબ! પત્ર તો છે પણ તેમાં આચાર્યશ્રીની આજ્ઞા

સ્પષ્ટ નથી.” પત્ર વાંચીને આગેવાનોએ સ્પષ્ટતા કરી

“શું કહો છો, લાલાજી! આમાં સ્પષ્ટ તો લખ્યું છે કે ખુશીથી જાઓ. પછી બાકી શું રહ્યું?” આપણા ચરિત્રનાયક આ ચર્ચા સાંભળી આવી પહોંચ્યા અને જવાની તૈયારીમાં આ વિઘ્ન ક્યાંથી; તેમ વિચારી ઉપરના શબ્દો બોલી ઉઠ્યા.

“માફ કરશો, સાહેબ! અમે આપની સાથે વિવાદ કરવા નથી ઈચ્છતા પણ એટલું કહ્યા વિના તો નહિ ચાલે કે આચાર્યશ્રીનો અભિપ્રાય આપ બરાબર નથી સમજ્યા.” આગેવાનોએ નીડરતાથી વિનયપૂર્વક કહ્યું.

“લાલા પન્નાલાલજી! તમે જ કહોને, આમાં ગુરુદેવની આજ્ઞા છે કે કેમ?” આપણા ચરિત્રનાયકે પૂછ્યું.

“સાહેબ! બેત્રણ વાક્યો શ્રીજીનાં એવાં છે કે જેમાં તેમની ઈચ્છા તો નથી માત્ર આપની ઈચ્છા પ્રબલ હોવાથી ના નથી લખી, પણ તે માટે ઈશારો તો છેજ.”

“એ બેત્રણ વાક્યો મને જરા સમજાવશો?”

“પછી ખુશીથી. જુઓ સાહેબ ‘જો જવાની ઈચ્છા હોય તો’ તે વાક્ય જ સંદિગ્ધ છે. જો તમને મોકલવા હોત તો તો સ્પષ્ટ ન લખત કે અમુકઅમુક સાધુ સાથે જજો.”

“ઠીક!”

“વળી પત્ર ફરી પઢતાં ત્યારે ઈચ્છા હોય ત્યારે ... તેમાં ત્યાં પણ એમ છે કે જલદી પાછા આવી

જવાનું સૂચન છે.”

“એ તો હું પણ સમજું છું. હું જલ્દી આવવાનો વિચાર રાખીને જ જાઉં છું.”

“પણ સાહેબ! છેલ્લું વાકય તો સ્પષ્ટ છે કે ‘કદાચ બન્ને તરફથી રહી ન જાઓ.’ આ વાકયમાં શ્રીજી ચાહે છે કે તમે ત્યાં જશો પણ કદાચ અભ્યાસ પણ પૂરો નહિ થાય અને અહીં તો પછી કોણ જાણે કેવા સંજોગો ઊભા થાય. સાહેબ? અમે તો આપના હિતની દ્રષ્ટિએ આપને વિનંતિ કરીએ છીએ કે ગુરુચરણમાં રહેવું એજ આપને માટે શ્રેયસ્કર છે. પછી તો આપની જેવી મરજી.” લાલાજીએ રહસ્ય સમજાવ્યું.

“લાલાજી આપની વાત પણ વિચારવા જેવી છે. આપ ચિંતા ન કરો. હું અહીંથી શ્રીજીની પાસે જાઉં છું. ત્યાંથી ગુરૂદેવની આજ્ઞા લઈને પછી જ આગળ વિહાર કરીશું.” આપણા ચરિત્રનાયકને સંઘના આગેવાનોની દલીલ ગળે ઉતરી અને તેમણે ગુરુદેવની પાસે જવા વિચાર કર્યો.

અમૃતસરથી ત્રણે ગુરુબંધુઓ વિહાર કરવાના હતા. એટલામાં ત્યાંના વયોવૃદ્ધ ધર્મપ્રેમી સજ્જન લાલા બાગામલજી લોઢા આવ્યા.

“મહારાજશ્રી! આપ તો ભલે પધારો. ગુરુદેવ તો દયાસાગર છે. તે આપને આજ્ઞા આપી દેશે, પણ આ બૂઢાની વાત પણ યાદ રાખજો. આપ અંબાલાથી પેલી તરફ આ ચોમાસામાં તો નહિ પહોંચી શકો. મારી વાત ખોટી નીકળે તો હું સાચો ગુરુભક્ત નહિ.”

ડભોઈ જાલા વડોદરાથી લી. સેવક..........ના વંદણા અવધારશો.
કે. પ. આપ સા. મુનિરાજ સુખશાતામાં હશો. અત્રે દેવ
ગુરુના પ્રતાપે આનંદ છે. આપના ગૂજરાત તરફ આવવાના
સમાચાર સાંભળી આનંદ થયો છે, કારણ કે ઘણા વર્ષે
આપના ગુજરાતમાં પગલાં થાય છે. ગૂજરાતના બધા
લોકોને પણ આથી આનંદ થશે. પણ અમારા જેવા
ભક્તોને તો આનંદને લઈને અત્યંત હર્ષ થશે.
કુરકુંડ. સમાન, જ્ઞાનસાગર, ગુણનિધિ ....
યુગપ્રધાનતુલ્ય ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરિજી મહારાજ
વર્ષોમાં ગુરુકુળવાસમાં ....
તોડી આપ અહીં ....
અમારી તો પ્રાર્થના છે કે ....
ન કરશો. અને ....
પણ આચાર્યશ્રીની ....
વિશેષ આનંદ ....
છે. આપની ....

ભૂલીશ? પંજાબ તો હવે મારા હૃદયમાં જડાઈ ગયો છે. હું જલ્દીજલ્દી આપના ચરણમાં આવી પહોંચીશ." આપણા ચરિત્રનાયકે ગુરુદેવના ચરણે મસ્તક નમાવી રજા લીધી.

આચાર્યશ્રીએ ત્રણે મુનિઓને વિદાય આપી. આપણા ચરિત્રનાયકના જવા સાથે હૃદયમાં ઘેરો આઘાત થયો. ત્રણ જણને જતાં લાંબે સુધી જોઈ રહ્યા. ક્યારે પાછા આવશે, તેમ વિચાર આવ્યો.

ઘડીયાળમાં આઠના ટકોરા થયા.

"સાહેબ! આ ત્રણ મુનિઓ જાય છે, તે આઠેક મહિનામાં પાછા આવવા જોઈએ. આ ઘડીયાળની સૂચના મને બહુજ સમયસરની લાગે છે." એક સાધુએ આગાહી કરી.

"જેવો ભાવિભાવ! પાંચ વર્ષમાં તો શું નું શું થઈ જાય!" ગુરુદેવથી બોલાઈ જવાયું.

મિયાનીથી વિહાર કરી અંબાલા પહોંચ્યા, ત્યાં તો પંજાબના ગામેગામ સમાચાર પહોંચી ગયા. ઘણી જગ્યાએથી અંબાલાના શ્રીસંઘપર પત્રો આવ્યા કે વલ્લભ મુનિ મહારાજશ્રી વલ્લભવિજયજી આદિને રોકો, અને આચાર્યશ્રીને વિનતિ કરીને તેમને ગુજરાત જતા રોકવા ઈચ્છીએ છીએ.

અંબાલાના શ્રીસંઘે ચાર દિવસ [illegible] [illegible] કરી; ત્યાં તો દૈવયોગે ત્યાં રહેવા [illegible] [illegible] [illegible] મુનિમહારાજને તાવ આવવા લાગ્યો. [illegible] [illegible] ઉતરે નહિ. ઓષધઆદિ કરવા [illegible]

લાલાજીની વાત મનમાં રાખીને અધ્યયન માટે પૂની આપણા ચરિત્રનાયક ચાલી નીકળ્યા.

આચાર્યશ્રી આ વખતે મિયાની (જિ. હોશિયારપુર) માં હતા. ત્યાં પહોંચી ગયા.

થોડા દિવસ આચાર્યશ્રીની સાથે રહી એક દિવસ પ્રસંગ લઈને પ્રાર્થના કરી.

"ગુરુદેવ! મારે અધ્યયન માટે પાલીતાણા જવાની ભાવના છે."

"હા! મેં પત્ર તો લખ્યો હતોને? શું તે પત્ર નથી મળ્યો?"

"જી! પત્ર તો મળ્યો હતો પણ અમૃતસરનીવાસી લાલા પન્નાલાલજી, મહારાજશ્રી વગેરેને લાગ્યું કે ગુરુદેવની ઇચ્છા તમને ગૂજરાત મોકલવાની નથી."

"તને શું લાગે છે, વત્સ!"

"ગુરુદેવ! મારા અભ્યાસ માટે તો આપ ખૂબ ઉત્સુક છો, વળી હું જલદીજલદી આપની સેવામાં પાછો આવી જઈશ."

"ખુશીથી જા! યાદ રાખજે પંજાબની સંભાળ તારે લેવાની છે. ગુજરાતમાં જઈને પંજાબ અને તારા [illegible]ને ન ભૂલી જતો." આચાર્યશ્રીએ આપણા ચરિત્ર- [illegible] નાયકની [illegible]. જોઈને તેમનું હૃદય ન [illegible] માટે [illegible] [illegible] આવી

"ગુરુદેવ! [illegible] આશીર્વાદને હું [illegible]

ભૂલીશ? પંજાબ તો હવે મારા હૃદયમાં જડાઈ ગયો છે. હું જલ્દીજલ્દી આપના ચરણમાં આવી પહોંચીશ." આપણા ચરિત્રનાયકે ગુરુદેવના ચરણે મસ્તક નમાવી રજા લીધી.

આચાર્યશ્રીએ ત્રણે મુનિઓને વિદાય આપી. આપણા ચરિત્રનાયકના જવા સાથે હૃદયમાં થોડો આઘાત થયો. ત્રણ જણને જતાં લાંબે સુધી જોઈ રહ્યા. ક્યારે પાછા આવશે, તેમ વિચાર આવ્યો.

ઘડીયાળમાં આઠના ટકોરા થયા.

"સાહેબ! આ ત્રણ મુનિઓ ગયા છે, તે આઠેક મહિનામાં પાછા આવવા જોઈએ. આ ઘડીયાળની સૂચના મને બહુજ સમયસરની લાગે છે." એક સાધુએ આગાહી કરી.

"જેવો ભાવિભાવ! પાંચ વર્ષમાં તો શું નું શું થઈ જાય!" ગુરુદેવથી બોલાઈ જવાયું.

મિયાનીથી વિહાર કરી અંબાલા પહોંચ્યા, ત્યાં તો પંજાબના ગામેગામ સમાચાર પહોંચી ગયા. બધી જગ્યાએથી અંબાલાના શ્રીસંઘપર પત્રો આવ્યા કે તમે મુનિ મહારાજશ્રી વલ્લભવિજયજી આદિને રોકશે. અમે આચાર્યશ્રીને વિનતિ કરીને તેમને ગૂજરાત જતા રોકવા ઈચ્છીએ છીએ.

અંબાલાના શ્રીસંઘે થોડા દિવસ સ્થિરતા કરવા પ્રાર્થના કરી; ત્યાં તો દૈવયોગે ત્યાં રહેવા ફરજ પડી. સાથેના એક મુનિમહારાજને તાવ આવવા લાગ્યો. એક મહિનો થયો પણ ઉતરે નહિ. ઔષધઆદિ કરવા છતાં તાવ ગયો નહિ. છતા

અશાડ સુદી એકમ સુધીમાં ઠીક થઈ જાય તો ૮ દિવસમ
દિલ્હી પહોંચી જવું; તેમ વિચાર કર્યો, પણ ભવિતવ્યતા જુદ
જ હતી. જ્ઞાનીનું કથન મિથ્યા થતું નથી. વળી અંબાલાન
શ્રીસંઘે ગુરુદેવને પ્રાર્થના પત્ર લખ્યો કે “ અહીં એક મુનિ
મહારાજનું શરીર અશક્ત છે. આવી હાલતમાં હઠ કરી વિહાર
કરવાથી રસ્તામાં તકલીફ રહેશે. વળી અમારા શહેરની પણ
બદનામી કહેવાય. આપ તેમને અહીં ચોમાસા માટે આજ્ઞા
લખશો. અમે પણ તેમને વિહાર કરવા દઈશું નહિ.”

આચાર્યશ્રીએ તુરત જવાબ લખી જણાવ્યો.

“ સાથેના મુનિની તબિયત બરાબર નથી તો વિહારનું
સાહસ ન કરવું. અંબાલા શ્રીસંઘની અવહેલના કરી જવું
યોગ્ય નથી. તમે તો જુવાન છો. ચોમાસું પૂર્ણ કરીને જલ્દી
પાલીતાણા જઈ શકાશે.”

બસ, પછી શું બાકી રહ્યું ! ચોમાસું અંબાલા નિશ્ચિત
થઈ ગયું અને અમૃતસરવાળા ધર્મનિષ્ઠ વૃદ્ધ લાલા બાગા-
મલજી લોઢાની વાત યાદ આવી ગઈ.

ચાતુર્માસમાં બિમાર મુનિરાજનું સ્વાસ્થ્ય પણ સારું
થઈ ગયું. આનંદથી ચોમાસું પસાર થવા લાગ્યું. અંબા-
લાના શ્રીસંઘને પણ મહારાજશ્રીના ચાતુર્માસથી લાભ
થયો. નજીકના [illegible] શ્રાવકોમાં મતભેદ હતો તે [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ચાતુર્માસમાં આપણા ચરિત્રનાયક ઉપર ગૂજરાતથી પણ પત્રો આવ્યા. ગૂજરાતમાં તેમના પાલીતાણા તરફના વિહારની વાત પહોંચી ગઈ હતી. ઘણાને તે માટે આનંદ થતો હતો, પણ કેટલાક અંગત હિતૈષી આત્મજનોને તો થોડું દુઃખ થયું. તેઓની તો માન્યતા હતી કે આપણા ચરિત્રનાયક ગુરુદેવના ચરણોમાં રહે અને તાલીમ મેળવે એ મોટામાં મોટો અભ્યાસ છે. ગૂજરાતમાં પાઠશાળાનું સાધન છે–પણ ગુરુસેવા અને તાલીમ પાસે તેની કશી કીંમત નથી.

વડોદરાના ધર્માત્મા શેઠ ગોકળભાઈ દુર્લભદાસ, મોટાભાઈશ્રી ખીમચંદભાઈ, ધર્મકાર્યમાં સહાયક જવેરી હીરાચંદભાઈ, ભરૂચના શેઠ અનોપચંદ મલુકચંદ, ખંભાતના શેઠ પોપટભાઈ અમરચંદ તથા ધુળિયા (ખાનદેશ) ના શેઠ સખારામ દુર્લભદાસ આદિના પત્રો આવ્યા અને તે વાંચતાં આપણા ચરિત્રનાયકના વિચારોમાં ભારે પરિવર્તન થયું.

પોતે પણ આ માટે વિચારમગ્ન તો હતા જ. એક તરફ અધ્યયનની તમન્ના, બીજી તરફ ગુરુદેવની મમતા, તેઓશ્રીની તાલીમ અને તેમની ચરણસેવાનો લાભ. વળી પંજાબના ગામેગામના સંઘના આગેવાનોનો પંજાબ છોડીને નહિ જવાનો અનુરોધ. આ બધામાં ગૂજરાતના પત્રોએ ઉમેરો કર્યો.

ગૂજરાતના પત્રનો નમૂનો આ રહ્યો.

વડોદરા

"પૂજ્યપાદ મુનિમહારાજશ્રી વલ્લભવિજયજી મહારાજ.

શ્રી અંબાલા વડોદરાથી લી. સેવક..........ના વંદણા અવ
શોજી. આપ સા મુનિરાજ સુખશાતામાં હશો. અત્રે દેવ
ધર્મના પ્રતાપે આનંદ છે. આપના ગૂજરાત તરફ આવવ
સમાચાર સાંભળી આનંદ થયો છે, કારણ કે ઘણા વર્ષો પ
આપના ગૂજરાતમાં પગલાં થાય છે. ગૂજરાતના બધા ગુ
ભક્તોને પણ આથી આનંદ થશે. પણ અમારા જેવા આ
જનોને તો આનંદને બદલે અત્યંત દુઃખ થશે. સાક્ષા
કલ્પવૃક્ષ સમાન, જ્ઞાનસાગર, ગુણનિધિ પરમ ગીતાર્થ
યુગપ્રધાન તુલ્ય ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરિજી મહારાજના
ચરણોમાં ગુરુકુળવાસમાં અધ્યયન કરવાનું—તાલીમ લેવાનું
છોડી આપ અહીં શા હેતુથી આવવા તૈયાર થયા છો?
અમારી તો પ્રાર્થના છે કે ભૂલેચૂકે પણ તે માટે વિચાર
ન કરશો. અમે આપના દર્શનલાભથી ભલે વંચિત રહીએ
પણ આચાર્યશ્રીની ચરણસેવામાં આપ રહો તેથી અમને
વિશેષ આનંદ થશે. આમાં આપનું અને સમાજનું કલ્યાણ
છે. આપની સુખશાતાનો પત્ર લખતા રહેશો.

એજ લી. દર્શનાભિલાષી
સેવક..........
ના વંદણા સ્વીકારશો.જી

આવા બીજા પણ પત્રો આવ્યા હતા મનમાં દ્વિધા
ઉત્પન્ન થઈ શું કરવું?

[illegible]

આદિ કરી સંથારો કર્યો. લાખ લાખ વિચારો આવવા લાગ્યા. ઊંઘ તો ન આવી તે ન આવી. વિચારપરંપરા ચાલી.

અભ્યાસ તો કરવો છે. તો પછી પાલીતાણા જવું જોઈએ. એક ચોમાસું તો રસ્તામાં ગયું. હવે જતાં જતાં પણ વખત તો લાગશે. ગુરુદેવે જલ્દી પાછા આવવા તો કહ્યું છે, પણ ત્યાં જતાં જતાં રસ્તામાં બીજું કાંઈ વિઘ્ન આવ્યાં તો ? હું જ ક્યાંક બિમારીનો ભોગ થઈ ગયો તો ? અરે પાલીતાણા પહોંચ્યો અને ગુરુદેવની માંદગીના સમાચાર આવ્યા તો, પછી ઊડીને પણ નહિ પહોંચાય. વિદ્યા વિના તો રહીશ પણ આચાર્યશ્રીની છત્રછાયા અને કૃપાદૃષ્ટિથી વંચિત રહીશ, વળી પંજાબ શ્રીસંઘ અને બધા ગુરુભકતોની દૃષ્ટિએ તો ગુરુની આજ્ઞાભંગ કરવાનો દોષ પણ રહેશે. વળી આ શરીરનો પણ શો ભરોસો ? કોને ખબર હતી કે મુનિમહારાજશ્રી રાજવિજયજીની તબિયત આમ બગડશે અને અંબાલામાં રહેવાનું થશે ? સારું થયું કે હજી તો પંજાબની ભૂમિમાં છીએ અને ગુરુદેવ પણ દૂર નથી. પંજાબની ભૂમિ—પંજાબના લોકો—ગુરુદેવનો સંદેશ મને અહીં જ રાખવા ઈચ્છે છે. મારે તે શિરોધાર્ય માનવું ઘટે. બસ હું આચાર્યશ્રીની ચરણસેવા છોડી ક્યાંય પણ નહીં જાઉં. વિદ્યા જો કાંઈ ભાગ્યમાં હશે તે તો ગુરુદેવના ચરણોમાં બેસવાથી પણ મળી રહેશે. અરે ! તેમની તાલીમ અને તેમની કૃપાદૃષ્ટિ મારે માટે મહાન અભ્યાસ થશે મેં મારે ભૂલ કરી. હવે તો કયારે ચોમાસું પૂરું થાય અને કયારે ગુરુદેવના ચરણોમાં જઈ પહોંચું ?"

આ નિર્ણયથી હૃદય હલકું થયું. મોટો ભાર ઊતરી ગયો. ઊંઘ લાધી અને ગુરુદેવના પ્રફુલ્લ—શાંત—મનોરમ્ય વદનના સ્વપ્નમાં દર્શન થયાં.

ચાતુર્માસ પૂરું થતાં જ અંબાલાથી વિહાર કરી લુધિયાના થઈ જલંધર પધાર્યા. ગુરુદેવ અહીં જ હતા.

" કૃપાસિંધુ ! મને માફ કરો. મારી ભૂલ થઈ." આપણા ચરિત્રનાયકે ચરણોમાં મસ્તક મૂકી માફી માગી.

" ભાઈ! પંડિત થઈ આવ્યા કે!" સ્મિત કરી આચાર્યશ્રીએ ઉઠાડયા.

" તારણહાર ! ભૂલ સુધારીને આવી ગયો. કલ્પવૃક્ષ છોડીને ભ્રમથી બીજે મનોવાંછિત લેવા દોડતો હતો." આપણા ચરિત્રનાયકે એકરાર કર્યો.

" કેમ સાહેબ ! મેં શું કહ્યું હતું. આઠ મહિનામાં પાછા આવશે. કેવું સાચું પડયું ?" એક મુનિરાજે જરિયલ ખરું પડતાં કહ્યું.

" હા ભાઈ! તારી વાત સાચી પડી "

" બેટા! આનંદથી રહો અને અભ્યાસ કરો. તારે માટે બધી અનુકૂળતા થઈ રહેશે. તને જવા દેવાની મારી તો ઈચ્છા હતી જ નહિ. તું ગયો ત્યારે મને આઘાત [illegible] [illegible] પણ તું તને વિચાર કરવા [illegible] "

શ્રી પ્રવર્તકજીનો અનન્ય પ્રેમ

[૧૭]

"મત્થએણ વંદામિ."

"ધર્મલાભ, ઓહો ! કોણ વીરચંદભાઈ કે ? બહુ જલ્દી આવ્યા ?"

"સાહેબ, આપનો પત્ર આવ્યો ને હું નીકળ્યો. ફરમાવો શું હુકમ છે ?"

"વીરચંદભાઈ ! જુઓને ! અમેરિકામાં સર્વ ધર્મ પરિષદ થવાની છે. ત્યાંનું નિમંત્રણ છે. પણ મારાથી તો થોડું ત્યાં જવાય ?"

"પણ સાહેબ આ પરિષદ પણ બહુ મહત્ત્વની છે. આપણે કાંઈ કરવું તો જોઈએ."

"હા ભાઈ ! હું જાણું છું. અને તે વિચારથી તમને બોલાવ્યા છે."

" ગુરુવર્ય ! હું તૈયાર છું. આવું જૈન ધર્મપ્રચાર[illegible] કાર્ય થતું હોય તો તે મારાં ધનભાગ્ય ગણાય. "

" વીરચંદભાઈ, મને લાગે છે કે તમે થોડા વખ[illegible] મારી પાસે અહીં રહો તો હું તમને ઠીક ઠીક તૈયારી[illegible] કરવા માટે વખત આપી શકું. "

" સાહેબ ! હું ખુશીથી રહીશ. અને મારે પણ આ[illegible] પની પાસે જૈન મનોવિજ્ઞાન તથા કર્મવિજ્ઞાન વિષે થોડો[illegible] વિશિષ્ટ અભ્યાસ કરવો છે. મને એ અમેરિકામાં ઉપયોગી[illegible] થઈ પડશે. "

" વલ્લભ ! "

" જી સાહેબ, આવ્યો છું. "

" આપણો નિબંધ શ્રી વીરચંદભાઈને બતાવશો ! "

" જી ! તૈયાર જ છે. લાવી આપું. "

" જુઓ ! વીરચંદભાઈ મેં એક નિબંધ તૈયાર કર્યો છે. [illegible] તેને સુંદર અક્ષરથી લખી રાખ્યો છે. [illegible] અને પછી તે વિષે આપણે થોડી ચર્ચા કરી લઈએ. "

[illegible]

વીરચંદભાઈ ગાંધી B. A. ને તે પ્રસંગે મોકલવા નિર્ણય કર્યો. તે માટે શ્રી વીરચંદભાઈને પોતાની પાસે બોલાવ્યા. થોડો વખત તેમને સાથે રાખી જૈન સિદ્ધાંતો વગેરે સમજાવ્યા.

શ્રી વીરચંદ રાઘવજી ગાંધી વીરક્ષેત્ર મહુવાના વતની હતા. ધર્મપ્રેમી, સમાજસેવક અને વિદ્વાન હતા. " ચિકાગો પ્રશ્નોત્તર " તૈયાર કરી તેઓ ગયા અને ત્યાં સર્વ ધર્મ પરિષદમાં જૈનધર્મ વિષે મનનીય વ્યાખ્યાન આપ્યું, એટલું જ નહિ પણ અમેરિકા વગેરે દેશોમાં ફરી જૈન ધર્મનો સારો એવો પ્રચાર કર્યો. આપણા ચરિત્રનાયકને પણ આ બધા આદોલનોનો લાભ મળ્યો, એટલું જ નહિ પણ આચાર્યશ્રીની કાર્યપદ્ધતિ તથા વ્યવહાર દક્ષતાનો પણ ખૂબ પરિચય થયો.

આચાર્યશ્રીનું ચોમાસું જંડિયાલાગુરુમાં થયું. અહીં આચાર્યશ્રીએ આપણા ચરિત્રનાયકના અભ્યાસની દ્રષ્ટિએ વ્યાખ્યાનમાં શ્રી સૂત્રકૃતાંગ સૂત્ર રાખ્યું. અહીં આચાર્યશ્રીની ઈચ્છાનુસાર ' જૈનમતવૃક્ષ ' પોતે તૈયાર કર્યું. કેટલાક સાધુઓને પણ પોતે પાઠ આપતા રહ્યા. સં. ૧૯૪૯ નું આપણા ચરિત્રનાયકનું ચોમાસું પણ જંડિયાલાગુરુમાં થયું.

અહીં આચાર્યશ્રીને ઘુંટણમાં દુઃખાવો થવાથી તરત વિહાર થઈ શકયો નહિ. મુનિરાજોએ આચાર્યશ્રીને નવીન સાધુઓને યોગોદ્વહનની ક્રિયા કરાવવાને માટે પ્રાર્થના કરી. શ્રી ઉદ્યોતવિજયજી મહારાજના શિષ્ય શ્રી કર્પૂરવિજયજી, શ્રી વીરવિજયજી મહારાજના શિષ્ય શ્રી દાનવિજયજી, શ્રી કીર્તિવિજયજી મહારાજના શિષ્ય શ્રી ચતુરવિજયજી તથા લાભવિજયજી તથા શ્રી હર્ષવિજયજી મહારાજના શિષ્ય

શ્રી તીર્થવિજયજી અને આપણા ચરિત્રનાયકના પ્રથમ શિ શ્રી વિવેકવિજયજી, આ છ સાધુમુનિરાજોને આચાર્યશ્રી છેદોપસ્થાપનીય યોગોદ્વહન કરાવવાની ક્રિયા શરૂ કર્ આચાર્યશ્રી લગભગ બધી ક્રિયાઓ આપણા ચરિત્રનાયક હાથથી જ કરાવતા. સાયંકાલની ક્રિયા તો સંપૂર્ણ રીતે આપણા ચરિત્રનાયક જ કરાવતા.

જંડિયાલાથી વિહાર કરી પટ્ટી થઈને આચાર્યશ્રી ઝીરા પધાર્યા. ઝીરામાં આચાર્યશ્રીનો પ્રવેશ બહુજ આનંદ પૂર્વક થયો. શ્રીસંઘની વિનતિથી આચાર્યશ્રીએ ચાતુર્માસ ઝીરામાં કર્યું.

ઝીરામાં કેટલાક ધર્મનિષ્ઠ ભાઈઓ જૈન ધર્મના અભ્યાસી હતા. તેઓ ધર્મની ઝીણીઝીણી વાતો તેમજ તાર્કિક દલીલો સમજી શકતા હતા, તેથી તેઓના આગ્રહથી આચાર્યશ્રીએ વ્યાખ્યાનમાં ગણધરવાદ શરૂ કર્યો. આપણા ચરિત્રનાયકને પણ તે સાંભળવાનો બીજીવાર લાભ મળ્યો. કેટલીક [illegible] સં. ૧૯૫૦ નું આપણા ચરિત્રનાયકનું ચાતુર્માસ પણ ઝીરામાં થયું.

આચાર્યશ્રી ઝીરાથી વિહાર કરવાના હતા પણ પહેલી મહારાજશ્રી કાન્તિવિજયજી તથા [illegible] વિજયજી [illegible]

શ્રીએ એકાએક પ્રશ્ન કર્યો.

'પધારો કૃપાનાથ ! ઘણા વખતે બન્ને મળ્યા તેથી જરા વાતો કરીએ છીએ. વલ્લભવિજયજી તો આપશ્રીના ભારે કૃપાપાત્ર થઈ ગયા છે ને શું ? વિદ્વાન પણ થયા છે. જુઓને સાહેબ !. મારી સાથે પણ ઠીકઠીક ચર્ચા કરી શકે છે." શ્રી કાંતિવિજયજી તથા આપણા ચરિત્રનાયક વાતો કરતા ઊભા થઈ ગયા. આચાર્યશ્રીને વંદન કર્યું અને વિનયથી જવાબ આપ્યો.

"પણ મારા તૈયાર કરેલા વલ્લભને તમે ગૂજરાત ન ઉડાવી લઈ જતા. પંજાબને માટે મેં તેને તૈયાર કર્યો છે. મને તેને માટે બહુ જ મોટી આશા છે. " હસતાં હસતાં આચાર્યશ્રીએ પ્રશ્ન કર્યો."

કૃપાનાથ ! એમ કદી ન બને. એ તો આપના કૃપાપાત્ર છે. તેમના મન પર આપનો એવો જાદુ થઇ ગયો છે કે તે કોઇના ચળાવ્યા ચળે તેમ નથી. વળી ગુરુદેવ ! મને તો ખૂબ આનંદ થાય છે કે મારા દેશના અને મારા જ શહેરના એક ભાગ્યશાળી મુનિરત્ન આપના વિશ્વાસપાત્ર બન્યા છે અને એજ પંજાબના રક્ષક બનશે. " શ્રી કાંતિવિજયજી મહારાજશ્રીએ પોતાનો આનંદ પ્રદર્શિત કર્યો.

"ભાઇ ! ગૂજરાતમા મુનિરાજોનો તોટો નથી, પણ આ પંજાબની કોણ સંભાળ લ્યે. આવ્યો ત્યારથી તે મારા હૃદયમાં જડાઈ ગયો છે અને ખરેખર તે સુપાત્ર છે. મારી પછી તેજ પંજાબની રક્ષા કરશે. તમે બધા તેને સાથ આપશોને ?" આચાર્યશ્રીએ મનની ભાવના વ્યક્ત કરી.

" દયાનિધિ ! અમે તો આપના જ છીએને ! પંજ
પણ આપનું છે એટલું અમારું છે અને આ વલ્લભવિજય
પણ આપના છે તેથી વિશેષ અમારા છે. ગુરુદેવ ! મા
તો વચન છે કે મરતાંદમ સુધી હું તેમની સાથે જ છુ
આપ નિશ્ચિંત રહેશો. " શ્રી કાંતિવિજયજી મહારાજશ્રીએ
વચન આપ્યું.

" તમારાં વચનોથી મને બહુ જ આનંદ થયો. હવે
મૃત્યુ ગમે ત્યારે આવે, મારો વારસો તો સોંપાઇ ગયો."
આચાર્યશ્રીએ સ્પષ્ટતા કરી.

" ગુરુદેવ ! ગૂજરાત તરફ જવા અભિલાષા છે. ઘણા
વર્ષોથી ગૂજરાત છોડયું છે. આજ્ઞા આપો તો તે તરફ વિહાર
કરીએ. વિદાય આપો ને આશીર્વાદ આપો. " શ્રી કાંતિ-
વિજયજી મહારાજશ્રીએ પ્રાર્થના કરી.

" સુખેથી સીધાવો. મારા આશીર્વાદ છે. અને ભાઈ
હું પણ હવે કાંઠે બેઠો છું. આ દેહનો શો ભરોંસો. મારી
પણ વિદાય જ સમજો. " ગુરુદેવે ભવિષ્યવાણી ભાખી.

આચાર્યશ્રી ત્યાંથી વિહાર કરી પટ્ટી પધાર્યા. અને
મહારાજશ્રી કાંતિવિજયજી મહારાજ વિદાય લઈ ગુજરાત
તરફ પધાર્યા. પટ્ટીના શ્રીસંઘને પણ આનંદ થયો. [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

આ પ્રતિષ્ઠા–અંજનશલાકાના વિધિવિધાનમાં પણ આપણા ચરિત્રનાયકે ઘણું કાર્ય કર્યું. જીરાના ચોમાસામાં આચાર્યશ્રીએ ".તત્ત્વનિર્ણયપ્રાસાદ" નામનો ગ્રંથ પ્રારંભ કર્યો હતો. અહીં તેની પ્રેસકોપી આપણા ચરિત્રનાયકે શરૂ કરી.

પટ્ટીથી વિહાર કરી બધા અંબાલા આવ્યા. ૧૯૫૧ નું નવમું ચોમાસું આપણા ચરિત્રનાયકે આચાર્યશ્રીજીની સાથે અંબાલામાં કર્યું. અહીં આચાર્યશ્રીની આંખનો મોતીઓ ઉતરાવવામાં આવ્યો. તત્ત્વનિર્ણયપ્રાસાદનું કામ ચાલુ રહ્યું. સં. ૧૯૫૨ ના માગશર સુદી ૧૫ ના દિવસે અંબાલા શહેરમાં શ્રી સુપાર્શ્વનાથ સ્વામીની પ્રતિષ્ઠા થઈ.

જીવન—સંદેશ

[૧૮]

સતલજ નદીના વિશાળ પટ પર સૂર્યનાં સોનેરી કિરણો પથરાઈ રહ્યાં છે. મંદમંદ શીતળ પવન હવામાં તાજગી ભરી રહ્યો છે. સરિતાનાં નિર્મળ નીર ખળખળ વહી રહ્યાં છે. ગુરુ અને શિષ્ય શહેર બહાર શાંત–પ્રશાંત વાતાવરણમાં આવી પહોંચ્યા છે. ગુરુ પોતાનાં અધૂરાં કાર્યની વિમાસણમાં ચિંતાતુર છે. ભવિષ્યનાં અનેક સમાજઉત્થાન અને આત્મચેતનાના કાર્યોનું મંથન ચાલી રહ્યું છે. શિષ્ય ગુરુને પ્રસન્નતાથી [illegible] અનુસરી રહ્યા છે.

[illegible]

મનોસૃષ્ટિ તું સમજી લે." ગુરુએ પોતાની ચિંતા વ્યક્ત કરી.

"આપની આજ્ઞા મારે શિરોધાર્ય છે, ગુરુદેવ!" શિષ્યે વિનય બતાવ્યો.

"વત્સ! સૌરાષ્ટ્ર અને ગુજરાતની સંસ્કારિતા, ધર્મપ્રેમ, ભક્તિભાવ, સંસ્કૃતિ, આતિથ્ય અને સમૃદ્ધિની મારા પર સારી છાપ પડી છે. વીરભૂમિ પંજાબનાં પ્રેમ, વીરતા, અડગતા અને સરળતા તથા અનન્ય ગુરુભક્તિ પણ કેમ ભુલાય? એ પ્રદેશોદ્ધારા જૈન સમાજનું કલ્યાણ સાધી શકાય એમ મને સમજાય છે. તેમાં જ શાસનની શોભા છે." ગુરુએ પોતાના ભાવ રજૂ કર્યા.

"ગુરુદેવ! આપની વાત બરાબર છે. સમાજનું કલ્યાણ એ મહત્ત્વની વસ્તુ છે. પણ તે માટે શું શું કરવું આવશ્યક છે તેની ઝાંખી કરાવવા કૃપા કરશો?" શિષ્યે પ્રશ્ન કર્યો.

"ભાઈ! ક્રાન્તિ અને શાન્તિ એ બે મંત્રો જો સમાજ બરાબર ઝીલે તો ભવિષ્યના જગતમાં જૈનશાસનના અહિંસા અને સત્યનો ભારે વિજય થાય. મારું જીવન કેવું ક્રાન્તિમય છે, પણ શાન્તિની મારી સાધના પણ તેટલી જ તીવ્ર છે."

"આપની ભાવી યોજના શી છે? કૃપાળુ!"

"બેટા! ગગનચુંબી મંદિરો શ્રદ્ધાનાં સૂચક થઈ ગયાં. તે મંદિરોને પૂજનારા પણ સુખી હોવા જોઈએને? પણ જ્ઞાન વિના સુખશાન્તિ નથી અનેક પ્રકારના વહેમો, તે સિવાય નષ્ટ થવા મુશ્કેલ છે. જ્ઞાન એ પ્રકાશ છે એટલે હવે મારું લક્ષ્ય સરસ્વતી મંદિરો તરફ છે. એકપણ જૈન બાળક-બાળિકા જ્ઞાનથી વંચિત ન રહે. ગામેગામ શહેરેશહેર વિદ્યાલયો

સ્થપાવાં જોઈએ. ધાર્મિક શિક્ષણ અને ધાર્મિક સંસ્કા[illegible] સાથેનું વ્યવહારિક શિક્ષણ હોવું જોઈએ. જ્ઞાન વિના ક[illegible] નથી, જેમ ધર્મ વિના સંસ્કાર નથી."

"પ્રભો! સાધુસમાજની ઉન્નતિ માટે આપ શું કહો છો[illegible]

"પ્રિય! સાધુસમાજમાં આજે શાસ્ત્રોના અભ્યાસ[illegible] માટે જોઈએ તેટલો પ્રેમ નથી. ઝગડા પણ કોઈકોઈ વખતે જોવાય છે. આ માટે એક મહાન પાઠશાળા કેન્દ્રસ્થાને સ્થપાવી જોઈએ. નવીન સાધુઓ તથા દીક્ષાના ઉમેદવારો તે સંસ્થામાં ખૂબ અભ્યાસ કરે. સાથેસાથે એક ફરતા વિદ્યાલયની પણ યોજના જોઈએ. જેમાં ૪–૬ વિદ્વાનો ફરતા રહે અને સાધુઓને અભ્યાસ કરાવે. ધર્મ, સાહિત્ય અને સમાજના કલ્યાણ અને ઉત્કર્ષ માટે સાધુઓએ અનેક જાતની વિદ્યા[illegible] અને અનુભવનું જ્ઞાન પ્રાપ્ત કરવું જોઈએ."

"ગુરુવર્ય! સાધ્વી સમાજ માટે આપ શું ધારો છો!"

"વત્સ! સાધ્વી સમાજ માટે આજે તો નિરાશા ઉપજે છે. તેમની કોઈને પડી નથી. સમર્થ સ્ત્રી—શક્તિનો [illegible] સમાજના [illegible] અંગને પૂન પ્રાણ આપી શકે તેમ છે. તેમને માટે [illegible] યોજના જોઈએ. [illegible] [illegible] પગભર કરી શકે."

"[illegible]! [illegible] [illegible]

[illegible]

જો શિથિલતા પેઠી, સાધુસમાજ નવયુગના નવીન વિચાર-પ્રવાહને જો ન ઓળખી શક્યો અને સમાજના ડોલતા નાવને જો બચાવી ન લીધું તો એ પવિત્ર સંસ્થા સામે બળવો થશે. આજથી ૫૦ વર્ષ પછી કેવો યુગ આવશે તેની કલ્પના આવી શકે છે? જેમ જેમ જ્ઞાન વધશે, દેશ વિદેશનો સંપર્ક વધશે, તેમ તેમ નવીન સુધારાઓ આવશે. કેટલાક આવશ્યક હશે, કેટલાક નુકસાનકર્તા પણ હશે પણ એ સમયે સાધુસમાજ પ્રખર, ચારિત્રશીલ, વિદ્વાન, સમયજ્ઞ, અને વિચારશીલ નહિ હોય તો સાધુસંસ્થા પણ વિનાશના પંથે વળશે."

"ગુરુદેવ! સાહિત્ય પ્રચાર માટે આપની શી યોજના છે?"

"ભાઈ! જૈનસિદ્ધાંત, જૈનશાસ્ત્રો અને જૈનસાહિત્યનું જગતના સાહિત્યમાં અનેરું સ્થાન છે. દેશવિદેશમાં તેના અભ્યાસકો વધતા જશે. તેમાં સંશોધનો પણ થશે. આપણા જ્ઞાનભંડારો એ મહામૂલા ખજાના છે. તેના રક્ષણની અને જ્ઞાનવૃદ્ધિની યોજનાઓ થવી જોઈએ. જગતને આપણા સિદ્ધાંતોમાંથી અવનવા સંદેશો મળે તેવો પ્રબંધ કરવામાં જૈનશાસનની પ્રતિષ્ઠા છે."

"પ્રભો! સાધુઓ તો ઉપદેશ માત્ર આપી શકે, બીજું તો શું થઈ શકે?"

"બેટા! એ ઉપદેશદ્વારા તો રત્નમહાજન વચ્ચે થાય તે વાણીદ્વારા તો સમાજ, ધર્મ, દેશ અને જનતામાં નવીન પ્રાણ પૂરી શકાય. અવિરત રહી સમાજને ક્રાન્તિપૂર્ણ કરે

અંબાલાથી વિહાર કરી આચાર્યશ્રી જ્યારે લુધિયાના પધાર્યા ત્યારે તેઓશ્રીને લાગ્યું કે જીવનદીપ બહુ વખત પ્રકાશી શકે તેમ નથી. એક દિવસ આચાર્યશ્રી અને આપણા ચરિત્રનાયક ફરતા ફરતા સતલજ નદીને કિનારે આવી પહોંચ્યા. અહીં આચાર્યશ્રીએ આપણા ચરિત્રનાયકને પોતાનો જીવનસંદેશ આપ્યો અને જાણે પોતાનો વારસો આપતા હોય તેમ પ્રેમપૂર્વક આશીર્વાદ આપ્યા. ચરિત્રનાયક બડભાગી થયા. પ્રતાપી મહાત્માશ્રીના અંતરના આશિષ મેળવી પોતાને ધન્ય માનવા લાગ્યા.

લુધિયાનાથી વિહાર કરી સનખતરા પધાર્યા. અહીં ૨૭૫ જિનબિંબોની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. અંજનશલાકા કરવામાં આવી. અને ત્યાંનું મંદિર શ્રી શત્રુંજયની આદીશ્વરદાદાની ટૂંક જેવું જ છે. તે જોઈ આચાર્યશ્રીને શત્રુંજય યાદ આવ્યો.

"વલ્લભ! આપણે શત્રુંજય ઉપર ચઢી રહ્યા છીએ શું!"

"પ્રભો! આ સનખતરાનું મંદિર આદીશ્વરદાદાની ટૂંક જેવું જ છે. એ પણ આપશ્રીના ઉપદેશનું જ ફળ છે."

વૈશાખ સુદિ પુનમની અંજનશલાકા અને પ્રતિષ્ઠા સાનંદ કરાવી. સં. ૧૯૫૨ ના વૈશાખ વદી ૬ ના સનખતરાથી વિહાર કરી પસરૂર, સતરાહ, સેરાંવાલી, વડાલી વગેરે ગામોમાં થઈ આચાર્યશ્રી ગુજરાંવાલા પધાર્યા. રસ્તામાંથી આચાર્યશ્રીનો શ્વાસરોગ વધ્યો હતો. સાધુમુનિરાજોએ ઔષધ માટે પ્રાર્થના કરી પણ આચાર્યશ્રીએ તે વાત ધ્યાન પર ન લીધી. અને ઉદ્દ એવા નાના નાના રોગ માટે તે વળી દવા શું એમ કહી વાત ઉડાવી દીધી.

માટે ઘણું ઘણું કરી શકાય. ચારિત્ર અને શાસનનો ઉદ્યો
એ બે વસ્તુ નજર સામે રહેવાં ઘટે. ભવિષ્યનો સાધુ મહા
વિચારક, નવયુગપ્રવર્તક, દ્રષ્ટા અને સાધક હશે. એ
વીરચંદ જેવા અનેક વીરચંદો પેદા કરવા પડશે."

"ગુરુદેવ! આપની વેધક દ્રષ્ટિની આજે જ પ્રતીતિ
થઈ. પણ આ બધા માટે કરોડો રૂપિયા જોઈએ તેનું શું!"

"વાહ રે વાહ? તું શું કહે છે આ? જે જૈનસમા
જમાં જગડુ, ભામાશાહ, વિમળમંત્રી, વસ્તુપાળ, તેજપાળ,
કુમારપાળ અને મોતીશા જેવા અનેક ભાગ્યશાળી સ્થંભોએ
કરોડોના દાનનો અમર વારસો આપ્યો છે, તેના જ પુત્રો
શાણા વણિકો પોતાનાં બાળકો, બાળાઓ, બહેનો, સ્વધ
ર્મીભાઈઓ, વહાલાં મંદિરો, જ્ઞાનભંડારો, પૂજ્ય સાધુ
સંસ્થા, પ્રિયસિદ્ધાંતો અને મહાન અહિંસાધર્મ માટે પૈસા
આપતાં વિલંબ કરશે ખરા કે? ભાઈ! તું ભ્રમમાં ન રહે,
સમાજના, ધર્મના કલ્યાણ માટે પરેણાંનો વરસાદ વરસશે.
જૈન તો શું જૈનેતરો, લાખો આપશે. પશ્ચિમના વિદ્વાનો
આતિથ્ય લખશે. જૈન નીચે તો દબરોને મુગ્ધ કરશે. જૈન
સિદ્ધાંતો જગતના ઉત્થાનમાં—જગતની શાંતિમાં વિજયી
થશે."

"પરમોપકારી ગુરુદેવ! આપની અંતરદ્રષ્ટિ મારી
[illegible] જાણતી નહીં. [illegible] [illegible]ની વાતો [illegible] કરો—
[illegible]"

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ચરિત્ર નાયક શિક્ષણ-પ્રચારક
આચાર્યવર્ય શ્રી વિજયવલ્લભસૂરીશ્વરજી

અનુભવતા મૃત્યુને ભેટવા તૈયાર હતા.

"ગુરુદેવ! કેમ છે આપને!" આપણા ચરિત્રનાયકે હિંમત રાખી પૂછયું.

"આજે શ્વાસનું જોર વિશેષ છે, ભાઈ!"

"વૈદને બોલાવું. આપ કહો તો ડાકટરને બોલાવીએ." આપણા ચરિત્રનાયકે ઉત્સુકતાથી પૂછયું.

"ના ભાઈ ના, આમાં હવે વૈદ શું કરશે. તુટીની બૂટી નહિ."

ત્યાં તો બધા મુનિરાજો એકઠા થઈ ગયા. બધાની આંખમાંથી અશ્રુધારા વહેવા લાગી. આપણા ચરિત્રનાયક તો બાળકની જેમ ગુરુદેવની પથારી પાસે ઢગલો થઈ ગયા. જોરજોરથી ડુસકાં ભરવા લાગ્યા.

ગુરુદેવે વલ્લભને માથે હાથ મૂકયો ને કહેવા લાગ્યા. "વલ્લભ! શિષ્યો! મને કાંઈજ નથી. સાતમ ધારી હશે તો આઠમ થવાની નથી. મારું કાર્યક્ષેત્ર તો હવે પૂરું થયું છે. આ શરીરથી થયું તેટલું બધું કર્યું છે. આ ખોળીયું તો જૂનું થયું છે. બિચારું હવે કેટલું ચાલે? હવે તો શાશ્વત આરામ મળશે. ચિરશાંતિ હું ઝંખી રહ્યો છું. તમે કોઈ ગભરાશો નહિ. વલ્લભ, તું હિંમત રાખજે. મારી પાટ તને સોંપુ.છું. 'પંજાબની રક્ષા' એજ મારી અંતિમકામના."

દિવસે જરા સ્વસ્થતા હતી ત્યારે ધીમેધીમે આપણા ચરિત્રનાયક જે અહોનિશ ગુરુ ચરણમાં જ રહેતા તેમને તથા સાધુવૃંદને સંબોધી કહ્યું. હૃદયમાંથી અંતિમવચનો સરી

પડયાં. પછી તો બધી ચિંતા છોડી. મૌન ધારણ કરી અર્હ
અર્હમ્ અર્હમ્‌નો જાપ શરૂ કર્યો. જરા શાન્તિ લાગવાથી
સાને નિત્યક્રિયા માટે જવા આપણા ચરિત્રનાયકે સૂચના
કરી. સાંજ તો શાન્તિથી પસાર થઇ ગઈ. આજની રાત્રિ
પસાર થઇ જાય તો બસ એમ બધાને લાગ્યું. રાત્રે આચાર્ય
શ્રીએ પણ બધા મુનિરાજો સાથે પ્રતિક્રમણ કર્યું. તે વખતે
તો એમજ લાગ્યું કે ગુરુદેવને તો જાણે કાંઈજ નથી.
સંથારા પોરસી થઈ અને આરામ માટે બધા સૌ સૌને સ્થાને
ગયા. આપણા ચરિત્રનાયક તો ગુરુદેવની પાસે જ હતા.

ઘડિયાળમાં બારના ટકોરા થયા. આચાર્યશ્રી ઉઠતા
જણાયા. તરત જ આપણા ચરિત્રનાયક જાગી ઊઠયા. ગુરુ
દેવને સ્થંડિલ જવું હતું. જઈ આવ્યા અને સંથારા પર
બેસી વળી પાછા અર્હમ્ અર્હમ્‌નો જાપ શરૂ કર્યો.

" પ્રભો! અત્યારે કેમ જણાય છે! જરૂર હોય તો
બીજા સાધુ મુનિરાજોને પણ જગાડું." આપણા ચરિત્ર
નાયક બોલ્યા.

પણ કોઇ જવાબ આપ્યો. શ્વાસનું જોર વધવા લાગ્યું.
ચિંતે ગભરાયા. બધા સાધુ મુનિરાજોને ઉઠાડવા લાગ્યા.
પાસેના શ્રાવકોને ખબર પડતાં બધા દોડી આવ્યા. અર્હં
અર્હંમ [illegible] ધ્યાનનો પુરાતી [illegible]
[illegible] નહિ આપણા ચરિત્રનાયક [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

બધા ગુરુદેવને વંદણા કરવા લાગ્યા. પણ ત્યાં તો મહામહેનતે શબ્દો નીકળ્યા.

" लो भाइ अब हम चलते हैं
और सबको खमाते हैं "

આ સાંભળતાંની સાથે બધાની હીંમત ટૂટી ગઈ અને બધા ગમગીન થઈ ગયા. આંખોમાંથી અશ્રુબિંદુઓ સરી પડયાં. આપણા ચરિત્રનાયકના હૃદયમાં તો ભારે ખળભળાટ મચી રહ્યો હતો, પણ તેમણે આ સમયે હિંમત રાખી. બધાને શાંત થઈ જવા ઈશારો કર્યો. ગુરુદેવની બનતી સેવા કરવા સૂચના કરી. આચાર્યશ્રીએ બેચાર વાર અર્હમ્ અર્હમ્ શબ્દનું ઉચ્ચારણ કર્યું અને ગુરુદેવનો જીવન-હંસ આ દેહ પિંજરનો ત્યાગ કરી સ્વર્ગમાં પહોંચી ગયો. તેમનો પરમ પવિત્ર પુણ્યાત્મા અમર અમર ધામમાં ઉડી ગયો.

આખા ગામમાં ગુરુદેવના સ્વર્ગવાસના સમાચાર વાયુવેગે પહોંચી ગયા. ગુરુદેવના અંતિમ દર્શન માટે હજારો સ્ત્રીપુરુષોની મેદની જામી. શ્રીસંઘે ભવ્ય પાલખી તૈયાર કરી. ગુરુદેવના અંતિમ દર્શન માટે ઉલટેલ માનવમેદની વધારે જતી હતી. આખા શહેરમાં પાલખી ફરી મહોલ્લે મહોલ્લે અને બજારોમાં ગુરુદેવને પુષ્પો ને પુષ્પહારોથી વધાવ્યા. હજારો સ્ત્રીપુરુષો, વૃદ્ધો ને બાળકો, હિંદુ મુસલમાન, સીખ ને આર્યસમાજી બધાએ ગુરુદેવને અંજલી અર્પણ આપ્યું.

જૈન સંઘના આબાલવૃદ્ધે ગુરુદેવને ચંદન, [illegible] અને નૈવેદ્યથી પૂજ્યા. ધર્મપ્રેમી જનોએ પૈના [illegible]

ગરીબોને ભોજન આપ્યું. ગુરુદેવના આત્માની પરમ શાં[તિ]
માટે વ્રત-નિયમ લીધાં.

હજારો મનુષ્યોની જયજય નંદાની ગગનભેદી ગર્જ[ના]
સાથે ચંદનની ચિતામાં ગુરુદેવને પોઢાડ્યા, અગ્નિ સંસ્કા[ર]
કર્યો.

હજારો ચક્ષુઓમાંથી અશ્રુધારા ચાલી. દેવોએ સ્વર્ગ[illegible]
દ્વારેથી અમીના છાંટણાં છાંટ્યા. ગુરુદેવને અંજલિ આપ[illegible]
ગુરુદેવનો નશ્વર દેહ ભસ્મીભૂત થઈ રહ્યો છે ત્યાં એક વિ[illegible]
આવ્યું. કોઇ ધર્મદ્વેષી મનુષ્યે સરકારી અફસરને બ[illegible]
કે આત્મારામજી મહારાજને વિષ આપવામાં આવ્યું છે[illegible]
પોલીસ પણ આવી પહોંચી. શ્રીસંઘમાં ભારે આશ્ચર્ય અ[ને]
રોષ ફેલાયાં. સંઘના આગેવાનો સરકારી થાણામાં ગ[illegible]
અને પરિસ્થિતિ સમજાવી.

ગુરુદેવના દેહની પવિત્ર ભસ્મ જેનો પોલીસે કબ્જો
કર્યો હતો શ્રીસંઘે લાહોરથી એ સાહેબ પ્રસિદ્ધ અં[illegible]
વકીલને મંગાવી કાવદેસર પાછી લીધી અને તેને શ્ર[illegible]
ઉત્સવથી નગરમાં ફેરવી, હજારો લોકોએ સાથે [illegible]
સન્માન તે પવિત્ર ભસ્મ પહોંચી ગઈ. ગુરુદેવના [illegible]
[illegible] ગુરુદેવના [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

પછી પણ સહાયક હોય છે. એ વાતની અહીં ખાત્રી થઈ જાય છે. મંગળવારની રાતનો કરેલો કલેકટરના નામનો તાર બુધવારની રાતના નવ વાગે કલેકટરને મળે છે એ પછી ચિતાસ્થાનમાં પોલીસ આવી ભસ્મનો કબજો લે છે.

ગુરૂવાર સવારના પોલીસ પોતાની રીતિમુજબ ઉપાશ્રયમાં આવી સાધુઓની જુબાનીદ્વારા કેસને પગભર કરવા ઉદ્યમ કરે છે પણ આપણા ચરિત્રનાયકની જુબાની લેતાં જ પોલીસ સમજી ગઇ કે અહીં કાંઇ બનવાનું નથી ! આપણા ચરિત્રનાયકની આવાં ગુરુવિયોગ કષ્ટમાં પણ હિમ્મતની સાથે છટાદાર જવાબ સાંભળીને પોલીસ સુપ્રિન્ટેન્ડેન્ટે પણ માથું ધૂણાવ્યું—વાચકોના વિનોદની ખાતર એનું જરા દિગ્દર્શન કરાવવું ઠીક જણાય છે.

પો. સુ—તમારૂં નામ શું છે?

જવાબ—વલ્લભવિજય.

પો. સુ—તમારા પિતાનું નામ?

જવાબ—આત્મારામજી મહારાજ. !

પો. સુ—માતાનું નામ?

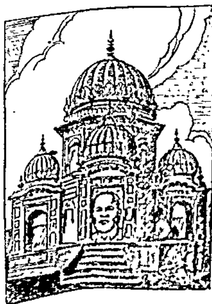
જવાબ—આત્મારામજી મહારાજ. !

પો. સુ—ગુરુજીનું નામ?

જવાબ—આત્મારામજી મહારાજ. !

પો. સુ—તમે શું બોલો છો?

જવાબ—હું ઠીક બોલું છું. મારા માટે માતાપિતા

ગુરુદેવનું સ્મારક

[૨૦]

ગુરુદેવના સ્વર્ગગમન પછી પહેલી જ વાર શ્રી-
સંઘ પંજાબ ગુજરાનવાલામાં એકત્ર થયો હતો. આમંત્ર-
ણના આગેવાનો, ધર્મપ્રેમી સજ્જનો અને ગુરુદેવના ભક્તો
આવ્યા હતા. રહે તો ઉપાશ્રયમાં ભારે ભીડ હતી.
શ્રીસંઘેથી [illegible]
[illegible]

તો સાવધાન છે. ગૃહસ્થપણાની વાત જ જ્યાં નથી ત્યાં પછી આપણે શું કરી શકવાના છીએ? હાં મહારાજ? એ બતાવો મંગળવારની સાંજના, મરનાર આપના ગુરુજીએ ભોજન કર્યું હતું?

જવાબ—હા.

સવાલ—ભોજનમાં શું વાપર્યું હતું?

જવાબ—ચણાનો રસો થોડાક વાપર્યો હતો.

સવાલ—એ ખોરાક કોના ઘરનો હતો?

પો. સુ. હાવકું મ્હોં રાખી સુરંગ લગાવી.

જવાબ—અમો સાધુલોક જુદાંજુદા ઘરોની ભિક્ષા લઇએ છીએ. કોના ઘરેથી શું લીધું અને શું શું નથી લીધું તેની કોઈ નોંધપોથી રાખતા નથી. જેટલું યાદ આવે તેટલું ગુરુમહારાજની આગળ કહી દેવાનું હોય અગર આપ ગુરુજી બનો તો આપની આગળ પણ કહેવાનો સમય આવી લાગે.

આપણા ચરિત્રનાયકનો આ જવાબ સાંભળી ખુશાલી દર્શાવતા પોલીસ અફસરે "મહારાજ તકલીફ માફ ફરમાવે, જૈસે આપ અપને સાધુપણેમેં સાવધાન હૈં એસેહી હમેશાં કાયમ બને રહેં, કહેતાં કહેતાં પો. સુ વગેરેએ વિદાયગીરી લીધી.

ગુરુદેવ જે કાંઈ કહો એક જ શ્રી આત્મારામજી મહારાજ

પો. સુ—તમારી ઉંમર કેટલી છે?

જવાબ—નવ વર્ષની, દશમાની શરૂઆત. પો. સુ

બીજા આસપાસ બેઠેલાઓ ખડખડ હસવા લાગ્યા.

પો. સુ—સાધુ મહારાજ જરા વિચારીને સાચે સા

બોલો

જવાબ—જૂઠું બોલવાનો ત્યાગ છે. સાધુ જૂઠું બોલ

નથી. હું સાચું જ કહું છું કે ૧૯૪૩ ના વૈશાખમાં મારે

જન્મ થયો છે આજે ૧૯૫૨ ચાલે છે.

પો. સુ—તમે સાધુ ક્યારે બન્યા?

જવાબ—કહી તો દીધું ૧૯૪૩ માં.

પો. સુ—તો પછી તમો જન્મ્યા ક્યારે?

જવાબ—મારો વલ્લભવિજયનો જન્મ ૧૯૪૨ માં થયો.

પો. સુ—પણ એ તો તમો સાધુ થવાનો વખત

બતાવો છો પરંતુ તમો ગૃહસ્થ તરીકે ક્યારે જન્મ્યા હતા!

જવાબ—તો અત્યારે હું સાધુજ છું ગૃહસ્થ નથી.

[illegible] તેને પૂછો?

ગુજરાતી [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

છે. વારંવાર એ તેજોમય મૂર્તિ નજર આગળ ખડી થાય છે. એમની પ્રતાપી મધુર વાણી ફરી ફરીને સંભળાય છે.

"મને તો ઊઠતાં, બેસતાં, ગોચરી વખતે કે વ્યાખ્યાન વખતે, જતાં-આવતાં, નિત્યક્રિયા કરતાં કરતાં એ તેજોમય મૂર્તિ ભૂલી ભૂલાતી નથી. એ દિવ્ય દેહ તો નથી પણ તેમનો અમર આત્મા એક એક પંજાબી હૈયામાં ગુંજી રહ્યો છે.

"એ ગુરુદેવ, આત્મારામ ખરેખર આત્માના રામ જેવા, યાદ કરતાં જ હૈયામાં ઝણઝણાટી જગાવે છે, અનેકાનેક સ્મરણો ખડાં થાય છે, અનેકાનેક ગુરુદેવની પ્રવૃત્તિઓ યાદ આવે છે. તેમની બુલંદ વાણી, પ્રાણીમાત્ર પ્રત્યેની પ્રેમભાવના, શિષ્યો પ્રત્યેની અમીદ્રષ્ટિ, સંઘે સંઘના કલ્યાણની અહોનિશ સાધના અને દેશ વિદેશના હજારો લાખો હૃદયોમાં તેમની પ્રત્યેની નિઃસીમ ભક્તિ–બધું ય યાદ આવે છે ત્યારે હૈયું હાથમાં રહેતું નથી. વારે વારે તર્યા કરે છે એ પ્રેમની પરમ પવિત્ર પ્રભાવિક તેજોમય મૂર્તિ! તેમની પ્રેરણા હજી તો આપણા હૃદયમાં પ્રાણ પૂરે છે."

આપણા ચરિત્રનાયકના આટલાં દર્દભર્યાં, લાગણી ભર્યાં વચનોએ જાદુ કર્યો. નાના મોટા બધાની આંખો અશ્રુભીની થઇ ગઈ. ચરિત્રનાયકને પણ ગુરુદેવ યાદ આવી ગયા. તેમની આંખ સજળ થઇ ગઈ. આગળ શબ્દ ન બોલી શક્યા ને ગહુંલી શરૂ થઈ. ગહુંલી પછી આગળ ચલાવ્યું.

"આપણું બધાનું હવે શું કર્તવ્ય છે?"

"એ જ્ઞાન દિવાકરના સંદેશને આપણે ઝીલવો, તે

ગુરુદેવનું સ્મારક

[૨૦]

ગુરુદેવના સ્વર્ગગમન પછી પહેલી જ વાર શ્રી-સંઘ પંજાબ ગુજરાનવાલામાં એકત્ર થયો હતો. નામેનામના આગેવાનો, ધર્મપ્રેમી નરનારીઓ અને ગુરુદેવના ભક્તો આવ્યા હતા [illegible] ઉપાશ્રયમાં [illegible] [illegible] હતી. [illegible] થયો હતો.

" [illegible]

[illegible]

માત્ર ઉપદેશ આપી શકીએ પણ તેની વ્યવસ્થા આદિ
પ્રબંધ તો પંજાબ શ્રીસંઘને કરવાનો રહેશે."

ગુરુદેવના સ્મારકની યોજના શ્રીસંઘે સાંભળી, ગુરુ
દેવના અધૂરા કાર્યને પૂરા કરવાનો બધાએ નિશ્ચય કર્યો
આ સંદેશ ગામેગામના શ્રીસંઘને મળ્યો અને ગામેગામ
ગુરુદેવના સ્મારકને માટે યથાશક્તિ ફંડ આદિ થયું.

આજે એ યોજનાના કાર્યોનો વિચાર કરતાં પ્રત્યેક
ગુરુભક્તોને હર્ષ થાય છે. ખરેખર ગુરુદેવના સ્મારકને માટે
પંજાબે પોતાનો ફાળો પૂર્ણ રીતે આપ્યો છે, એટલું જ
નહિ પણ હિંદભરના ગુરુભક્તોનો તેમાં ફાળો છે.

૧ આજે આત્મસંવત ચાલે છે.

૨ સમાધિમંદિરનું ખાતમુહૂર્ત સં. ૧૯૫૩ આત્મ-
સંવત ૧ માં થયું. સં. ૧૯૬૫ આત્મસંવત ૧૨ વૈશાખ
શુદી ૬ ના ચરણસ્થાપના—સમાધિમંદિર પ્રતિષ્ઠા થઈ અને
તેનું નામ શ્રી આત્માનંદ જૈન ભવન રાખવામાં આવ્યું.

૩ 'આત્માનંદ જૈન સભા' નામની સંસ્થાઓ
પંજાબમાં જ્યાએ જ્યાએ સ્થાપન થઇ છે. ભાવનગરમાં
વર્ષોથી એક 'શ્રી આત્માનંદ જૈન સભા સાહિત્ય પ્રકાશન
વગેરે કાર્ય ઉત્તમ રીતે કરે છે. મુંબઈમાં પણ આત્માનંદ
જૈન સભા હમણાં શરૂ થઈ છે.

વળી પંજાબની આ સભાઓના કેન્દ્રસ્થાન તરીકે
"શ્રી આત્માનંદ જૈન મહાસભા" ઉપાધ્યાયજી શ્રી
સોહનવિજયજી મહારાજના પ્રયાસથી સ્થાપન થઈ છે

ધર્મમૂર્તિનાં અધૂરાં કાર્યો પૂરાં કરવાં, તે શાસનશિરોમ
આદેશને અમલી કાર્યમાં રજુ કરવો.

પંજાબનો શ્રીસંઘ તો તૈયાર છે. બીજા દેશના
સંઘો પણ આપણી યોજનાને જરૂરાજરૂર સાથ આપ
ગુરુદેવનું નામ દેશવિદેશમાં મશહૂર છે. તેમના પુ
પ્રતાપે ગુરુદેવ કહી ગયા છે તેમ જૈનશાસન ને સમાજ
કાર્યો કદાપિ અધૂરાં નહિ રહે. એ કાર્યો જો સાચાં કરવ
પુકારી હશે તો, તો ધરેણાના વરસાદ વરસશે, અ
બકતો લાખો આપશે, દેશદેશના ખૂણેખૂણેથી સહાય મળ
ગામે ગામે, ઘેરેઘેર અને સંઘેસંઘની સહાયતા આ
મળશે.

" ગુરુદેવના સ્મારકની યોજના આ રહી:—

૧ ગુરુદેવના નામનો સંવત શરૂ કરવો.

૨ ગુરુદેવના નામનું એક મનોહર સમાધિમંદિ
બનાવવું.

૩ શ્રી આત્માનંદ જૈન સભા નામની સભાઓ જ્યાં
જ્યાં સ્થાપન કરવી અને તે દ્વારા સાહિત્ય પ્રચ
[illegible]ન, જ્ઞાનપ્રચાર, સંગઠન વગેરે વગેરે કાર્ય કરવાં.

૪ આત્માનંદ જૈન પાઠશાળા, શાળા, કન્યાશાળા
[illegible] આદિ શિક્ષણસંસ્થાઓ સ્થાપન કરવી.

૫ શ્રી આત્માનંદ જૈન [illegible] સ્થાપન કરવું.

[illegible] ગુરુદેવ [illegible] આપી શકે તેવી

[illegible]

સાધ્ય કામ હતું છતાં આપ ખૂબ સાવધાનીપૂર્વક કષ્ટ સહન કરીને પણ બધી પરિસ્થિતિને પહોંચી વળ્યા અને ગુરુદેવના નામના લહેરાતા ઝંડાને દેશભરમાં વિજયી રાખ્યો. હિંદભરનો જૈન સમાજ એથી પરિચિત છે. પંજાબ શ્રી સંઘનો તો આ બધાં કાર્યોમાં ઘણો સાથ છે.

આ ચાતુર્માસમાં આપની સાથે વૃદ્ધ સાધુ શ્રી કુશળવિજયજી મહારાજ, શ્રી ચંદનવિજયજી મહારાજ, શ્રી હીરવિજયજી મહારાજ, શ્રી સુમતિવિજયજી મહારાજ, શ્રી શુભવિજયજી મહારાજ, શ્રી લબ્ધિવિજયજી મહારાજ, તથા શ્રી રામવિજયજી મહારાજ હતા.

ગુજરાનવાલાથી શ્રી સ્તંભન પાર્શ્વનાથની યાત્રા માટે રામનગર તરફ વિહાર કર્યો. અને પપનાખા પધાર્યા.

૪ શ્રી આત્માનંદ જૈન પાઠશાળાઓ તો ગામે ગા
ચાલુ છે. કન્યા પાઠશાળા પણ ચાલે છે. આત્માનંદ જૈ
સ્કૂલ અને શ્રી આત્માનંદ જૈન હાઈસ્કૂલ પણ ચાલે છે.
હમણાં જ શ્રી આત્માનંદ જૈન કૉલેજ પણ અંબાલામાં
શરૂ થઈ છે અને સં. ૧૯૮૧ આત્મસંવત ૨૯ મહા શુદી
શુક્રવારે આપણા ચરિત્રનાયકના હાથથી 'શ્રી આત્માનં
જૈન ગુરુકુળ પંજાબ' નામનું ગુરુકુળ પણ ગુજરાનવાલામાં
સ્થાપન થયું છે અને તે બરાબર ચાલે છે.

૫ શ્રી આત્માનંદ જૈન માસિક પત્રિકા વર્ષો સુધી
બાબુ જસવંતરાયજી જૈનીના તંત્રીપણા નીચે ચાલતી હતી.
જૈન કૉલેજને માટે પહેલેથી એક 'પાઈ ફંડ' શરૂ કર
વામાં આવ્યું હતું. પાછળથી તે ફંડ બંધ થઈ ગયું પણ
જેટલી રકમ હતી તેમાંથી વિદ્વાનો તૈયાર કરવામાં આવ્યા.

સં. ૧૯૫૨ નું ચાતુર્માસ આપણા ચરિત્રનાયકે ગુજ
રાનવાલામાં પૂર્ણ કર્યું અને ગુરુદેવના સ્મારકની યોજના
તૈયાર કરી. શ્રી સંઘ પંજાબને તે માટે પ્રેરણા આપી.

હવે બધી જવાબદારી તેમના ઉપર આવી પડી.
[illegible] વય તો હજી નાની હતી, પણ ગુરુદેવની કૃપા
[illegible] ધીમે ધીમે શક્તિથી બધાં કામ
[illegible] હતું જ. પણ ગુરુદેવ
[illegible] અને [illegible]
[illegible]
[illegible] ગુરુભક્તિથી [illegible]
[illegible]
[illegible]

સાધ્ય કામ હતું છતાં આપ ખૂબ સાવધાનીપૂર્વક કષ્ટ સહન કરીને પણ બધી પરિસ્થતિને પહોંચી વળ્યા અને ગુરુદેવના નામના લહેરાતા ઝંડાને દેશભરમાં વિજયી રાખ્યો. હિંદભરનો જૈન સમાજ એથી પરિચિત છે. પંજાબ શ્રી સંઘનો તો આ બધાં કાર્યોમાં ઘણો સાથ છે.

આ ચાતુર્માસમાં આપની સાથે વૃદ્ધ સાધુ શ્રી કુશળવિજયજી મહારાજ, શ્રી ચંદનવિજયજી મહારાજ, શ્રી હીરવિજયજી મહારાજ, શ્રી સુમતિવિજયજી મહારાજ, શ્રી શુભવિજયજી મહારાજ, શ્રી લબ્ધિવિજયજી મહારાજ, તથા શ્રી રામવિજયજી મહારાજ હતા.

ગુજરાનવાલાથી શ્રી સ્તંભન પાર્શ્વનાથની યાત્રા માટે રામનગર તરફ વિહાર કર્યો. અને પપનાખા પધાર્યા.

લાભ લેતા. અહીં મહારાજા રણજીતસિંહના પ્રપૌત્ર સરદાર
હરિચરણસિંહજીના મિત્ર, ઘણા ગામોના માલિક એક વખત
આપના દર્શને આવ્યા. મહારાજશ્રીએ તેમને ધર્મોપદેશ
સંભળાવ્યો અને એ એવા તો મુગ્ધ થઈ ગયા કે જ્યાં
સુધી મહારાજશ્રી રહ્યા ત્યાં સુધી રોજ વ્યાખ્યાનમાં
આવવાનું ન ભુલતા. વિહાર વખતે સરદાર આવ્યા. ગુરુ
ચરણમાં નમસ્કાર કર્યા અને આશીર્વાદ માગ્યા. સજલ
નેત્રે સરદારે વિદાય આપી.

અહીંથી વિહાર કરી અકાલગઢ થઈને રામનગર પધાર્યા.
અહીંના બધા જૈન ભાઈઓ સ્વર્ગીય બૂટેરાયજી મહારાજના
બનાવેલા હતા, તેથી મહારાજશ્રીને જોઈને તેઓ બધાને
ખૂબ આનંદ થયો. બધાએ મહારાજશ્રીની ભારે સેવાભક્તિ
કરી. તે ભક્તો જૂનીજૂની વાતો કરતા અને મહારાજશ્રીને
તે પુરાણી વાતો સાંભળી આનંદ થતો. વ્યાખ્યાનનો લાભ
લેવા બીજા ભાઈઓ પણ આવતા.

અહીંના મોટા જમીનદાર અને ક્ષત્રિય જાતિના [illegible]
વાન લાલા રામેશાહ સનાતન ધર્મના સ્તંભ કહેવાતા [illegible]
તેમણે મહારાજશ્રીનું આગમન સાંભળ્યું અને તે વ્યાખ્યાન
સાંભળવા લાગ્યા. પછી તો આકર્ષણ એવું વધ્યું કે કોઈ
દિવસ તેઓ વ્યાખ્યાનમાં ન [illegible] નહિ. એટલું
નહિ પણ [illegible] [illegible] મહારાજશ્રીને
[illegible] [illegible] [illegible] સ-
[illegible] ધર્મનો ઉપદેશ [illegible]

[illegible]
[illegible]

શંકા છે. બીજી શંકાનું સમાધાન તો કદાચ આપની પાસેથી મળી રહેશે."

"અહો ! બસ ! આ કાંઈ બહુ રહસ્યપૂર્ણ શંકા નથી. જુઓ ઈશ્વર તો મારા, તમારામાં, પ્રત્યેક મનુષ્ય, પ્રાણી, પક્ષી, જીવજંતુ અને વનસ્પતિ, પાણી, અગ્નિ, અને વાયુ માટી તમામમાં વ્યાપક છે. આત્મા એજ પરમાત્મા અને આ જીવ તેજ આત્મા. મનુષ્ય પોતાના આત્માનો વિકાસ સાધી કર્મક્ષય કરી પૂર્ણતા પ્રાપ્ત કરી મોક્ષ મેળવે છે અને એજ મારા તમારા જીવનનું ધ્યેય છે. આપણા પોતાના ધ્યેયને સાધવા શુદ્ધ રાગદ્વેષ રહિત વીતરાગ આત્મા પરમાત્માના આલંબનની જરૂરત પડે અને એ જે આલંબનીય શુદ્ધ આત્મા—પરમાત્મા એજ ઈશ્વર માનવાનો વ્યવહાર છે."

"આપજ મારા ગુરુ ! આવી સ્પષ્ટતાથી અને સરળતાથી, પ્રેમથી અને શાંતિથી તો કોઈ સમજાવે જ નહિ. હું તો કૃતકૃત્ય થયો. માફ કરો, હું તો માનતો હતો કે આ ભાવડાના સાધુ (ભાવડા-જૈન) શું જવાબ આપી શકશે. બેઅદબી માફ કરો. હું તો આપનો ઋણી થયો છું."

પપનાખામાં લાલા ગણેશદાસ તથા લાલા જવંદામલજીએ બ્રહ્મચર્યવ્રત પચ્ચખ્ખાણ આદિનો બહુ સારો લાભ લીધો.

પપનાખાથી વિહાર કરી કિલાદીદારસિંહ નામના ગામે પધાર્યા. અહીં લાલા મર્યાદાસજીની સારી લાગવગથી તેમની સાથે ઘણા ભાઈઓ વ્યાખ્યાનમાં આવતા. એક વખત મ. મધુર વ્યાખ્યાનનું જે કોઈ પાન કરી જતા તે વારંવાર

લાભ લેતા. અહીં મહારાજા રણજીતસિંહના પ્રપૌત્ર સરદાર ઈશ્વરસિંહજીના મિત્ર, ઘણા ગામોના માલિક એક વખત આપના દર્શને આવ્યા. મહારાજશ્રીએ તેમને ધર્મોપદેશ સંભળાવ્યો અને એ એવા તો મુગ્ધ થઈ ગયા કે જ્યાં સુધી મહારાજશ્રી રહ્યા ત્યાં સુધી રોજ વ્યાખ્યાનમાં આવવાનું ન ભુલતા. વિહાર વખતે સરદાર આવ્યા. ગુરુ ચરણમાં નમસ્કાર કર્યો અને આશીર્વાદ માગ્યા. સજળ નેત્રે સરદારે વિદાય આપી.

અહીંથી વિહાર કરી અકાલગઢ થઈને રામનગર પધાર્યા. અહીંના બધા જૈન ભાઈઓ સ્વર્ગીય બૂટેરાયજી મહારાજના બનાવેલા હતા, તેથી મહારાજશ્રીને જોઈને તેઓ બધાને ખુબ આનંદ થયો. બધાએ મહારાજશ્રીની બારે સેવાભક્તિ કરી. તે ભક્તો જૂનીજૂની વાતો કરતા અને મહારાજશ્રીને તે પુરાણી વાતો સાંભળી આનંદ થતો. વ્યાખ્યાનનો લાભ લેવા બીજા ભાઈઓ પણ આવતા.

અહીંના મોટા જમીનદાર અને ક્ષત્રિય જાતિના આગેવાન લાલા રામેશાહ સનાતન ધર્મના સ્તંભ કહેવાતા હતા. તેમણે મહારાજશ્રીનું આગમન સાંભળ્યું અને તે વ્યાખ્યાનમાં [illegible] આવ્યા. પછી તો આકર્ષણ એવું વધ્યું કે કોઈ દિવસ તેઓ વ્યાખ્યાનમાં ન હોય તેમ નહિ. [illegible] [illegible] લેવા આવે. મહારાજશ્રીએ [illegible] [illegible] આનંદી તેમ. [illegible]

[illegible]

"સરદારજી! તમારી વાત સાચી છે. અહીં ઘણાં વખત રહ્યા, તમારા રોટલા તો ઘણા દિવસ ખાધા. હવે બીજે જઈએ, સાધુ તો ફરતા ભલા."

"સાહેબ! તે નહિ બને. મને ને મારા કુટુંબને તો આપે ખરેખર તાર્યું છે. આપની અમૃતવાણી તો હજી અંતરમાં ગુંજે છે. હજી તો તૃપા છીપી નથી. અમે તો આપને નહિ જવા દઈએ."

"જુઓ! સરદારજી! તમારો પ્રેમ તો સ્વાર્થી ગણાય. બીજાનો પણ વિચાર કરોને!"

"આપને કયાં અમે હંમેશ માટે રોકીએ છીએ પણ મહિનો દિવસ તો નહિ જ જવા દઈએ."

"કર્તારસિંહજી! તમે બાબાજીને પૂછો. હું તો તેમનો આજ્ઞાપાલક છું."

"બાબાજી! શું કહો છો? અમે તો આપને અહીંથી નથી જવા દેવાના."

"ભાઈ! અમે જરૂર રહેત. તમારા આગ્રહની કીંમત અમે સમજીએ છીએ, પણ રાવલપીંડી જવાની તાકીદ છે."

"બાબાજી! એ નહિ બને. અમે તો બચ્ચાં–છોકરાં બધા બેઠા છીએ આપને દ્વારે અને આ ટપાલની થેલી પણ બંધ જ પડી છે."

"સરદારજી! એવી હઠ ન હોય. બાળકો ભૂખ્યા છે અને તમારું ટપાલનું કામ પણ પડયુ રહે તે ઠીક નહિ માટે તમે ખુશીથી જવા દો. ચાલો, એમ કરો અમે બે

દિવસ વિશેષ રહીને પછી વિહાર કરીશું."

"બાબાજી! અમે તો સીખ ને પાછા સરદાર. મહિ
માટે હાં પાડો તોજ હા નહિ તો બેઠા છીએ."

અહા કેવો પ્રેમ? કેવી ભક્તિ? બાબાજી ઉઠ્યા
પણ ચરિત્રનાયકને પૂછયું. તે તો બાબાજીને પૂછીને
પાણી પીતા. તેમનામાં મોટો ગુણ એ કે વૃદ્ધ સાધુઓ
બહુમાન કરે. તેમણે તો કહ્યું: 'આપની જેવી આજ્ઞા
બાબાજીએ બધાનો અતિઘણો આગ્રહ જોઈને હા કહી. બધ
ખુશખુશ થઈ ગયા. ઘેરઘેર આનંદમંગળ વરતી રહ્યો. પોસ્ટ
માસ્તર તથા તાર માસ્તર સરદાર શ્રી કરતારસિંહજી
આનંદનો પાર ન રહ્યો. તેમણે સહકુટુંબ ખૂબ ભક્તિ કરી
લાભ પણ એટલો જ લીધો. રામનગરથી વિહાર કરી આપ
પાછા અકાલગઢ પધાર્યા. આપે પંદર દિવસ સુધી ત્યાં
લોકોને ધર્મામૃતનું પાન કરાવ્યું. અહીં વડોદરાનિવાસી
ચરિત્રનાયકનાં મણિભાઈ બાઈ ઝવેરી નગીનભાઈ અને
અમદાવાદનિવાસી ઝવેરી હરિભાઈ ઊંટવાળા આપના
દર્શનાર્થે આવ્યા હતા.

તેઓ તો આ લોકોને આશ્ચર્ય પામ્યા કે આવું
ન હોય ત્યાં [illegible] દિવસથી અહીં છો અને [illegible]
[illegible] આપની [illegible] ભક્તિ કરે છે.

[illegible]

...ભાઈએ એક વાત કહેલી તે પ્રત્યેક સાધુ મુનિરાજને ...ત આવશ્યક છે. તેમણે કહેલું કે " આપ વૃદ્ધ સાધુ ...રાજોની સાથે વિચરો છો તે બહુ શ્રેષ્ઠ છે. વૃદ્ધ સાધુના ...સથી યુવક સાધુનું જીવન અનેક જાતની બુરાઈઓથી ... જાય છે."

આ સમયે શ્રી બાબાજી મહારાજ, શ્રી હીરવિજયજી ...રાજ અને શ્રી સુમતિવિજયજી મહારાજ એ ત્રણે વૃદ્ધોના ...સમાં મહારાજશ્રી હતા.

અકાલગઢથી વિહાર કરી ગુજરાંવાલા થઈ આપ જમ્મૂ ...ાં. જમ્મૂમાં ઘણા વર્ષે મુનિરાજનાં પગલાં થતાં હોઈ ... એ ખૂબ ધામધૂમથી સ્વાગત કર્યું. વ્યાખ્યાનમાં શ્રાવકો ...ય સનાતની ભાઈઓ, સીખ સરદારો તેમજ કેટલાક ...ણ ભાઈઓ પણ આવતા હતા. ચર્ચા માટે પણ ઘણા ...ર ભાઈઓ આવતાં, તેઓને મહારાજશ્રીની દલીલપૂર્વક ...ધી સમજાવવાની શૈલી બહુ મજાની લાગતી અને એ ... જે કોઈ એક વખત તેમના સંપર્કમાં આવતું તે તો ...ક થઈને જતું.

જમ્મૂથી સનખતરા તરફ જતાં રસ્તામાં વિશનાહ ...ના ગામમાં રાત રહેવું પડ્યું. ગામની ધર્મશાળામાં ... આશ્રય લીધો.

" અરે! છન્નુ! આ ધર્મશાળામા કોણ ઉતર્યું છે?"

" મહારાજ! સાધુલોક!"

" તેં કોના હુકમથી સાધુને ઉતાર્યા?" છન્નુ નોકર ...રો ભટજીની ગર્જના સાંભળી ગભરાયો ને ચૂપ થઈ ...ો.

કથા વાંચી ભટજી ગયા સાધુઓની પાસે-જરા અ
ભ્યતાથી બોલ્યાઃ

" તમે કેવા સાધુ છો ? "

" બેસો પંડિતજી ! તમે જાણતા હશો કે પહેલા
વખતમાં વનમાં જઈને ગૃહસ્થ સાધુઓની સેવા કરતા ક
આજ નગરમાં આવેલા સાધુઓની સેવા તો દૂર રહી
રાત પછી રહેવા અઢી હાથ જમીન પણ ગૃહસ્થ નથી આ
શકતા. પોતાના ઘરની તો વાત જ શી, પણ મુસાફર માટે
ભાગ્યશાળીએ બંધાવેલી જમીન પણ સાધુને ન મળે
પછી સેવાની તો વાત જ ન કરવી. તમે તો પંડિત છે
તમે વસિષ્ઠસ્મૃતિ તો જોઈ હશે. તેમાં શું લખ્યું છે
બ્રહ્મચારી—સ્નાતક રાજાથી પણ પૂજ્ય છે અને મ
છે. એક તરફથી બ્રહ્મચારી આવતો હોય અને બીજી ત
ફથી રાજા આવતો હોય તો રાજાએ એક તરફ ખસીને
ચારીને પ્રણામ કરવા જોઈએ.

તુલસીદાસજી પણ કહી ગયા છે કેઃ—

" એક ઘડી આધી ઘડી, આધીમેં ભી આધ,
તુલસી સંગત સાધકી, કટે કોટિ અપરાધ."

[illegible]

ાવ શોધતા બોલ્યા.

ંડિતજી ! શું તમે એમ માનો છો કે ધર્મભૂમિ
રામાં હવે ધર્મનું નામનિશાન પણ નથી અને
હાત્માઓ બધા મરી ખૂટ્યા છે? તમને વખત
સાધુતા વિષે બે શબ્દો કહેવા ઇચ્છું છું."
ો પંડિતજીને વિચાર કરતા કરી મૂકયા.

મીજી ! મારી ભૂલ થઇ. આપ જરૂર કહો.
વાણી સાંભળી શાંતિ થાય છે. મેં આપને
હિ." પંડિતજી નમ્રભાવે બોલ્યા.

મળો ત્યારે ! પંડિતજી ! અમે જૈનસાધુઓ છીએ.
ધુઓ દ્રવ્યના નામે એક ફૂટી બદામ પણ ન
તો સ્ત્રીની તો વાત જ શું કરવી ? એટલું જ
હસ્થીના મકાનમાં કે જ્યાં સ્ત્રીઓનો વાસ
ામારાથી રહેવાય પણ નહિ. ગમે તેટલી ગરમી
અન્નજળ મળે કે ન મળે પણ રાત્રે અન્ન
ીપુ પણ લેવાય જ નહિ. ઘરબાર દોલત છોડી
ધુકરી માગીને ખાવી. કરોડપતિ કે ગરીબ
ધુઓની દ્રષ્ટિમાં સમાન છે. એક ઘરથી ભોજન
ચાતુર્માસ સિવાય એક મહિનાથી વધારે કોઈ
વાય પણ નહિ.

મી કે શરદી ગમે તે હોય પગે ચાલીને જ જવાય.
કે કોઇ પણ વાહનનો ઉપયોગ થઇ જ ન
ભણવી, ભણાવવી અને તીર્થયાત્રા કરવી તથા
મકલ્યાણનો માર્ગ બતાવવો એ અમારો આચાર

ટાંગેલું જોઈને સમસમી જવાયું.

"જરા જલ્દી ચાલો. ધર્મશાળા શોધી કાઢીએ." હૃદય ભરાઈ આવ્યું. નિશ્વાસ નીકળી ગયો.

"આ સાધુઓને રહેવા યોગ્ય ગામ નથી પણ બધ થાકી ગયા છે. થોડો વખત આરામ કરીને નીકળી જઈશું" ચરિત્રનાયકે બધાને ધર્મશાળામાં પ્રવેશ કરતાં જ કહી દીધું

હજી તો ધર્મશાળામાં આવીને જરા આરામ લીધે ન લીધો ને આપણા ચરિત્રનાયક વિચાર કરવા લાગ્યા.

"આવી ક્રૂરતા કરનારા જીવોનું કલ્યાણ કેમ થાય? અરે આવા બિચારા અજ્ઞાન જીવોનો ક્યારે ઉદ્ધાર થશે?" પેલું બકરું આંખ સામે તરતું હતું. દયાનું ઝરણું આવા જીવોમાં ક્યારે વહે?

એટલામાં તો મંદિરમાં મસ્ત હાથમાં ભાલા લઈને કેટલાક સાધુઓ ત્યાંથી નીકળ્યા. તેમની વાતોથી ખાત્રી થઈ કે તેઓ શિકાર કરવા જઈ રહ્યા હતા.

"અજાણ્યા! તમે અહીંથી [illegible]

[illegible]

થાય તેમ પોતાના ધણીથી બચવા વીન-
ી.

સારું બાઈ! તારું કલ્યાણ થશે." આપણા
કે જવાબ આપ્યો.

મહારાજ! આપની જવાની ઈચ્છા હોય તો રસ્તો
સાથે આવું. અહીં રહેવામાં તો સહીસલામતી
એક શીખ સરદારે પણ તેમજ સલાહ આપી.

સાહેબ! તાપ બહુ છે. હમણાં નીકળશું તો હેરાન
ી મોડા નીકળશું તો કોઈ ગામ પહોંચતાં રાત્રિ
જાય. અમે તો કહીએ છીએ કે થવાનું હશે તે
ર પણ છે તો મનુષ્યને?" સાથે સાતઆઠ શ્રાવકો
ાંથી એક બોલી ઊઠયા.

લાલાજી! તમારી વાત તો ખરી. એમ તો અમે
બીતા. અમારી પાસે શું લેવાનું છે તે લઈ લેશે.
તો બે સારા શબ્દો સાંભળશે પણ ખરો. પણ
રો વિચાર આવે છે. ધૂપ છે પણ તમારી પાસે તો
ર સાધન છે. અમારી ફિકર ન કરશો. અમારા પગ તો
ુફ થઈ ગયા છે. કેમ સ્વામીજી શું ઈચ્છા છે?"
ચરિત્રનાયકે લાલાજીને સમજાવી સ્વામીજીને પૂછ્યું.

તમારી વાત બરાબર છે. નકામો કોઈનો જીવ
શા માટે મૂકવો?" સ્વામીજીએ પણ સંમતિ આપી.

ટે ખરા તડકામાં અહીંથી રવાના થઈ આઠ કોસની
ાફરી પગે ચાલીને પૂરી કરી. રસ્તો પણ વિકટ.

ગરમી કહે મારું જ રાજ્ય, પાણીનો પણ શોષ પડયો. [illegible]
તે પૂરું થઈ ગયું. ભૂખ પણ લાગેલી. કષ્ટસાધ્ય મુસાફ[illegible]
પૂરી કરી, સાંજે મિયાંમીરની છાવણીમાં પહોંચી શાન્તિનો
શ્વાસ લીધો.

બીજે દિવસે લાહોરમાં પ્રવેશ થયો. આજથી ચાલીસ
વર્ષ પહેલાં તો લાહોરમાં બે ઘર મંદિરમાર્ગીનાં હતાં.
જિનમંદિરની પાસે પંચાયતી મકાનમાં આપ આવી પહોંચ્યા.
વ્યાખ્યાનમાં ધીરેધીરે બીજા ભાઈઓ પણ આવવા લાગ્યા.
ગુરુમહારાજ પ્રત્યે બધાને સારો પ્રેમ હતો. [illegible]ના પરિ-
વારમાંથી બાબુ નત્થુમલ, બાબુ મોતીલાલજી, લાલા [illegible]
[illegible] આદિ પણ ભાઈઓ તથા બહેનો પણ આવવા
લાગ્યા. [illegible] લાલા [illegible]ના પરિવારમાંથી
કેટલાક ભાઈઓ સરકારી નોકરીમાં હતા તે ? તેમ જ તેમના
કુટુંબની સ્ત્રીઓ પણ વ્યાખ્યાનમાં આવવા લાગી. [illegible]

[illegible]

ય પણ સરસ છે. અને એટલું જ નહિ પણ
પ્રતિષ્ઠા તથા આપણા ચરિત્રનાયકને આચાર્ય
યાવિધિ પણ ભારત જૈન સંઘની ભાવનાથી એજ
ભારે મહોત્સવપૂર્વક થઈ હતી.

રથી વિહાર કરી કસૂર થઈ પટ્ટી જતાં રસ્તામાં
ગામ આવ્યા. એક દિવસ પોતાના પ્રિય શિષ્ય
વિજયજી મહારાજની સાથે જંગલથી આવતા
માં એક અખાડો નજરે પડયો. તેમાં એક સીખ
દંડબેઠક કરતા હતા.

રુદેવ! આજ સરદાર હીરાસિંહ." લલિતવિજયજી
જણાવ્યું.

હો! ત્યારે તો જરૂર તેમને જોવા જોઈએ..
તો મેં ઘણું સાંભળ્યું છે." આપણા ચરિત્ર-
મોદન આપ્યું.

હેબ! એ શીખ ગૃહસ્થ છે. સુખી ઘરના છે.
ભારે શોખ છે. પંજાબભરમાં મગદળ ચલાવવામાં
નથી. કહેવાય છે કે લોઢાના ભારેમાં ભારે
ફેરવી શકે છે."

લો તે તરફ થઈને જઈએ"
ચાલો."

એવો અખાડો, પાસે જ લોઢાની મોટી મગદળો
એક હૃષ્ટપુષ્ટ સુદ્રઢ યુવાન વ્યાયામ કરતો હતો.
સરદાર હીરાસિંહ તમારું જ નામ કે!"

આપણા ચરિત્રનાયકે પૂછયું.

"હાજી મહાત્મા ! આ દાસને હીરાસિંહ કહે[illegible] સાધુ મહારાજને જોઈ સરદાર ઉભા થઇ ગયા. હાથ[illegible] પ્રણામ કર્યો અને નમ્રભાવથી જવાબ આપ્યો.

"સરદારજી ! અમે આપના બળની બહુ જ પ્રશં[illegible] સાંભળી છે."

"સ્વામીજી ! એ તો સંતપુરુષોની કૃપાનું ફળ છે."

"સરદારજી ! અમારા ગુરુદેવને આપને જોવાની ખા[illegible] ઇચ્છા હતી." શ્રી લલિતવિજયજીએ હાર્દિક ભાવ બતાવ્યો.

"મારાં ધન્યભાગ્ય ! જલપાન લેશો ?" પ્રાર્થના કરી.

"ખપ નથી !"

પછી તો એ શીખ સરદારે પોતાની મહેનતની બને[illegible] દાદાની જાણે મગદળ ઉપાડીને હવામાં ઉછાળી, મુગ્દર ફેરવી અને ચતુર્વાર અપૂર્વ દાવ બતાવ્યા. વ્યાયામની તાકા[illegible] નો અદ્વિતીય નમૂનો જોઈને સર્વે ઉપાશ્રયે આવી પહોંચ્યા.

[illegible] વિહાર કરી પટ્ટી પધાર્યા. સં. ૧૯૫૯નું ચાતુર્માસ પટ્ટીમાં નક્કી કર્યું. આ ચોમાસામાં [illegible] મહારાજ શ્રી કુશલવિજયજી, [illegible] શ્રી ગુણવિજયજી મહારાજ, [illegible] શ્રી [illegible]વિજયજી મહારાજ, [illegible]

[illegible]

ાસું પૂર્ણ થયે આપ પટ્ટીથી વિહાર કરી જીરા
ાહીંથી શ્રી શુભવિજયજી તપસ્વી તથા શ્રી વિવેક-
ાહારાજે આપણા ચરિત્રનાયકની આજ્ઞાથી મારવાડ,
રફ વિહાર કર્યો.

થી વિહાર કરી જગરાંવાં, લુધિયાના વગેરે સ્થા-
ાને વિશેષ રૂપથી ધર્મમાં જોડીને માલેરકોટલા

× × ×

ાગ્યવાનો! પરમાત્માની કૃપા અને પૂર્વપુણ્યના
ને તો દાળરોટી મળી રહે છે. તમે ભાતભાતના
ુ પામો છો, પણ જાણો છો તમારી આસપાસ
રહ્યું છે? આજે દુષ્કાળ પ્રવર્તી રહ્યો છે. હજારો
ક ટંક પણ બટકું રોટલો નસીબ નથી. બાળ-
ળે છે. બાજું તો નહિ પણ તમારા રોટલામાંથી
ક તમે આ તમારા જ ભાઈઓને મળે તેવો
. તમને તેનું પુણ્ય મળશે એટલું જ નહિ જૈન
ાપ્યદયાનું એક સુંદર દૃષ્ટાંત તમે પૂરૂં પાડશો."

પાસ દુષ્કાળ હતો. લોકો ભૂખે મરતાં હતાં.
ને તો અમુક વસ્તુ જ ખપતી હતી. પણ આ
દુષ્કાળના સમય સુધી બે વસ્તુ છોડી દીધી.
ઉપદેશ આપ્યો અને તેથી શ્રીસંઘે એવો પ્રબંધ
ાન્નસત્ર શરૂ કરવું અને તેમાં જે આવે તેને
ર્યા ગોળના પાણીમાં રાંધીને આપવા. લગભગ
માણસો પ્રતિદિન તેનો લાભ લેતા. આચાર્યશ્રી

" જવાબદારીનો પણ ખ્યાલ તો રાખવો જ જોઈએ ને!"

" તે તો હંમેશની છે. આપ ક્યાં હંમેશ પધારો છો! વ્યાખ્યાનનો લાભ આજે મળશે ખરો ?"

" તમે ઠીક સમયસર આવ્યા છો. તૈયારી જ છે."

" ત્યારે તો આજે આપની અમૃતવાણી સાંભળવાનો લાભ મળશે."

વ્યાખ્યાન શરૂ થયું. આજે આપે વસ્તુપાળ-તેજપાળ બંને મંત્રીઓની વીરતા, ધર્મપ્રેમ, દાનશીલતા તથા પ્રત્યેક ધર્મ પ્રત્યેની તેઓની સમાન દૃષ્ટિ વગેરે વિષય બહુ જ વિસ્તારથી સમજાવ્યો અને લાલા જીવારામજી માહેરી [illegible] નાગજી મુગ્ધ થઈ ગયા.

વ્યાખ્યાન પૂરું થયું. માહેરીજી મહારાજશ્રી [illegible] આવ્યા ને હાથજોડી બોલ્યાઃ " સ્વામીજી! હું તો [illegible] આપનો ઉપદેશ સાંભળીને કૃતાર્થ થયો. આ રાજગાદ [illegible] હંમેશના [illegible] હું હવે વખત મેળવી બધારના [illegible] સમય જરૂર આવ્યા કરીશ. મારા આત્માનું કલ્યાણ [illegible] કહું છું. આ લાભ ક્યારે મળવાનો હતો!"

[illegible]

ોહિ! એજ વાતને! તમારી ભાવના તો ભકિતભરી
ુન્શીજી તમે શું નથી જાણતા કે અમે જૈનસાધુ
ાટે જ તૈયાર થયેલી કોઈપણ ચીજ નથી લઈ
ામે તો લુખસૂકું જે મળે તેજ લેવાના અધિકારી
ને તમારી તો ભકિત દૂધ તો શું પણ અમૃતથી
ા પ્રિય છે." હસતાં હસતાં મહારાજશ્રીએ મુન્શી-
ાની ગુરુભકિત માટે અભિનંદન આપ્યા.

ય શિષ્ય, ધન્ય ગુરુ! શું હિંદુસ્તાન જેવા ધર્મપ્રિય
હિંદુમુસ્લિમ એકતા સંભવિત નથી? ખરેખર
પુરુષોના પ્રયત્નો જોઈએ તેટલા થયા નથી, નહિ
ઘડીમાં એ ગહન સવાલનો ઉકેલ આવે જ આવે.

ાતુર્માસ પૂર્ણ કરી આપ નાભા પધાર્યા. અહીં
ઘર તો થોડાં છે, પણ આપની વાણીમાં એવો તો
છે કે એકવાર ઉપદેશ સાંભળનાર હમેશાંને માટે
ાની જાય છે.

"સાહેબ! માલેરીજી આપના દર્શને પધારે છે."
વકે આવીને મહારાજશ્રીને ખબર આપી.

"નમસ્તે!"

"ધર્મલાભ!"

"સાહેબ! આપનું નામ સાંભળ્યું ત્યારથી જ આવવા
ાલાવાડ થઈ રહ્યા હતા, પણ રાજકીય કામોનો અત્યંત
હોવાથી ન આવી શકયો. આજે તો સવારમાં નિર્ણય
મહારાજશ્રીનાં દર્શન કરી આવું."

"જવાબદારીનો પણ ખ્યાલ તો રાખવો જ જોઈએને."

"તે તો હંમેશની છે. આપ ક્યાં હંમેશ પધારો છો!

વ્યાખ્યાનનો લાભ આજે મળશે ખરો?"

"તમે ઠીક સમયસર આવ્યા છો. તૈયારી જ છે."

"ત્યારે તો આજે આપની અમૃતવાણી સાંભળવાનો લાભ મળશે."

વ્યાખ્યાન શરૂ થયું. આજે આપે વસ્તુપાલ-તેજપાલ મંત્રીઓની વીરતા, ધર્મપ્રેમ, દાનશીલતા તથા પ્રત્યેક ધર્મ પ્રત્યેની તેઓની સમાન દૃષ્ટિ વગેરે વિષય બહુ જ વિસ્તારથી સમજાવ્યો અને વાગ્ [illegible] મંત્રીઓ તો તે[illegible] મુગ્ધ થઈ ગયા.

વ્યાખ્યાન પૂરું થયું. [illegible] મહારાજશ્રી પાસે [illegible] "સ્વામીજી! હું તો [illegible]

[illegible]

અદ્વિતીય શિષ્યરત્નની પ્રાપ્તિ

[૨૩]

"ગુરુદેવ ! એક પ્રાર્થના સ્વીકારશો ?" [illegible] [illegible] વિનંતી કરી."

[illegible]

મરુભૂમિઉદ્ધારક, ગુરુભક્ત
આચાર્ય શ્રી વિજય હિમતસૂરીશ્વરજી

હા !"

ીક જણાય છે તો ચતુર અને વિવેકી."

નાથ! તે તેના પિતાનો એકનો એક પુત્ર હતો.
ઉંમરમાં સ્વર્ગવાસી થઈ ગયા. જતાંજતાં મને
તે મારા દિલોજાન મિત્ર હતા."

ર્ક આચારની તાલીમ પણ તમે જ આપી હશે."

ા! મારા પ્રત્યેક કામમાં લક્ષ્મણ તો હોય જ.
ી ઉત્સાહી છે. તેની આજ્ઞાધીનતા તો સૌ
કરે તેવી છે."

છ! પણ તમે તેને ભણાવી ગણાવી મોટો
નાવો? અમને આપશો તો તો સારુ થશે."

ઈ! તે વેપારી થવા સર્જાયેલ જ નથી. આવા
સંસારની જાળમાં કયાં સપડાવવો? આપના
રુપનો સંપર્ક થશે તો હજારોનું ભલું કરશે.
નમારું-તેના પૂર્વજોનું નામ ઉજાળશે."

! હું મારી પાસે અભ્યાસ માટે રાખું.
ચ્છા શું છે તે જાણી લઉં. પછી તેનું ભાગ્ય
યમધર્મ પાળશે."

મેં બચપણથી પુત્રવત પાળેલ છે. મારે તો
છે. એમના વિના મારા તો દિવસો જ
આપની સેવામાં એના જીવનની સાર્થકતા
છું. મારો લક્ષ્મણ ખરેખર લક્ષ્મણ જ
ર આદર્શ શિષ્ય લક્ષ્મણ જેવો જ રહેશે.

દીક્ષા આપો ત્યારે કૃપા કરી મને જણાવશો."

"ભગવજી! તમે ચિંતા ન કરો. તમારો લક્ષ્મણ મારો અંતરનો લક્ષ્મણ બનશે. તે મારો લાડકો શિષ્ય થશે. મારી અનેક આશાઓનો એ દીવડો બનશે. મારી ભાવનાઓ અને મહેચ્છાઓ, કાર્યો અને શાસન ઉદ્યોતનો પ્રદીપ બનશે."

"આપ ગુરુદેવની વાણી ફળે."

• • •

એક દિવસ બાળબ્રહ્મચારી લાલા ખુશામતજી એક બાળકને લઈને મહારાજશ્રી પાસે ગુજરાંવાલા આવ્યા. તેનું નામ લક્ષ્મણદાસ હતું. તેનો જન્મ સં. ૧૯૩૭માં થયો હતો. તેના પિતાનું નામ લા. દાતારામ હતું. લાલા ખુશામતજી તેના ખાસ મિત્ર હતા. લા. દોલતરામ બાળક લક્ષ્મણને [illegible] હાથમાં સોંપી સ્વર્ગે સીધાવ્યા. [illegible] તેને જૈન ધર્મના આચાર શીખવ્યા અને [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

કર્યો. ગુરુએ ઘણી કસોટી કરી જોઈ પણ સોટચનું સોનું પછી પૂછવું જ શું ?

"લક્ષ્મણ ! કોઈ દિવસ નહિ ને આજે ઉદાસ કેમ?" ચિંતાતુર બનેલા લક્ષ્મણને જોઈ મહારાજશ્રીએ પૂછ્યું.

"ગુરુદેવ! કંઈજ નથી."

"શું ભગતજી સાંભરી આવ્યા કે ઘર સાંભર્યું ?"

"મારું ઘર તો આજ છે. ભગતજી તો સાંભરે પણ આપ મને જે આપ્તભાવથી રાખો છો તે ઓછું છે?"

"તો પછી તબિયત ખરાબ છે?"

"જી નહિ! શરીર તો સારું છે. મને શું થવાનું છે! ખાવું-પીવું ને આપની સેવામાં આનંદ કરવો. પછી દુઃખ શું ?"

"તો છે શું ? માન ન માન પણ તારા હસતા મુખ પર આજે જરૂર ઉદાસી છે."

"ગુરુદેવ ! મારી કસોટી કયાંસુધી? અભ્યાસ પણ ઠીક થયો છે. આચાર પણ શીખું છું. હવે કયાંસુધી તરસાવશો ? આપનો દાસ હું ક્યારે બનું ? હવે તો સ્વપ્ન પણ દીક્ષાનાં જ આવે છે. આમ કયાંસુધી ઘેરઘેર ખાવા જવું!" લક્ષ્મણે હૃદયની ઊર્મિ દર્શાવી ગુરુના ચરણમાં મસ્તક મૂકયું. બે અશ્રુબિંદુઓ ચરણે સરી પડયાં.

"ઓહો ! એજ વાત છેને. ત્યારે શું સ્પષ્ટ બોલતો નથી. તારી કસોટી થઈ ગઈ છે. તું પત્થર નથી, સાચો હીરો છે. તારા જેવા વિનયશીલ આત્માને મેળવી હું ઘણું

ધર્મ સાધી શકીશ, તું મારી જમણી ભુજા બની રહે[illegible]
આ વૈશાખ સુદમાં જ તારી દીક્ષાનું મુહૂર્ત છે. બનતા[illegible]
પણ લખી દેવાશે."

"ગુરુદેવ! બહુ જ દયા કરી આજનો દિવસ મ[illegible]
મન જીવનનો અનુપમ દિવસ લેખાશે. આજે આપ પ્રસ[illegible]
થયા. મને દ્વિતીય જીવન મળ્યું."

સં. ૧૯૫૩ ના વૈશાખ સુદી ૮ ના દિવસે નારેલ[illegible]
ઘણા ધામધુમપૂર્વક હરખચંદભાઈની દીક્ષાનો ઉત્સવ થયે[illegible]
મુનિ હર્ષવિજયજી નામ રાખવામાં આવ્યું.

આપણા ચરિત્રનાયકના બીજા અને ગુરુવર્યના શ[illegible]
માં અદ્વિતીય ગુરુભક્ત શિષ્યરત્ન છે

આપ જેવા વિદ્વાન છે તેવા એક સુંદર ગાયક પણ છે
જ્યારે આપ ભક્તિપૂર્ણ હૃદયથી મંદિરજીમાં પૂજા ભણાવે છે
ત્યારે [illegible] મંત્રમુગ્ધ થઈ જાય છે. તેમનું વ્યાખ્યાન
પણ મનમોહક હોય છે. ગુરુદેવની આજ્ઞા [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

સોહનવિજયજીને પંન્યાસપદવી આપી હતી. સાથે મુનિશ્રી ઉમંગવિજયજી અને વિદ્યાવિજયજીને પણ પંન્યાસપદવીથી વિભૂષિત કર્યા.

ઇ. સ. ૧૯૩૫ માં પં. શ્રી લલિતવિજયજીને ઉત્સવ પ્રસંગે આપણા ચરિત્રનાયકની આજ્ઞા અને પ્ર. શ્રી. કાંતિવિજયજી મહારાજની સંમતિથી મોટી માનવમેદનીએ ઉપાધ્યાય પદવી આપી હતી. ગુરુદેવનાં કાર્યોમાં તેમનો અહોનિશ સહકાર છે.

સં. ૧૯૯૨ વૈશાખ સુદી ૬માં આચાર્યશ્રીએ (આપણા ચરિત્રનાયકે) મીયાંગામમાં શ્રીસંઘ સમક્ષ ધામધૂમપૂર્વક એમને આચાર્ય પદવીથી વિભૂષિત કર્યા છે.

શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલયના વિકાસમાં એમનો સુંદર ફાળો છે. ગુરૂદેવની આજ્ઞાથી અનેક કષ્ટો વેઠીને એઓ પંજાબથી મુંબઈ ગયા હતા અને ગુરૂદેવની કૃપાથી શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલયની જડ મજબૂત બનાવી.

ગુરુદેવની ભાવના પંજાબમાં એક ગુરૂકુળ કાયમ કરવાની હતી, તે માટે એક લાખ રૂપીઆ ન થાય ત્યાંસુધી ગુરુદેવને મિષ્ટ પદાર્થમાત્રનો ત્યાગ હતો. એ વાતની હમેશાં ચિંતા રહેતી હતી, મુંબઈમાં એક દાનવીર મળી આવ્યા. તે હતા વૈષ્ણવ પણ જૈનધર્મ પ્રત્યે અભિરૂચિ જાગી. હંમેશાં મહારાજશ્રી પાસે આવતા. પ્રસંગ જોઈને ગુરુદેવની પ્રતિજ્ઞાની વાત કહી. ગુરૂકુળની આવશ્યકતા, પંજાબના લોકોની શ્રદ્ધા અને સરળતા, પંજાબનું ગુરૂવર્યનું કાર્ય વગેરે મનમોહક વર્ણન સાંભળી દાનવીર શેઠ વિઠ્ઠલદાસ ઠાકોરદાસને

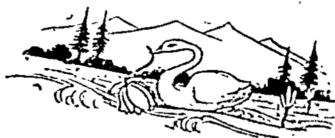
ચોમાસા બાદ નારોવાલથી બધાએ એક સાથે વિહાર કર્યો. આપ અમૃતસર પધાર્યા. અહીં અંબાલાનિવાસી લાલા ગંગારામજી, હોશિયારપુર નિવાસી લાલા ગુજરમલજી તથા લાલા નથુમલજી, અમૃતસર નિવાસી લાલા પન્નાલાલજી જોહરી અને લાલા ફગ્ગૂમલજી બધાએ મહારાજશ્રીને આચાર્યપદ માટે પ્રાર્થના કરી. મહારાજશ્રીએ સ્પષ્ટ શબ્દોમાં તેનો ઈન્કાર કર્યો અને તે માટે વૃથા પ્રયત્ન ન કરવા સૂચના કરી.

અહીંથી શ્રી બાબાજી મહારાજ શ્રી કુશલવિજયજી આદિની સાથે વિહાર કરી જંડિયાલા પધાર્યા. અહીં લુધિયાના નિવાસી લાલા હરદયાલ આદિ જોધાવાળાની ભાણી અને અંબાલા નિવાસી લાલા નાનકચંદ બાબૂની પુત્રીની દીક્ષા ધામધૂમપૂર્વક થઇ. તેનું નામ સાધ્વી શ્રી દેવશ્રીજી રાખવામાં આવ્યું. હાલમાં પ્રવર્તકણી સાધ્વીજીશ્રી દેવશ્રીજી તરિકે પ્રસિદ્ધ છે–વર્ષોથી પંજાબમાં વિચરી રહ્યાં છે અને ઉપકાર કરી રહ્યાં છે.

આ આખા સમુદાયમાં સાધ્વીજી દેવશ્રીજી એક વિદુષી સાધ્વી છે. તેમનો પરિવાર બહુ મોટો છે. ગુરુદેવ પ્રત્યે તેમને બહુ જ સન્માન છે અને ગુરુદેવના ગુરુકુળ માટે જ્યાંએ જ્યાંએ સ્રીઓને ઉપદેશ આપીને ઘણી ઘણી તિથિઓ તથા દાનની રકમો તેમણે અપાવી છે.

ધન્ય છે એ સાધ્વી રત્નને અને તેમના આવા સુંદર પરિશ્રમને

ગુજરાતની સાધ્વીજીઓ તેમનું દ્રષ્ટાંત લે તો ગુજરાત કેવું સમૃદ્ધ થાય ?

મહાન ત્યાગ

[૨૪]

"મત્થએણ વંદામિ!"

"ધર્મલાભ! શેઠ! આજે ક્યાંથી આટલી બધી ફુરસદ મળી ગઈ કે આપ એકલા થઈને આવ્યા છો?"

"વાદિરાજ! એક જરૂરી કામ માટે આપની પાસે આવ્યા છીએ." આનંદશેઠે વિનતિ કરી.

"એવું તે શું જરૂરી કામ આવી પડ્યું છે? [illegible]"

[illegible]

વાહ ! કેવો મહાન ત્યાગ ! ધન–દૌલત, પુત્ર કલત્ર અને ગૃહસ્થાશ્રમનો ત્યાગ કરવો તો સરલ વાત છે, પણ માન–પ્રતિષ્ઠાનો ત્યાગ કરવો એ મહાન દુષ્કર છે. તેમાં વળી આચાર્ય પદવી જેવી મહાન પદવી જે વિરલાઓને જ મળે છે તેનો ત્યાગ કરવો તે તો એક અદ્ભુત વાત ગણાય. વળી જ્યારે શ્રીસંઘ પંજાબ અને અનેક મુનિ મહારાજોની ઇચ્છા ને આગ્રહ છતાં માત્ર ગુરુદેવના સંઘાડાની એકતા માટે એક પદવીનો ત્યાગ કરવો તે મહાન ત્યાગ છે.

એ ભાવના, એ ત્યાગ, એ આત્મા અને એ જીવન દેવને દુર્લભ હોય છે. આપણા ચરિત્રનાયકના તેજોમય પવિત્ર પુણ્યાત્માનો એ પ્રતાપ.

મહત્તા જાણું છું. મારી સમ્મતિ પૂછો તો મુનિમહારાજશ્રી કમલવિજયજીને આચાર્યપદ આપવું જોઇએ. તે દીક્ષા પર્યા-યમાં પણ મોટા છે, જ્ઞાતા પણ સારા છે અને વયોવૃદ્ધ પણ છે."

"બસ, બરાબર છે! પ્રવર્તકજી શ્રી કાંતિવિજયજી મહારાજ તો મારા પણ વડીલ છે અને તે મારા [illegible] સલાહકાર છે. તેમની વાત શ્રીસંઘે માન્ય કરવી જોઇએ. હું તો તમને પહેલેથી કહી રહ્યો છું. મને એ પદનો [illegible] મોહ નથી."

"પણ સાહેબ! શાસનનાં કાર્ય તો બહુમતિથી [illegible] છે. પંજાબ શ્રીસંઘ તો એક જ નિર્ણય પર છે. [illegible] પણ સંમતિ છે. અને પ્રવર્તકજી મહારાજને પણ [illegible] મનાવી લઈશું." આગેવાનોએ ફરી દલીલ કરી.

"તમે તો બધા ગુરુદેવના પરમ ભક્તો છો. [illegible] મહારાજના સમુદાયને એકતાના સૂત્રમાં બાંધી [illegible] મારું—તમારું પરમ કર્તવ્ય છે. તેથી તમે બધા [illegible] કાંતિવિજયજી મહારાજની સૂચના માન્ય રાખો. [illegible] આચાર્ય નહિ બનું તેથી પંજાબને છોડી જઇશ કે [illegible] જઇશ તેમ તો બનશે જ નહિ. હું ગૂજરાતી છું પણ [illegible] આત્મા તો પંજાબની હવાથી પ્રફુલ્લ છે. તમારે [illegible] રાખવા પણું હોય જ નહિ" આપણા ચરિત્રનાયકે [illegible] સમજાવ્યા.

નિરાશ થઈ આગેવાનો તો ગયા પણ [illegible] રાજેએ ફરી તેજ પ્રશ્ન ઉપાડયો. વૃદ્ધ મુનિરાજ [illegible]

મહારાજ શ્રી કુશલવિજયજી, મુનિશ્રી ચારિત્રવિજયજી, મુ
શ્રી પ્રમોદવિજયજી, મુનિશ્રી હીરવિજયજી અને મુનિ
ઉદ્યોતવિજયજી તથા સ્વામીજી શ્રી સુમતિવિજયજી આ
મુનિગણનો આગ્રહ હતો કે આપે જ આચાર્યપદ ગ્રહ
કરવું. તેમની સૂચના હતી કે ગુરુદેવની પણ તેજ ઇચ્છા હતી.

"સાહેબ ! આપ બધા આમ આગ્રહ કરો તે બરાબર
નથી. આપ તો બધા પરિસ્થિતિ જાણો છો. આપણે કામથી
કામ છે કે નામથી. ગુરુદેવનો બગીચો તો હું સંભાળી રહ્યો
છું. તમે મને બધા નાનીમોટી બાબતમાં સાથ આપી રહ્યા
છો તો મને આ બાબતમાં પણ સાથ આપો. તેમાં જ મારી
તમારી શોભા છે" આપણા ચરિત્રનાયકે બધા વડીલોને
સમજાવ્યા.

આપણા ચરિત્રનાયકે પોતે નમ્રમતિ પત્ર તૈયાર કર્યું
તેમાં પહેલી સહી પોતે કરી. બીજી બધાની સહી કરાવી
અને તે પત્ર શ્રી શાન્તિવિજયજી મહારાજની પાસે [illegible]
મોકલી આપ્યો.

[illegible]

આપણે પૂરી કરવી રહી. મારું જીવન તો એ ગુરુદેવના અધૂરા કાર્યને પૂર્ણ કરવા માટે છે. ગુરુદેવના સ્મારકની યોજના તો તમને યાદ હશે. આજે તો પૂજ્ય બાબાજી મહારાજશ્રી કુશલવિજયજી મહારાજ આપણી સભાના અધ્યક્ષ છે. તેમની સાક્ષીએ આપણે આજે આ પાંચ ઠરાવો પસાર કર્યા છે. તે પાંચ ઠરાવોનું પાલન કરવા સમસ્ત પંજાબ શ્રીસંઘ બંધાય છે. તમે બધા તે યોજના ઉપાડી લેશો તો પ્રેરણા આપનાર અમે બેઠા છીએ. દુનિયા વિશાળ છે. જૈનધર્મના ઉપાસકો અને જૈન ધર્માવલંબીઓ જ્યાં-જ્યાં હોય ત્યાંત્યાં આ સરસ્વતી મંદિરનો સંદેશ પહોંચાડવાનો મારો-તમારો ધર્મ છે. ગુરુદેવનું નામ એ રીતે આપણે અમર કરીશું. આજે આપણે એ સરસ્વતી મંદિરનું બીજારોપણ કર્યું ગણાશે. તેમાંથી ગુરુદેવની ભાવનાના ફળસ્વરૂપ ગુરુકુલ, વિદ્યાલય, મહાવિદ્યાલય અને કન્યા-પાઠશાળા જેવાં શિક્ષણનાં ધામો થોડા જ વરસોમાં તમે અને હું જોઈ શકીશું. એ જ્ઞાનપ્રચારથી જ જૈનસમાજ ઉન્નત થશે. અજ્ઞાનરૂપી અંધકારનો નાશ થશે. હજારો હજારો બાલકો બાલિકાઓ જ્ઞાન મેળવી સ્વ. પર કલ્યાણ સાધવા શક્તિમાન થશે.”

હોશિયારપુરથી વિહાર કરી, જંડિયાલા ગુરુમાં મંદિરજીની પ્રતિષ્ઠાનું કામ સમાપ્ત કરી આપ અમૃતસર પધાર્યા. પ્રતિષ્ઠા પછી મુનિશ્રી લબ્ધિવિજયજી તથા મુનિશ્રી લલિતવિજયજીએ આપની આજ્ઞાનુસાર મારવાડ–ગુજરાત તરફ વિહાર કર્યો. અમૃતસરમા શ્રીસંઘ પંજાબના આગેવાનો

[illegible] મંદિરનું [illegible]

[illegible]

આપણે પૂરી કરવી રહી. મારું જીવન તો એ ગુરુદેવના અધૂરા કાર્યને પૂર્ણ કરવા માટે છે. ગુરુદેવના સ્મારકની યોજના તો તમને યાદ હશે. આજે તો પૂજ્ય બાબાજી મહારાજશ્રી કુશલવિજયજી મહારાજ આપણી સભાના અધ્યક્ષ છે. તેમની સાક્ષીએ આપણે આજે આ પાંચ ઠરાવો પસાર કર્યા છે. તે પાંચ ઠરાવોનું પાલન કરવા સમસ્ત પંજાબ શ્રીસંઘ બંધાય છે. તમે બધા તે યોજના ઉપાડી લેશો તો પ્રેરણા આપનાર અમે બેઠા છીએ. દુનિયા વિશાળ છે. જૈનધર્મના ઉપાસકો અને જૈન ધર્માવલંબીઓ જ્યાં-જ્યાં હોય ત્યાંત્યાં આ સરસ્વતી મંદિરનો સંદેશ પહોંચાડવાનો મારો-તમારો ધર્મ છે. ગુરુદેવનું નામ એ રીતે આપણે અમર કરીશું. આજે આપણે એ સરસ્વતી મંદિરનું બીજારોપણ કર્યું ગણાશે. તેમાંથી ગુરુદેવની ભાવનાના ફળસ્વરૂપ ગુરુકુલ, વિદ્યાલય, મહાવિદ્યાલય અને કન્યા-પાઠશાળા જેવાં શિક્ષણનાં ધામો થોડા જ વરસોમાં તમે અને હું જોઈ શકીશું. એ જ્ઞાનપ્રચારથી જ જૈનસમાજ ઉન્નત થશે. અજ્ઞાનરૂપી અંધકારનો નાશ થશે. હજારો હજારો બાલકો બાલિકાઓ જ્ઞાન મેળવી સ્વ. પર કલ્યાણ સાધવા શક્તિમાન થશે."

હોશિયારપુરથી વિહાર કરી, જંડિયાલા ગુરુમાં મંદિરજીની પ્રતિષ્ઠાનું કામ સમાપ્ત કરી આપ અમૃતસર પધાર્યા. પ્રતિષ્ઠા પછી મુનિશ્રી લબ્ધિવિજયજી તથા મુનિશ્રી લલિતવિજયજીએ આપની આજ્ઞાનુસાર મારવાડ-ગુજરાત તરફ વિહાર કર્યો. અમૃતસરમાં શ્રીસંઘ પંજાબના આગેવાનો

આવેલા હતા. એક દિવસ પ્રસંગ જોઈને આપણા ચરિત્રનાયકે ગુરુદેવની અંતિમ ભાવના વિષે ઉલ્લેખ કરતું હૃદયંગમ વ્યાખ્યાન આપ્યું અને સભાએ પાંચ પ્રસ્તાવ પસાર કર્યા.

(૧) જંડિયાલા શહેરમાં પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ સમયે 'શ્રી આત્માનંદ જૈન પાઠશાળા–પંજાબ' ને માટે જે ફંડ શ્રીસંઘ પંજાબે સ્થાપિત કર્યું છે તેમાં જે જે શહેરોનો હિસ્સો આવ્યો નથી તે શહેરોને પોતાનો હિસ્સો લખાવી દેવો જોઈએ.

(૨) ૧લી મે ૧૯૦૧થી પ્રત્યેક નગરના ભાઈબહેનોએ પોતપોતાની શક્તિ પ્રમાણે પ્રતિદિન ઓછામાં ઓછી એક પાઈ આ ફંડમાં જરૂર આપે. વિશેષ ઇચ્છાનુસાર આપી શકે છે. આ નિયમ હમણાં દશ વર્ષને માટે રાખવામાં આવે છે.

(૩) 'શ્રી આત્માનંદ જૈન પાઠશાળા પંજાબ' ને માટે [illegible] છે.

(૪) [illegible]

પણ શ્રીસંઘનું ઉચિત આચરણ છે.

(૫) પર્યુષણોમાં કલ્પસૂત્રની બોલી અને જ્ઞાનપંચમી વગેરેની જે ઉપજ થાય તે 'શ્રી આત્માનંદ જૈન પાઠશાળા પંજાબ' ફંડમાં આપવી જોઈએ.

ચાતુર્માસ આદિમાં સાધુ મુનિરાજોના દર્શનાર્થે જે શ્રાવકો આવે છે તે જેમ જિનમંદિરમાં યથાશક્તિ દાન આપે છે તેમ 'શ્રી આત્માનંદ જૈન પાઠશાળા પંજાબ' ના નામે પણ યથાશક્તિ દાન આપે.

આજથી ચાલીસ વર્ષ પહેલાં કરેલી નાની એવી યોજના કાળક્રમે કેવી ફળદાયી બની છે તે આપણી જૈનસમાજની સંસ્થાઓનો ઈતિહાસ કહે છે. મહાપુરુષો, જ્ઞાનીજનો અને આધ્યાત્મિક આત્માની દૃષ્ટિ કેટલી વિશાળ અને કેટલી સર્વતોમુખી હોય છે તે આ યોજના અને તેના વિકાસ પરથી જોઈ શકાય છે. જૈનસમાજના ઉત્થાનમાં અને નવ-વિધાનમાં શિક્ષણ સંસ્થાઓનો કેવો મોટો ફાળો છે અને એ શિક્ષણ સંસ્થાઓના પ્રણેતાજ આદ્યદ્રષ્ટા આપણા ચરિત્ર-નાયક હતા તે કહેતાં આનંદઊર્મિ થાય છે. કેટકેટલી જ્ઞાનની પરબો એ મહાપુરુષની પ્રેરણાથી હિંદભરમાં આજે છે તેની નોંધ તો હવે પછીના પ્રકરણમાં આપણે જોઈશું. આજે પણ એ પુણ્યપુરુષ સમાજ કલ્યાણના અવિરત ચિંતન, મનન અને કાર્યની સાધનામાં પોતાના જીવનની ધન્ય પળો ગુરુદેવના હર્યાભર્યા લીલાલીલા બગીચા પંજાબમાં ગાળી રહ્યા છે એ જોઈ કોને રોમાંચ નહિ થાય!

૧૯૫૭ નું પંદરમું ચાતુર્માસ અમૃતસરમાં પૂર્ણ કર્યું.

આ ચાતુર્માસમાં કાર્તક સુદી ૧૪ ના દિવસે વૃદ્ધ મહા[illegible] મુનિશ્રી ૧૦૮ કુશલવિજયજી (બાબાજી) મહારાજ દેવલો[illegible] પામ્યા. તેમનામાં ગુરુપ્રેમ તેમ જ વૈયાવચ્ચનો જે ગુ[illegible] હતો તે કોઈપણ સાધુમાં ભાગ્યે જ જોવામાં આવતો.

અમૃતસરથી વિહાર કરી આપ લાહોર પધાર્યા. અહીં 'શ્રી આત્માનંદ જૈનસભા પંજાબ'નું બીજું વાર્ષિ[illegible] અધિવેશન થયું. આપે તે સભાના સંગઠન માટે પ્રેરણ[illegible] આપી. જે પ્રસ્તાવો અમૃતસરમાં પાસ થયા હતા તે ફરીથી સભામાં પાસ કરવામાં આવ્યા. તેમાં થોડો ફેરફાર પ[illegible] કરવામાં આવ્યો.

લાહોર, ગુજરાંવાલા થઈ કસૂર પધાર્યા. કસૂરમાં આપના ઉપદેશથી શાન્તિનાથનો ઉત્સવ કરવામાં આવ્યો અને [illegible] [illegible] કર્યું. કસૂરથી વિહાર કરી અમૃતસર થઈ જંડિયાલા પધાર્યા. અહીં ૧૯૫૮ ના [illegible] [illegible] ગુરુવાર તા. [illegible] ના રોજ [illegible] બે [illegible] દીક્ષા થઈ. તેમના નામ [illegible] અને [illegible] [illegible] [illegible] ૧૯૫૮ નું [illegible] [illegible]

" લાલાજી ! મને લાગે છે કે જૈનધર્મ વિષે ઘણી અજ્ઞાનતા આપણા લોકોમાં તેમજ જૈનેતરોમાં છે. જુઓને ભાવનગરની આપણી શ્રી જૈનધર્મ પ્રસારક સભા તરફથી પ્રકાશિત ગ્રંથમાં પણ ભૂલ છે. અને પંડિત હીરાલાલ હંસરાજ દ્વારા પ્રકાશિત ' જન ધર્મનો પ્રાચીન ઇતિહાસ " માં પણ ઘણી ભૂલો છે. જો કે બન્નેના જવાબ તો મેં તૈયાર કરી મોકલ્યા છે પણ મને લાગે છે કે આપણે એક સમિતિ કાયમ કરવી જોઈએઃ જેમાં સાધુ મુનિરાજ પણ હોય અને વિદ્વાન ગૃહસ્થો પણ હોય. "

" સાહેબ ! એ તો બહુ જ સારી વાત છે. આપની સૂચના અમને તો ગમી છે. તે માટે જે કાંઈ પ્રાથમિક ખર્ચ થશે તે અમે જીરાનિવાસી કરીશું. " જીરાના આગેવાનોએ સંમતિ આપી.

" ગુરુદેવ ! આ સમિતિનું કાર્યક્ષેત્ર શું હશે ? " એક યુવાને પ્રશ્ન કર્યો.

" તમારો પ્રશ્ન વાસ્તવિક છે. જુઓ ભાઈ મારી સૂચના તો એવી છે કે જૈનધર્મ સંબંધી જે કોઈ જૈન વિદ્વાન કે સભા તરફથી ગ્રંથાદિ પ્રકાશિત થવાના હોય તે આ સમિતિ પૂર્ણ રીતે તપાસી લે. અને પછી જ તે પ્રકાશિત થવા પામે. તેથી શાસ્ત્રાદિની ભૂલ પણ નહિ રહે અને ટીકાને પણ સ્થાન નહિ રહે." મહારાજશ્રીએ ખુલાસો કર્યો.

" પણ સાહેબ, જૈનેતર માટે શું કરવું ? " એક ભાઈએ બીજો પ્રશ્ન કર્યો.

હા ! તે વિષે પણ વિચાર તો કરી જ રાખ્યો છે.

કોઈ જૈનેતર તરફથી પ્રકાશિત થતા પુસ્તકનું અવલો
કરી તેમાંના દોષો માટે આંદોલન કરવું અને તે તે લે
કે પ્રકાશકને ભૂલ સુધારવા માટે અનુરોધ કરવો."

આ રીતે ઝીરામાં "જૈનસાહિત્ય અવલોકન સમિતિ"
શરૂઆત કરવામાં આવી.

ઝીરાથી વિહાર કરી માલેરકોટલા થઈ આપ અંબાલ
પધાર્યા. સં. ૧૯૫૯નું ૧૭મું ચાતુર્માસ અહીં અંબાલા
સંપૂર્ણ કર્યું.

અહીં ઓગસ્ટ ૧૯૦૩માં શ્રી આત્માનંદ જૈનસ
મંડળનો ઉત્સવ થયો. સભાપતિનું સ્થાન આપે શોભાવ્યું

આત્માનંદ જૈનસભાના કાર્યપ્રદેશની ચર્ચા થઈ તેમજ
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

રાખવામાં આવ્યું. તે ધીરેધીરે ઉન્નત થઇ. આજે તો હાઈસ્કૂલ બની ગઈ છે.

અંબાલાથી વિહાર કરી આપ સામાના (પતિયાલા રાજ્ય) પધાર્યા. અહીં તે સમયે મૂર્તિપૂજકના માત્ર પાંચ જ ઘર હતાં. બાકી બધા સ્થાનકવાસી હતા. તો પણ આપનો નગરપ્રવેશ ધૂમધામથી થયો. અન્યધર્માવલંબી મોટી સંખ્યામાં પ્રવેશ–ઉત્સવમાં આવ્યા હતા. કોઇ તો કુતૂહલવશ આવ્યા હતા, કોઈ ભક્તિવશ, કોઈ સાધુવરના દર્શનાર્થ આવ્યા હતા, કોઈ આપના વચનામૃતો સાંભળવાની ભાવનાથી આવ્યા હતા. કોઈ શ્રાવકોની શરમાશરમીથી આવ્યા હતા. ઉપાશ્રયમાં મોટી ભીડ જામી હતી. આપે મંગલાચરણ કર્યું અને આખી સભા શાંત થઈ ગઈ. આપે ઉપદેશ આપ્યો અને એ વચનામૃતો સાંભળી જનતા મુગ્ધ થઈ ગઈ. પછી તો હમેશાં આપની વાણી સાંભળી ધર્મ–પિયૂષનું પાન કરવા જૈન જૈનેતરો આવવા લાગ્યા. કેટલાક સ્થાનકવાસી ભાઈઓ પણ પોતાની ભૂલ સુધારી પુનઃ વીતરાગ ધર્મના શુદ્ધ માર્ગમાં સમ્મિલિત થઈ ગયા.

શાસ્ત્રાર્થ

[૨૬]

"મહારાજ! મારી શંકાઓનું સમાધાન કરી આપો!" [illegible] નામના એક વ્યાપારીએ [illegible] પૂછ્યું.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

"સાહેબ, અભ્યાસ તો નથી પણ ઘણાં શાસ્ત્રો સાંભળ્યાં છે."

"તો તો પછી શાસ્ત્રો વિષેની ચર્ચાનો તમને અધિકાર નથી, બોલો બીજી શી શંકા છે?"

"મંદિરો બંધાવવામાં પણ પાપ તો લાગેજ ને?"

"સ્થાનક બનાવવામાં પાપ લાગે તો મંદિર માટે પણ લાગે. પણ આ શંકાઓ તો તમે શા ઉપરથી કહો છો તે સમજાતું નથી." મહારાજશ્રીએ મર્મની વાત પૂછી.

"સાહેબ! આપ અમારા પૂજ્યશ્રી સોહનલાલજીની સાથે શાસ્ત્રાર્થ કરવા તૈયાર હો તો હું તેમને બોલાવું."

"પછી?"

"જો તે હારી જાય તો હું શ્વેતાંબર બની જઈશ અને જો તમે હારી જશો તો આપે સ્થાનકવાસી બની જવું." સુરજનમલે શરત કરી.

"શરત તો પળાશેને?"

"જરૂર! જરૂર! તેમાં શંકા શી?"

"તેને માટે જામીનદાર કોણ થાય છે?"

"જરૂર હશે તો જામીન આપીશ."

"તો કરો તૈયારી ને તમારા પૂજ્યશ્રીને જરૂર બોલાવી લાવો."

"હું જાતે જ જાઉં છું ને પરમ દિવસે તો આવી જશે."

*

મહેલ બનાવવા લાગ્યો.

હોય તેમ તે આકાશમાં મહેલ બનાવવા લાગ્યો. લોકોની

તેણે કલ્પનાચક્ષુથી જોયું કે મહાન સભા છે. લોકોની મેદની માતી નથી. વલ્લભવિજયજી વ્યાખ્યાન વાંચે છે. શ્રોતાઓ બધા મુગ્ધ છે. ત્યાં પોતે જઈ પહોંચશે ને વાદ કરશે. પ્રશ્ન પૂછશે ને જાણે વલ્લભવિજયજી અંજાઈ ગયા હોય તેમ જવાબ જ નહિ આપી શકે. આખી સભામાં મહાન આશ્ચર્ય ફેલાઈ જશે અને પછી, પછી તો શ્વેતાંબર સંપ્રદાયના સ્તંભ સ્થાનકવાસી સંપ્રદાયના મહાન સ્તંભ બની જશે. તેની સાથે તેમનો શિષ્ય પરિવાર પણ આવશે. આજસુધી મૂર્તિપૂજક સમાજ આ શાસનદીપક મુનિરાજના ...

પણ તેમના વિનયહીન વર્તન માટે આશ્ચર્ય થયું. સુજનમલને તો કેમ બોલવું કે કેમ વર્તવું તેનો ખ્યાલ જ ન રહ્યો અને એકદમ સુખ ધનુપની ટંકાર કરતું પૂજ સોહનલાલજીનું આપેલું બ્રહ્માસ્ત્ર છોડયું. પ્રશ્ન પોપટની જેમ બોલી ગયો, અને હવે શું જવાબ મળે છે, સભામાં કેવી મજાની હાંસી થાય છે તે જોતો ઊભો રહ્યો.

શ્રોતાજનો પણ ચમકી ઊઠયા. વ્યાખ્યાનના રસપાનમાં આ કોણ આવ્યો છે, વિઘ્નસંતોષી? બધા સમસમી ઊઠયા. જરા ખળભળાટ થઈ ગયો. સ્ત્રીઓ અંદર અંદર વાતો કરવા લાગી. શું થશે તેમ સાધુઓ વિચારવા લાગ્યા.

આપણા ચરિત્રનાયક તો અડગ બેઠા હતા. તેમના સુખારવિંદ પર તો હાસ્ય ચમકયું. શાંત પ્રશાંતભાવે તેમણે જવાબ આપ્યો.

" ભાવીશ્રાવક ! તમારો પ્રશ્ન બહુ જ મહત્ત્વનો છે, વિચારણીય પણ છે જ. પણ તેનો જવાબ અહીં નહિ આપી શકાય ? "

સાંભળ્યું ન સાંભળ્યું ત્યાં તો બેગાર સુજનમલના સાગરીતો ઉછળી પડયા. " કેમ નહિ ! અહીં જ જવાબ આપો, નહિ તો તમે હાર્યા "

" ભાઈઓ ! જરા શાન્તિ રાખો. મારો પૂરો જવાબ તો સાંભળો. પછી જેટલો શોર કરવો હોય તે કરવાની તમને છૂટ છે.

" જુઓ, એક મોટી સભા કરો. બધા ધર્મના મોટા-

"યતિજી! આપ જ પાઠ જુઓ અને લોકોની શંકાનું નિવારણ કરો" આપણા ચરિત્રનાયકે રસ્તો કાઢયો.

"કરમચંદજી! લાવો સૂત્ર. હું પાઠ વાંચી બતાવું?" યતિજીએ સૂત્ર માગ્યું.

"સૂત્ર હું જ બતાવું! લો વાંચો."

"એમ શા માટે. મને જ આપોને." સૂત્ર લઈ લીધું ને કાળી શાહીથી ભુંસેલી થોડીથોડી વંચાતી પંક્તિ વાંચીને બતાવ્યું કે આ સૂત્રમાં તો મૂર્તિપૂજાનો ઉલ્લેખ છે.

બસ પછી તો પૂછવું જ શું. સ્થાનકવાસી સાધુઓ તો શરમીંદા પડી ગયા. લોકોમાં હોહા વધી પડી. લોકોએ તો ભગવાન મહાવીરની જય, આત્મારામજી મહારાજની જય, વલ્લભવિજયજી મહારાજની જય. આદિ જયનાદથી સભામંડપ ગાજી ઉઠયો. લોકોએ મોટું સરઘસ કાઢયું અને આપણા ચરિત્રનાયક સાથે ઉપાશ્રય આવી ફરી જયનાદો કરી સૌ પોતપોતાને સ્થાનકે ગયા.

"સાહેબ ! હું તથા બીજા બેપાંચ કર્મચારીઓ આપને લેવા માટે પરમ દિવસે આવીશું. આપને માટે રાજસભામાં કાંઈ ખાસ વ્યવસ્થા કરાવું?"

"કશુંજ નહિ. અમારે સાધુઓને માટે કાંઇપણ વ્યવસ્થા કરાવવાની હોય જ નહિ. આસનો અમારી સાથે છે. લાકડાની પાટ જેવું હશે તો ચાલશે. તમે તે વિષે કશી ચિંતા ન કરશો..

*

"પધારો! પધારો! સ્વામીજી પ્રણામ!" મહારાજાએ મહેલમાં પ્રવેશતા મુનિરાજોનું સ્વાગત કર્યું અને પ્રણામ કર્યાં.

"ધર્મલાભ! ધર્મલાભ!" સભાગૃહમાં પ્રવેશતાં મહારાજા તથા અધિકારી વર્ગને ધર્મલાભ આપ્યા.

"મહારાજ! આપના વિષે ઘણું ઘણું સાંભળ્યું હતું. હું તો ઘણા વખતથી આપના દર્શનનો અભિલાષી હતો પણ રાજકાજમાંથી ફુરસદ મળે નહિ. વળી લાલા જીવારામજી તો આપના ભક્ત બની ગયા છે. તે વારંવાર આપના વ્યાખ્યાનો વિષે વાતો કરે છે." મહારાજાએ પોતાની ઉત્સુકતા બતાવી.

"આપ તો મહારાજ્યના રક્ષક અને પોષક છો. આપની જવાબદારી સવિશેષ હોય જ. લાલાજી વિદ્વાન છે. અમારી સાથે સારી ચર્ચા કરે છે." આપણા ચરિત્રનાયકે રાજ્યની જવાબદારીનો ઉલ્લેખ કર્યો.

"કૃપાનિધાન! મહારાજા તથા અમે કર્મચારી વર્ગ આપની સુધાવાણી સાંભળવા ઉત્સુક છીએ." લાલા જીવા

મહારાજશ્રીને પૂછ્યું. "સાહેબ! શું ધમાલ છે? મને તો જણાવો."

"લાલાજી! સામાનામાં શાસ્ત્રાર્થ માટે સભા ભરી. પૂજ સોહનલાલજી તો ન આવ્યા પણ એક સાધુને મોકલ્યા અને યતિજીએ પાઠ વાંચી બધો ભ્રમ ખુલ્લો કરી દીધો."

"તો પછી અહીં વળી શું ચર્ચા જાગી છે?" લાલાજીએ પ્રશ્ન કર્યો.

"તેમનો ફરી શાસ્ત્રાર્થ કરવાનો ઈરાદો હોય?"

"આપનો શો ઇરાદો છે?"

"અમે તો હંમેશાં તૈયાર છીએ. પણ શાસ્ત્રાર્થની રીતિએ શાસ્ત્રાર્થ થવો જોઈએ."

"સ્વામીજી! આપ તો જાણો છોને કે નાભા રાજ્ય ન્યાયી ગણાય છે. મહારાજા સાહેબને તો ધર્મચર્ચા બહુ પ્રિય છે. તે સત્યનિષ્ઠ અને ન્યાયપ્રિય છે. આપ આજ્ઞા આપો તો રાજસભામાં શાસ્ત્રાર્થ માટે વ્યવસ્થા કરું." લાલા જીવારામજીએ યોજના કરી સંભળાવી.

"હર સમય અમે તૈયાર છીએ." મહારાજશ્રીએ ટુંકમાં પતાવ્યું.

લાલા જીવારામજીએ મહારાજાની અનુમતિ મેળવી. પૂજ સોહનલાલજીની પાસે માણસ મોકલી પૂછાવ્યું કે "તમે શાસ્ત્રાર્થ માટે તૈયાર છો કે કેમ? શ્વેતાંબરી તૈયાર છે."

પૂજ સોહનલાલજી આ માટે તૈયાર નહોતા. પણ લાલા

કદી એક શબ્દ પણ હું બોલતો નથી. આપ સભાજનો, કોઈ એમ કહી શકશો કે હું કદી તે કપડા વિના બોલ્યો છું ? અને તે કપડાનું નામ મુહપત્તિ છે. હું પ્રત્યેક સમયે તેનો ઉપયોગ કરું છું. આપ પંડિતગણ તથા શ્રોતાજનો સ્વયં વિચારી શકો છો કે શ્રી ઉદયચંદ્રજીનો આ આક્ષેપ કેવો નિરર્થક છે ! મહારાજાશ્રી ! આપ સાહેબનું આ બાબત શું મંતવ્ય છે તે જણાવશો તો સભાજનોને આનંદ થશે." ચરિત્રનાયકે વીગતવાર જવાબ આપ્યો ને સભાજનો તથા મહારાજાશ્રીને પ્રશ્ન કર્યો.

"ઉદયચંદ્રજીમહારાજ ! તમારા પ્રશ્નનો ખુલાસો તો મળી ગયો ને ! તમે મુહપત્તી બાંધો છો, તેઓ હાથમાં રાખે છે. ઉદ્દેશ તો એક જ છે. પણ જીવ મરવાની વાત તમે કરો છો તો નાકમાંથી પણ હવા નીકળે છેને ! પૂર્ણ જીવરક્ષા તમે માનો છો તેમ કરવી હોય તો પછી આખું મોઢું ઢંકાઈ જાય તેવો ટોપો પહેરવો જોઈએ." સ્મિત કરીને મહારાજા હીરાસિંહે જવાબ આપ્યો.

શાસ્ત્રાર્થ પૂરો થયો ને તેનો ફેંસલો પંડિતોએ શ્વેતાંબરોના લાભમાં આપ્યો. મહારાજાએ પણ તેને અંગે આપણા ચરિત્રનાયક પર પત્ર લખી ફેંસલાનો નિર્ણય મોકલાવ્યો.

નાભાના શાસ્ત્રાર્થ બાદ આપ માલેરકોટલા થઈ સામાના પધાર્યા. ૧૯૬૦ નુ ૧૭ મુ ચોમાસું આપે સામાનામાં સંપૂર્ણ કર્યું. અહીં એક જિનમંદિરને માટે વિચારણા થઈ અને કાર્ય શરૂ થયું.

"સ્વામીજી! જ્યારથી અમે વ્યાખ્યાનમાં આવીએ છીએ ત્યારથી અમે તો નિશ્ચય કર્યો છે કે પર્યુષણનો વરઘોડો તો કોઇપણ ભોગે નીકળવો જ જોઈએ."

'મથ્થેણ વંદામિ' પાંચેક ગૃહસ્થોએ વંદણા કર્યા.

'ધર્મલાભ! અહો લાલાજી તમે તો સત્વર આવી પહોંચ્યા. અમે એજ વાત કરતા હતા. લાલા સીતારામજી તથા લાલા પંજાબરાય તો કહે છે કે ચિંતા કરવાનું કશું કારણ નથી. હવે તમે પણ આવી ગયા. જે યોગ્ય લાગે તે પ્રબંધ કરો." આપણા ચરિત્રનાયકે આગન્તુક આગેવાનોને બધી પરિસ્થિતિ સમજાવી.

"કૃપાનાથ! અમે જઇએ છીએ પતિયાલા. ત્યાંથી મંજુરી મેળવીને આવીએ છીએ. આપ નિશ્ચિંત રહેશો. અને લાલા પન્નાલાલજીને તો આપ જાણો છો. તેમની પ્રતિષ્ઠા રાજા મહારાજામાં ઘણી સારી છે. તે અમારી સાથે છે એટલે અમને પણ નિશ્ચિંતતા છે." લાલા ગંગારામજીએ જતાં જતાં મંજુરી માટે નિશ્ચયાત્મક ઉલ્લેખ કર્યો.

"તમે સુખેથી સીધાવો. આધણાયકદેવ તમારા કાર્યને સફળ કરો. પતિયાલાથી સમાચાર આપશો." મહારાજશ્રીએ આશીર્વાદ આપ્યા.

"અને અહીંની ચિંતા તો કરશો જ નહિ." લાલા સીતારામજીએ તેઓને જણાવ્યું.

તેઓ પતિયાલા ગયા પણ રેસીડન્ટ સાહેબ સીમલા હતા તેથી, તેઓ સીમલા ગયા. પતિયાલાથી મહારાજશ્રીને

તારથી સમાચાર આપ્યા કે અમે સીમલા જઈએ છીએ. આપ ચિંતા ન કરશો; શાસનદેવ અમારી સહાયતા કરશે. આવું ધર્મકાર્ય કોઈ નહિ રોકી શકે. જ્યાં આપ જેવા પ્રભાવિક ગુરુ છે ત્યાં વિઘ્ન કેટલો વખત ટકી શકે!

•

“ ધનાબાવજી! તમે ક્યાંથી અહીં પહોંચી ગયા!” [illegible] સાહેબે આશ્ચર્યથી પૂછ્યું.

“ આપ સાહેબનું એક જરૂરી કાર્ય હતું. [illegible] તેથી [illegible] આપ અહીં [illegible] આવ્યા.” બાબાજીએ વાત શરૂ કરી.

“ એવું [illegible] શું કામ છે! [illegible] બાબા ધનાબાવજી [illegible] કોઈ [illegible] છે કે શું!” [illegible]

[illegible] કરી.

“ [illegible]! એવા કોઈ [illegible] માટે હું આવું [illegible] [illegible]

તો પહેલેથી બંદોબસ્ત થાય તો સારું." લાલાજીએ ચોખવટ કરી.

"ભલે! હું તમને પોલીસ સુપ્રિન્ટેન્ડન્ટ પર પત્ર આપું છું. તમને બધી રીતે સહાયતા કરશે. પોલીસ ટુકડી પણ મોકલશે; પણ શાન્તિથી કામ લેશો." સાહેબે પત્ર લખી આપ્યો.

"સાહેબ! બહુ આભાર થયો. તકલીફ માફ કરશો." બન્નેએ રજા લીધી.

મંજુરી લઈને લાલાજી આવી ગયા, આનંદ આનંદ થઇ રહ્યો. જલૂસ ધૂમધામપૂર્વક નીકળ્યું. ૧૯૬૦ના શ્રાવણ વદી ૧૪ ના મહેન્દ્રધ્વજ; રથયાત્રા નીકળ્યા અને કલ્પસૂત્રનો વરઘોડો પણ નીકળ્યો. આ પ્રસંગે કોટલા, પટ્ટી, હોશિયારપુર, ગુજરાનવાલા અને અંબાલા, સામાનાથી ભજનમંડળીઓ આવી હતી, એટલું જ નહિ પણ સામાનાના સનાતની ભાઈઓની ભજનમંડળી પણ પૂરા ઠાઠથી વરઘોડામાં નીકળી. તેણે તો રંગ રાખ્યો. આસપાસના હજારો લોકોએ લાભ લીધો. શહેરમાં આનંદ આનંદ છાઈ રહ્યો.

૧૯૬૦ નું ૧૮ મું ચોમાસું અહીંજ સંપૂર્ણ કરી નાભા, માલેરકોટમાં થઈ આપ રાયકોટ પધાર્યા. અહીં બધા સ્થાનકવાસીભાઈઓ હતા પણ મહારાજશ્રીના રહેવાથી પહેલાં તો આહારપાણીની મુશ્કેલી રહી પણ તે પ્રસંગે વાવેતુ ધર્મ બીજ ઊગી નીકળ્યું.

આજે તો રાયકોટમાં જૈનોના ઘણાં ઘરો છે. અહીંથી લુધિયાના થઈ આપ જીરા પધાર્યા જીરાના નાયબ તહેસી-

હદાર સરદાર શેરસિંહજી આપની પાસે વારંવાર વાર્તા ચર્ચા અને ધર્મશ્રવણ કરવા આવતા. વળી અહીંની શાળાના એક વિદ્વાન અધ્યાપક પણ વારંવાર આપની પાસે આવતા. તેમણે તો આપણા ચરિત્રનાયકની પ્રશંસામાં એક અષ્ટક પણ બનાવી હતી. સં. ૧૯૬૧ નું ૧૯ મું ચોમાસું જીરામાં પૂર્ણ કરી, રાયકોટ પધાર્યા. પં. શ્રી સુંદરવિજયજી તથા મુનિશ્રી મોહનવિજયજી જીરાથી પટ્ટી ગયા. અહીં પટ્ટીમાં લાઈ કેહર કાળીદાસને ૧૯૬૨ ના કારતક વદી ૫ ને દિવસે દીક્ષા આપી. નામ ઉમેદવિજયજી રાખી ચરિત્ર-નાયકના શિષ્ય બનાવ્યા.

સં. ૧૯૬૨નું ૨૦ મું ચોમાસું આપે [illegible] [illegible]

ચરણમાં પડેલા શિષ્યને ઉઠાડતાં બોલ્યા.

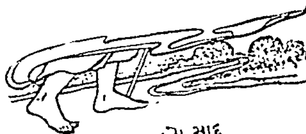
"કૃપાસાગર! બીમારીના સમાચાર સાંભળીને ગોચરી પાણી પણ ઉડી ગયાં હતાં, પણ ચોમાસામાં તે કાંઈ અવાય છે! પછી તો અહીં પહોંચ્યા ત્યારે જ શાંતિ થઈ. આપની તબિયત બહુ જ ખરાબ થઈ ગઈ છે. આવી તબિયત છતાં વિહાર કેમ કર્યો!" લલિતવિજયજીએ ચિંતા દર્શાવી.

"સાધારણ તાવમાં શું પડયા રહેવું! વિહારથી હવાફેર થાય એટલે તાવ તો ઊભો જ ન રહે."

"નહિ ગુરુદેવ! જીરામાં હરદયાળ નામના પ્રસિદ્ધ હકીમ છે. તેની પાસે આવતા દરદી પંચાણુ ટકા તંદુરસ્ત થઇ ને જાય છે. તેમને માટે જીરા લખ્યું છે. જરા તંદુરસ્તી સારી થાય પછી જીરા તરફ વિહાર કરીશું." લલિતવિજયજીએ પ્રાર્થના કરી.

"ભલે ભાઇ! જેવી તારી મરજી. શરીરનો શું મોહ કરવો! કર્મ રોગ તો આવે ને જાય!"

આરામ થયા પછી પટ્ટી, જંડીયાલા, અમૃતસર થઈ ગુજરાંવાલા પધાર્યા. અહીં પ્લેગને લીધે સંઘની વિનંતિથી રામનગર પધાર્યા. રામનગરમાં લાલા જગન્નાથ લોલેશાહ ગુરુભકત હતા. તેમની પાસે એક મનોહર દિવ્ય લીલા પન્નાની સ્તંભન પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા હતી. તે અદ્વિતીય પ્રતિમાનાં દર્શન કરી આનંદ લીધો. અહીંથી ખાનગાહ ડોગરા થઈ લાહોર થઈ અમૃતસર પધાર્યા. સંવત ૧૯૯૩ નું એકવીસમું ચોમાસું આપે અમૃતસરમાં પૂર્ણ કર્યું.

વતનનો સાદ

[૨૮]

લોમકાના સ્નેહસંભારણા આંખ સામે ખડા થઈ ગયાં. હર્ષાશ્રુના બે બિંદુ ખરી પડચાં. વતનનો સાદ હૃદયના પેટાળમાં જાગ્યો અને મન હજારો માઈલનું અંતર વીંધી ગૂજરાત પહોંચી ગયું.

આટ આટલાં વર્ષોમાં એક દિવસ, એક રાત્રિ કે એક ઘડી પણ આ પ્યારા વતનનો વિચાર પણ નહોતો આવ્યો. કોઈ પળ પણ આવો તલસાટ નહોતો જાગ્યો.

એક જ પત્રે, બે અક્ષરોએ વર્ષોનાં સંભારણાં જગાડચાં અને જઈ શકાય તો જન્મભૂમિનું ઋણ અદા કરવા જવાનો વિચાર આવ્યો. પંજાબનો જેટલો હક છે તેથી જરાએ ઓછો હક જન્મભૂમિનો નથી જ નથી, એ આજે કોણ જાણે હૃદયના કયા ખૂણામાંથી સ્વયં સ્ફુરણા થઈ આવી. ગુરુદેવનાં સંદેશ અને ગુરુદેવનું કાર્ય ગૂજરાતમાં પણ થવું જોઈ એ—થશે જ, એ એકજ તમન્નાથી તે વિચારને પુષ્ટિ મળી. વિધિના વિધાન એવાં જ હશે તો !

ગુરુદેવ ! ખીમચંદભાઈ આજે સવારે આવી ગયા છે. લાલા પન્નાલાલજીને ત્યાં ઉતર્યા છે. હમણાં જ આપનાં દર્શને આવે છે." ગોચરી લઈને આવતા એક શિષ્યે સમાચાર આપ્યા.

"સાહેબ ! સુખશાતા છે !" શ્રી ખીમચંદભાઈએ શાતા પૂછી.

"ધર્મલાભ ! ઘણા દિવસે ફુરસદ મળી."

"ઘણા વખતથી આવવાની ઈચ્છા હતી પણ ગૃહસ્થીને કાંઈ ને કાંઈ ઉપાધિ આવ્યા જ કરે. બધાએ સુખશાતા

પૂછી છે. આપને વંદણા કહેવરાવ્યા છે."

"કોણ જાણે કેમ પણ તમારા આવવાના સમાચાર મળતાં જન્મભૂમિ યાદ આવી."

"સાહેબ! અમે પણ આપને હમેશાં યાદ કરીએ. પણ ક્યાં પંજાબ અને ક્યાં ગૂજરાત. વીસ વીસ વર્ષે ગૂજરાત આપના ઉપદેશ વિના સૂની છે. હવે કૃપાદૃષ્ટિ કરો. સિદ્ધાચળ તો યાદ આવે છે ને. ત્યાં પધારો તો પણ અમને લાભ મળે." ખીમચંદભાઈએ વિનતિ કરી.

"ભાગ્યશાળી! સિદ્ધાચળની યાત્રા માટે અમે બધા ઉત્સુક છીએ, પણ પંજાબની જવાબદારી એટલે કંઇ ને કંઇ કામ નીકળે જ. આ વખત તો જરૂર તે તરફ આવવા વિચાર કરેલો પણ કાર્ય આવી પડ્યો પછી શું થાય!"

"જુઓ! આ વખતે તો આપને તે તરફ પધારવું જ પડશે. વડોદરાના શ્રીસંઘનો વિનંતિપત્ર વાંચીને હું [illegible] આવ્યો છું, એટલું જ નહિ પણ આચાર્ય શ્રી વિજય[illegible] [illegible] મહારાજ તથા ઉપાધ્યાય શ્રી [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

થશે. તેઓ તો ઘણા વખતથી પાલીતાણાની યાત્રા માટે ઉત્સુક છે. માત્ર પંજાબના ગુરુભક્તોને જરા દુઃખ થશે."

"પણ સાહેબ આચાર્ય મહારાજ અને ઉપાધ્યાયજી મહારાજ પધારે છેને! પછી તો શું વાંધો છે."

અમૃતસરના શ્રીસંઘના આગેવાનોએ વાત સાંભળી અને તેઓશ્રી ગૂજરાત તરફ જવાના છે તેમ પાકે પાયે ચર્ચા થવા લાગી, એટલે બધા એકઠા મળીને આવ્યા ઉપાશ્રયે.

"મહારાજ! આપ અમને—શ્રીસંઘ પંજાબને કોને ભરોસે છોડી જાઓ છો! અમને ગુરુદેવ આપને ભરોસે છોડી ગયા છે. અમે તો આપને નહિ જવા દઈએ. અમારી રક્ષા તોપછી કોણ કરશે?" આગેવાનોએ વિનતિ કરી.

"ભવ્ય જનો! તમે તો સારી રીતે જાણો છો કે હું ઓગણીસ વર્ષથી પંજાબમાં છું. ગૂજરાત મારી જન્મભૂમિ હોવા છતાં મેં કદી તે ભૂમિને યાદ પણ નથી કરી. દીક્ષા લઈને ગુરુદેવના ચરણમાં રહ્યો અને તેઓશ્રીના દેહાન્ત પછી પણ અહીં પંજાબમાં વિચરી રહ્યો છું. મને ઘણા વખતથી સિદ્ધાચલજી જવાના ભાવ થયા હતા, પણ હું તે વિચારને પણ દાબી દેતો હતો. તમારો મારા પરનો પ્રેમ મને પંજાબથી દૂર જવા નહોતો દેતો. સાધુમંડળ તો ગૂજરાત જવા ઉત્સુક છે. મારે તેમનો પણ ખ્યાલ કરવો જોઈએ. વળી આચાર્ય મહારાજ તથા શ્રી ઉપાધ્યાયજી મહારાજ આ તરફ પધારે છે. આપ લોકોને હું તે મારા વડીલોને આશ્રયે સોંપી જાઉં છું. વળી વચન આપું છું કે ગૂજરાતમાં વધારે નહિ રહું–નહિ રહી શકું. મારો પંજાબ

મને ત્યાં વિશેષ રોકવા ના કહેશે અને હું જલદી પાછો આવી પહોંચીશ. મારીને તમારી સ્નેહગાંઠ હવે તો છૂ[illegible] રહી. ગુરુદેવનો બગીચો ફરી સંભાળવા હું દોડી આવીશ.”

પ્રેમભર્યા વચનોથી બધાના હૃદયને શાંતિ થઈ. સં. ૧૯૬૪ના કારતક વદી ૧ બુધવારના અમૃતસરના શ્રીસંઘે વિદાય આપી. વિદાયનું દૃશ્ય હૃદયભેદક હતું. અનેક ગુરુ ભક્તોના નેત્રો સજળ હતાં. સ્ત્રીઓ તો ગુરુદેવને માટે અશ્રુઓ સારતી હતી. કેટલાયે યુવાનો પણ તે વખતે રડી પડેલા. આ દૃશ્યથી મહારાજશ્રીની આંખો પણ સજળ થઈ ગઈ.

અમૃતસરથી તરનતારન આવ્યા. સાંજના સમયે દેવસિ પ્રતિક્રમણ સમાપ્ત કરી બેઠા હતા. બીજા દિવસના વિહાર માટે બધી તૈયારી હતી. નિદ્રાવશ [illegible] પ્રયાણને [illegible]

[illegible]

"પણ ભાગ્યશાળીઓ! અહીં શાંતિ મળશે તેમ ાથી જાણ્યું?"

"આપની પ્રતિષ્ઠા અમારાથી અજાણી નથી. અમે ણ પંજાબમાં જ ફર્યા છીએ. હવે આપ અમારી વિનંતિ સ્વીકારો."

"ઉતાવળ ન કરો. અમારી સાથે રહો. જૈનશાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરો. હું તમને પંડિત વગેરેની અનુકૂળતા કરાવી આપીશ. અને હું પણ તમને વારંવાર શીખવીશ. જ્યારે તમને પૂર્ણ વિશ્વાસ થઇ જાય—જ્યારે તમારું મન હિમાલયની જેમ અચળ—અટળ થઇ જાય; પછી તમને જરૂર દીક્ષા આપવાની વ્યવસ્થા થશે."

"કૃપાનાથ! અમારું મન હિમાલયની સમાન સ્થિર થયું, ત્યારે તો નાભાથી દોડી આવી આપના ચરણમાં શરણ શોધ્યું છે. વળી સ્થાનકવાસી દીક્ષા છોડી ઘેર જ ન જાત પણ આપની પાસે રહેવાના ઈરાદાથી જ અહીં આવ્યા છીએ. મહારાજ! કૃપા કરો, અમને આ બંધનથી મુક્ત કરો." બન્નેની આંખ સજળ થઈ ગઇ.

"તમે ઉદાસ ન થશો. અત્યારે તો આરામ કરો. સવારે આપણે નિર્ણય કરીશું. તમે પણ આજ રાત્રે વિચાર કરી રાખશો."

અમૃતસરથી મહારાજશ્રીની સાથે લાલા પન્નાલાલ જોહરી, લાલા મહારાજમલ, લાલા નવમલ આદિ શ્રાવકો પણ આવ્યા હતા. સવારના તેઓએ રાત્રે આવેલા સાધુઓ

અંબાલા પહોંચ્યા. જે દિવસે આપ અંબાલા પહોંચ્યા તેજ દિવસે દિલ્હીથી વિહાર કરીને આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયકમલસૂરિજી તથા ઉપાધ્યાયશ્રી વીરવિજયજી સાધુમંડળ સાથે અંબાલા આવતા હતા. બન્ને શહેરની બહાર મળ્યા. વંદનાદિ થઈ. ઘણા વખતે મળ્યા તેથી હર્ષાશ્રુ આવી ગયા. આનંદ થયો. મોટા ઠાઠમાઠથી બન્નેનો નગરપ્રવેશ થયો. ચાર પાંચ દિવસ સાથે રહ્યા. પંજાબની પરિસ્થિતિ વિષે વાતો કરી. ગુરુદેવના ક્ષેત્રો, કાર્ય, પંજાબી લોકોની ભાવના, ગુરુદેવનું અધૂરું કાર્ય વગેરે વિષે ઠીકઠીક ચર્ચાવાર્તા થઈ અને ત્યાંથી છૂટા પડી દિલ્હી તરફ વિહાર કર્યો. જેઠના બળબળતા તાપ પછી હજારો લોકો મેઘવૃષ્ટિની જે આતુરતાથી રાહ જુએ છે તેવી જ આતુરતાથી દિલ્હી તો ગુરુદેવના આગમનની રાહ જોઈ બેઠું હતું.

× × ×

"લાલાજી! તમારી શ્રીસંઘની પ્રાર્થના મેં સાંભળી. હવે મારી વાત તમે જરા સાંભળી લો." દિલ્હીમાં ચોમાસું રોકવા માટે વિનતિ કરવા આવેલા શ્રીસંઘના આગેવાનને ચરિત્રનાયકે કહ્યું.

"ગુરુદેવ! આજ્ઞા ફરમાવો. અમે બધા તૈયાર છીએ."

જુઓ! પંજાબથી ગૂજરાતનું નામ લઈ ઉતાવળથી નીકળ્યા છીએ. વિહાર પણ લાંબાલાંબા કરતાં કરતાં દિલ્હી તો પહોંચ્યા. બધા મુનિમંડળની ઈચ્છા છે કે ચોમાસું ગૂજરાતના જઈને જ કરવું છે આ સાલ દાદાની યાત્રા નહિ થાય તો બીજે વર્ષે તો દાદાને ભેટશું"

સુદી ૩ નો દિવસ હતો. તે દિવસના દાનથી શ્રેયાંસકુમારને
અક્ષય ફળની પ્રાપ્તિ થઇ, તેથી તે દિવસને અક્ષય તૃતીયા
અખાત્રીજ કહે છે. અહીં આનંદપૂર્વક યાત્રા કરી
ગુરુ મહારાજ તથા સંઘ આવ્યાના સમાચાર સાંભળી
આસપાસના ગામોના લોકો અહીં આવી પહોંચ્યા. પૂજા
સ્વામી વાત્સલ્ય વગેરે આનંદપૂર્વક થયાં. યાત્રા કરી
મહારાજશ્રી મેરઠ આવ્યા. અહીં બીનોલી આદિ ગામના
ભાઇઓએ જમુના પારના ગામોમાં વિચરવા અને શ્રાવ
જનોને ઉપદેશામૃતનો લાભ આપવા પ્રાર્થના કરી. ગ્રીષ્મ
ઋતુને હજી વાર હતી, તેથી મહારાજશ્રીએ તે તરફ વિ
આવવા ઇચ્છા બતાવી. મેરઠમાં દિગમ્બર ભાઇઓના
વિશેષ હોવાથી ત્યાં રહેવા ઇચ્છા નહોતી પણ દિગમ્
ભાઇઓની વિનતિથી ત્યાં રહેવું પડ્યું. બે વ્યાખ્યા
વ્યાખ્યાન થયાં. શ્વેતાંબર હોવાથી વ્યાખ્યાનોમાં પણ
લોકો આવતા હતા

પધાર્યા. અહીંના

" હું મારો આગ્રહ છોડું છું. વડોદરાના સંઘને આ વરસ શાન્તિ રાખવા સમજાવીશ. આપ શ્રીસંઘ દિલ્હીને નારાજ ન કરો. તેમની ગુરુભક્તિ સાચી છે. આપ તેમની વિનતિ સ્વીકારો. "

વિનતિનો સ્વીકાર થયો અને ઉપાશ્રયના ખૂણે ખૂણામાંથી હર્ષનાદ ગાજી ઊઠયો. ઘેરેઘેર આનંદ મંગલ વર્તાઈ રહ્યો.

પણ કુદરતને તે મંજૂર નહોતું. ગૂજરાતનું આકર્ષણ ભારે હતું. દિલ્હીના સંઘનો તો આનંદ માતો નહોતો, પણ અવશ્યં ભાવિનો ભાવાઃ—જે બનવાનું તે બન્યા વિના કાંઈ રહે છે ! એ ન્યાયે ન ધારેલું બન્યું—કોઈના સ્વપ્નમાં પણ નહોતું—કોઈની કલ્પના પણ ચાલી ન શકે એવા એક પ્રસંગથી દિલ્હી દૂર રહી ગયું ને ચાતુર્માસ તો કરવું પડયું ગુરુદેવના ચરણમાં.

×

દિલ્હીમાં ચોમાસાનો નિર્ણય થયા પછી શ્રી સંઘની ઈચ્છાથી પાસેના તીર્થસ્થાન શ્રી હસ્તિનાપુરની યાત્રાએ સંઘ સાથે આવ્યા. હસ્તિનાપુર પ્રાચીન અને વિખ્યાત સ્થાન છે. આ તીર્થસ્થાનમાં શ્રી શાન્તિનાથ ભગવાન, શ્રી કુંથુનાથ તથા શ્રી અરનાથ ભગવાનના ચ્યવન, ગર્ભ અને દીક્ષા તેમજ કેવલ એમ ચાર કલ્યાણક થયાં છે અને શ્રીમલ્લીનાથ ભગવાનનું સમોવસરણ થયું. તેથી તે પુણ્ય તીર્થ છે. વળી પ્રથમ તીર્થંકર શ્રી આદીશ્વર ભગવાનને વર્ષીતપનું પારણું શ્રેયાંસકુમારે અહીં કરાવ્યું હતું. તે વૈશાખ

સુદી ૩ નો દિવસ હતો. તે દિવસના દાનથી શ્રેયાંસકુમારને
અક્ષય ફળની પ્રાપ્તિ થઇ, તેથી તે દિવસને અક્ષય તૃતીયા
અખાત્રીજ કહે છે અહીં આનંદપૂર્વક યાત્રા કરી
ગુરુ મહારાજ તથા સંઘ આવ્યાના સમાચાર સાંભળી
આસપાસના ગામોના લોકો અહીં આવી પહોંચ્યા. પૂજા
સ્વામી વાત્સલ્ય વગેરે આનંદપૂર્વક થયાં. યાત્રા કરી
મહારાજશ્રી મેરઠ આવ્યા. અહીં બીનોલી આદિ ગામના
બાઇઓએ જમુના પારના ગામોમાં વિચરવા અને શ્રાવ-
કોને ઉપદેશામૃતનો લાભ આપવા પ્રાર્થના કરી. ચોમા-
સાને હજી વાર હતી, તેથી મહારાજશ્રીએ તે તરફ વિ-
ચરવા ઇચ્છા બતાવી. મેરઠમાં દિગમ્બર ભાઇઓના
વિશેષ આગ્રહથી ત્યાં રહેવા ઇચ્છા નહોતી પણ દિગમ્બ
ભાઇઓની વિનંતિથી ત્યાં રહેવું પડ્યું. એ સાર્વજનિક
વ્યાખ્યાન થયાં. દિગમ્બર ભાઇઓ વ્યાખ્યાનોમાં પણ
મોટી સંખ્યામાં હતા.

અંબાલાથી લાલા ગંગારામજી શ્રી શાંતિનાથ પ્રભુની પ્રતિમા લઈ આવ્યા હતા. ઉત્સવપૂર્વક પ્રતિમાજીનો નગર પ્રવેશ કરાવ્યો. આસપાસના ગામોના દિગંબર ભાઈઓએ ઉત્સાહ પૂર્વક ભાગ લીધો.

આજ દિવસે ગુજરાંવાલામાં આચાર્ય મહારાજશ્રી વિજય કમળસૂરીશ્વરજી તથા ઉપાધ્યાય શ્રી વીરવિજયજી આદિ મુનિરાજોની ઉપસ્થિતિમાં સ્વર્ગીય આચાર્ય મહારાજ શ્રીમદ્ વિજયાનંદ સૂરીશ્વરજીના સમાધિ મંદિરમાં ચરણ પાદુકા સ્થાપિત કરવાનો ઉત્સવ થયો હતો. આપે બીનૌલીના ઉત્સવને ગુજરાંવાલાનો ઉત્સવ માની લીધો અને ભક્તિના ઉપલક્ષમાં આપે એક મનોહર સ્તવન બનાવી ગુજરાંવાલા મોકલ્યું.

બીનૌલીથી આપે ખીંવાઈની તરફ વિહાર કર્યો

" શું સમાધિમંદિર બાબત કાંઈ છે કે જૈન બિરાદરીમાં આપસ આપસની લડાઈ સળગી છે ? " શ્રી સોહનવિજયજીએ અટકળ કરી.

" વાત એમ છે કે સનાતની લોકોએ જૈનધર્મ પર અસત્ય આક્ષેપો શરૂ કર્યા છે; એટલુંજ નહિ પણ જગત્પૂજ્ય સર્વશાસ્ત્રનિષ્ણાત પંજાબ દેશોદ્ધારક ગુરુદેવના 'અજ્ઞાનતિમિર ભાસ્કર ' અને ' શ્રી જૈન તત્ત્વાદર્શ ' બન્નેને અસત્ય ઠરાવવા અને જૈન ધર્મની અવહેલના થાય એમ કરવા પ્રયાસ શરૂ કર્યો છે. આમાં સ્થાનકવાસીઓનો સનાતનીઓને સાથ પણ છે." ગુરુદેવે સ્પષ્ટતા કરી.

" પણ ત્યાં તો આચાર્ય મહારાજશ્રી વિજયકમળસૂરિજી છે અને ઉપાધ્યાયજી મહારાજશ્રી વીરવિજયજી મહારાજ પણ છે. તેઓ તે માટે પ્રયત્નશીલ હશે જ. "

" તેઓ તો પૂરો પ્રયત્ન કરી રહ્યા છે, પણ તેઓશ્રીની અને શ્રી સંઘની પણ ઇચ્છા છે કે આપણે ત્યાં હાજર હોઈએ .તો સારો પ્રભાવ પડે અને જડબાતોડ જવાબ આપી શકાય. " ગુરુદેવે સંઘની ઇચ્છાનું રહસ્ય સમજાવ્યું.

" તાર મોડો કેમ આવ્યો હશે ? "

" બીનોલી તાર કરેલો ને, તે અહીં આવતા વખત લાગ્યો. આજે પત્ર પણ આવી ગયો. આ રહ્યો તે પત્ર "

તા. ૩૦-૫-૧૯[illegible]

[1] શ્રી આત્માનંદ જૈનશ્વેતાંબર કમિટી,

ગુજરાંવાલા (પંજાબ)

"શ્રી શ્રી શ્રી મુનિ મહારાજ વલ્લભવિજયજી આદિ મુનિ મહારાજ જોગ, શ્રીસંઘ ગુજરાંવાલાની ૧૦૮ વાર વંદણા અવધારશોજી. પ્રાર્થના છે કે, આ વખતે સ્થાનકવાસીઓએ બીજી કોમો જેવી કે ખત્રી, બ્રાહ્મણ, આર્યસમાજ વગેરેને બહુ જ ભડકાવ્યા છે. જેથી તા. ૨૯ મી મેની સાંજે ૭ વાગે અમૃતસરના માસ્ટર આત્મારામે એક જાહેર વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું. તેમાં જૈન ધર્મની ભારે નિંદા કરી છે. આથી ગુજરાંવાલા સંઘને ભારે દુઃખ થયું છે. શ્રીસંઘ ગુજરાંવાલાની આપના ચરણોમાં પ્રાર્થના છે કે આ વિનંતીપત્ર આપની સેવામાં પહોંચે તેજ વખતે ગુજરાંવાલા તરફ વિહાર કરશો જેથી શાસનની હીલના ન [illegible]

તાર પણ એવો જ છે.

Gujaranwala 30 8–35 (A. M.)
Mushddilal Pirelal Jaini
Village Binoli (Baraut)
Send Muni Vallabhvijayji, with your men to Gujaranwala Jagannath coming.

Jain Community.

"ગુરુદેવ! પત્ર તો વાંચ્યો. આપે શો નિર્ણય કર્યો છે."

"શું કરવું તેજ સૂઝતું નથી. જવું તો જોઈએ. આ પ્રસંગે પહોંચાય તોજ શાસનની શોભા રહે."

"પણ ગુરુદેવ ક્યાં ગુજરાંવાલા અને ક્યાં બીંવાઈ? ૪૫૦ માઈલ જેટલે દૂરથી કેમ પહોંચાશે ? વળી તેમાં આ જેઠની આગ વરસતી ગરમી ! પ્રભો ! કોઈ વિદ્વાનને મોકલીએ અથવા આપણે અહીંથી પૂરતાં પ્રમાણો લખી મોકલીએ." મુનિજીએ પોતાનો વિચાર પ્રગટ કર્યો.

"ભાઈ! આ કાંઈ બચ્ચાના ખેલ નથી. વિદ્વાન મોકલવાથી કે પ્રમાણો લખી મોકલવાથી કાંઈ ન વળે. જ્યાં આખા શહેરમાં જોરશોરથી વિરોધાત્મક પ્રચારકાર્ય ચાલતું હોય ત્યાં તો ભારેમાં ભારે આંદોલન સિવાય હારીજ જઈએ. એટલું જ નહિ પણ ગુરુદેવની પ્રતિષ્ઠા, પ્રતિભા અને શાસનસેવાને પણ લાંછન લાગે. મને તો લાગે છે, ગમે તે ભોગે આપણે પહોંચી જઈએ. હા, પણ મને લાગે છે કે તું આટલી મજલ નહિ કાપી શકે. હમણા તારું શરીર પણ

કયાં આવું છે? તેથી મને ચિંતા થયા કરે છે." ગુરુએ વસ્તુસ્થિતિ સમજાવી અને ચિંતા વ્યક્ત કરી.

"ગુરુદેવ! એ ચિંતા ન કરો. મારા શરીરને કંઈ થવાનું નથી. આપ પણ હમણાં જ માંદગીમાંથી ઊઠ્યા છે. ગુરુપ્રતાપે કાંઈ જ થવાનું નથી અને કાંઈ થયું તો એ આપની ભક્તિ કર્યાનો આત્મસંતોષ રહેશે." મુનિએ તૈયારી બતાવી.

"મોહન! તો તૈયારી કરો. આવતી કાલે સવારે [illegible] મુહૂર્તે વિહાર કરવો છે. ૨૦ માઈલ સવારે અને ૧૦ માઈલ સાંજે. આજે ગુજરાનવાલા તાર કરવાનું [illegible] [illegible] ત્યાં અમોને શાંતિ રહે." ગુરુદેવે [illegible] માટે આદેશ આપ્યો.

"[illegible]! [illegible] [illegible]! [illegible] [illegible]." [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

"[illegible]! [illegible] [illegible] [illegible]

"[illegible]! [illegible]?"

"[illegible]

છે. ગુરુદેવના પુસ્તકોના આગળના થોડા શબ્દો લઈ તેના અનર્થો કરવા લાગ્યા છે."

"પણ આચાર્યશ્રી તથા ઉપાધ્યાયજી તો ત્યાં છેને?"

"ગુરુદેવ! તેઓ તો છેજ પણ અમારા પ્યારા વલ્લભ વિના કાંઈ બેડો પાર થઈ શકે છે? સામાના ને નાભાનો શાસ્ત્રાર્થ તો અમારી આંખ સામે છે. શ્રીસંઘ તો આપની માળા જપી રહ્યો છે. આ પત્ર પણ મને આપ્યો છે." લાલા જગન્નાથજીએ ખુલાસો કર્યો.

"આચાર્યશ્રીનો એક તાર અને પત્ર તો મળ્યાં હતાં. આ બીજો પત્ર પણ તેમણે આપ્યો છે?"

"જી હા! કદાચ તે પત્ર વિહારમાં મળે ન મળે તેથી મને લખી આપ્યો છે."

"અત્રશ્રી ગુજરાંવાલાથી[1] શ્રી આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયકમલસૂરિજી તથા વીરવિજય આદિ સાધુના તરફથી તત્રશ્રી બિનોલી મધ્યે મુનિશ્રી વલ્લભવિજયજી આદિ જોગ, સુખશાતા અનુવંદના વાંચનાજી. લખવાનું કે પત્ર મળ્યો હશે. વિશેષ લખવાનું કે આ પત્ર વાંચતાં જ ગુજરાંવાલા તરફ વિહાર કરી દેશો. કારણ લાલા જગન્નાથજીથી જાણી લેશો. તો પણ ઈસારા માત્ર જણાવવામાં આવે છે કે આ વખતે સ્થાનકવાસીઓએ આખા શહેરને પોતાના પક્ષમાં કરી લીધું છે, તેમજ 'જૈન તત્ત્વાદર્શ' તથા 'અજ્ઞાન તિમિર ભાસ્કર' આ બન્ને ગ્રંથો ખોટા ઠરાવવાની ભારે કોશીશ

૧ હિંદી ઉપરથી ભાષાંતર.

કરી રહ્યા છે. ગુરુદેવે જે જે લખ્યું છે તે સત્ય તથા પ્રમા...
સહિત છે છતાં તેઓનો પક્ષ સબળ હોવાથી બ્રાહ્મણો ...
કરીને ચોર મચાવી દેશે તેમ લાગે છે. માટે આ ...
તમારું જરૂર કામ છે. તમારી સ્ફૂર્તિ સારી છે. ...
છે કે તમારા આવવાથી આપણી ફતેહ થશે. તો ...
વિચાર હોઈ અત્રેથી આવેલા શ્રાવકો સાથે જરૂર ...
કરશોજી. એ કે ગરજી છે, ફરજનો મામલો છે પણ ...
વખત જ એવો છે કે પ્રભુ તો અપંગ થઈ ભાવ ...
ગુરુના વાક્યને ધક્કો ન લાગે. એથી તમને આગ્રહપૂર્વક ...
જણાવીને લખવું પડે છે. બસ એટલા માત્રથી સમજી ...
તને ગુણવાનને વિશેષ શું લખવું! એજ વૈશાખ (...
...ની) વદી ૧૪ વીરવિજય.

તા. ક: આજ આ પત્રને બાંધતા છ વાગે ... [illegible]

રહ્યો છું કે આટલે દૂરથી આ બળબળતા તાપમાં કેમ વિહાર થશે! અને આપ નહિં આવી શકો તો શું થશે?" લાલાજીએ પોતાના મનની વિમાસણ વ્યકત કરી.

"લાલાજી! મેં કાલેજ નિર્ણય કરી લીધો છે. હું-અમે તૈયાર છીએ. કાલે જ વિહાર થશે. તમે સુખેથી સીધાવો. મેં તાર કરાવી દીધો છે. ગુરુદેવના નામ માટે આ કાયા ખપી જાય તો પણ શું! અને જુઓ તો ખરા ૧૫ દિવસ તો થવાના પણ નથી ને ગુજરાનવાલાની બજારમાં શાસ્ત્રાર્થ-ની પ્રચંડ વિજયઘોષણાઓ ગુરુદેવના પ્રતાપે કરીશું." ગુરુદેવે ભવિષ્ય ભાખ્યું.

લાલા જગન્નાથજી અને ખીંવાઇના શ્રાવકો તો આ પ્રભાવિક પુરુષની વીરગર્જના અને દૃઢ મનોબળ જોઈ દિંગ થઈ ગયા. હર્ષાશ્રુથી બધાએ આ પવિત્ર મહારથીને વંદન કર્યાં.

આ પરિસ્થિતિ ઊભી થવાનાં કારણો આ સ્થળે વિચારી લેવાં જરૂરી છે.

આપણે જોઈ ગયા કે આપણા ચરિત્રનાયકની સાથે શાસ્ત્રાર્થ કરી સ્થાનકવાસી સામાના તથા નાભામાં બૂરી રીતે હાર્યા હતા. લુધિયાનામાં તેઓને નીચું જોવું પડે તેમ થયેલું અને અમૃતસરમાં તો તેઓની ઠીકઠીક ફજેતી થઈ. આ ઉપરથી તેઓ શ્વેતાંબરોથી નારાજ તો હતા જ. તેનો બદલો લેવાની તક શોધી રહ્યા હતા. પણ આપણા ચરિત્રનાયકની હાજરીમાં તો કાંઈ થઈ શકયું નહિ.

આ ઉપરાંત ૧૯૬૪ ના વૈશાખ સુદી ૧૦ તા. ૭-૫-

૧૯૦૮ ના દિવસે ગુજરાંવાલામાં ધામધૂમપૂર્વક [illegible] આચાર્ય મહારાજ શ્રી વિજયાનંદસૂરિજીની વેદી-પ્રતિ[illegible] આચાર્ય મહારાજશ્રી વિજયકમલ સૂરીશ્વરજીના હાથે થઈ. ઘેરઘેર આનંદ ઉત્સવ થઈ રહ્યો. ગામેગામના દરેક આગેવાન મળ્યા. ભજન મંડળીઓએ ધૂમ મચાવી અને બાહેર વ્યાખ્યાનો પણ થયાં. આખા શહેરમાં શ્વેતાંબરોની બોલબોલા થવા લાગી.

સ્થાનકવાસી સમાજના કેટલાક ભાઈઓ આ સહન ન કરી શક્યા. પંજાબના રક્ષક અને વીર ગર્જનાના પ્રેરક [illegible] રહ્યા હતા. ત્યાંથી પાછા આવવાની [illegible] હતી જ નહિ. જ્યારે એ પંજાબમાં વિચર[illegible] હતા ત્યારે—તેમની સામે તો એક અક્ષર પણ કોઈ [illegible] નહિ. તેમની પ્રતિભા—[illegible] અને [illegible] અદ્ભુત હતી, [illegible] તે તો ગયા અને [illegible]

[illegible]

પંજાબ પહોંચી શી રીતે શકશે ! થોડા દિવસ આરામ
રો, એ પાંચ દિવસમાં કાંઇ મોડું નથી થતું. કૃપા કરો
રુદેવ !" રસ્તાના ગામોના લોકો વારંવાર પ્રાર્થના કરતા.

"ભાઈ ! શરીરનો ધર્મ શરીરને પાળવાનો, આત્માનો
ર્મ આત્માને પાળવાનો, મારો ધર્મ મારે પાળવાનો, હું
ી રીતે આરામ કરું ? પાંખો નથી નહિ તો ઉડીને પહોં-
વાની તમન્ના છે. જ્યારે ગુરુદેવનો બગીચો ઉજડી રહ્યો
ે, ત્યારે મારે વળી આરામ શા ને સ્થિરતા શી ? કરેંગે
ક મરેંગે ! એક જ ધ્યેય છે. અને આમ કરતાં આ દેહનું
બલિદાન આપવું પડશે તો તો મારું જીવન જ ધન્ય બની
જશે. ગુરુદેવના નામને માટે આ દેહની શી પરવા છે !
મને આરામ એજ દિવસે મળશે જ્યારે હું ગુજરાંવાલાની
બજારમાં પહોંચી ગુરુદેવનું વચન સિદ્ધ કરી ધર્મધ્વજની
પતાકા લહેરાતી દેખીશ.

લોકો તો આ વચનો સાંભળી ભક્તિભાવથી નમી
પડતાં—આ મહાત્માનો ચરણસ્પર્શ કરી સાશ્રુનયને વિભૂ-
તિને જોઈ રહેતા અને મૌન થઈ જતા.

અમૃતસર તો પહોંચી ગયા. ૩૭૫ માઇલનું અંતર
ઝપાટામાં કાપી કાઢયું. ગુજરાંવાલા તો સામું જ દેખાતું
હતું. હવે તો પહોંચ્યા જ.

"કૃપાળુ ! હવે તો આપ નજદિક છો. સોહનવિજ-
યજીની આંખો આવી છે. તેમને દેખાતું નથી. આપના
પણ હવે થોડી સારવાર માગે છે. અમારી વિનંતિ
। ને વધારે નહિ ત્રણેક દિવસ સ્થિરતા કરો." લાલા

સૂરિચંદજી દુઃખડે પ્રાર્થના કરી.

"વાવાજી! તમારી વાત તો સાચી છે પણ પહેલો ધર્મ પછી શરીર. ધર્મની અવહેલના સામે શરીરનું કષ્ટ તુચ્છ છે. હું ગુજરાંવાલા પહોંચીને જ દમ લઈશ."

"પણ સાહેબ! પંચ નક્કી થઈ ગયેલ છે. ફેંસલો થઈ જશે તેમ સમાચાર આવ્યા છે."

"તો તો સારી વાત છે. પણ તે વિશે ચોક્કસ ખબર ન આવે ત્યાં સુધી મારાથી તો નહિ જ રહેવાય."

પણ કુદરત પાસે તો કોનું ચાલ્યું છે! શ્રી મોહન-વિજયજી મહારાજશ્રીને ગાંઠિયાનું દર્દ વિશેષ થવા લાગ્યું, અને દેવાઈ ત્યાંથી ફરજ પડી ફરજીયાત આરામ લેવો.

અમૃતસરથી વિહાર કરી આપ [illegible] [illegible]

[illegible]

પણ શ્રી આચાર્યમહારાજ, શ્રી ઉપાધ્યાયજી મહારાજ અને શ્રી ચારિત્રવિજયજી મહારાજ જેવા વૃદ્ધ, પૂજ્ય રત્નાધિક બીરાજમાન હોય ત્યાં એ વડીલોની સામે મારું સ્વાગત અનુચિત ગણાય. હું તો સમાધિમંદિરનાં દર્શન કરીને સીધો શહેરમાં પ્રવેશ કરીશ."

"દયાળુ! આપની વાત તો માન્ય છે, પણ અમે આચાર્યશ્રીને મળ્યા છીએ, ઉપાધ્યાયજીની સલાહ લીધી છે." લાલાજીએ હકીકત રજુ કરી.

"એટલે! શું તેઓશ્રીએ તે માટે આજ્ઞા આપી છે?"

"જી હા! તેમણે જ કહેવરાવ્યું છે કે તમે વિનયવાન છો. તમારો ધર્મ એ જ છે, પણ આ પ્રસંગ વિરલ ગણાય. તમે ગુરુદેવના નામ પર પ્રાણ પણ અર્પણ કર્યા જેટલું દુષ્કર તપ કરીને આવો છો. લોકોના ઉત્સાહને રોકી શકાય તેમ નથી. ધર્મની પ્રભાવનાને માટે અને ગુરુદેવની યશદુંદુભિ ચારે દિશામાં ગાજી ઊઠે તે દ્રષ્ટિએ અમે તમને આજ્ઞા આપીએ છીએ કે તમે શ્રીસંઘની વિનંતિને માન આપો."

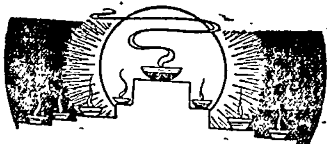
"વૃદ્ધ મહાત્માઓની આજ્ઞા તો શિરસાવંદ્ય છે. પછી તો મારાથી શું બોલી શકાય!"

આજે ગુજરાંવાલાના નરનારીનો હર્ષ અનુપમ હતો. શહેરમા ભારે ઠાઠમાઠથી જલૂસ નીકળ્યું. ત્રણ વૃદ્ધ મહાત્મા સિવાય બધા સાધુઓ સાથે હતા. જૈનેતરભાઈઓ અને અધિકારી વર્ગ પણ હતા.

સમાધિમંદિરના દર્શન કરી—સંઘેરમાં ફરી શ્રી દહે-રાસરજીના દર્શન કરી ત્રણે વૃદ્ધ મહાત્માઓના ચરણોમાં વંદણા કરી. બધાંની આંખો હર્ષાશ્રુથી છલછલ થઈ ગઈ. મેદનીએ જયનાદથી ઉપાશ્રય ગજાવી મૂક્યો.

આચાર્ય મહારાજ આદિએ ભાવપૂર્વક પીઠપર હાથ ફેરવી આનંદ વ્યક્ત કરતાં જણાવ્યું: "તમે જ સાચા ગુરુભક્ત છો. તમે જ સ્વર્ગવાસી ગુરુદેવનું વચન 'પંજાબની રક્ષા વલ્લભ કરશે' તે સત્ય કરી બતાવ્યું છે. પણ સમયથી શ્રાવકોને તમારી મીઠી મધુરી વાણીનું પાન કરવાનું સૌભાગ્ય નથી મળ્યું તે માટે તેમને ક્ષમા કરો."

આચાર્યશ્રીની આજ્ઞાથી આપે મંગલાચરણ અને ટૂંકું વ્યાખ્યાન આપ્યું. આત્મારામજીના ગુરુદેવના સુંદર ચિત્રને અંજલિ આપી

ક્રાન્તિકારી કે શાંતિકારી

[૩૦]

"તમારે ઘેર બંગાળી મહેમાન કોણ આવેલ છે? તેનાં નામ લખાવો." પોલીસે લક્ષ્મીચંદ્રજી ઢઢ્ઢાને બોલાવીને પૂછ્યું.

"મારે ઘેર તો કોઈ મહેમાન જ નથી આવ્યા પછી બંગાળીની તો વાત જ શી કરવી!" લક્ષ્મીચંદ્રજીએ જવાબ આપ્યો.

"શું વાત કરો છો? અમે જોયા છે ને. સ્ટેશનથી તમે તેમની સાથે આવ્યા છો. અમારા સાહેબે તમને તેમની સાથે જોયા છે, અરે તમે સાહેબને સલામ પણ કરી હતી."

"ઓહ! સાહેબને ભ્રમ થયો. સમજ્યો, એ તો અમારા જૈન ધર્મના સાધુ મહારાજ છે. તે માથે કશું પહેરતા નથી. પગમાં પણ કશું પહેરતા નથી, માત્ર એક કપડું ઓઢે છે. એટલે સાહેબને વહેમ પડ્યો હશે. તે તો અમારા ગુરુદેવ છે."

"આપ જઈ શકો છો. હું તમારી વાત સમજ્યો
છું." ખરી વાત જાણીને તે ખિલખિલાટ હસી પડયો.
"સાહેબ! તે તો જૈન ધર્મના ગુરુ છે. કોઈ બં-
ગાળી નથી. મેં ઠીક તપાસ કરી છે." પોલીસે કોન્સ્ટેબલને
ખબર આપી.

"તો પણ તમે સાવધાન રહેજો. તેઓ કેમ આવ્યા
છે, શું કરે છે, લોકોને શું ઉપદેશ આપે છે, ક્યાં રહે છે,
વગેરે હિલચાલની બારીક તપાસ રાખશો." સાહેબે શંકાની
દૃષ્ટિએ પોલીસને ખાનગી તપાસ રાખવા સૂચના કરી.
"મુનસફ સાહેબ! આજ મેં જાતે બેત્રણ બંગાળી
જેવા માણસો જોયા છે. તે બાબુ લક્ષ્મીચંદજી સાથે હતા."
કોન્સ્ટેબલે પોતાના મિત્ર મુનસફ સાહેબને વાત કરી.
"લક્ષ્મીચંદજી તો એવા માણસ નથી. વળી તેમને
[illegible] બંગાળીઓ આવે તે [illegible] સંભવ લાગતું નથી." મુન-
[illegible]

[illegible]

આપણા ચરિત્રનાયકનું ૧૯૬૪ નું ૨૨ મું ચોમાસું ગુજરાનવાલામાં થયું. અહીં તેમણે બે પુસ્તકો તૈયાર કર્યાં. એક 'વિશેષનિર્ણય' બીજું 'જીમજ્ઞાનત્રિંશિકા' બન્નેમાં વેદાદિશાસ્ત્રોમાં ગોમેધ, નરમેધ, અશ્વમેધનું વિધાન પોતાના શબ્દોમાં નહિ પણ પ્રાચીન શાસ્ત્રો—વેદો, ભાષ્યો, સૂત્રો સ્મૃતિઓ તથા તેના ઉપરની ટીકાઓમાંથી અનેક પ્રમાણો ઉધ્ધૃત કરીને આપ્યાં છે. વળી હિન્દુઓના પ્રસિદ્ધ વિદ્વાન પંડિત ભીમસેનજી, પં. જ્વાલાપ્રસાદજી, લોકમાન્ય તિલક આદિની સમ્મતિઓ પણ આપી છે. આ પ્રમાણો લગભગ ૧૮૫ ગ્રંથો અને પત્ર-પત્રિકાઓમાંથી સંગ્રહ કરેલા છે. ગુજરાનવાલાથી વિહાર કરી અમૃતસર, જંડિયાલાગુરુ, લુધિયાના, અંબાલા, દિલ્હી થઈ સીધા જયપુર પધાર્યા.

જયપુરમાં બધા ગચ્છ વાળાઓએ મળીને આપનો સત્કાર કર્યો. આપ પણ એકતાવર્ધક, જૈન ધર્મના પવિત્ર સિદ્ધાંતો બહુજ વિશાળ દૃષ્ટિથી સમજાવી શ્રોતાના મન રંજિત કરતા હતા. જયપુરવાસી તો આ મધુર મધુર વાણી સાંભળી મુગ્ધ બની ગયા. પણ ત્યાં પહોંચતાં જ ઉપરનો એક પ્રસંગ બની ગયો.

સં. ૧૯૬૫ માં લોર્ડ કર્ઝને બંગાળના બે ભાગ પાડ્યા હતા, તેથી બંગાળમાં ભારે ક્રાન્તિ મચી હતી. ઘણા ક્રાન્તિકારી લોકો હિંદભરમા ફેલાઇ ગયા હતા. સરકારી અધિકારીઓની હત્યા પણ થવા લાગી હતી. કોઈ કોઈ તો સાધુ સંન્યાસીના વેશમા રહેતા હતા. ગામેગામ અને શહેરે શહેર તે માટે ચાપતી તપાસ રહેતી અને ગુપ્તચરો ભવ

ત્યાં આની તપાસ રાખતા.

આપણા ચરિત્રનાયક એક દિવસ બે શિષ્યો તથા બાબુ લક્ષ્મીચંદજીની સાથે ગુજરાતીઓની ધર્મશાળાના જૈન મંદિરમાંથી દર્શન કરીને શહેરમાં આવતા હતા, ત્યાં કોન્સ્ટેબલનું ધ્યાન ગયું અને તેમણે બંગાળી ધારીને તપાસ માટે ચોકીએ રોકાવી. પુ. મુનચંદ સાહેબે તે વાતની પાકી બાતમી મેળવતા ખોટું ઠર્યું.

આજે વ્યાખ્યાન સમયે એક નવીન વ્યક્તિને જોઈ [illegible]

અને તે પણ ખપ પૂરતાં જ. સાદાઈ તેમનો જીવનમંત્ર. કોઈપણ જીવની હિંસા ન કરવી, કોઈને જરાપણ કષ્ટ ન પહોંચાડવું એ તેમનો આદર્શ."

"આપે થોડા સમયમાં તેમના જીવનનો ઠીક પરિચય કરી લીધો." કોન્સ્ટેબલે આશ્ચર્ય બતાવ્યું.

"મને ધર્મકથા સાંભળવાનો બહુ શોખ અને આ મહાત્માનો પરિચય તો તમારા કહેવાથી જ થઇ ગયો. જો તમે ન કહ્યું હોત તો કદાચ આ તક મને ન મળત. તેમના સુધાભર્યાં વચનો હજીપણ મારા હૃદયમાં ગુંજે છે. તેઓ ક્રાન્તિકારી નહિ પણ સાચા શાન્તિના ફિરસ્તા છે. હવે ત્યાં પોલીસ ન મોકલશો."

"હવે તો મેં ના જ કહી દીધી છે. રજા લઉં?" કોન્સ્ટેબલે રજા લીધી.

× × ×

અહીં જયપુરમાં ત્રણ ભાગ્યશાળી દીક્ષાના ઉમેદવાર હતા. પં. લલિતવિજયજી પણ પંજાબથી વિહાર કરી અહીં આવી પહોંચ્યા. હોશિયારપુરનિવાસી અચ્છર અને મચ્છર બન્ને ભાઇ ઓસવાળ નાહર ગોત્રના, સંયમ ગ્રહણ કરવાના ઇરાદાથી ઘણા વખતથી તેઓની પાસે ધાર્મિક અભ્યાસ કરતા હતા. દીક્ષાને માટે તૈયારી થવા લાગી. પ્રતિદિન જુદાજુદા મંદિરમાં વિધવિધ પૂજા પ્રભાવના થવા લાગ્યાં. પૂજાના સમયે લોકોની મેદની જામતી અને સાધુમંડળી પણ જ્યારે પોતાના મધુર કંઠોથી પૂજા ભણાવતી ત્યારે

"જી આપ બિલકુલ ઠીક કહો છો. અમે તો તેમની વાણી સાંભળવાના લોભે આવીએ છીએ. સાંભળીને જીવને તૃપ્તિ થાય છે."

"તો સાંભળીને કાંઈ અમલ પણ કર્યા કરો. કોન્સ્ટેબલ સાહેબને કહેજો કે આજે મને જરૂર મળે."

× × ×

"કેમ સાહેબ! મને કેમ યાદ કર્યો હતો?" કોન્સ્ટેબલે મુનવ્વર સાહેબને સલામ કરીને પૂછ્યું.

"આવો, આવો! ઠીક કર્યું તમે આવી ગયા. પેલા જૈન સાધુ મહાત્માના વ્યાખ્યાનમાં હું હંમેશાં જાઉં છું." મુનવ્વરે વાતની શરૂઆત કરી.

"મેં પણ [illegible] જ છે!"

"પણ તેની કશી જરૂર નથી. તે તો ખરેખર મહાત્મા છે. તેનું વ્યાખ્યાન લોકોના ભલા માટે હોય છે."

"હું પણ એવું જ [illegible] છું. તેઓ તો [illegible] પણ નથી લેતા, [illegible] પણ નથી [illegible] અને તેને [illegible] પણ નથી [illegible] !"

[illegible]

અને તે પણ ખપ પૂરતાં જ. સાદાઈ તેમનો જી
કોઈપણ જીવની હિંસા ન કરવી, કોઈને જરાપણ
પહોંચાડવું એ તેમનો આદર્શ."

"આપે થોડા સમયમાં તેમના જીવનનો ઠ
ચય કરી લીધો." કોન્સ્ટેબલે આશ્ચર્ય બતાવ્યું.

"મને ધર્મકથા સાંભળવાનો બહુ શોખ
મહાત્માનો પરિચય તો તમારા કહેવાથી જ થઇ
તમે ન કહ્યું હોત તો કદાચ આ તક મને ન મળ
સુધાભર્યાં વચનો હજીપણ મારા હૃદયમાં ગુંજે
ક્રાન્તિકારી નહિ પણ સાચા શાન્તિના ફિરસ્તા
ત્યાં પોલીસ ન મોકલશો."

"હવે તો મેં ના જ કહી દીધી છે. રજા
કોન્સ્ટેબલે રજા લીધી.

× × ×

અહીં જયપુરમાં ત્રણ ભાગ્યશાળી દીક્ષાના
હતા. પં. લલિતવિજયજી પણ પંજાબથી વિહાર
આવી પહોંચ્યા. હોશિયારપુરનિવાસી અચ્છર ર
બન્ને ભાઇ ઓસવાળ નાહર ગોત્રના, સંયમ ગ્રહ
ઇરાદાથી ઘણા વખતથી તેઓની પાસે ધાર્મિ
કરતા હતા. દીક્ષાને માટે તૈયારી થવા લાગી
જુદાજુદા મંદિરમાં વિધવિધ પૂજા પ્રભાવના થ
પૂજાના સમયે લોકોની મેદની જામતી અને
પણ જ્યારે પોતાના મધુર કંઠોથી પૂજા ભણ

તો આનંદથી બધા ઝૂમતા. પં. લલિતવિજયજી (આજના શ્રી વિજયલલિતસૂરીશ્વરજી) નું ગળું તો જાણે મોહનીમંત્ર. એટલું મધુર અને એટલું મોહક કે શ્રોતાજન મંત્રમુગ્ધ સાપની માફક ડોલતા અને આનંદમાં તરબોળ થઈ જતા. ચણુચાર કલાક તો બધું પળમાં નીકળી જતા અને તેનો ગુંજારવ તો દિનભર મગજમાં ઘુમતો. પૂજા સમયે જૈન-જૈનેતરો તો શું પણ અન્ય કોમના ઘણા સ્ત્રીપુરુષો આવતા અને ભારે ભીડ જામી રહેતી.

દીક્ષાનો દિવસ નજદીક આવ્યો. ઉમેદવારોના સંબંધીઓની સંમતિ મંગાવવામાં આવી. પંજાબ, મારવાડ, ગુજરાતના લોકો પણ આવેલા હતા. જયપુરનો શ્રીસંઘ અતિથિઓની સેવાશુશ્રૂષા આનંદપૂર્વક કરતા હતા.

" ગુરુદેવ ' [illegible] " [illegible]

" ગુરુદેવ ! [illegible]

"જયપુરના શ્રીસંઘને નારાજ કરીને હવે અજમેર તો ન જ આવી શકાયને ?"

"વળી ગુરુવર્ય ! અમારી ઈચ્છા આપણી કોન્ફરન્સનું અધિવેશન કરાવવાની છે અને જો આપશ્રી પધારો તો રૂ. ૪૦૦૦૦ સુધીનો હું ખર્ચ કરવા તૈયાર છું." સચેતીજીએ પોતાની ભાવના જણાવી.

"લાભ દષ્ટિએ તો અજમેર પસંદ કરવા જેવું છે પણ સચેતીજી ! જયપુર શ્રીસંઘને વચન આપી દીધું છે. આ ઉત્સવ પછી તો જરૂર અજમેર થઈને ગૂજરાત જઈશું."

દીક્ષાના દિવસોને બેજ દિવસની વાર હતી, ત્યાં એક વિઘ્ન આવ્યું. કોઈ વિઘ્નસંતોષીએ પોલીસમાં અરજી કરી કે જે છોકરાઓને દીક્ષા આપવાની છે તેની તેના માતાપિતાને બિલકુલ ખબર નથી. આ કામ ચૂપચાપ થવાનું છે. સરકાર તેની તપાસ કરે અને યોગ્ય કરે. પછી પૂછવુંજ શું ? પોલીસને તો સાચીખોટી ખબર મળવી જોઈએ. હવે શું થાય ? બે દિવસની વાર હતી. બધા મૂંઝવણમાં પડ્યા. શ્રીસંઘને પણ આ ઉપાધિથી એક ચિંતા વધી. બહારના લોકોને પણ થયું કે આ આફત ક્યાંથી ? પણ આપણા ચરિત્રનાયકના મનમાં શાન્તિ હતી.

"તમે બધા શા માટે ચિંતા કરો છો ? આપણે ક્યાં ચોરી છે ? જે કામ જાહેર રીતે કરવાનું છે તેમાં ડરવાની શી જરૂર છે ? આ પણ એક કસોટી છે. જુઓ તો ખરા બધાં સારાં વાનાં થઈ રહેશે. ગુરુદેવની કૃપાથી આવાં ધર્મકાર્ય કદી અટકતાં નથી."

હજી તો આ વાત ચાલે છે ત્યાં જ પેલા મુન[illegible] સાહેબનો શિરસ્તેદાર મહારાજશ્રી પાસે આવ્યો અને [illegible] જણાવ્યું:

“ મુનસફસાહેબે આપને નમસ્કાર કહેવરાવ્યા છે અ[illegible] જણાવવામાં કહ્યું છે કે આપ આ બાબત કશી ચિંતા કર[illegible] નહિ. આ મુકદ્દમો મારી પાસે જ છે અને કાલે કો[illegible] [illegible] હું મંજુરી આપી દઈશ. આપ બધી તૈયા[illegible] [illegible]. આપને જરાયે તકલીફ થવા માટે તેમ[illegible] [illegible] ”

[illegible] તો શું પૂછવું? [illegible] ખૂબ [illegible] [illegible] દિવસે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

નામ તિલકવિજયજી રાખવામાં આવ્યું. આ બન્ને આપણા ચરિત્રનાયકના શિષ્ય થયા અને તિલકવિજયજી શ્રી લલિતવિજયજીના શિષ્ય બન્યા. આ ક્રિયાવિધિ સમયે મુનસફસાહેબ પણ આવ્યા હતા અને તેમણે જૈન દીક્ષાવિધિ જોઈ આનંદ વ્યક્ત કર્યો હતો.

જયપુરથી વિહાર કર્યો ત્યારે પણ મુનસફસાહેબ બે-ત્રણ માઈલ સુધી સાથે આવ્યા હતા. કેવી ભક્તિ! કેવો ગુરુપ્રેમ? જયપુરથી અજમેર પધાર્યા. અજમેરમાં શ્રીસંઘે ખૂબ ઠાઠમાઠપૂર્વક સ્વાગત કર્યું. ત્યાં દસેક દિવસ રહી શ્રીસંઘને ઉપદેશામૃતનું પાન કરાવી ત્યાંથી વિહાર કર્યો.

અજમેરથી બ્યાવર, પિપલીયાગામ આવ્યા, પીપલીયા ગામમાં મંદિરમાર્ગી અને સ્થાનકવાસિઓમાં ફૂટ હતી તે આપણા ચરિત્રનાયકના ઉપદેશથી મટી અને સંપ થયો. સુંડાવા, ચંડાવલ, સોજત થઈ પાલી પધાર્યા. અહીંથી ગોલવાડની પંચતીર્થીની યાત્રાનો આનંદ લીધો. અહીંથી શિવગંજ, સીરોહી થઇ આપ આબૂજી પધાર્યા.

આબૂથી વિહાર કરી આપ મઢાર પધાર્યા. આપના લઘુગુરુભ્રાતા મુનિ મહારાજશ્રી મોતીવિજયજી ગૂજરાત તરફથી વિહાર કરી અહીં આપની સેવામાં હાજર થઈ ગયા. ઘણા વખતે મળવાનો આનંદ અનેરો હતો.

" મહારાજશ્રીની ઇચ્છા તો અહીંથી વિહાર કરવાની છે. તે તો ઘડીપણ રોકાવા ઈચ્છતા નથી પણ કોણ જાણે કેમ પણ મને લાગ્યાજ કરે છે કે આ લોકોની ભક્તિ—આગ્રહ જોતાં તેઓ કોઈ વાતે મહારાજશ્રીને વિહાર કરવા નહિ દે. અને શ્રીસંઘના આગ્રહ પાસે મારું તમારું કે ખુદ મહારાજશ્રીનું પણ શું ચાલે."

" હવે તમારી વાત સમજાય છે ખરી. તો હવે આપણે શું કરવું ? "

" આજે આપણે મહારાજશ્રીને મળીએ અને જો એવું કાંઈ લાગે તો ૭-૮ જણા રોકાઈને બીજાને વડોદરા મોકલી આપીએ. આપણે તો મહારાજશ્રીનો વિહાર કરાવીને પછીજ નીકળીએ."

" એ યુક્તિ સારી છે. વળી એક બે દિવસમાં જે હશે તે જણાશે."

૨

મહારાજશ્રી શિષ્ય સમુદાય સાથે ૧૯૬૫ ના જેઠ સુદી ૨ ના દિવસે પાલણપુર પહોંચ્યા. શ્રીસંઘે મહારાજશ્રીનું ભારે મોટું સ્વાગત કર્યું. આવું સ્વાગત પહેલાં ભાગ્યે જ કોઇનું થયું હશે. સેંકડો સ્ત્રી-પુરુષો આ સામૈયામાં આવ્યાં હતાં. લગભગ અડધા માઈલમાં તે પથરાયેલું જણાતું હતું. સ્ત્રીઓ મનોહર ગીતો ગાતી હતી. લોકો જૈનધર્મની જય, આત્મારામજી મહારાજની જય, મુનિ વલ્લભવિજયજીની જયના ઘોષથી આકાશ ગજાવી મૂકતા હતા.

વડોદરાથી શ્રી જમનાદાસ કોઠારી તથા શ્રી ખીમ-

તમેં પણ વિનતિ કરી જુઓ. પછી તો જેવું નિમિત્ત." ખીમચંદભાઈએ પતાવ્યું.

વડોદરાવાળાભાઈઓએ માની લીધું કે પાલણપુરનો આગ્રહ પણ ઓછો નથી, આથી ૮-૧૦ ભાઈઓ રોકાઈ ગયા અને બીજાને મોકલી આપ્યા. આ ભાઈઓએ નક્કી કર્યું કે આપણે મહારાજશ્રીને વિહાર કરાવીને પછી જ અહીંથી જઈશું.

બે દિવસ પછી મુનિ મહારાજશ્રી મોતીવિજયજીને વિહાર કરી આગળ જવા જણાવ્યું: કારણ કે મુનિમંડળ સાથે એમ નક્કી કર્યું હતું કે બધાનું ચોમાસું દાદાના ચરણોમાં શ્રી સિદ્ધાચળજીમાં થશે. ધીરે ધીરે બધા ત્યાં પહોંચી જાય. પણ જ્ઞાની મહારાજે તો જુદું જ નિર્માણ કર્યું હતું.

૩

"ત્રિકાળ વંદણા!"

"કોણ મણિભાઈ."

"જી! હું એક પ્રાર્થના કરવા આવ્યો છું."

"કહો કહો! જે કહેવું હોય તે સુખેથી કહો."

"સાહેબ! પાલણપુર ગૂજરાતનું પ્રવેશદ્વાર છે.અમારી પ્રાચીન જાહોજલાલીની તો શું વાત કરવી! પણ અત્યારે અમારામાં બે તડ થઈ ગયાં છે. વાત તો નજીવી છે. ને માટે પ્રયત્નો પણ અનેક વખત થયા છે પણ કાંઈ ફળ આવ્યું નથી. આપ પધાર્યા છો. આપ પ્રયત્ન કરો તો કદાચ સફળ થાય."

ચંદભાઈ વગેરે પચાસ ભાઈઓ મહારાજશ્રીને વિનંતિ કરવા આબૂ પહોંચેલા પણ ત્યાંથી મહારાજશ્રી નીકળી ગયા હોઈ તેઓ બધા જલદી પાલણપુર પહોંચ્યા. પાલણપુરનું અપૂર્વ સ્વાગત જોઈ તેમને શંકા થઈ કે રખે મહારાજશ્રીને અહીં જ આ ભાઈઓ રોકી પાડશે. અને તે શંકા સાચી પડવાનાં ચિહ્નો પણ દેખાવા લાગ્યાં

[illegible] પાલણપુરના કેટલાક ભાઈઓ [illegible] ભાઈઓને ઉતારે પહોંચ્યા.

[illegible] મહારાજશ્રીને વિનંતિ કરવા [illegible] મહારાજશ્રીને [illegible]

[illegible]

(ઘણી ખુશીથી–ઘણી ખુશીથી–એમ બધા બોલી ઊઠ્યા)

"પાલણપુર એ પ્રાચીન નગર છે. તેની જાહોજલાલી પણ ઘણી હતી. શ્રીસંઘમાં ઘણા વખતથી વૈમનસ્ય છે તે બરાબર નથી. જૈન ધર્મમાં ક્ષમા અને અહિંસાને બહુ મોટું સ્થાન છે; હોય, જ્યાં એક મોટો સમૂહ સાથે રહે ત્યાં મતભેદ પણ થાય, પણ સુજ્ઞ પુરુષોએ તેમાંથી રસ્તો કાઢી શાંતિ સ્થાપવા પ્રયાસ કરવો જોઈએ. હું તો બે દિવસ રહીને ચાલ્યો જઈશ પણ મને ખરેખર તમારા કલેશ માટે દુઃખ થાય છે. નાની નજીવી વાતો તો આપણે ગળી જતાં શીખવું જોઈએ. આપણા હૃદયો ઉદાર અને સહનશીલ હોવાં જોઈએ. હું તો તમને વિશેષ નથી કહેતો પણ ગુરુમહારાજની જયંતિ–તો જ શોભે જો આપણે શ્રીસંઘમાં શાંતિ સ્થાપી શકીએ."

આ મમતાભર્યા વચનોથી બધાને ઠીકઠીક અસર થઈ. બધાનાં મન મૃદુ થયાં અને આગેવાનોએ અંદર અંદર વિચાર કરી મહારાજશ્રીને મતભેદ દૂર કરવા વિનતિ કરી અને જણાવ્યું કે આપ જે ચૂકાદો આપશો તે અમને મંજુર છે. તેનું એક પ્રતિજ્ઞાપત્ર પણ મહારાજશ્રીને આપવામાં આવ્યું. જે નીચે પ્રમાણે છેઃ—

"પરમ પૂજ્ય ૧૦૮ શ્રી મુનિરાજશ્રી વલ્લભવિજયજી મહારાજ સાહેબ. જોગ લી. પાલણપુર તપગચ્છ ઓસવાળ શ્રીમાળી મહાજન સમસ્ત. અહીં અમારે આપસમાં તકરાર છે. તે બાબતનો નિકાલ કરવા માટે અમે આપને સોંપીએ છીએ. તેથી આપશ્રી બધાની હકીકત સાંભળી જે

" તમારી વાત બહુ જ જરૂરી છે. પાવાપુર જેવા એ ન શોભે ! હું જરૂર કાલે વ્યાખ્યાનમાં એ વાત ચર્ચી અને સમયનો પરિપાક થયો હશે તો જરૂર સફળ થશે. તમારા જેવા ધર્મપ્રેમીને આ વાત જરૂર ખટકે તમે પણ તે માટે જરા આપણ ભાઈઓમાં વાતચીત કરાવજો. "

બીજના દિવસે વ્યાખ્યાનમાં ભારે ભીડ હતી. વડે કેના ભાઈઓ પણ આવ્યા હતા. મહારાજશ્રીએ મન ... વ્યાખ્યાન આપ્યું. [illegible]

[illegible]

[illegible]

આચરણ કરશે તેને જાતિ એકઠી થઈને જે ઠરાવ કરશે તે અનુસાર વર્તવું પડશે. આ વિષે જાતિને અધિકાર આપવામાં આવે—છે કે જાતિ ચાહે તો તેને જાતિથી અલગ કરી દઈ શકે અથવા ચાહે તો યોગ્યતા અનુસાર કોઇપણ ખાતામાં દંડ લઇ શકે અથવા તેને માફી પણ આપી શકે.

(૩) એકડાવાળાએ, એકડા નહિ કરનાર અથવા પાંત્રીસી કોઇએ મને પોતાના દુઃખની વાત કરી નથી. પણ મેં જ ધર્મની વૃદ્ધિને બદલે હાનિ થતી જોઇને તેઓને બે શબ્દો કહ્યા અને મારા કહેવાથી બધાએ અંતઃકરણપૂર્વક મારા કહેવા પ્રમાણે વર્તાવ કરવાની મંજુરી આપીને મને આવા શુભ કાર્યમાં ભાગ લેવાનું સન્માન આપ્યું છે. હું આશા કરું છું કે તમે બધા ,પાલણપુરનિવાસી, મંદિર આમ્નાયના સુશ્રાવકો પોતાનું વચન પાળવાને માટે તેમ જ ધર્મને ખાતર આ કરેલા ઠરાવને અંતઃકરણપૂર્વક માન દેશો તેમજ આજથી ફરી ઉપર્યુક્ત વિષયમાં કદી પણ દ્વેષભાવ ન કરવાની પ્રતિજ્ઞા મનથી ધારણ કરશો.

(૪) આજ સ્વર્ગવાસી ગુરુમહારાજ તપગચ્છાચાર્ય શ્રી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરિ (આત્મારામજી) મહારાજનો સ્વર્ગવાસદિન હોવાથી તમે શ્રીસંઘે મહોત્સવ પ્રારંભ કર્યો છે. તે દરમિયાનમાં આ શુભકાર્ય પણ થયું છે. તેથી તમને અપાર આનંદ થશે જ, તેમ જ આજનો દિવસ તમારે માટે સોનેરી અક્ષરોમાં લખવા લાયક સાબીત થશે. અસ્તુ, શ્રી વીર સંવત ૨૪૩૫ શ્રી આત્મ સંવત ૧૪ વિક્રમ સંવત ૧૯૬૫ જેઠ સુદી ૮ ગુરુવાર

શ્રી જૈનસંઘનો દાસ
મુનિ વલ્લભવિજય.

આ ચૂકાદો સાંભળી બધાને ભારે આનંદ થયો. કોઈને કશો મતભેદ ન રહ્યો. શ્રીસંઘમાં આનંદ આનંદ છવાઈ રહ્યો. ઉત્સવ પણ બહુ જ ઉલ્લાસપૂર્ણ ઉજવવામાં આવ્યો.

ચૂકાદો આપશો તે અમને કબૂલમંજૂર છે, અમે તે પ્રમાણે વર્તીશું. તેમાં કસૂર થશે નહિ. મિતિ સં. ૧૯૬૫ ના ... સુદી ૪."

નીચે આગેવાન વગેરેની મળી ૬૦ સહીઓ છે.

મહારાજશ્રીએ જે ચૂકાદો આપ્યો તેની નકલ નીચે આપવામાં આવે છે.

" નમોઽર્હત્સિદ્ધાચાર્યોપાધ્યાયસર્વસાધુભ્યઃ ।

[illegible]

આચરણ કરશે તેને જાતિ એકઠી થઈને જે ઠરાવ કરશે તે અનુસાર વર્તવું પડશે. આ વિષે જાતિને અધિકાર આપવામાં આવે—છે કે જાતિ ચાહે તો તેને જાતિથી અલગ કરી દઈ શકે અથવા ચાહે તો યોગ્યતા અનુસાર કોઇપણ ખાતામાં દંડ લઇ શકે અથવા તેને માફી પણ આપી શકે.

(૩) એકડાવાળાએ, એકડા નહિ કરનાર અથવા પાંત્રીસી કોઇએ મને પોતાના દુઃખની વાત કરી નથી. પણ મેં જ ધર્મની વૃદ્ધિને બદલે હાનિ થતી જોઇને તેઓને બે શબ્દો કહ્યા અને મારા કહેવાથી બધાએ અંતઃકરણપૂર્વક મારા કહેવા પ્રમાણે વર્તાવ કરવાની મંજુરી આપીને મને આવા શુભ કાર્યમાં ભાગ લેવાનું સન્માન આપ્યું છે. હું આશા કરું છું કે તમે બધા ,પાલણપુરનિવાસી, મંદિર આમ્નાયના સુશ્રાવકો પોતાનું વચન પાળવાને માટે તેમ જ ધર્મને ખાતર આ કરેલા ઠરાવને અંતઃકરણપૂર્વક માન દેશો તેમજ આજથી ફરી ઉપર્યુક્ત વિષયમાં કદી પણ દ્વેષભાવ ન કરવાની પ્રતિજ્ઞા મનથી ધારણ કરશો.

(૪) આજ સ્વર્ગવાસી ગુરુમહારાજ તપગચ્છાચાર્ય શ્રી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરિ (આત્મારામજી) મહારાજનો સ્વર્ગવાસદિન હોવાથી તમે શ્રીસંઘે મહોત્સવ પ્રારંભ કર્યો છે. તે દરમિયાનમાં આ શુભકાર્ય પણ થયું છે. તેથી તમને અપાર આનંદ થશે જ, તેમ જ આજનો દિવસ તમારે માટે સોનેરી અક્ષરોમાં લખવા લાયક સાબીત થશે. અસ્તુ, શ્રી વીર સંવત ૨૪૩૫ શ્રી આત્મ સંવત ૧૪ વિક્રમ સંવત ૧૯૬૫ જેઠ સુદી ૮ ગુરુવાર

શ્રી જૈનસંઘનો દાસ
મુનિ વલ્લભવિજય.

આ ચૂકાદો સાંભળી બધાને ભારે આનંદ થયો. કોઈને કશો મતભેદ ન રહ્યો. શ્રીસંઘમાં આનંદ આનંદ છવાઈ રહ્યો. ઉત્સવ પણ બહુ જ ઉલ્લાસપૂર્ણ ઉજવવામાં આવ્યો.

૪

"સાહેબ! કેટલાક આગેવાનભાઈઓ આપને મળવા આવ્યા છે." એક શિષ્યે ખબર આપ્યા.

"ત્રિકાળ વંદણા સાહેબ આજે તો અમારા પાટણપુરમાં સોનાનો સૂરજ ઉગ્યો. આપના પધારવાથી અમાને આનંદ થયો. ઉત્સવ પણ સારી રીતે ઉજવાયો." એક આગેવાને શરૂઆત કરી.

"આત્મશાળી! હું તો નિમિત્તમાત્ર છું. [illegible] પરિવાર [illegible] ભાઈઓએ સારી [illegible] [illegible]"

"[illegible]"

"[illegible]"

અહીં કરવાનો સ્વીકાર નહિ કરો ત્યાં સુધી કોઈ પણ ઉઠવાનું નથી."

"તમારી ઈચ્છાને માન આપી હું પાંચ દિવસ વિશેષ રહ્યો. જયંતિ પણ અહીં જ કરી હવે તો તમે આનંદથા રજા આપો. તમારે બધાંને મોડું થશે. રાત પણ વધતી જાય.છે. સમજીને તમે રજા આપો."

"એ પાંચ દિવસમાં તો હજી ઘૂંટડો ઘૂંટડો પણ નથી ભાગ આવ્યો. અમારી તૃષા તો ચોમાસાથીજ છીપશે. રાત પૂરી થાય તો પણ શું. આપ જ કૃપા કરીને સમજીને.હા કહો અને અમને નિરાશ ન કરો."

"મહારાજસાહેબ! આપ કૃપા કરો અને શ્રીસંઘની વિનતિ સ્વીકારો. મારો અંતરાત્મા કહે છે કે આપના અહીંના ચાતુર્માસથી અનેક ઉપકાર થશે. જો આપશ્રી ચાતુર્માસ કરવાનું સ્વીકારો તો મારૂં પોતાનું મકાન જે ધર્મશાળાના મેદાનની સામે દેખાય છે તે શ્રીસંઘને આપવા તૈયાર છું". એકાએક ભક્તિભાવ ભર્યો અવાજ આવ્યો.

"ગુરુમહારાજ! આ પ્રતિજ્ઞાને આપ સાંધારણ ન સમજશો. આ અમારા શેઠશ્રી ગોદડશાહની ભક્તિપૂર્ણ ભાવના છે. આથી તો શ્રીસંઘની ઈજ્જત વધશે અને ધર્મશાળા ખરી ધર્મશાળા બનશે. તે મકાન સિવાય આ ધર્મશાળાની કીંમત એક કોડીની પણ નથી. આ મકાનને માટે તો પહેલાં મુકરદમા થયા. શ્રીસંઘ દસહજાર દેવા તૈયાર હતો. પણ ગોદડશાહે તે વખતે માન્યું જ નહિ. આજે જેઓ ગુરુમહારાજ અને આપના પુણ્યપ્રતાપથી કોઈની પણ

પ્રેરણા વિના આપવા તૈયાર થયા છે તો આપ લાભાલાભ વિચારી અમારી વિનતિ સ્વીકારો.” ત્યાં બેઠેલા બધા આ પ્રસ્તાવ સાંભળીને દિંગ થઈ ગયા અને મહારાજશ્રીને વીનવી વસ્તુસ્થિતિ જણાવી ફરી વિનતિ કરી.

શ્રી મોહકશાહની ઉદારતા તથા શ્રીસંઘના આગ્રહથી આપે સાધુઓની સમ્મતિ લઈને આપે પાલનપુરમાં ચોમાસું કરવાની સંમતિ આપી. શ્રાવકોની ઇચ્છા પૂર્ણ થઈ. બધા જયજયકાર કરતા પોતાને સ્થાને જઈ મીઠી નીંદમાં સૂતા. આપે પણ આરામ લીધો.

શ્રીનન્દબાઈ આદિ વડોદરાના જે બાઈઓ મહારાજશ્રીના વિહાર માટે રોકાયા હતા. તે પાલનપુરનો ઉત્સાહ [illegible] લઈને વંદના કરી પાછા ગયા.

[illegible] મુનિશ્રી લલિતવિજયજી, શ્રી [illegible]વિજયજી, શ્રી [illegible]વિજયજી, શ્રી [illegible]વિજયજી, અને શ્રી [illegible]વિજયજી [illegible]

[illegible]

લેવાના ભાવથી મારી સાથે આવેલ છે. આપ તેમની ભાવના પૂર્ણ કરો. મને જે થોડો પરિચય છે તેથી તે સુયોગ્ય લાગે છે. ” દીલ્હીવાળા લાલા દલેલસિંહજીએ વિનતિ કરી.

“ ભાગ્યશાળી ! તમારી વાત તો જાણી. પણ તમે કેમ ભૂલો છો ? અમારો—ગુરુમહારાજના સંઘાડાના પ્રાયઃ બધા મુનિ મહારાજોનો એ નિયમ છે કે જ્યાંસુધી દીક્ષાના ઉમેદવારના માતા-પિતા કે વાલીની મંજુરી ન આવે ત્યાં-સુધી તેને દીક્ષા આપી શકાય નહિ. ”

“ સાહેબ! મારી પૂર્ણ ભાવના છે. હું ઘરથી રજા લઇનેજ દીક્ષાના ઈરાદાથી આવ્યો છું. આપ મને દીક્ષા આપી કૃતાર્થ કરો. ” બાબૂ ભંવરસિંહજીએ પોતાની ભાવના જાહેર કરી.

“ ભાઈ! તમારી ભાવના તો હું જોઈ શકું છું પણ નિયમથી હું પણ બંધાયેલો છું. કોઇને પણ એ કહેવાની તક ન મળવી જોઈએ કે જે આવે તેને મૂંડવાનો જ ધંધો રાખ્યો છે. હું આજે તાર કરાવી દઉં છું. તમારા માતાજી આવી જશે અને તેમની આજ્ઞા મળ્યે જરૂર દીક્ષા અપાશે. ”

તરત તાર કરાવવામાં આવ્યો, અને ભંવરસિંહજીના ભાઈ તથા માતાજી પાલણપુર આવી પહોંચ્યા. તેમણે પહેલાં તો ભંવરસિંહજીને ખૂબ સમજાવ્યો પણ તે એકના બે ન થયો તેની માતાએ હર્ષ-વિષાદ પૂર્ણ હૃદયે આજ્ઞા આપી.

દીક્ષામહોત્સવ બહુજ ઠાઠથી કરવામાં આવ્યો. સં. ૧૯૬૫ ના અષાઢ સુદીમાં દીક્ષા થઇ નામ વિચક્ષણવિજયજી

રાખવામાં આવ્યું. આપણા ચરિત્રનાયકના શિષ્ય થયા.

દીક્ષાને સમયે પાલણપુરના નવાબસાહેબ આવ્યા હતા તેમણે દીક્ષાવિધિ જોઈ પૂછવા ખાતર ભંવરલાલની માતાને પૂછ્યું.

"તમારો છોકરો ફકીર થઈ જાય છે, તેનું તમને દુઃખ નથી થતું શું?"

"તેમાં દુઃખ શાનું! મને તો આનંદ થાય છે કે મારો પુત્ર આજ પ્રભુના ચરણોમાં બેઠો છે અને આ અસાર સંસારનો ત્યાગ કર્યો છે." માતાએ જવાબ આપ્યો.

નવાબસાહેબ આ જવાબથી ખુશી થયા, તેમણે [illegible] [illegible] સાથે ઉંડાણથી દીક્ષિત પર વાસક્ષેપ [illegible]

[illegible]

જેવા શહેરમાં એક ફંડ થવું જોઈએ. જ્યાંના શહેરીઓ જવેરાત ને હીરામોતીના વેપારીઓ હોય, પારીસ સુધી જેની પ્રતિષ્ઠા હોય તે શહેરના બાળકોને તો કેવું ઉંચા પ્રકારનું શિક્ષણ મળવું જોઈએ. એ બાળકો જ તમારા આવતી કાલના સંઘના નેતાઓ થશે. વારસો તમારે તેમને આપવાનો છે. તે વારસોને યોગ્ય જ્ઞાન આપવાની ફરજ તમારી છે."

આ વ્યાખ્યાનની અસર સારી થઈ. એ દિવસે 'શ્રી આત્મવલ્લભ કેળવણી ફંડ' ની સ્થાપના થઈ. પચીસ હજારનાં તો તેજ દિવસે વચનો મળી ગયાં. આજ તે ફંડ ૯૦૦૦૦ થી વિશેષ હશે. અનેક વિદ્યાર્થીઓ આજ તેનાથી લાભ મેળવી રહ્યા છે.

આ ચાતુર્માસથી શાસનસેવાનાં અનેક કાર્યો થયાં. ગૂજરાતનું પ્રવેશ મુહૂર્ત શુભ શુકને થયું અને શિક્ષણ પ્રચારના કાર્યનું પણ ગૂજરાતથી ખાતમુહૂર્ત થયું.

પાલનપુરના કેટલાક રિવાજો પણ સુધર્યા. અહીં પહેલાં જે કોઈ અઠાઈની તપશ્ચર્યા કરે તેને જ્ઞાતિનો કર–જમણ આપવું પડતું. તેથી ઘણા સાધારણ સ્થિતિના ભાઈબહેનો અઠ્ઠાઈ નહોતા કરી શકતા. આ રિવાજ મહારાજશ્રીએ બંધ કરાવ્યો. જેની શક્તિ હોય તે જરૂર કરે પણ તે બધાને માટે ફરજીયાત ન રહ્યા, આથી તે ચોમાસામાં અનેક અઠ્ઠાઈઓ થઇ.

આ ચાતુર્માસમાં બાર મુનિરાજો સાથે હતા.

શ્રી સિદ્ધાચળનો સંઘ

[૩૨]

"સાહેબ ! [illegible]

"ધર્મલાભ! સ્ટેશનેથી સીધા અહીં આવો છો કે શું?" મહારાજશ્રીએ તેઓને વહેલા આવેલા જોઈને પ્રશ્ન કર્યો.

"સાહેબ! આપના દર્શને આવ્યો તો પહેલું કામ તો એજ કરવુંને? હજી ચાલ્યો આવું છું."

"હવે સુખેથી અવસર જુઓ પરવારીને આવશો, શાંતિથી ધર્મચર્ચા કરીશું." મહારાજશ્રીએ સૂચના કરી.

"સાહેબ! ઘણા વર્ષે આપનાં દર્શન થયાં. યાદ આવે છે આપણે સાથેજ ગુરુમહારાજ શ્રી હર્ષવિજયજીની પાસે અભ્યાસ કરતા હતા." મોતીલાલશેઠે નાનપણની વાતો કરી.

"મોતીલાલભાઈ! તે દિવસો તે કાંઈ ભૂલ્યા ભૂલાય છે. આપણે તો એક ગુરુના બે શિષ્યો."

"હું આપને વિનતિ કરવા આવ્યો છું."

"મોતીલાલભાઈ! તમારો પ્રેમભાવ હું સમજું છું પણ મારો વિચાર સિદ્ધાચલ જલદી પહોંચવાનો છે પછી રાધનપુર તો આવશુંજ. તમે કયાં છોડો એમ છો?" મહારાજશ્રીએ પોતાનો ઇરાદો સ્પષ્ટ કર્યો.

પણ મારી ભાવના શ્રી સિદ્ધાચળજીનો સંઘ કાઢવાની થઈ છે. આપશ્રી તેમાં પધારો તેમ મારી ઈચ્છા છે. અને આપને તો સિદ્ધાચળજી જવું છેજ તો તો પછી 'એક પંથ અને દો કાજ' આપ મારી વિનતિ સ્વીકારો અને

રાજશ્રી હંમેશાં વ્યાખ્યાન આપતા. વ્યાખ્યાનનો માંડવનો જૈન અજૈન બાઈઓ તથા સંઘના બધા બાઈબહેનો લાભ લેતા. અહીંથી રવાના થઈ ઉપરિયાળાતીર્થ, પાટડી, લખતર, વઢવાણ થઈ લીંબડી પહોંચ્યો.

લીંબડી દરબારને સંઘના આગમનના સમાચાર મળ્યા ત્યારે તેમણે કહેવરાવ્યું કે સંઘ તથા સંઘમાં આવેલા મુનિરાજોના દર્શન કરવાની મારી ઈચ્છા છે. તેમજ જો વ્યાખ્યાન થવાનું હોય તો હું વ્યાખ્યાનમાં પણ આવવા ઈચ્છું છું.

શ્રી મોતીલાલભાઈએ વ્યાખ્યાનનો સમય કહેવરાવ્યો [illegible] સપરિવાર આવી પહોંચ્યા. અને તે સમયે ઠાકોર સાહેબ [illegible] ઉપસ્થિતિમાં તથા મહારાજશ્રીએ [illegible] વ્યાખ્યાન આપ્યું. ઠાકોર [illegible] જીવન [illegible] સાહેબ તે [illegible] બોલ્યા:—[illegible] થયો છે. [illegible] રામજી મહારાજ [illegible] અને [illegible] વાણી [illegible] છે. [illegible]

[illegible]

હતી તે આજ જૈન સંઘના આકાશમાં સૂર્યની જેમ ચમકી રહ્યા છે; જે મહાન આત્માની તેમણે આશા કરી હતી કે તે જૈન ધર્મની જયપતાકા ફરકાવશે તે આત્માએ તેની આ અભિલાષા પૂર્ણ કરી છે; જે મહાન આત્માને યૌવનના ઉષઃકાળમાં, વાસનાઓથી પરિપુર્ણ પ્રભાતમાં સંયમરૂપી અમૂલ્ય રત્ન આપી હજારો પ્રલોભનોમાં છોડી દીધા હતા તે બાવીસ બાવીસ વર્ષ પછી એક વિજયી વીરની માફક સંયમ રત્નને ઉજ્જ્વળ કરી પોતાની દીક્ષાભૂમિમાં ફરી પગલાં કર્યાં છે. આ પ્રસંગે રાધનપુરના બચ્ચા બચ્ચાનો આનંદ ઉત્સાહ અવર્ણનીય હતો. ઘેરેઘેર તોરણ બંધાયાં, બજારે બજારે શણગાર શોભી રહ્યા. સંઘમાં આનંદ આનંદ છાઈ રહ્યો.

સંઘ માટેની તૈયારી શ્રી મોતીલાલભાઈએ કરી રાખી હતી. ગામેગામ નિમંત્રણો મોકલ્યાં હતાં. આસપાસના ગામોના ભાઈબહેનોને મન આ અમૂલ્ય લ્હાવો હતો. શ્રીસંઘમાં જવાનો અને સિદ્ધાચળજીને ભેટવાનો આ અમૂલો અવસર ચૂકવા જેવો નહોતો. સેંકડો ભાઈબહેનો સંઘમાં જવા માટે હમેશાં આવી રહ્યાં હતાં.

સંવત ૧૯૬૬ ના માગશર સુદી બીજને દિવસે સંઘે મંગળપ્રયાણ કર્યું. પહેલું મુકામ શ્રી શંખેશ્વર આવી પહોંચ્યા. અહીં ત્રણ દિવસ પૂજા-પ્રભાવના થઈ. અહીંથી રવાના થઈ નવ દસાડા થઈ માડલ પહોંચ્યો. માડલના શ્રીસંઘે સ્વાગત કર્યું. તથા સંઘપતિ શેઠ મોતીલાલ મુળજીને એક માનપત્ર આપ્યું. જ્યાંસુધી સંઘ માંડલ રહ્યો ત્યાંસુધી મહા-

રાજ્યથી હંમેશાં વ્યાખ્યાન આપતા. વ્યાખ્યાનનો માંડવા જૈન અજૈન ભાઈઓ તથા સંઘના બધા ભાઈબહેનો લાભ લેતા. અહીંથી રવાના થઈ ઉપરિયાળાતીર્થ, પાટડી, લખતર, વઢવાણ થઈ લીંબડી પહોંચ્યો.

લીંબડી દરબારને સંઘના આગમનના સમાચાર મળ્યા ત્યારે તેમણે કહેવરાવ્યું કે સંઘ તથા સંઘમાં આવેલા મુનિરાજોના દર્શન કરવાની મારી ઈચ્છા છે. તેમજ જો વ્યાખ્યાન થવાનું હોય તો હું વ્યાખ્યાનમાં પણ આવવા ઈચ્છું છું.

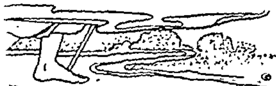
શ્રી મોતીલાલભાઈએ વ્યાખ્યાનનો સમય કહેવરાવ્યો [illegible] અને તે સમયે ઠાકોર સાહેબ [illegible]

[illegible]

વાનો હતો પણ તમારી ઈચ્છાને માન આપી શ્રી મોતીલાલભાઈએ એક દિવસ અહીં વિશેષ સ્થિરતા કરી."

ઠાકોર સાહેબ ફરી વંદણા કરી રવાના થયા. સંઘપતિ શેઠ મોતીલાલજીએ ઠાકોર સાહેબના આતિથ્ય માટે બીજી જગ્યાએ પ્રબંધ કર્યો હતો ત્યાં તેમનો સત્કાર કરવામાં આવ્યો. અહીંથી રવાના થઈ સંઘ ચૂડા થઈ રાણપુર પહોંચ્યો. અહીં પંજાબનો શ્રીસંઘ આબૂ, ભોયણીની યાત્રા કરી આપણા ચરિત્રનાયકના દર્શનાર્થ રાણપુર આવી પહોંચ્યો. અહીંથી બન્ને સંઘ સાથેજ રહ્યા. સંઘ બોટાદ આવ્યો. બોટાદમાં એક પ્રાચીન પ્રતિમા આવ્યાં હતાં. શ્રીસંઘ તેને ધૂમધામપૂર્વક શહેરમાં પ્રવેશ કરાવવા ઈચ્છતો હતો પણ સ્થાનકવાસીઓ સામેના પ્રતિબંધથી તેઓ મૂંઝાતા હતા. મહારાજશ્રીની પાસે તે વાત આવી. મહારાજશ્રીએ કહ્યું કે સંઘના પ્રવેશની સાથે પ્રતિમાજીનો પ્રવેશ મહોત્સવ કરવામાં કશો પ્રતિબંધ નહિ નડે. તમે કશી ચિંતા ન કરો શાસનદેવ આપણી સહાયતા કરશે. બસ પછી તો બોટાદના શ્રીસંઘનો ઉલ્લાસ વધી ગયો. પ્રતિમાજીને પાલખીમાં પધરાવી પ્રવેશ કરાવ્યો અને મંદિરજીમાં પ્રભુને બીરાજમાન કર્યા. લોકો આજે પણ જ્યારે જ્યારે તે પ્રતિમાજીના દર્શન કરે છે ત્યારે ત્યારે મહારાજશ્રીને યાદ કરે છે.

બોટાદથી રવાના થઈ લાઠીદડ પહોંચ્યા. અહીં પંજાબના શ્રીસંઘે રાધનપુરના શ્રીસંઘને પ્રીતિભોજન આપ્યું. લાઠીદડથી પછેગામ, વળા વગેરે ગામોમાં થઈ સંઘ સં.

જન્મભૂમિનું ઋણ

[૩૩]

ત્રણ વર્ષની તપશ્ચર્યા આજે ફળી. અમૃતસર
વડોદરાના શ્રીસંઘની ગૂજરાત તરફ પધારવાની
મિને પાવન કરવાની પ્રાર્થના હતી. તેજ વર્ષમાં
ખેંચવાની દૃષ્ટિએ વિહાર થયો. દુઃખી હૃદયે
ઘે વિદાય આપી. તે દ્રશ્ય–પંજાબી ભાઈબહેનો-
આંખો અને ગુરુમહારાજના હર્યાભર્યા બગી-
ની રવાનગી બધુંય આજે પણ યાદ આવે છે.
ઘે મહારાજશ્રીને ચાતુર્માસ કરવા રોકી પાડયા
નેમિત્ત નહોતું તેથી ઠેઠ ખીંવાઈથી ફરી ગુરુ-
જરાવાલા શાસ્ત્રાર્થ માટે આચાર્યશ્રી વિજય-
રજી, ઉપાધ્યાયશ્રી વીરવિજયજી તથા પંન્યાસ
રણાથી જવું પડયું. ત્યાંથી આવતાં જયપુર
—ગૂજરાતને આંગણે પહોંચતાં જ પાલણપુરે
માટે રોકી પાડયા અને રાધનપુરના દાનવીર
જીના શ્રીસંઘમાં જઇ આનંદથી સિદ્ધ
મોમાં ઉપદેશામૃતનું પાન કરાવતા
યો—જન્મભૂમિને—પોતાના

આનંદિત થયા. આજથી ૨૧ વર્ષ પહેલાં ગુરુમહારાજશ્રી આત્મારામજી મહારાજની પાસે ટોપી પહેરીને અભ્યાસ કરતા શાંત મુદ્રાવાળા, તેજસ્વી લલાટવાળા અને સંયમના વાંચ્છુ છગનભાઈને જોયા હતા. તેમને કલ્પના નહોતી કે એજ છગનભાઈ 'પંજાબની રક્ષા' ના અધિકારી બનશે, તેજ ગુરુદેવના નામને દીપાવશે. આજે તેમને જોઈ હર્ષ-ઘેલી ગદ્‌ગદિત થઈ ગયા. મહારાજશ્રીને વંદણા કરી ખંભાતમાં ચોમાસું કરવા પ્રાર્થના કરી પણ વડોદરાની વધારી વિનતિ હતી. વડોદરાનો શ્રીસંઘ મહારાજશ્રીની પણ દિવ-સોથી રાહ જોઈ રહ્યો હતો.

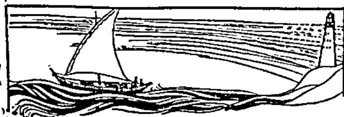
આઘાત પામ્યા. " ત્રણુસો વર્ષ પહેલાં જે ગંધારમાં લ
ની વસ્તી હતી તે આજે વેરાન દેખાય છે. પાંચ ર
માણુસો પણુ નજર નથી આવતાં. જ્યાં હજારો મં
મહેલો ને અટારીઓ હતી ત્યાં ૨૦—૨૫ ઝુંપડાં દે
છે. જે સ્થાન સાયંસંધ્યા મંદિરોના ઘંટા—નાદથી :
રહ્યું હતું ત્યાં એક ઘંટડીનો અવાજ માત્ર સાંભળવા
છે. જે ભૂમિ શ્રી હીરવિજયસૂરિ જેવા પ્રભાવિક પુરુષે
પાવન કરી હતી અને જ્યાં દિવ્ય ઉપદેશ આપ્યો હ
જે ઉપદેશની પ્રતિધ્વનિ બાદશાહ અકબરના કાનો સુ
પહોંચી હતી તે સ્થાનમાં મુનિરાજોને ઉતરવા ઠામઠેક
નથી. આજ ગંધારના અવશેષો જોઈ જોઈને આંખો ભી
થાય છે. એક જિનાલય ઉંચું માથું કરી ગંધારની પ્રાચ
સ્મૃતિની યાદ આપે છે."

ગંધારની યાત્રા કરીને સંઘ ભરૂચ પહોંચ્યો. અહ
પંન્યાસજી મહારાજશ્રી સિદ્ધિવિજયજી-(હાલ આ. શ્રી વિજ
યસિદ્ધિસૂરિજી) મહારાજનું દર્શન કરી આનંદ પામ્યા
ત્રણુ દિવસ તેમની સેવામાં રહ્યા. ભરૂચથી વિહાર કર
આપે જગડિયા તીર્થની યાત્રા કરી. તેઓની સાથે પં.
શ્રી સિદ્ધિવિજયજી મહારાજના શિષ્ય મુનિશ્રી મેઘવિજયજી
પણુ જગડીયા સુધી આવ્યા હતા. અહીંથી સુરત પધાર્યા.
સુરતમાં આપને પ્રવર્તકશ્રી કાન્તિવિજયજી મહારાજ, શાંત-
મૂર્તિ શ્રી હંસવિજયજી મહારાજ તથા પં. શ્રી સંપત-
વિજયજી મહારાજનાં દર્શન થયાં. ત્રણે મુનિમહાત્માઓના
ચરણુકમલમાં સાદર વંદણા કરીને પોતાની જાતને ધન્ય
ધન્ય માનવા લાગ્યા.

તો વડીલોના પુણ્યબળે અને તેમની પોતાની ભાગ્યરેખાના બળે તે અમારે ત્યાં મહાન આત્મા—સાધુ બનીને આવેલ છે તો મારે પણ લાભ લેવો જોઈએ. તેમણે શ્રીસંઘને વિનંતિ કરી કે આ ચોમાસામાં જે કોઈ બહેન—ભાઈ મહારાજશ્રીના દર્શન માટે આવશે તેમનું આતિથ્ય હું કરીશ. પણ શ્રીસંઘે નવો રિવાજ પડી જવાની દૃષ્ટિએ નિયમ પ્રમાણે વારા રાખ્યા.

ખીમચંદભાઈએ બીજી માગણી કરી કે જે પંજાબી બહેનભાઈ મહારાજશ્રીના દર્શન માટે આવશે તેમનું આતિથ્ય તો હું જ કરીશ. આ વિનંતિ માન્ય રાખી ઘણાં સ્ત્રી—પુરુષો ગુરુમહારાજના દર્શને આવ્યા અને ખીમચંદભાઈએ તેમની ભાવપૂર્વક ભક્તિ કરી.

આ વર્ષે વડોદરાના શ્રીસંઘનાં ઘણાં ઉપકારનાં કાર્યો થયાં. જૈન સમાજના ઉત્કર્ષ માટે [illegible]

સમાધાન અને સુધાર

[૩૪]

"સાહેબ ! અમારા બન્ને ગામનો એક વખત એવો સંપ હતો કે ન પૂછો વાત ! પણ હમણાં આ પ્રકરણ બન્યું ત્યારથી કલેશ થયો છે અને તેનાથી બન્ને ગામને સુખ નથી." એક ભાઈએ વાત કરી.

"પણ તે કલેશને નાબૂદ કરવાનો કેમ કોઈ પ્રયત્ન નથી કરતું ?" મહારાજશ્રીએ પ્રશ્ન કર્યો.

"સાહેબ ! તે માટે ઘણીવાર પ્રયત્નો થયા પણ તેનો તોડ આવ્યો નહિ. અમારા પુણ્યે આપનાં પગલાં થયાં છે જો આપ તે હાથમાં લેશો તો જરૂર પાર પડી જશે. વાત તો છે મામુલી પણ તંત બંધાઇ ગયો છે." પેલા ભાઈએ મહારાજશ્રીને વચ્ચે પડવા માટે પ્રાર્થના કરી.

"આ કાયાથી કાંઇ શુભ થતું હોય તો હું તૈયાર છું. બે ગામના સ્વામી ભાઈઓમાં સંપ થાય તો ઘણું સારૂં. હું જરૂર પ્રયત્ન કરીશ." મહારાજશ્રીએ પોતાની તૈયારી બતાવી.

સુરતે મહારાજશ્રી તથા પ્રવર્તકજી આદિનું બારે સ્વાગ[ત]
કર્યું. જ્યારે ગોપીપુરામાં આવ્યા ત્યારે પંન્યાસશ્રી આનં[દ]
સાગરજી મહારાજ (વર્તમાન આચાર્યશ્રી આનંદસાગરસૂ[રિ]
તથા અન્ય સાધુમુનિરાજો તથા સાધ્વીજીઓ સામૈયા[માં]
સામેલ થયા હતા.

આ સામૈયામાં લગભગ ૮૦ જેટલા સાધુ સા[ધ્વી]
હતાં. શ્રાવક સમુદાયનો તો પાર નહોતો. ગઢ સા[...]
ઉપાશ્રયમાં થોડા દિવસ રહી ગોપીપુરાના ઉપાશ્રયમાં પ[...]
અહીં સુરતમાં પાલીનિવાસી સુખરાજજી તેઓ થોડા વ[...]
વડોદરામાં રહેતા હતા અને શ્રી મોહનવિજયજી પાસે ધ[...]
અભ્યાસ કરતા હતા; તે આપના વ્યાખ્યાનથી [...]
[illegible]

શ્રોતાજનોને આનંદ અને આશ્ચર્ય થયું. પર્યુષણ જેવા પર્વોમાં જે કામ ન થયું, વર્ષોના પ્રયત્નથી જે ન સધાયું તે એક ક્ષણમાં થયું. કેવો ચમત્કાર ? કેવો પ્રભાવ ? વાણીનો જાદુ–પ્રેમનો પ્રભાવ, સમાજ સંગઠનની ધગશ અને સાધુતાની ઝલક પગલેપગલે પરખાય છે.

૧૯૯૮ ના કાર્તક સુદી ૧૩ ના દિવસે એક પ્રતિજ્ઞાપત્ર લખીને તેઓશ્રીને ચૂકાદો આપવા વિનંતિ કરી. દરમ્યાન મહારાજશ્રીએ બધી વસ્તુસ્થિતિ જાણી લીધી હતી. જરૂરી માહિતી મેળવી લીધી હતી અને જે જે ભાઈઓને પૂછવાનું હતું તે બધું પૂછીને પોતે નીચે પ્રમાણે ચૂકાદો આપ્યો.

वंदे वीरम्

(૧) પરમાત્મા શ્રી મહાવીર સ્વામી તથા ગુરુ મહારાજ શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરિ–આત્મારામજી મહારાજને નમસ્કાર કરીને પ્રગટ કરું છું કે, આજે ચોમાસી ચૌદસ છે. તેથી કોઈ પણ જાતનો વેર–વિરોધ શાન્ત થાય તો ચોમાસી પ્રતિક્રમણ સફળ થયું ગણી શકાય.

(૨) પ્રતિ વર્ષ પર્યુષણના દિવસોમાં વાંચવામાં આવે છે કે ઉદાયન રાજાએ પોતાના અપરાધી ચંડપ્રદ્યોત રાજાને રાજ્ય આપી તેને ક્ષમા આપી ત્યારે ઉદાયને પોતાનું સંવત્સરી પ્રતિક્રમણ સફળ થયું માન્યું.

(૩) આ ઝગડામાં તો એવી કોઈ વાત છે નહિ, કોઈને કાંઈ દેવાનું પણ નથી. માત્ર માનરૂપી નગરાજને ધ્યાનમાં રાખવાનું કામ છે. અને તે બન્ને પક્ષો માટે જરૂરી છે. કારણ કે આ ઝગડો બન્ને તરફની ખેંચતાણમાં વધી પડયા છે. આશા છે કે ઉદાયન રાજાનું દૃષ્ટાંત ધ્યાનમાં લઈને બન્ને પક્ષ પોતાના મનને શાન્ત કરે. શ્રી જિનેશ્વર દેવના આરાધક બનશો.

રૂપ છે, સાધુ તરીકે મારે આવી બાબતો હાથ ધરવી ન જોઈએ. પણ ધર્મ-વૃદ્ધિની દ્રષ્ટિથી મેં મારો ચૂકાદો આપ્યો છે.

વીર સંવત ૨૪૩૮, આત્મસંવત ૧૬ વિક્રમ સં. ૧૯૬૮ કારતક સુદી ૧૪ રવિવાર તા. ૫ નવેંબર ૧૯૧૧.

શ્રી. જૈન સંઘનો દાસ
મુનિ વલ્લભવિજય

આ ચૂકાદાથી બન્ને પક્ષોને સંતોષ થયો. ઘણા વખતનો કલેશ મટ્યો. બધે શાંતિ પ્રસરી.

મીયાગામમાં જૈન પાઠશાળા પણ કોઈ કલેશથી બંધ થઈ ગઈ હતી. તે મહારાજશ્રીની પ્રેરણાથી ચાલુ થઈ અને તે હંમેશાને માટે ચાલુ રહે તેથી ત્યાંના કપાસિયાના વ્યાપારીઓ પર થોડોથોડો લાગો નાંખવામાં આવ્યો. [illegible] પંન્યાસજી [illegible] મહારાજ તથા રતલામ શ્રીસંઘની પ્રેરણાથી [illegible] અને [illegible] દીપની [illegible] વિહાર કરી [illegible] થઈ [illegible]

[illegible]

થયા છતાં અપરાધીને અદાલત ધારે તો દયા બતાવીને છોડી મૂકવામાં આવે છે.

(૯) આમ છતાં ખાસ ખાસ માણસો દ્વારા જાણી શકાયું છે કે તે બાઈ પોતાની રાજીખુશીથી જ્ઞાતિને જમણ દેવા તૈયાર છે; તો હું તેમાં એટલું પરિવર્તન કરવું ઉચિત સમજું છું કે બેની જગ્યાએ એક જ જમણથી બધા ભાઈઓ સંતોષ માને અને બીજા જમણમાં જેટલી રકમ થતી હોય તેટલી રકમ શ્રી સંભવનાથજીના મંદિરના જીર્ણોદ્ધારમાં આપે તો આ લોક અને પરલોક સાધ્યું ગણી શકાય. પણ આ કામ રાજીખુશીથી કરવાનાં છે. કોઈપણ પ્રકારની સજા કે દંડ રૂપે તો નહિ જ.

(૧૦) બાઈના ભરણપોષણને માટે, તે પોતાની ભલાઈ સમજી પોતાના પતિ તથા પંચાયતની ઇચ્છા પ્રમાણે વર્તન રાખે તો પંચાયતે તેનો યોગ્ય બંદોબસ્ત કરી આપવો જોઈએ. તે માટેની જવાબદારી દોશી વ્રજલાલ શેઠ, શ્રી કસ્તુરચંદ શેઠ તથા છણોરવાળા શ્રી વ્રજલાલ દીપચંદ જે વયોવૃદ્ધ છે તથા જ્ઞાતિના રીતરીવાજોથી પરિચિત છે તેઓને સોંપું છું.

(૧૧) નાના બાળકને માટે પણ વિચાર કરી લેવો જોઈએ. તેને માટે તેના દાદા રૂ. ૧૦૦૦) કોઈ બેંકમાં શેઠ નેમચંદ પીતાંબર, શેઠ મગનલાલ પીતાંબર તથા છણોરવાળા શેઠ મુળચંદ પાનાચંદ તથા પોતાનું એમ ચાર નામથી કરાવે અને છોકરાના અભ્યાસ વગેરે માટે તેના વ્યાજમાંથી અને જરૂર પડે તો તેની મૂળ રકમમાંથી વાપરવાની તે ચાર ગૃહસ્થોને સત્તા આપવામાં આવે. દૈવયોગ તે રકમ કોઈપણ કારણથી પડી રહે તો તેને બીજા વિદ્યાર્થીઓના અભ્યાસમાં વાપરવામા આવે. પણ તે વિદ્યાર્થીઓને ધર્મનું શિક્ષણ તો જરૂર આપવું કે જેથી ધર્મ પર તેની શ્રદ્ધા ટકી રહે.

ન. દ. હું પહેલાં કહી ચૂક્યો છું કે આ ચૂકાદો એક નમૂનો

છે, સાધુ તરીકે મારે આવી બાબતો હાથ ધરવી ન જોઈએ ધર્મ-રક્ષિની દૃષ્ટિથી મેં મારો ચૂકાદો આપ્યો છે.

વીર સંવત ૨૪૩૮, આત્મસંવત ૧૬ વિક્રમ સં. ૧૯૬૮ કાર્તિ[illegible] ૧૪ રવિવાર તા. ૫ નવેમ્બર ૧૯૧૧.

શ્રી જૈન સંઘનો દાસ
મુનિ વલ્લભવિજય

આ ચૂકાદાથી બન્ને પક્ષોને સંતોષ થયો ઘણા [illegible]નો કલેશ મટયો અને શાંતિ પ્રસરી.

મીયાગામમાં જૈન પાઠશાળા પણ કોઈ કલેશથી બંધ થઈ ગઈ હતી. તે મહારાજશ્રીની પ્રેરણાથી ચાલુ થઈ અને કન્યાઓને માટે ચાલુ રહે તેથી ત્યાંના [illegible] [illegible] માં આવ્યો. અહીં [illegible]

[illegible]

ને છે તે જાણી ભારે દુઃખ થયું. જ્યાં જ્યાં અમે ગયા ાં અમે આહારપાણીનો વિચાર કર્યા વિના લોકોને સાચો ર્મ અને દેવ–ગુરુ–ધર્મની સમજ આપવા પ્રયત્ન કર્યો છે.”

સીનોરમાં આ બધા ગામોની પરિસ્થિતિ વિષે મહા- ાજશ્રીએ વ્યાખ્યાનમાં પણ કહ્યું. સિનોરમાં એક મુસલ- ાનભાઇ મહારાજશ્રીની પાસે શંકા સમાધાન માટે આવતા તા. તેમના ઉપર મહારાજશ્રીના ઉપદેશનો એવો પ્રભાવ ડયો કે તેમણે માંસત્યાગની પ્રતિજ્ઞા લીધી. એટલું જ ાહિ તે વ્યાખ્યાનમાં પણ આવવા લાગ્યા અને વિહાર સમયે ો ત્રણ ગામો સુધી મહારાજશ્રીની સાથે આવ્યા.

સિનોરથી વિહાર કરી આપ કોરલ પધાર્યા. કોરલના શ્રાવકોને બહુ જ આનંદ થયો. ૧૮ વર્ષે ગુરુમહારાજના દર્શન થયાં. ૧૮ વર્ષ પહેલાં જ્યારે પ્રતિષ્ઠા થઈ હતી ત્યારે એક મુનિરાજ પધાર્યા હતા. શ્રીસંઘે ઉત્સાહપૂર્વક અઠ્ઠાઈમહોત્સવ કર્યો. આ ઉત્સવ જોવા માટે આસપાસના ગામોના લોકો પણ ઝુંડના ઝુંડ આવતા હતા. તેમાં એક આશ્ચર્ય થયું.

મંદિરજીમાં પૂજા ચાલતી હતી. નાથાલાલ ગરૈયા ડાકથી પૂજા ભણાવતા હતા. બધા મુનિરાજો પણ હાજર હતા. આજની પૂજા કોરલના એક સ્થાનકવાસી ભાઈની હતી. જે ગુરુમહારાજનું વ્યાખ્યાન સાંભળી મૂર્તિપૂજક સંઘમાં આવ્યા હતા અને તે પ્રસંગના સ્મરણમાં આજે તેમના તરફથી પૂજા હતી. પ્રત્યેક પૂજામાં ૧૧-૧૧ રૂપી- આનો ચઢાવો તેઓના તરફથી થતો. ગુરુમહારાજ તેમની

વિષે વિવેચન કર્યું અને પંચને સમજાવ્યું કે "કન્યાવિક્રય જેવી ઘાતકપ્રથા જે જૈન સમાજમાં ચાલી રહી છે તે એ જાતની હિંસાજ છે એટલુંજ નહિ પણ એ એકજાતનું કસાઈનું કામ છે. અરે. કસાઈતો મુડદાતનું માંસ વેચે છે જ્યારે કન્યાવિક્રય કરનાર જીવતાનું માંસ વેચે છે. પોતાના પ્યારા બાળકોને વેચવા એ કયાંનો ન્યાય? અને એ કરા-રનો પૈસો તો સાડાત્રણ દિવસ પણ નથી રહેતો એટલુંજ નહિ પણ તે આપણું નખ્ખોદ વાળનાર થાય છે. [illegible] [illegible] નિસાસાનું શું પરિણામ આવે? કોઈ જૈન કન્યાવિક્રય કરે એ પરમ વિરુદ્ધનું વર્તન ગણાય. એ જૈન જ ન ગણાય."

આ મર્મભેદી વચનોની પંચને સારી અસર થઈ અને નીચે મુજબ ઠરાવ કર્યો:—

"સંવત ૧૯૬૮ના કાર્તક વદી ૪ શુક્રવાર શ્રીઉમ-[illegible] પંચ [illegible] નીચે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] કરીએ છીએ.

[illegible]

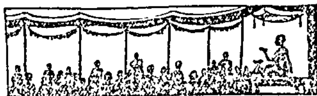
[illegible]

બને છે તે જાણી ભારે દુઃખ થયું. જ્યાં જ્યાં અ
ત્યાં અમે આહારપાણીનો વિચાર કર્યા વિના લોકોને
ધર્મ અને દેવ-ગુરુ-ધર્મની સમજ આપવા પ્રયત્ન કર્યો

સીનોરમાં આ બધા ગામોની પરિસ્થિતિ વિ
રાજશ્રીએ વ્યાખ્યાનમાં પણ કહ્યું. સિનોરમાં એક
માનભાઇ મહારાજશ્રીની પાસે શંકા સમાધાન માટે
હતા. તેમના ઉપર મહારાજશ્રીના ઉપદેશનો એવો
પડયો કે તેમણે માંસત્યાગની પ્રતિજ્ઞા લીધી. એટ
નહિ તે વ્યાખ્યાનમાં પણ આવવા લાગ્યા અને વિહાર
બે ત્રણ ગામો સુધી મહારાજશ્રીની સાથે આવ્યા.

સિનોરથી વિહાર કરી આપ કોરલ પધાર્યા. કોર
શ્રાવકોને બહુ જ આનંદ થયો. ૧૮ વર્ષે ગુરુમહારાજ
દર્શન થયાં. ૧૮ વર્ષ પહેલાં જ્યારે પ્રતિષ્ઠા થઈ
ત્યારે એક મુનિરાજ પધાર્યા હતા. શ્રીસંઘે ઉત્સાહપૂ
અઠ્ઠાઈમહોત્સવ કર્યો. આ ઉત્સવ જોવા માટે આસપાસ
ગામોના લોકો પણ ઝુંડના ઝુંડ આવતા હતા. તેમાં
આશ્ચર્ય થયું.

મંદિરજીમાં પૂજા ચાલતી હતી. નાથાલાલ ગરે
ઠાઠથી પૂજા ભણાવતા હતા. બધા મુનિરાજો પણ હાજ
હતા. આજની પૂજા કોરલના એક સ્થાનકવાસી ભાઈ
હતી. જે ગુરુમહારાજનું વ્યાખ્યાન સાંભળી મૂર્તિપૂજ
સંઘમાં આવ્યા હતા અને તે પ્રસંગના સ્મરણમાં આ
તેમના તરફથી પૂજા હતી. પ્રત્યેક પૂજામાં ૧૧-૧૧ રૂપી
આનો ચડાવો તેઓના તરફથી થતો. ગુરુમહારાજ તેમની

[૩૪]

મુનિસંમેલન

"સાહેબ ! જૈન સમાજમાં સાધુ સમાજની પ્રતિષ્ઠા આજે પહેલા જેવી કેમ નથી દેખાતી ?" વડોદરાના એક ગૃહસ્થે વાતવાતમાં સાધુસમાજની વાત કરી.

"જમનાદાસભાઈ ! હું શું કહું ? જૈન સાધુનો દુનિયામાં જોટો નથી. સાધુ—મુનિ—સંયતિ—યતિ—સંવેગી એ નામોમાં અને તેના ચારિત્ર્યમાં અસાધારણ શક્તિ છે. રાજા--મહારાજા જેની સામે મસ્તક નમાવે છે, અમીર, ઉમરાવ જેને શિર ઝૂકાવે છે, શેઠ શાહુકાર, ધની, માની, ગરીબ, તવંગર ભક્તિભાવથી ચરણરજ મસ્તક પર ચડાવે છે." મહારાજશ્રીએ સાધુજીવનની મહત્તા કહી બતાવી.

"પણ સાહેબ એ તો ભૂતકાળની વાત થઈ. એવી ચારિત્ર્યપાત્ર મહાન વિભૂતિઓ તો આજે નથી જોવામાં આવતી."

"જમાનાની અસર તો બધે હોય છે તેમ છતાં જૈન સાધુના આચાર આજે પણ શ્રેષ્ઠ ગણાય છે."

"તેની તો ના પાડી શકાય તેમ નથી. પણ આજે સાધુસમાજની શક્તિ ભિન્ન ભિન્ન થઈ ગઈ છે."

"તમારી વાત તદ્દન સાચી છે. અને આમ ને આમ ચાલ્યું તો સમાજ થોડા જ વર્ષોમાં છિન્નભિન્ન થઈ જશે. તે પણ હું જોઈ શકું છું."

"માફ કરજો સાહેબ! પણ પહેલાના મહાપુરુષોએ—રાજાઓને ઉપદેશ આપી રાજ્યધર્મ તરીકે જૈનધર્મને સ્થાપવાના તેમજ તે દ્વારા તીર્થસ્થાનો, જૈનભંડારો, જૈન મંદિરોની રક્ષા કરી જૈન ભાવના અને અહિંસાધર્મનો પ્રચાર કરવાના મહાનકાર્યો કર્યાં છે, તે આજે સ્વપ્નરૂપ બની ગયા છે."

"સાચી! એજ પંચમકાળનો પ્રભાવ. રાગ, દ્વેષ, [illegible], ક્લેશો વગેરે [illegible] અધિક રહેલા છે. હું [illegible] [illegible] સાધુઓ—હું પણ તેમાં જ આવી [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે અને આ [illegible]."

"હું તે વિષે ચિંતાતુર છું જ. અને તમારી સાથેની વાતમાંથી મને હમણાં એક નવો વિચાર સૂઝી આવ્યો છે."

"કૃપાળુ ! એવો કયો નવો વિચાર આવ્યો છે?"

"મને લાગે છે 'મુનિ સંમેલન' કરવામાં આવે. બધા મુનિવરો એક વખત સાથે મળે. પોતાની પરિસ્થિતિનો—જૈન સમાજનો—પોતપોતાના સાધુજીવનનો પોતાના સંઘાડાના જુદાજુદા સાધુઓનો ગંભીરતાથી વિચાર કરે તો જરૂર થોડા અને ઉપયોગી નિયમો કરી શકાય અને તે દ્વારા સંગઠન સાધી શકાય. સાધુજીવનને વિશેષ તેજસ્વી કરી શકાય."

"ગુરુવર્ય આ 'મુનિ સંમેલન'ની યોજના બહુ જ સુંદર છે અને આજના સમયને બરાબર ઉપયોગી છે. તે માટે વડોદરા યોગ્ય સ્થાન છે. તેનો ખર્ચ અમે બેપાંચ ગૃહસ્થો ઉઠાવી લઈશું. આપ સત્વર તે માટે આંદોલન કરો અને જરૂર આપની યોજના પાર પડશે."

આપણા ચરિત્રનાયકના વિચારો સ્પષ્ટ હતા. પંજાબમાં સત્તર વર્ષ રહી ગૂજરાતમાં આવ્યા હતા. ગૂજરાતની પરિસ્થિતિ વિચિત્ર હતી. સાધુસમાજમાં સંગઠન નહોતું. [illegible] રાતના ગામોમાં પણ કેટલીક જગ્યાએ સાધુનો વિહાર [illegible] હતો. જે પ્રતિષ્ઠા, જે સન્માન, જે પ્રેમ, જે [illegible] અને ભક્તિ આજથી વીસ વર્ષ પહેલાં સાધુઓ [illegible] તે કોણ જાણે આજે દેખાતી નહોતી. [illegible] આ પરિસ્થિતિનો અભ્યાસ કરતા હતા [illegible] તેમને 'મુનિ સંમેલન' માટે વિચાર [illegible]

નવીન વિચાર સાધુસંગઠન માટે અત્યંત ઉપયોગી જણાવાથી પહેલાં તેમણે આત્મારામજી મહારાજના સંઘાડાના સાધુ સમુદાયનું સંમેલન થાય તો તે માટે પૂરેપૂરો પ્રયત્ન કરવા નિર્ણય કરી લીધો. તે માટે માનનીય વૃદ્ધ આચાર્ય શ્રી વિજયકમલસૂરિજી મહારાજ, ઉપાધ્યાયજીશ્રી વીરવિજયજી મહારાજ, પ્રવર્તકશ્રી કાંતિવિજયજી મહારાજ, શાંતમૂર્તિશ્રી હંસવિજયજી મહારાજ આદિની સાથે પત્રવ્યવહાર કરી તેઓની સંમતિ મળવાથી 'મુનિ સંમેલન'ની યોજના કરી. જો આ સંમેલન સફળ થાય અને બેચાર વર્ષમાં તેનું સંગઠન ચાલી શકાય તો બીજા સંઘાડાવાળા પણ પોતાનું સંગઠન જરૂર કરશે.

આ માટે આપેલ પ્રેરક પત્રો જાણવા જરૂરી છે.

ૐ અર્હ ।

શ્રી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયાનંદ સૂરિભ્યો નમોનમઃ ।

[illegible] નમોનમઃ ।

[illegible]

[illegible]

છું કે આપ મહાત્મા મારી મૂર્ખતાનો ખ્યાલ ન કરતાં તત્ત્વદષ્ટિથી વિચારશો.

શ્રી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયાનંદ સૂરિ સદ્ગુરુ જે આપણા પરમ ઉપકારી હતા અને જેઓશ્રીના ઉપકારોનો બદલો જન્મોજન્મમાં પણ વાળી શકાય તેમ નથી. સદ્ગુરુના ઋણનો તો અન્ત જ ન આવી શકે. એ પરોપકારી મહાત્માના સ્વર્ગારોહણ પછી આજ પર્યન્ત કોઈ એવો સમય નથી મળ્યો કે આપણે બધા એકજ સ્થાને મળી શકીએ. પણ હવે શાસનદેવ તથા ગુરુમહારાજની કૃપાથી તેવો સમય નિકટ આવ્યો દેખાય છે. એથી દિલ ચાહે છે કે, શ્રી ગુરુમહારાજના બધા સાધુઓનું કોઈપણ જગ્યાએ એકત્ર થવું અત્યંત આવશ્યક અને અપૂર્વ લાભદાયક થશે. જે મહાત્માઓના સુદર્શનનો લાભ આ મુનિ-ચરણોના દાસને નથી મળ્યો તે પ્રાપ્ત થાય અને પરસ્પર આનંદ થાય. તેમાં તો શક છે જ નહિ કે તમે અને હું આનંદગુરુના સન્તાનો છીએ ત્યાં નિરાનંદને અવકાશ છે જ નહિ; તથાપિ આજકાલના સમયાનુસાર એકત્ર સમ્મેલનથી અત્યાનંદ પ્રાપ્તિ સંભવિત છે.

શાસનદેવની કૃપાથી અને શ્રી સદ્ગુરૂમહારાજની કૃપાથી આજ-કાલના સમયાનુસાર જેટલો સમુદાય અને સંપ તથા જ્ઞાનક્રિયાદિ ગુણ શ્રી ગુરુમહારાજજીના પરિવારનો લોકોના મુખે સંભળાય છે તેટલો બીજાનો નથી સંભળાતો. તો પછી એકત્ર સમ્મેલનથી શ્રી ગુરુમહારાજની અવર્ણનીય મહિમાની વૃદ્ધિ અને લોકોના ભાવોની વૃદ્ધિ થશે જ થશે.

આપના એકત્ર થવાથી અન્ય પરિવાર પણ આપનું અનુકરણ કરશે, તો પણ એક ગુરુમહારાજશ્રીના નામનો જયજયકાર થશે. આ બધા લાભોનો વિચાર કરી આ પ્રાર્થનાપત્ર આપની સેવામાં મોકલું છું. આશા કરવામાં આવે છે કે આપ આ યોજના માન્ય રાખશો. એજ.

વીર સંવત ૨૪૩૮ આત્મ સંવત ૧૬ મહા વદી (પંજાબી ફાગણ) ૧૨ બુધ.

સર્વ મુનિઓના દાસ
વલ્લભવિજય

તા. ક:—મારી સમજ મુજબ આ કાર્ય શીઘ્ર થવું જોઈએ કારણ કે આ સમયે ઘણા મુનિવરો આસપાસમાં વિચરે છે. જો [illegible] મહાત્માઓને અનુકૂળતા હોય તો જેઠ સુદી પંચમી [illegible] દિનો સમ્મેલન તથા અષ્ટમીના દિને બધા મળી [illegible] નિર્વિઘ્ન આગમન કરી આનંદની લ્હેર લૂંટીએ.

આ કામ માટે [illegible]—વડોદરા મારી દૃષ્ટિએ અનુકૂળ દેખાય છે [illegible] સર્વે મહાત્માઓની જે સમય અને [illegible] [illegible] આ કામ [illegible] [illegible]

[illegible] મુનિમંડળના દાસ વલ્લભવિજય

[illegible]

ર્ભિત રહેલા છે. એટલા માટે તે પ્રસંગ પર હાજર રહેવા અમે ઘુ ખુશી છીએ

લિ. હંસવિજય

(૪) ઉપર લખેલું મને પણ મંજૂર છે.

લિ. સંપતવિજય

(૫) મુનિશ્રી વલ્લભવિજયજી મહારાજના લખ્યા પ્રમાણે મુનિ-ડળનું સંમેલન થવામાં અનેક લાભ ગર્ભિત છે. એટલા માટે ંમેલન થવાની ખાસ જરૂર છે. અમે તેમ અંતઃકરણપૂર્વક ઇચ્છીએ છીએ અને તે અવસર પર અમે આવવાને ખુશી છીએ. મુનિમં-ળના સમ્મેલનને માટે ડભોઈ વિશેષ અનુકૂળ પડશે એમ અમારું માનવું છે. પણ વડોદરામાં થાય તો પણ અમને તેમાં કાંઈ પ્રતિ-કૂળતા નથી.

મુ. કાંતિવિજય દઃ પોતે
(પ્રવર્તકજી)
લિ. અમૃતવિજય દઃ પોતે

સમ્મેલન ઉત્સવને શરૂ થવાને થોડી વાર હતી. તેથી દૂર હોવાના કારણે જે જે મુનિરાજોએ સંમેલનમાં આવી શકવાને અસમર્થતા બતાવી હતી તેઓને એક પત્ર મોકલવામાં આવ્યો હતો જે નીચે આપવામાં આવે છેઃ—

શ્રી ૧૦૮ શ્રી આચાર્ય મહારાજશ્રી વિજયકમલસૂરિ, શ્રી ૧૦૮ શ્રી પ્રવર્તકજી મહારાજ શ્રી કાંતિવિજયજી, શ્રી ૧૦૮ મુનિ મહારાજશ્રી હંસવિજયજી આદિ ૩૭ મુનિ તરફથી યથાયોગ્ય અનુવંદના, વંદના સાથે જણાવવાનું કે અહીં સુખશાતા છે, આપની સુખશાતાના સમાચાર લખશો. વિશેષ સ્વ. ગુરુમહારાજ શ્રી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયાનંદ સૂરિ (આત્મારામજી) મહારાજશ્રીના પ્રતાપથી સાધુઓનો એક

સંમેલન થવાનું છે. દૂરનો મામલો, ગરમીની મોસમ વગેરેના કારણે આપનું આવવાનું બની શકે તેમ નથી તો લાચાર. તોપણ આપ સ્થાનમાં સાધુ સમુદાયને ઉપકારી જે જે વાતો આવે જેનાથી શ્રી મુનિમહારાજના સમુદાયમાં એકતા તથા ઉન્નતિ થઈ શકે તે બધી [illegible] જેથી શ્રી ૧૦૮ શ્રી ઉપાધ્યાયજી મહારાજશ્રી [illegible] વિજયજીના પધારવાથી તે બધી વાતો પર વિચાર કરી કોઈ [illegible] નું બની સ્થિર થઈ શકે અને તે દ્વારા સાધુઓને પોતાના કર્તવ્ય [illegible] સુગમતા થઈ પડે.

સ્થાન [illegible] લિ: મુનિમંડળના દાસ

વલ્લભવિજયની [illegible]

આ [illegible] મુનિમહારાજશ્રી [illegible]વિજયજી, શ્રી [illegible] વિજયજી, શ્રી [illegible]વિજયજી, શ્રી [illegible]વિજયજી, શ્રી [illegible]વિજયજી, શ્રી [illegible]વિજયજી અને [illegible] [illegible]

મુનિ [illegible] [illegible]

મુનિસંમેલન ત્રણ દિવસ માટે મળ્યું. પચાસ સાધુમુનિરાજો તે પ્રસંગે પધાર્યા હતા.

આ મુનિસંમેલનમાં ૨૪ પ્રસ્તાવો[1] ઠરાવો થયા હતા. આપણા ચરિત્રનાયકે મુનિસંમેલનનો ઉદ્દેશ સમજાવ્યો હતો. પ્રમુખ સ્થાનેથી આચાર્યપ્રવર શ્રી વિજયકમલસૂરીશ્વર મહારાજે મનનીય વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું, તેમાં તેમણે સ્પષ્ટ જણાવ્યું હતું કે આ મુનિસંમેલનનું પૂર્ણ માન મુનિશ્રી વલ્લભવિજયજીને છે. આપણા ચરિત્રનાયકે મુનિસંમેલનને સફળતાથી પાર પાડવા પણ ભારે જહેમત ઉઠાવી હતી. ઠરાવો ઘડવા, તે વિષે ચર્ચામાં ભાગ લેવો, મુનિરાજોને તે માટે ચર્ચા કરવા પ્રાર્થના કરવી, ઠરાવોમાં સુધાર આવે તો તે પણ વિચારવા તથા આચાર્યશ્રી તથા ઉપાધ્યાયજી અને પ્રવર્તકશ્રીજીની સલાહ સૂચના પ્રમાણે વ્યવસ્થાપૂર્વક કરવા હરેક પ્રયાસ કર્યા હતા.

વડોદરાથી આચાર્યશ્રીની આજ્ઞાનુસાર સં. ૧૯૬૮ નું ૨૬ મું ચોમાસું આપે ડભોઈમાં કર્યું. અને શાસનોન્નતિના ઘણા કાર્યો કરાવ્યાં.

[1] જુઓ યુગવીર આચાર્ય ભાગ–૨

રાજ્યની સ્વાગત સામગ્રી તથા નાંદોદના બાઈઓ અને ક્લોઈ સંઘની ભજનમંડળી વગેરે આવી પહોંચ્યું. બહુજ સુંદર સ્વાગત થયુ અને આનંદપૂર્વક નાંદોદમાં પ્રવેશ કર્યો.

નાંદોદના રાજાજીએ વ્યાખ્યાનને માટે એક ખાસ મંડપ બનાવરાવ્યો હતો. રાજાજી આવ્યા તેમણે ત્રણે મુનિ મહારાજોને અભિનંદન કર્યું પોતાને માટે બીછાવેલી ગાદી કઢાવી નાખી અને કહ્યુ કે 'સન્તોના દરબારમાં બધા સમાન છે, અહીં ઉંચ નીચનો ભેદ ન હોય. મહારાજશ્રીને માટે પાટ રાખવામાં આવી હતી. શ્રી સંપતવિજયજી મહારાજશ્રીએ મંગલાચરણ કર્યું અને ગુરુનું સ્મરણ સમજાવ્યું પછી તેમણે આપણા ચરિત્રનાયકને વ્યાખ્યાન આપવા માટે કહ્યુ. આજે ઉત્તરાધ્યયન સૂત્રના ત્રીજા અધ્યાયની પહેલી ગાથાનું ઉચ્ચારણ કરી વ્યાખ્યાનનો પ્રારંભ કર્યોઃ

સંસારના જીવોને ચાર પરમાંગ દુર્લભ છે. તે પરમાંગ... મનુષ્યત્વ, શ્રુતિ-જ્ઞાન, શાસ્ત્ર-શ્રદ્ધા અને [illegible] આ મનુષ્યત્વ શું? [illegible]

રાજાજી પણ તેનો લાભ લેવા હમેશાં આવતા. એક
વસ હાથજોડી બોલી ઊઠયા: "ગુરુદયાળ! મારી ઉંમરમાં
ા પ્રથમજ પ્રસંગ છે જ્યારે હું આ રીતે વ્યાખ્યાન
ાંભળવા આવી શકયો છું. મેં વ્યાખ્યાન તો સાંભળ્યાં
 પણ આટલું મધુર, ગંભીર, હૃદયગ્રાહી, તેમજ આક-
ર્ક તો આજેજ સાંભળ્યું. હું આપના દર્શનથી કૃતકૃત્ય
ાયો છું."

ડભોઈનો સંઘ પોતાની સાથે પ્રભુપ્રતિમા લાવેલ
જેથી આઠે દિવસ બપોરે ઘણાજ ઠાઠમાઠથી પૂજા ભણાતી.
વ્યાખ્યાનની પેઠે પૂજામાં પણ સૈ લાભ લેતા.

૨

"પન્યાસજી! જરા વલ્લભવિજયજી મહારાજને બોલા-
વોને! "શ્રી હંસવિજયજી મહારાજશ્રીએ પં. સંપત-
વિજયજીને કહ્યું.

"કેમ સાહેબ! શું હુકમ છે?" વલ્લભવિજયજી
મહારાજ સાહેબે પોતાને બોલાવવાનું કારણ વિનયથી પૂછ્યું.

"જુઓને, વડોદરાથી ડૉ. બાલાભાઈ મગનલાલનો
પત્ર છે. તમારા વ્યાખ્યાનો વિષે ગૂજરાતી પત્રોમાં હમણાં
હમણાં વિસ્તૃત સમાચારો આવતા જણાય છે. તે ઉપરથી
વડોદરાનરેશની ઇચ્છા તમારું વ્યાખ્યાન સાંભળવાની છે.
ડૉ. બાલાભાઈનો તો મને ખૂબ પરિચય છે. તેમનો આગ્રહ
છે કે આપ જરૂર પધારો. શું કરીશું?" શાંતમૂર્તિ શ્રી
હંસવિજયજીએ વિગતથી વાત કરી.

મોટામોટા અધિકારીઓ પણ આવ્યા હતા. મુખ્ય મુખ્યના નામ નીચે આપવામાં આવે છે.

શ્રી હિં. બા. આનંદરાવ ગાયકવાડ, દી. બ. સમર્થ સાહેબ, શ્રી રા. રા. સંપતરાવ ગાયકવાડ, શ્રી અવચિતરાવ ગાયકવાડ, રા. બ. હરગોવિંદદાસ કાંટાવાળા, શ્રી. રા. નૃસિંહરાવ ઘોરપડે, શ્રી વાઘોજીરાવ રાજશિર્કે, રા. ચીમનલાલ શામળદાસ, રા. બ. લક્ષ્મીલાલ દૌલતરામ, રા. રામચંદ્ર દિનકર ફડકે, કેપ્ટન બલદેવપ્રસાદ, મે. નવાબ નસરૂદીન સાહેબ, શ્રી સારંગપાણિ જજ, શ્રી અબ્બાસસાહેબ તૈયબજી જજ, તર્કવાચસ્પતિ પં. બદ્રનાથશાસ્ત્રી, મી. આંબેગાવકર તથા શ્રી લાલભાઈ ઝવેરી તેમજ પાટણના સુપ્રસિદ્ધ વકીલ શ્રી લહેરૂભાઈ.

સભાસ્થાનમાં સારી મેદની હતી. પ્રારંભમાં શ્રી. લાલભાઈ ઝવેરીએ મહારાજશ્રીનો પરિચય આપતાં જણાવ્યું કે:—

"આપની વિદ્વતા અને સાધુતાના સંબંધમાં વિશેષ કહેવું સોના પર ઢોળ ચઢાવવા જેવું છે. મુનિરાજ શ્રી વલ્લભવિજયજી જૈનશાસ્ત્રના અને તત્ત્વજ્ઞાનના જ્ઞાતા છે. પંજાબ-મારવાડ-ગૂજરાતના ગામોમાં વિચરી જૈન ધર્મનો ઉદ્યોત કર્યો છે. તેઓ માત્ર જૈન શાસ્ત્રો જાણે છે તેમ નથી પણ બીજા શાસ્ત્રોનો પણ સારો અભ્યાસ તેમને છે. તેમની વિદ્વતાનો પરિચય તો તેમના વ્યાખ્યાનો આપશે. હું તો એટલું જ ઉમેરીશ કે જેમ મહારાજાસાહેબના ન્યાયશાસન પ્રજાપ્રિયતા તથા વિદ્યાપ્રેમ આદિ શ્રેષ્ઠ ગુણોદ્ધારા ન ન

શહેરમાં ફેલાયેલી તેઓશ્રીની નિર્મળ કીર્તિનું આપણને અભિમાન છે તેમજ મુનિશ્રી વલ્લભવિજયજી મહારાજની જન્મભૂમિ વડોદરા હોવાથી તેમના નિર્મળ ચારિત્ર્ય અને પરોપકારી જીવન માટે આપણને અભિમાન છે. "

આ પછી 'ધર્મતત્ત્વ' વિષે અને બીજે દિવસે 'સાર્વજનિક ધર્મ' વિષે વિસ્તૃત અને આલોચનાત્મક હૃદયંગમ વ્યાખ્યાનો આપ્યાં.

બીજા દિવસના વ્યાખ્યાનમાં એક મજાની વાત બની. વ્યાખ્યાન ચાલતું હતું. સાર્વજનિક ધર્મની આલોચના થતી હતી. એક પછી એક ધારાપ્રવાહ ચાલુ હતો. દલીલ ઉપર દલીલો અને દૃષ્ટાંતો ઉપર દૃષ્ટાંતો આવતાં હતાં. શ્રોતાજનો પણ આનંદમાં મગ્ન દેખાતા હતા ત્યાં [illegible] અને શાંતિમાં ભંગ કર્યો. [illegible] " મારી—તમારી વચ્ચે આ [illegible]

[illegible]

મુનિરાજોને માટે રસ્તો કરી આપીએ છીએ." શ્રીમાન સંપતરાવ ગાયકવાડે પ્રાર્થના કરી.

શ્રોતાજનોની શાંતિ માટે મહારાજશ્રીએ જે સાધુઓને જવું હોય તેઓને જવાને સૂચના કરી. રસ્તો પણ થઈ ગયો. કેટલાક સાધુઓ બેસી રહ્યા—વ્યાખ્યાનધારા ફરી ચાલી. જ્યારે વ્યાખ્યાનની પૂર્ણાહૂતિ થઈ ત્યારે હજારો મુખેથી ધન્ય, ધન્ય, અદ્વિતીય વિદ્વતા, મનોહર શૈલી, સુંદર વિચારધારા, વગેરે અનેક ઉદ્‌ગારો સંભળાયા

શ્રી મહાવીર જૈનવિદ્યાલય

[૩૬]

"સાહેબ! ઘણાંય વર્ષોથી અમારી પ્રાર્થના ચાલુ છે. હવે તો આપ પધારો. મુનિસંમેલનનું કાર્ય પણ હવે તો પૂરું થયું." મુંબઈ માટે શ્રી મોતીલાલ શેઠે અને [illegible] શેઠે વિનંતિ કરી.

"ત્યાં તો [illegible] છો ને! મુંબઈ જેવી નગરીમાં [illegible] ધર્મ-[illegible] કાર્ય ન થાય [illegible]" [illegible]

[illegible]

[illegible]

પણ મુંબઈવાસીઓ તે યાદ કરે છે.

*

આજે ચતુર્દશી હતી. મુંબઈના આગેવાનો લગભગ બધા આવેલા હતા. સ્ત્રી–પુરુષોની ભારે ભીડ હતી. આજે રવિવાર હોવાથી અને બજારો–ઓફિસો બંધ હોવાથી વ્યાખ્યાનના સમય પહેલાં લોકો આવવા લાગ્યાં હતાં. અનેક કુટુંબો આજે વખત લઈને મહારાજશ્રીના દર્શન તેમજ વ્યાખ્યાનનો લાભ લેવા આવ્યાં હતાં.

મહારાજશ્રી પધાર્યા અને બધાએ ઊભા થઈ માન આપ્યું. વ્યાખ્યાન શરૂ થયું. ज्ञानक्रियाभ्यां मोक्षः ! એ એકજ સૂત્ર લીધું અને તેનું વિવેચન ધીર ગંભીર રીતે ચાલ્યું. દષ્ટાંતો અને પ્રમાણો, મહાત્માઓનાં વચનો અને શાસ્ત્રના વાકયોથી જ્ઞાન અને ક્રિયા વિષે રસપ્રદ ચર્ચા કરી. આવા ગહન અને તાત્ત્વિક વિષયને એવો સરળ કરીને મધુરતાથી સમજાવ્યો કે બધા શાંતિથી અને એક ધ્યાનથી સાંભળી રહ્યા. પ્રાથમિક વ્યાખ્યાન પૂરું થયું અને ગહુંલી પછી શ્રોતાજનોને એક નજરે નિહાળી હ્રદયમાં આજસુધી ભંડારી રાખેલો પ્રશ્ન ઉપાડયો.

" મહાનુભાવો ! ગુરુદેવની જયંતિ પ્રસંગે મેં એક વાત કરી હતી કે મારું કામ તો એ ગુરુદેવના સંદેશવાહકનું છે.સંસારમાં શિક્ષા વિના કોઈનું કામ ચાલતું નથી– ચાલવાનું નથી નથી ધર્મ સધાતો, નથી વ્યવહાર સધાતો. વર્તમાનમાં તો તેની આવશ્યકતા કેટલી વધી છે તે તમે સૌ જાણો છો ચારે તરફ વિદ્યાની વૃદ્ધિ દેખાય છે. જમાનો

સં. ૧૯૬૯ના જેઠ સુદિ ત્રીજે મુંબઈ પધાર્યા. મુંબઈનું સ્વાગત અનુપમ હતું. જુદા જુદા મંડળોના દસ તો બેન્ડ વાજાં હતાં. હજારો સ્ત્રી-પુરુષો સામૈયામાં આવેલા, રસ્તાઓમાં ભારે ભીડ હતી. મુંબઈની જનતાનો આનંદ ઉભરાઈ જતો હતો. પંજાબકેસરી, ગુરુદેવનું નામ રોશન કરનાર, પંજાબ-રાજપૂતાના મારવાડ, સૌરાષ્ટ્ર અને ગૂજરાતના ગામેગામ ઉપદેશધારા વહેવરાવતા, મુંબઈને આંગણે આવી પહોંચેલા, હજારોના પ્યારા શ્રી વલ્લભવિજયજીને સન્માનવા મુંબઈ ગાંડીઘેલી બની હતી.

લાલબાગના ઉપાશ્રયમાં પહોંચી આપે મંગલાચરણ કર્યું. મીઠી મધુરી ઓજસ્વિની હિંદી ભાષામાં જે થોડા શબ્દો તે વખતે તેમણે મુંબઈના સન્માનને માટે કહ્યા, તે સાંભળતાં જ ધન્ય ધન્ય ના અવાજો થઈ રહ્યા. વ્યાખ્યાન શૈલીએ મુંબઈની જનતા મુગ્ધ થઈ ગઈ.

•

[illegible]

[illegible]

પણ મુંબઈવાસીઓ તે યાદ કરે છે.

*

આજે ચતુર્દશી હતી. મુંબઈના આગેવાનો લગભગ બધા આવેલા હતા. સ્ત્રી–પુરુષોની ભારે ભીડ હતી. આજે રવિવાર હોવાથી અને બજારો–ઓફિસો બંધ હોવાથી વ્યાખ્યાનના સમય પહેલાં લોકો આવવા લાગ્યાં હતાં. અનેક કુટુંબો આજે વખત લઈને મહારાજશ્રીના દર્શન તેમજ વ્યાખ્યાનનો લાભ લેવા આવ્યાં હતાં.

મહારાજશ્રી પધાર્યા અને બધાએ ઊભા થઈ માન આપ્યું. વ્યાખ્યાન શરૂ થયું. ज्ञानक्रियाभ्यां मोक्षः ! એ એકજ સૂત્ર લીધું અને તેનું વિવેચન ધીર ગંભીર રીતે ચાલ્યું. દષ્ટાંતો અને પ્રમાણો, મહાત્માઓનાં વચનો અને શાસ્ત્રના વાક્યોથી જ્ઞાન અને ક્રિયા વિષે રસપ્રદ ચર્ચા કરી. આવા ગહન અને તાત્વિક વિષયને એવો સરળ કરીને મધુરતાથી સમજાવ્યો કે બધા શાંતિથી અને એક ધ્યાનથી સાંભળી રહ્યા. પ્રાથમિક વ્યાખ્યાન પૂરું થયું અને ગર્દુવી પછી શ્રોતાજનોને એક નજરે નિહાળી હૃદયમાં આજસુધી ભંડારી રાખેલો પ્રશ્ન ઉપાડ્યો.

“ મહાનુભાવો ! ગુરુદેવની જયંતિ પ્રસંગે મેં એક વાત કરી હતી કે મારું કામ તો એ ગુરુદેવના સંદેશવાહકનું છે.સંસારમાં શિક્ષા વિના કોઈનું કામ ચાલતું નથી– ચાલવાનું નથી નથી ધર્મ સધાતો, નથી વ્યવહાર સધાતો. વર્તમાનમાં તો તેની આવશ્યકતા કેટલી વધી છે તે તમે નો જાણો છો ચારે તરફ વિદ્યાની વૃદ્ધિ દેખાય છે. જમાનો

વિકાસની તરફ આગળ વધી રહ્યો છે. ધર્મ અને વર્તમાન સભ્યતામાં મોટો ભારે સંઘર્ષ થઈ રહ્યો છે. આધુનિક સભ્યતાનું જોર એટલું અધિક થઈ ગયું છે કે ધર્મ ત્રાહિ ત્રાહિ પોકારી ઊઠયો છે. આવી દશામાં ધર્મની રક્ષાને માટે એ વાતની અત્યંત આવશ્યકતા છે કે આધુનિક વિદ્યાભ્યાસની સાથે સાથે ધાર્મિક શિક્ષણ પણ આપવાનો પ્રબંધ કરવામાં આવે, એટલું જ નહિ પણ ધર્મનું વાસ્તવિક સ્વરૂપ આધુનિક સભ્યતાની આંખોથી બતાવવામાં આવે તો ધર્મ અને આધુનિક સભ્યતામાં કેટલું અંતર છે તે આજના યુવકો સમજી શકે. તેઓ સમજી શકે કે જેટલું અન્તર નર્ક અને પતંગિયામાં છે, જેટલું અંતર સોનું અને [illegible] અને પ્રકાશમાં છે, જેટલું અંતર ગુલાબ અને કરેણનાં [illegible] છે, જેટલું જ અને તેથી વિશેષ અંતર ધર્મ-[illegible] [illegible] અને [illegible] વર્તમાન સભ્યતામાં છે.

[illegible]

શકશો, ન આપ. ચાલો આટલો સમય સુષુપ્તિમાં સમષ્ટ જ
જાગૃતિનો સમય છે.

ક લબ્ધિવિજય
(લાલ આચાર્ય શ્રી વિજયલબ્ધિસૂરિ

*

આજે લાલ બાગમાં ધામધૂમ હતી. મહારાજશ્ર
ચેલી શ્રી પંચપરમેષ્ઠીની પૂજા ભણાવવાની હતી.
મચંદભાઇએ પૂજાનો બધો ખર્ચ આપ્યો હતો. પ
રમેષ્ઠિના ૧૦૮ ગુણ અનુસાર પૂજાની સામગ્રીની ૧
ાળીઓ તૈયાર કરવામાં આવી હતી. છત્રીસ સ્નાત્રી બન
ા જે સાક્ષાત ઈન્દ્રની સમાન સુશોભિત દેખાતા.
ાત્રીઓમાં શેઠ હેમચંદભાઈ, શેઠ દેવકરણ મુળજી, શે
નીલાલ મુળજી, શેઠ નગીનભાઈ મંછુભાઈ, શેઠ લલ્લુ
ઈ ગુલાબચંદ, શેઠ ગોવિંદજી ખુશાલ, ઝવેરી મણીલાલ
જમલ, શ્રી મોતીચંદ કાપડિયા સોલીસીટર આદિ
હેરના પ્રતિષ્ઠિત આગેવાન ધર્માત્માઓ હતા. આથી
નો આનંદ અનેરો હતો. પૂજા ભણાવવા માટે સંગીત-
ી પ્રાણસુખભાઈ ગવૈયા અને સુરતવાળા વિજયચંદભાઈ
હતા. સુરીલા કંઠોમાંથી નીકળની મધુરમધુર ધ્વનિ
ને મુગ્ધ કરી રહી હતી. શ્રી ભાઈચંદભાઈ પહેલવાન
શ્રી મંછુભાઈ બન્ને શ્રાવકો વિધવિધ નૃત્યથી પોતાની
ક્તિ પ્રદર્શિત કરી રહ્યા હતા. આ સમયે એવી મંત્ર
ર હતા, એવી તલ્લીનતા અને એવી એકતાનતા હતી
ષણની અષ્ટાપદ શિખર પર આ આનંદ—પૂજાનો ઠાઠ

આનંદ ને ગૌરવની વાત છે, પણ હું તો કહીશ કે સ
નામની સાથે અમુક વ્યક્તિ વિશેષનું નામ જોડવા
સંસ્થાની સાર્વદેશિકતા નષ્ટ થઈ જાય છે. તે એક
સંસ્થા બની જાય છે, અને તેનું પરિણામ એ આ
થોડાજ દિવસોમાં તે બંધ થઇ જાય છે. તેથી મારૂ
તમને બધાને એજ સૂચના છે કે એવું નામ રાખવું કે
જે નામ બધાને માન્ય હોય અને સંસ્થાની સાર્વદેશિ
નષ્ટ ન થાય." મહારાજશ્રીએ સ્પષ્ટતાથી જણાવ્યું.

બધાને એ વાત ખૂબ રૂચિ અને તેમનું દ્રષ્ટિબિન્દુ
બધા સમજ્યા. છેવટે "શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલય".
રાખવામાં આવ્યું. તે માટે રૂ. ૫૦૧૩૦) થઈ ગયા.

સં. ૧૯૭૦ ના જેઠ સુદી આઠમને દિવસે સ્વ. મ
રાજશ્રી ૧૦૦૮ શ્રી વિજયાનંદ સૂરીશ્વરની જયંતિ મુંબઇ
બીજી વખત ઉજવવામાં આવી. તેમાં આપે જે વ્યાખ્ય
આપ્યું તે અપૂર્વ હતું.

સં. ૧૯૭૦ નું ૨૮ મું ચોમાસું મુંબઈમાં આનંદપુર્વ
સમાપ્ત થયું. મહારાજશ્રીની સંસ્થાની અભિલાષા પૂર
થઈ અને એ કાર્ય માટે કમીટીની નિમણુક થયા પછ
મહારાજશ્રીએ સૂરત તરફ વિહાર કર્યો.

જુદું. અહીં સાદાઈથી પણ રહી શકાય." મહારાજશ્રીએ શિક્ષણસંસ્થા માટે પરામર્શ કર્યો.

"કૃપાળુ! આપની સૂચના તો અમારે માટે ઘણી ઉપયોગી છે. આપશ્રી વ્યાખ્યાનમાં તે માટે સિંચન કરશો ે. આજે ઘણા બહાર ગામના ભાઈઓ પણ આવનાર છે. કો સુખી પણ છે." કેટલાક ભાઈઓએ પ્રાર્થના કરી.

"તે વાત બરાબર છે. વ્યાખ્યાનમાં હું તે વિષે જરૂર લેખ કરીશ." મહારાજશ્રીએ તેઓની પ્રાર્થનાનો સ્વીકાર યો. અને વ્યાખ્યાનનાં જોરશોરથી ઉપદેશામૃતની વર્ષા રી. ભલા, આ અમૃતાવર્ષાથી કોનાં હૃદય ન ભીંજાય?

"દયાળુ! આપશ્રીના વ્યાખ્યાનની અસર તો સારી ઈ છે. જો આપશ્રી ચોમાસું કરવાની કૃપા કરો તો અહીં એક વિદ્યાલય અને છાત્રાલય બને તેવા સંજોગો છે." એક ભાઈએ પરિસ્થિતિ જણાવી.

"એવું કાંઈ થતું હોય તો તો મારો રહેવાનો કાંઈ અર્થ છે. નહિ તો સુરત કાંઈક થઈ શકે તેવું લાગે છે; એટલે તે તરફ જવા ભાવના છે. પછી તો ભાવીભાવ." મહારાજશ્રીએ કાર્ય થાય તો રહેવા વિચાર દર્શાવ્યો.

હજી તો આ વિચાર ચાલે છે ત્યાં સૂરતથી મર્હૂમ શેઠ નગીનદાસ કપૂરચંદ ઝવેરીનાં ધર્મપત્ની શેઠાણી રૂક્ષ્મણીબેન પોતાના પુત્ર અને મુનીમની સાથે મહારાજશ્રીના દર્શને બગવાડા આવ્યાના સમાચાર ગોચરી જઈ આવેલા

પણ આપ અહીં હશો તો અમે પર્યુષણ કરવા તો આવીશું. સુરતના બીજાપણ ભાઈબહેનો આવશે."

મહારાજશ્રીએ સુરત તરફ વિહાર કરવા તૈયારી કરી. બગવાડાના ભાઈઓએ વિચાર કર્યો કે મહારાજશ્રી સુરત જઈ આવી અત્રે પધારશે તો ચોમાસામાં ઘણા ભાગ્યશાળીઓ મહારાજશ્રીના દર્શને આવશે અને આપણને તેમાં લાભ જ થશે. વળી આપણે આપણા આગેવાનોને મળીને સંસ્થા માટે ફંડ વગેરેનો વિચાર પણ કરી રાખીશું. આમ નિર્ણય કરી તેઓ મહારાજશ્રીની પાસે ગયા અને પ્રાર્થના કરી.

"આપ સુરત પધારો છો, તો અમે સંસ્થા માટે આગેવાનોને મળીને બનતું કરીએ. આપને નિમંત્રણ આપવા માટે અમે સુરત જરૂર આવીશું. આપ કૃપા કરી સુરતથી આગળ વિહાર ન કરતા."

"ભલે! હું ફાગણ સુધી તમારી રાહ જોઈશ. જો કાર્ય થઈ શકે એવું હોય તો હું તૈયાર છું, નહિ તો જેવો ભાવીભાવ."

બગવાડાથી વલસાડ, પારડી, બિલીમોરા, નવસારી આદિ ગામોમાં ઉપદેશ આપતા, ધર્મની જયઘોષણા ગજવતા સુરત પધાર્યા. સુરતમાં સમારોહપૂર્વક નગરપ્રવેશ થયો.

સં. ૧૯૭૧ ના પોષ વદી ૫ થી સુરતની ગોપીપુરાવાળી નવી ધર્મશાળામાં ઝવેરી નગીનદાસ કપૂરચંદના તરફથી ઉદ્યાપન નિમિત્ત શાંતિ સ્નાત્ર હતું. શાંતિ સ્નાત્ર નિમિત્તે હજારો સ્ત્રીપુરુષોની ઠઠ જામી હતી. સાધુસાધ્વીનો સમુદાય પણ ઠીકઠીક હતો. વયોવૃદ્ધ પં મહારાજ શ્રી

ગંગારામજી તથા બીજા ભાઈઓ પંજાબ માટે વિનતિ કરવા આવ્યા.

"દયાનિધિ! પાંચ પાંચ વર્ષથી પંજાબ છોડયું છે. હવે સત્વર પધારો. પંજાબના ગામેગામનો શ્રીસંઘ—પંજાબના આબાલવૃદ્ધ આપની રાહ જોઈ રહ્યા છે. શું આપ આપના પ્યારા પંજાબને ભૂલી ગયા! ગુરુવર્ય! ગૂજરાતમાં ઘણા મુનિમહારાજો છે. હવે આપ સત્વર પગલાં કરો. અમે આપને પ્રાર્થના કરવા માટે જ પંજાબથી આવ્યા છીએ" લા. ગંગારામજીએ પંજાબ શ્રીસંઘની વતી પ્રાર્થના કરી.

"લાલાજી! હું પંજાબને—શ્રીસંઘને તમારા ભક્તિ-ભાવને—મારી જવાબદારીને અને ગુરૂદેવના અધૂરા કાર્યને કેમ ભૂલી જાઉં? હું તો પંજાબને હરઘડી હર પળ યાદ કરૂં છું. કોઈ દિવસ એવો નથી જતો જે દિવસે ગુરૂદેવનું સ્મરણ ન કર્યું હોય—અને સાથે જ પંજાબ તો યાદ આવે જ." મહારાજશ્રીએ પોતાના હ્રદયની વાત જણાવી.

'સાહેબ એ તો અમે પણ માનીએ છીએ કે આપ અમને કદી ભૂલી શકો નહિ. પણ ગૂજરાતની ભૂમિ—જન્મભૂમિ અને તીર્થભૂમિ–વળી ભાવીક ભક્તોની ભાવભીની ભક્તિ" લાલા ગંગારામજીએ ગૂજરાતમાં રહેવાની દલીલ આપી.

"લાલાજી! જન્મભૂમિ તો છે તેની ના તો કેમ પડાય? જન્મભૂમિનું પણ ઋણ તો છેજને અને તે ઋણ અદા કરવા—બનતા શાસનસેવાનાં કાર્યો કરવા તો ગામે ગામ ફરી રહ્યા છું. તેમ છતાં પંજાબનું સ્થાન તો મારા

ગંગારામજી તથા બીજા ભાઈઓ પંજાબ માટે વિનતિ કરવા આવ્યા.

"દયાનિધિ ! પાંચ પાંચ વર્ષથી પંજાબ છોડયું છે. હવે સત્વર પધારો. પંજાબના ગામેગામનો શ્રીસંઘ—પંજાબના આબાલવૃદ્ધ આપની રાહ જોઈ રહ્યા છે. શું આપ આપના પ્યારા પંજાબને ભૂલી ગયા ! ગુરુવર્ય ! ગૂજરાતમાં ઘણા મુનિમહારાજો છે. હવે આપ સત્વર પગલાં કરો. અમે આપને પ્રાર્થના કરવા માટે જ પંજાબથી આવ્યા છીએ" લા. ગંગારામજીએ પંજાબ શ્રીસંઘની વતી પ્રાર્થના કરી.

"લાલાજી ! હું પંજાબને—શ્રીસંઘને તમારા ભક્તિ-ભાવને—મારી જવાબદારીને અને ગુરૂદેવના અધૂરા કાર્યને કેમ ભૂલી જાઉં ? હું તો પંજાબને હરઘડી હર પળ યાદ કરૂં છું. કોઈ દિવસ એવો નથી જતો જે દિવસે ગુરૂદેવનું સ્મરણ ન કર્યું હોય—અને સાથે જ પંજાબ તો યાદ આવે જ." મહારાજશ્રીએ પોતાના હૃદયની વાત જણાવી.

'સાહેબ એ તો અમે પણ માનીએ છીએ કે આપ અમને કદી ભૂલી શકો નહિ. પણ ગૂજરાતની ભૂમિ—જન્મભૂમિ અને તીર્થભૂમિ-વળી ભાવીક ભકતોની ભાવભીની ભક્તિ" લાલા ગંગારામજીએ ગૂજરાતમાં રહેવાની દલીલ આપી.

"લાલાજી ! જન્મભૂમિ તો છે તેની ના તો કેમ થાય ? જન્મભૂમિનું પણ ઋણ તો છે—જને અને તે ઋણ અદા કરવા—બનતાં શાસનસેવાનાં કાર્યો કરવા તો ગામે ગામ ફરી રહ્યો છું. તેમ છતાં પંજાબનું સ્થાન તો મારા

હૃદયમાં અનુપમ છે, તેની જગ્યા કોઈ લઈ શકે નહિ[illegible]

" કૃપાનિધાન ! તો પછી આપ હવે ક્યારે તે[illegible] પગલાં કરશો ?

" શ્રી સિદ્ધાચળજીની યાત્રા કરી મુંબઈમાં [illegible] મહાવીર જૈન વિદ્યાલયની સ્થાપના માટે શ્રી વલ્લભવિજય[illegible] ગયા છે હવે રૈવતગિરિની યાત્રા બાકી છે. શ્રી નેમિના[illegible] ભગવાનની યાત્રા કરી પંજાબ તરફ વિહાર કરવા ધાર[illegible] છે, પછી તો ભાવીભાવ."

મહારાજશ્રીએ પંજાબથી આવેલા ભાઈઓને [illegible] આશ્વાસન આપ્[illegible] [illegible] અને પંજાબ શ્રીસંઘને પત્ર લખી [illegible]

" [illegible] શ્રીસંઘ પંજાબ યોગ્ય, ધર્મલાભ [illegible] ધર્મધ્યાનમાં ઉદ્યમ [illegible] [illegible] કે અહીં સુખશાતા છે. [illegible] તથા લાલા ગંગારામજી [illegible] આપની તરફથી પ્રાર્થનાપત્ર [illegible] સમાચાર જાણ્યા. તમે [illegible] [illegible] શ્રી ૧૦૦૮ [illegible] [illegible]

[illegible]

આ પ્રસંગે સીસોદરામાં વ્યાખ્યાન સમયે પંજાબી ભાઈઓમાંથી લાહોરનિવાસી લાલા માણેકચંદે એક "પંજાબના શ્રીસંઘની વિનતિ અને ગુરુવિયોગ દર્શન" વિષે જે ભજન ડૂસકાં ભરી ભરી અશ્રુપૂર્ણ નયને ગાયું હતું તે ભારે હૃદયદ્રાવક હતું. સભામાં હાજર રહેલા બધાની આંખોમાંથી અશ્રુઓ સરી પડયાં અને આપણા ચરિત્રનાયકની આંખો કરુણારસથી ભીની થઈ આવી. આ દ્રશ્ય સીસોદરાવાળા આજે પણ ભૂલ્યા નથી.

સીસોદરાથી વિહાર કરી અષ્ટગામ પધાર્યા. અહીં સીસોદરા ગામના કારણે ફાટફૂટ હતી. તેનું સમાધાન કરાવ્યું તથા સાધર્મી વાત્સલ્ય ઘણા વખતથી બંધ હતું તે શરૂ થયું. વળી અહીં જિનાલય નહોતું તે માટે પણ પ્રેરણા આપવામાં આવવાથી ફંડની શરૂઆત કરવામાં આવી. અષ્ટગામથી ટાંકલ પધાર્યા. અહીં પણ જિનાલય નહોતું તે માટે ઉપદેશ આપી ફંડ કરાવવામાં આવ્યું.

ટાંકલથી કરચલિયા પધાર્યા. અહીં પણ મંદિર નહોતું તે માટે પણ પ્રયત્ન કરવામાં આવ્યો. અહીંથી એક કોસ દૂર વાણીયાવાડ નામનું નાનું ગામ હતું. પહેલાં અહીં કોઈ મોટું શહેર હશે. હમણાં અહીં જૈનોની વસ્તી હતી નહિ, પણ એક જિનાલય હતું. કરચલિયાવાળા ભાઈઓએ બે વાર તે મૂર્તિને વાણીયાવાડમાંથી લાવવા પ્રયત્ન કર્યો પણ બન્ને વખત તેમાં સફળતા ન મળી. એક વખત તો પ્રભુજીની પાલખી લઈને આવનાર માણસોને નદીમાં આવતાં પેટમાં દુ:ખાવો ઉપડ્યો ને રસ્તો પણ સૂઝે નહિ તેમ

થયું તેથી પ્રભુજીને પાછા લાવવા પડયા. મહારાજશ્રી
પધાર્યા ત્યારે તે વાત શ્રીસંઘે કરી. મહારાજશ્રીએ તે મા[ટે] મુહૂર્ત બતાવ્યું.
વિધિપૂર્વક ભગવાનને લઈ આવવા માટે મુહૂર્ત બતાવ્યું. વિધિ સહિત
સં. ૧૯૭૧ ના વૈશાખ સુદી ૬ ના દિવસે [illegible]
ધામધૂમથી પ્રતિમાજી લાવવામાં આવ્યા. [illegible]
લોકોમાં આનંદ આનંદ ફેલાઈ રહ્યો. તેઓ તો કહે[illegible]
વાગ્યા "સાઠ સાઠ વર્ષમાં આવા મુનિરાજ જોયા નથી. [illegible]
તો કોઈ ચમત્કાર સર્યો ચમત્કાર. બબ્બે વખત પાછા ગયેલા
ભગવાન આપણે ત્યાં આવ્યા તે તો આ મહાત્માનો પ્રતાપ."
અહીંથી વિહાર કરી આપ સુરત પધાર્યા. સં. ૧૯૭૧
નું ૨૯ મું ચાતુર્માસ સુરતમાં કર્યું.

•

[illegible] મુનિ મહારાજશ્રી [illegible]

[illegible]

રૂપીઆની આહુતિ પ્રતિ વર્ષ વાજાં—ગાજાં—રંગ—રાગ અને મેવા મિષ્ટાન્નમાં ઉડાડવામાં આવે છે. પણ શિક્ષાના નામે તો બસ ભગવાનનું નામ જ નામ છે. હવે તો આપ જેવા પ્રતાપી પુરુષોનું ધ્યાન આ તરફ જાય અને નિરંતર ચારે તરફથી એ ઉપદેશ થવા લાગે કે અમુક કાર્ય તમારે કરવું જ પડશે તો સંભવ છે. આપણે માટે કોઈ દિવસ શિર ઉઠાવીને જોવાનો સમય આવી પહોંચે. નહિ તો તમાચો મારી મ્હોં લાલ રાખવા જેવી વાત થઈ રહી છે. આ વાતને આપ મારાથી વિશેષ જાણો છો. આપને વિશેષ લખવું માનો સરસ્વતીને ભણાવવા બેસવા જેવું છે.

આપના

વલ્લભવિજયની વંદના

મહેસાણાના ભાઈઓએ મહારાજશ્રી પર એક યોજના મોકલી હતી. તે યોજના પર વિચાર કરી મહારાજશ્રીએ જે જવાબ લખ્યો હતો, તે નીચે આપવામાં આવે છેઃ—

" ....તમારી યોજના જોઈ, તેમાં તો કાંઈ શંકા જ નથી કે તે યોજના ઘણી સુંદર અને લાભદાયક છે. પણ પહેલાં એવા શિક્ષકો ઉત્પન્ન કરવાની આવશ્યકતા છે કે જે બાળકોનાં હૃદય તમારી યોજના અનુસાર કેળવી શકે. શિક્ષકો સદાચારી તથા ધર્મ-પ્રેમી હશે તો તેઓ વિદ્યાર્થીઓને સારી રીતે તૈયાર કરી શકશે. પણ જ્યાં શિક્ષક લોભી હોય, એક જગ્યાએ વીસ રૂપીઆ પગાર મળતો હોય અને બીજી જગ્યાએ પચીસ મળવાની સંભાવના હોય તો પહેલી જગ્યા તત્કાળ છોડીને બીજી જગ્યાએ ચાલી નીકળવાવાળા હોય, સ્વચ્છંદતાપૂર્વક વ્યવહાર કરવાવાળા હોય, શિક્ષક હોવા છતાં સમુદાયમાં સુમેળની જગ્યાએ વિરોધ કરાવવાવાળા હોય, એવા શિક્ષકો વિદ્યાર્થીઓ તેમજ તેના માતાપિતા પર કેવો પ્રભાવ પા[illegible] શકે તે વિચારણીય છે. એટલે જ જો તમે વાસ્તવિક સુધાર કરવા [illegible] તો પહેલાં સંયમ ચારિત્ર્યશીલ શિક્ષકો તૈયાર કરો.............શિક્ષકો

વિના તમે ગમે તેવા નિયમો તૈયાર કરશો તે સર્વથા નિરુપયોગી થશે. કારણ કે વિદ્યાર્થીઓને કઈ જાતનું માર્ગદર્શન આપવું તે શિ[illegible] કોનું પ્રથમ કર્તવ્ય છે... ....તમારો આશય અને પ્ર[illegible] બહુ જ સુંદર છે તેમજ અનુમોદન કરવા યોગ્ય છે. તમારા કાર્યમાં સફળતા ઇચ્છું છું."

આપણે ઉપર જોઈ ગયા કે સ્ત્રી શિક્ષા, ઉચ્ચ શિક્ષણ [illegible] અને આદર્શ શિક્ષકો માટે આપણા ચરિત્રનાયકના કેવા જ્વલંત વિચારો છે. જૈન સમાજને સુશિક્ષિત બનાવવાની તેઓના હૃદયમાં કેવી તમન્ના છે, તે આપણે ઉપરથી જોઈ શકીએ છીએ. શિક્ષિત સ્ત્રીઓ, ઉચ્ચ શિક્ષણ [illegible] સમાજનાં [illegible] ધાર્મિક સંસ્કારયુક્ત વિદ્યાર્થીઓ, [illegible] સાથમાં [illegible] જ્ઞાન અને ચારિત્ર્ય ઘડતર [illegible] ગામડાંઓના વિદ્યાર્થીઓ [illegible] આદર્શ શિક્ષકો અને [illegible] જ્ઞાન ઘડતરનો લાભ [illegible] શિક્ષણ—સંસ્કાર અને જ્ઞાન [illegible] આદર્શ [illegible] આપણા ચરિત્રનાયકનો [illegible] તેઓશ્રીના વિચારો [illegible] અને વ્યાખ્યાનો [illegible]

[illegible] ચરિત્રનાયકનો [illegible]

વિજયજી મહારાજે વિલાસવિજયજી અને ચંદ્રશ્રીજીને વડી દીક્ષા આપી—આ પ્રસંગે આપે સાધુ—સાધ્વીઓને ઉચ્ચરાતા પંચમહાવ્રતોનું ખૂબીથી સ્પષ્ટતાપૂર્વક વિવેચન કર્યું જે સાંભળી ત્યાંના આગેવાનોએ મુક્તકંઠે આપની પ્રશંસા કરી. ધોલેરાથી ગ્રામાનુગ્રામ વિચરતા અને લોકોને ધર્માંમૃતનું પાન કરાવતાં આપ શ્રી સિદ્ધાચલજી તીર્થની (દાદાની) યાત્રા કરવા પાલીતાણા પધાર્યા.

પાલીતાણાથી વિહાર કરી આપ જૂનાગઢ પધાર્યા. જૂનાગઢમાં આપની સાથે પંદર મુનિરાજો હતા.

શ્રી શીતલનાથ પ્રભુની પ્રતિષ્ઠાનો વાર્ષિક ઉત્સવદિન હોવા[illegible]
દાનવીર શેઠ દેવકરણ મુળજી[illegible] વિનતિથી મહારાજશ્રી
[illegible] સભાપતિત્વમાં ઉત્સવ થયે[illegible]
વણથલી પધાર્યા. આપના [illegible] વ્યાખ્યાન આપ્યું. તેના
વિદ્યાપ્રચાર ઉપર મહારાજશ્રીએ [illegible] ' ધી વીસાશ્રીમાળી જૈન
ફળસ્વરૂપ શ્રી દેવકરણ [illegible] ૧૦૦૦૦) આપ્યા. એટલું જ નહિ
બોર્ડિંગ જૂનાગઢ'ને રૂ. [illegible] સૌરાષ્ટ્રના જૈન ભાઈઓ [illegible]
પણ તેમણે જણાવ્યું કે [illegible] એકઠા કરે તો પોતે [illegible]
બોર્ડિંગ માટે રૂ. ૨૫૦૦[illegible]
રૂ. ૫૦૦૦૦) આપશે.

વણથલીથી જામનગર તરફ વિહાર કરવાનો વિચાર
હતો, પણ એક મુનિરાજ બીમાર થઈ જવાથી [illegible]
જવું પડ્યું. ચોમાસા[illegible] [illegible]
જામનગર જવાનું [illegible] માટે [illegible]
વિનતિને માન આપી [illegible]
[illegible]

લાખો ને કરોડોના ખર્ચે જીર્ણોદ્ધાર કર્યો છે? કેવા કેવા રમ્ય દેવમંદિરો–કળાના ધામો, કીર્તિ અને નામનાની પરવા વિના ધર્મઉદ્યોત માટે ખડાં કર્યાં છે? તેના પર રસપ્રદ વ્યાખ્યાન ચાલી રહ્યું છે. એક રસથી બધાં શાંતિપૂર્વક સાંભળી રહ્યાં છે. નાના નાના બાળકો–છોકરા અને છોકરીઓ ઉપરના ભાગમાં રમે છે. દરવાજા પાસે શ્રીફળની પ્રભાવના માટે મોટી ભીડ જામી છે.

એકાએક ઉપરના રવેશમાંથી દસેક વરસની એક છોકરી નીચે ઊડી પડી. વ્યાખ્યાન પણ પૂરું થયું હતું. પ્રભાવનાની દોડાદોડમાં આ ધડાકાથી બધા ભયભીત બની ગયા. શું થયું? શું થયું? તેમ બધા પૂછવા લાગ્યા. મહારાજશ્રીને પણ આ ધબાકો સંભળાયો ને ચિંતા થઈ, પણ તેમણે પાસેના ભાઈઓને કહ્યું "અધિષ્ઠાતા સૌની રક્ષા કરશે. બાળકને ઉની આંચ નહિ આવે. તમે ચિંતા ન કરો." ખરેખર એમજ થયું. છોકરી ઉપરથી પડી એવીજ નાળીયેરના કોથળા ઉપર પડી ને બાજુના માણસોએ તેને પકડી લીધી. એક નાળીયેરનું પાણી પાઈદીધું. બીજું તેને આપ્યું અને તે રમવા લાગી.

કેવું આશ્ચર્ય! કેવો ચમત્કાર! કેવો પ્રભાવ!

પંદર મુનિરાજો સહિત શ્રી રૈવતગિરિની યાત્રા કરી. જુનાગઢમાં ત્રણ સાર્વજનિક વ્યાખ્યાનો આપ્યાં. એક મહાવીર જયંતી પર, બીજું સરકારી હાઈસ્કૂલમાં અને ત્રીજું શ્રી વીસાશ્રીમાળી જૈન બોર્ડિંગના ઈનામી મેળાવડામાં.

સં. ૧૯૭૨ ના જેઠ સુદી ૬ ના દિવસે વણથલીન

શ્રી શીતલનાથ પ્રભુની પ્રતિષ્ઠાનો વાર્ષિક ઉત્સવદિન હતો. દાનવીર શેઠ દેવકરણ મુળજીની વિનતિથી મહારાજશ્રી વણથલી પધાર્યા. આપના સભાપતિત્વમાં ઉત્સવ થયો. વિદ્યાપ્રચાર ઉપર મહારાજશ્રીએ વ્યાખ્યાન આપ્યું. તેના ફળસ્વરૂપ શ્રી દેવકરણ મુળજીએ 'શ્રી વીશાશ્રીમાળી જૈન બોર્ડિંગ જૂનાગઢ'ને રૂા. ૫૦૦૦૦) આપ્યા, એટલું જ નહિ પણ તેમણે જણાવ્યું કે-જો સોરાષ્ટ્રના જૈન બાઈઓ આ બોર્ડિંગ માટે રૂા. ૨૫૦૦૦) એકઠા કરે તો પોતે બીજા રૂા. ૫૦૦૦૦) આપશે.

વણથલીથી જામનગર તરફ વિહાર કરવાનો વિચાર હતો, પણ એક મુનિરાજ બિમાર થઈ જવાથી જૂનાગઢ જવું પડ્યું. ચોમાસાના દિવસો આવી રહ્યા હતા તેથી જામનગર જવાનું મુલતવી રહ્યું અને વેરાવળના શ્રીસંઘની વિનતિને માન આપી વેરાવળ ચોમાસા માટે નિર્ણય કર્યો. [illegible]

...હીં પણ તેઓશ્રીએ ગુરુસંદેશના પ્રચારનું કાર્ય ...ર્યું.

... સાહેબ ! આજ્ઞા ફરમાવો ! શું હુકમ છે ?" આગે-...થી એક ગૃહસ્થે વંદણાવિધિ પછી પૂછયું.

..." ભાગ્યવાનો ! તમે જાણો છો, મારા જીવનનું મુખ્ય ... છે મુકિતસાધન પણ બીજું ધ્યેય છે શિક્ષાપ્રચાર. ...! કોઈ પ્રજા, કોઈ દેશ, કોઈ નગર કે કોઈ કોમ ...વિના સંસ્કાર, ઉન્નતિ કે જાગૃતિ નથી મેળવી શકતાં. ...ઢ જેવું શહેર, રૈવતગિરિ જેવું તીર્થ અને એક જ્ઞા-...રણ જેવું પુસ્તકાલય પણ નહિ ? કોઇ સ્ત્રીશિક્ષણ-...પણ નહીં ? ડૉ. ત્રિભુવનદાસના સુપુત્રો ધારે તો બન્ને ...ડીમાં થઈ શકે. કહો પ્રભુદાસભાઈ શું કહો છો ?" ...જશ્રીએ આગેવાનોને બોલાવી પોતાની મનોકામના ...

"કૃપાનિધાન ! આપની ભાવના બહુજ સુંદર છે. જો ...ય પુસ્તકાલય માટે ફંડ કરે તો સ્ત્રી-શિક્ષણશાળા ...હું દસ હજાર રૂપીઆ આપવા ઈચ્છું છું." પ્રભુ-...ાઇએ ઉદારતા દર્શાવી.

"તો પુસ્તકાલય માટે અમે ફંડ કરી લઈશું." ...ા આગેવાનોએ બીડું ઝડપ્યું.

વાત વાતમાં પુસ્તકાલય માટે ફંડ થઈ ગયું. સ્ત્રી-...ણ શાળા માટે ડૉકટર ત્રિભુવનદાસના સુપુત્ર શ્રી પ્રભુદાસ-... તથા શ્રી છોટાલાલભાઈએ પોતાના સ્વર્ગસ્થ બંધુ ...જગજીવનદાસના સ્મરણાર્થે રૂપીઆ દસ હજાર આપ્યા.

આ રીતે જુનાગઢમાં "શ્રી આત્માનંદ જૈન લાય-

શ્રેરી " તથા શ્રી "જૈન શ્રી–શિક્ષણશાળા"ની ઉદ્[illegible]
ક્રિયા આપશ્રીના શુભ હસ્તે થઈ.

પંજાબનો શ્રીસંઘ ગુરુ મહારાજની રાહ જોઈ[illegible]
હતો. કેટલાંક કામો તેઓશ્રીની ઉપસ્થિતિ વિના બ[illegible]
હતા. જુદાજુદા ગ્રામોમાં મુનિવિહારના અભાવે અ[illegible]
થઈ જવાની સંભાવના હતી. જરૂરી ધર્મ–ઉત્સવો પ[illegible]
મુલતવી રખાયા હતા. પંજાબના આગેવાનો ગૂજરાત આ[illegible]
ગુરુમહારાજને પંજાબ આવવા વિનંતિઓ કરી આવ્યા હત[illegible]
મહારાજશ્રીની પણ પંજાબ પહોંચી જવાની તીવ્ર ઇચ્[illegible]
હતી પણ ગૂજરાતમાં જે શિક્ષણપ્રચારનું કાર્ય થઈ રહ્[illegible]
હતું, મુનિરાજોને જે તીર્થયાત્રાનો લાભ મળી રહ્યો હતો,
[illegible] સંયમી મહારાજશ્રીનો અગ્રગમન [illegible]
[illegible] રહી હોય તે [illegible]
[illegible] પંજાબ તરફ વિચરવા [illegible] રહ્યાં [illegible]
[illegible] બહુ જ [illegible] થઈ [illegible]

[illegible]

દરમિયાન સાધુ મુનિરાજોનો વિહાર પંજાબમાં ન હોવાથી ધર્મોન્નતિમાં જે કાંઈ મુશ્કેલીઓ પડી છે તે તમે બધા મહાનુભાવો સારી રીતે જાણો છો. વારંવાર પંજાબ શ્રીસંઘ તરફથી જુદાજુદા મુનિરાજોને પંજાબ પધારવા વિનંતિ કરવામાં આવી છે; પણ હજીસુધી કોઇ પંજાબ આવી શકે તેમ નથી. મુનિરાજશ્રી વલ્લભવિજયજી મહારાજ ઘણા વર્ષે ગૂજરાતમાં પધાર્યા હોવાથી ત્યાંના લોકોની વિનતિ આવ્યા જ કરે છે અને પંજાબ તરફ જલ્દી આવી શકાતું નથી........ પંજાબની પરિસ્થિતિનો વિચાર કરીને અંબાલાના શ્રીસંઘે એ નિર્ણય કર્યો છે કે પંજાબના પ્રત્યેક ગામના એકએક બબ્બે આગેવાનોએ એકઠા મળી જૂનાગઢ શ્રીજીની પાસે પંજાબમાં પધારવાની વિનંતિ કરવા જવું. પંજાબ શ્રીસંઘની વિનતિને માન આપી મહારાજશ્રી પોતાના શિષ્યમંડળ સહિત શીઘ્ર પંજાબને પવિત્ર કરશે.......”

આ પત્ર અનુસાર પંજાબ શ્રીસંઘના એકસો લગભગ આગેવાનો મહારાજશ્રી પાસે જૂનાગઢ આવી પહોંચ્યા. આપ કારતકી પૂર્ણિમાથી ગિરનાર પર હતા. સંઘ કારતક વદી પ્રથમ ચોથના દિવસે આપના ચરણોમાં પહોંચી ગયો. તે દિવસે પૂજા, યાત્રા આનંદથી કરી. બીજે દિવસે વ્યાખ્યાન સાથે શ્રીસંઘ પંજાબે નમ્રતા, શ્રદ્ધા અને ભકિતપૂર્ણ હૃદયે પંજાબ શીઘ્ર પધારવાની જે પ્રાર્થના કરી તે ભારે દર્દભરી, હૃદયંગમ અને ભાવભીની હતી. શ્રોતાઓ અને સમસ્ત ઉપસ્થિત સજ્જનો આનંદાશ્રુથી પોતાના નેત્રોને તર કર્યા વિના ન રહી શકયા વાદળથી વાતો કરતા કાળાકાળા પત્થ-

થયો છે. આપ જેવા પ્રભાવિક પુરુષ પધારો તો તેની [illegible] થાય—વળી શાન્તિસ્નાત્ર પણ કરાવવું છે. આપશ્રીના [illegible] હસ્તે તે કાર્ય થાય તો તો પછી સર્વત્ર શાન્તિ પ્રસરે અને જનતા સુખી થાય. ”

“ પ્રેમજીભાઈ! એમજ હોય અને તમારી શ્રીસંઘની ઇચ્છા પાર પડતી હોય તો હું જલદી વિહાર કરીશ. નવી સંસ્થાઓની વ્યવસ્થા શ્રીસંઘ કરી લેશે. ”

“ દયાળુ! બહુ કૃપા થઈ. હવે સત્વર પધારો. અમે મહની તૈયારી કરાવી રાખીશું. ”

વેરાવળથી વિહાર કરી આપ માંગરોળ પધાર્યા. મા[illegible] રોળના શ્રીસંઘે અપૂર્વ સ્વાગત કર્યું.

અહીં શાન્તિસ્નાત્રના વિધિવિધાનો શરૂ થયાં. [illegible] [illegible] સાથે સાથે આપના વ્યાખ્યાનોની [illegible] [illegible] અને તે [illegible]

[illegible]

"ખુદાવિંદ! અમારા ગુરુજીએ આપને આશીર્વાદ કહ્યા છે." આગેવાનોએ સંદેશ જણાવ્યો.

"હું તેની કદર કરું છું. તમારી શું માગણી છે?"

"સાહેબ! આ મહાન કાર્યમાં આપની સહાયતાની ખાસ જરૂર છે."

"ખુશીથી બોલો. સંકોચ ન કરો."

"શાંતિસ્નાત્રના દિવસે આખા શહેરમાં સર્વ જીવોને અભયદાન મળવું જોઈએ, તો સંપૂર્ણ શાંતિ થાય."

"હમણાં ઉપદ્રવ તો બહુ ઓછો થયો લાગે છે ખરું ને!"

"જી! હજુર! જ્યારથી ઉત્સવ શરૂ થયો છે ત્યારથી શાંતિ છે."

"અચ્છા! હું તમારી માગણી મંજુર રાખું છું. અને આજે તે માટે ફરમાન કઢાવું છું."

"સાહેબ! બહુ જ આનંદ થયો. આપનું રાજ્ય અમર તપો."

નવાબ સાહેબે ફરમાન માટે હુકમ આપ્યો. અને શાંતિસ્નાત્રના દિવસે કસાઈખાના તથા માચ્છીમારોની જાળ વગેરે તમામ જીવવધનાં કામો બંધ રહ્યાં અને બધાં કાર્યો સંપૂર્ણ શાંતિથી સમાપ્ત થયાં.

શહેરમાં સર્વત્ર શાંતિ સ્થપાઈ ગઈ. કેસો ઘટી ગયા. આખા શહેરમાં જૈન ધર્મની પ્રભાવના થઈ અને નવાબ સાહેબને પણ આથી ભારે આશ્ચર્ય થયું.

પ્રસંગ યાદ કરે છે.

*

વેરાવળના ઔષધાલયને માટે એક સારા વૈદ્યની જરૂર હતી. મહારાજશ્રીએ ધોરાજીના ડોક્ટર શેષકરણજીને માંગરોળ બોલાવ્યા અને તેમને વેરાવળની હકીકત સમજાવી.

" વેરાવળમાં એક ઔષધાલય છે. ત્યાંના લોકો ઉત્સાહી છે. એક સારા વૈદ્યની ત્યાં જરૂર છે. તમારું નામ સાંભળી તમને બોલાવ્યા છે. મને લાગે છે તમને ત્યાં અનુકૂળતા રહેશે. જૈનેતર કરતાં કોઈ જૈન ભાઈ મળે તો સારું. તે દ્રષ્ટિએ તમારો વિચાર આવે છે. જોકે ઔષધાલય તો બધાને માટે ખુલ્લું છે." મહારાજશ્રીએ શેષકરણભાઈને બધી વાત સમજાવી.

" સાહેબ ! આપની આજ્ઞા મારે શિરોધાર્ય કરવી જોઈએ. જૈન તરીકે મારી ફરજ તો એ જ છે કે હું વેરાવળ જાઉં, પણ ધોરાજીમાં હું સ્થિર છું. લોકોનો મારા પર સારો ભાવ છે. સુખે રોટલો મળી રહે છે. એટલાથી મને સંતોષ છે. આ ધંધામાં તો સેવાદૃષ્ટિ હોય તોજ તેની સાર્થકતા છે." ડોક્ટર શેષકરણજીએ પોતાની પરિસ્થિતિ જણાવી.

" તમારે વતન ન જ છોડવું હોય તો તો મારો આગ્રહ નથી. મેં તો તમારું નામ સાંભળ્યું હતું. અને તેથી જ તમને બોલાવ્યા."

કૃપાનિધાન ! આપના દર્શનનો મને લાભ મળ્યો. મને તો બહુ જ આનંદ થયો. માફ કરશો. હું આપની આજ્ઞા પ્રમાણે વેરાવળ નથી જઈ શકતો. આપશ્રીના ખાસ

વ્યાખ્યાનોમાં દિવસે દિવસે બહુ ભીડ થવા લાગી. અધિકારી વર્ગ પણ આવવા લાગ્યો. અને ખુદ નવાબ સાહેબની ઇચ્છા પણ મહારાજશ્રીને સાંભળવાની થઈ, પણ કોઈ ખટપટીએ નવાબ સાહેબને એવું ઠસાવ્યું કે આ સાધુઓ તો જીવદયા–જીવદયા સિવાય બીજી વાત જ નથી કરતા. તેથી નવાબ સાહેબ ન આવી શક્યા. પણ જ્યારે દિવાન સાહેબ તથા અધિકારી વર્ગે મહારાજશ્રીના પ્રવચનની તારીફ કરી ત્યારે નવાબ સાહેબને વ્યાખ્યાન સાંભળવા ઇચ્છા થઈ. પણ મહારાજશ્રી બીજે દિવસે વિહાર કરવાના હતા. નવાબ સાહેબે દિવાન સાહેબ દ્વારા મહારાજશ્રીને એક દિવસ વિશેષ રોકાવા તથા આગ્રહ કર્યો, અને બીજે દિવસે નવાબ સાહેબ વ્યાખ્યાનમાં પધાર્યા.

"[illegible]"

[illegible]

...સંગ યાદ કરે છે.

*

વેરાવળના ઔષધાલયને માટે એક સારા વૈદ્યની જરૂર ...તી. મહારાજશ્રીએ ધોરાજીના ડોકટર શેષકરણજીને માંગ... ...ળ બોલાવ્યા અને તેમને વેરાવળની હકીકત સમજાવી.

"વેરાવળમાં એક ઔષધાલય છે. ત્યાંના લોકો ઉત્સાહી ... એક સારા વૈદ્યની ત્યાં જરૂર છે. તમારું નામ સાંભળી ...મને બોલાવ્યા છે: મને લાગે છે તમને ત્યાં અનુકૂળતા ...હેશે. જૈનેતર કરતાં કોઈ જૈન ભાઈ મળે તો સારું. તે ...દૃષ્ટિએ તમારો વિચાર આવે છે. જોકે ઔષધાલય તો બધાને ...માટે ખુલ્લું છે." મહારાજશ્રીએ શેષકરણભાઈને બધી ...વાત સમજાવી.

"સાહેબ! આપની આજ્ઞા મારે શિરોધાર્ય કરવી જોઈએ. જૈન તરીકે મારી ફરજ તો એ જ છે કે હું વેરાવળ જાઉં, પણ ધોરાજીમાં હું સ્થિર છું. લોકોનો મારા પર સારો ભાવ છે. સુખે રોટલો મળી રહે છે. એટલાથી મને સંતોષ છે. આ ધંધામાં તો સેવાદૃષ્ટિ હોય તો જ તેની સાર્થકતા છે." ડોકટર શેષકરણજીએ પોતાની પરિસ્થિતિ જણાવી.

"તમારે વતન ન જ છોડવું હોય તો તો મારો આગ્રહ નથી. મેં તો તમારું નામ સાંભળ્યું હતું. અને તેથી જ તમને બોલાવ્યા."

કૃપાનિધાન! આપના દર્શનનો મને લાભ મળ્યો. મને તો બહુ જ આનંદ થયો. માફ કરશો. હું આપની આજ્ઞા પ્રમાણે વેરાવળ નથી જઈ શકતો. આપશ્રીના શાસ

નસેવાના કાર્યો વિષે મેં ઘણું ઘણું સાંભળ્યું છે. જૈનસમ
જને માટે આપશ્રી જેવા પ્રયત્નો કરો છો, તેવા જ ઉ
પ્રયાસ જો બીજા મુનિરાજો કરે તો અમારી સમાજ
બહુ જ ઉન્નત થઈ જાય. તેથી બધા સાધુ મુનિરાજોમાં
આપના જેવી શાસનઉન્નતિની ધગશ પ્રગટ થાય એવી
મારી આન્તરિક અભિલાષા છે."

વેરાવળથી સિદ્ધાચળજીનો સંઘ નીકળવાનો હતો. સંઘપતિની ઈચ્છા હતી કે મહારાજશ્રી સંઘમાં પધારે. તેમણે વિનતિ કરી અને મહારાજશ્રીને માંગરોળથી પાછા વેરાવળ જવું પડ્યું. સંઘની વ્યવસ્થા ઉત્તમ પ્રકારની હતી. જ્યાંએ જ્યાંએ [illegible] કરતા કરતા અને ઉપદેશ આપતા ઉના, દીવ, મહુવા, દાઠા, તળાજા આદિ થઈ પાલીતાણા આવી પહોંચ્યા. બધાએ આનંદપૂર્વક દાદાની યાત્રા કરી. પાલીતાણાથી સંઘ વેરાવળ પાછો આવ્યો. અહીં મુંબઈ શ્રીસંઘનો મુંબઈ ચોમાસું કરવાની વિનતિ- [illegible] આવ્યો. [illegible] શ્રીસંઘની વિનતિથી [illegible] [illegible]

આવીને ઊભું રહ્યું.

"મથ્થેણ વંદામિ"

"ધર્મલાભ! કોણ! લાલા શંકરલાલજી, ઓહો! બહેન ભાગવંતી પણ સાથે છે કે? કેમ અચાનક? પંજાબથી જ આવો છો કે?

"ગુરુદેવ! તમારી શ્રાવિકાને દીક્ષાના ભાવ થયા છે. અને આપની પાસે જ દીક્ષા લેવી હતી પછી તો અહીં જ આવવું રહ્યું'ને. જીરાથી જ આવીએ છીએ."

"એ તો આનંદની વાત છે. બ્રહ્મચારીજી અને તે પણ પતિ પોતે દીક્ષા અપાવવા આવે એના જેવું રૂડું શું?"

"સાહેબ! ત્રણ વર્ષથી બ્રહ્મચર્યવ્રત ગ્રહણ કર્યું છે ત્યારથી તેમની ઈચ્છા હંમેશાં દીક્ષા માટે રહેતી, પણ આપ તો જાણો છો ને માતાજીને તેમને માટે બહુ જ માયા છે. અને માતાજીની રજા વિના તો શું થાય!"

"પણ હવે તો માતાજીને મનાવીને જ આવ્યા છો ને!" શ્રાવિકાને પૂછ્યું.

"જી સાહેબ! માતાજી અને કુટુંબીજનો બધાની આશીષ લઈને આવી છું." બહેન ભાગવંતીએ ખુલાસો કર્યો.

"કૃપાનિધાન! મારા પણ ભાવ તો દીક્ષા માટે જ છે. પણ શું ઉપાય?" બ્રહ્મચારી શંકરલાલજીએ પોતાની પરાધીનતા દર્શાવી.

"બ્રહ્મચારીજી! તમારી ભાવના તો બહુ જ સ્તુત્ય

છે પણ તમારા પગમાં કષ્ટ છે. વિહારમાં બહુ જ તકલીફ રહે. નહીં તો બ્રહ્મચારી હો, પંજાબની સેવા કરો, ધર્મકાર્ય કરો અને આનંદ કરો."

જીરાનિવાસી લાલા શંકરલાલજી તથા તેમનાં ધર્મપત્ની બહેન ભાગવંતી પંજાબથી દીક્ષાના ભાવથી ભાવનગર આવ્યા હતા. ત્રણ વર્ષ પહેલાં બ્રહ્મચર્યવ્રત ગ્રહણ કર્યું હતું. તેમની ઇચ્છા દીક્ષા લેવાની હતી પણ લાલા શંકરલાલજીને પગે કષ્ટ હોવાથી તે દીક્ષા લઈ શકે તેવું નહોતું. તેમનું [illegible] બહુ જ વિશાળ અને ઉચ્ચ છે. તેઓ [illegible] [illegible] છે.

ભાગવંતી બહેને દીક્ષાની તૈયારી કરી. [illegible] સં. ૧૯૯૩ ના [illegible] વદી ૧૧ ના દિવસે શ્રી [illegible] [illegible]

[illegible]

આ પ્રસંગે આપણા ચરિત્રનાયકે દીક્ષાવિધિ પૂરી થયા પછી લગભગ એક કલાક ચારિત્ર એટલે શું, ચારિત્રથી શો લાભ? તેનાથી આત્મોન્નતિ કેમ થઈ શકે? સમાજનો ઉદ્ધાર કેમ સંભવે? ચારિત્ર લેવાવાળાનું શું કર્તવ્ય છે? ચારિત્રનું પાલન કેવી રીતે કરવું જોઈએ? નવ દીક્ષિતનું બીજાઓ પ્રત્યેનું કર્તવ્ય અને અન્ય સાધુ-સાધ્વીનું નવ દીક્ષિત પ્રત્યે કર્તવ્ય વગેરે વિધવિધ પ્રશ્નો પર વિદ્વતાપૂર્ણ વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું.

ભાવનગરથી વિહાર કરી રસ્તાના ગામોમાં ધર્મોપદેશામૃતનું પાન કરાવતા આપ ખંભાત આદિ થઈ વડોદરા પ્રવર્તક શ્રી કાંતિવિજયજી મહારાજ પાસે આવી પહોંચ્યા. અહીં શ્રી મહાવીર જયંતિનો ઉત્સવ હતો. મહારાજશ્રીએ મહાવીર જીવન ઉપર બહુજ રોચક વ્યાખ્યાન આપતાં જણાવ્યું કે "જયન્તી એ નવીન રિવાજ નથી પણ પ્રાચીન છે. પંચ કલ્યાણકનું એ રૂપાંતર છે. યાત્રા પંચાશકમાં પૂજ્યપાદ શ્રી હરિભદ્રસૂરિ મહારાજે 'જન્મ કલ્યાણક' ઉત્સવ ઉજવવા ણતાવ્યું છે તેજ જયન્તી ઉત્સવ. આ ઉપરાંત મહાવીરસ્વામીના જીવનના અનેક પ્રસંગો કહીને છેવટે જણાવ્યું કે વીરતાનાં કાર્યો કરીને આપણે વીરપુત્રનું નામ સાર્થક કરવું જોઇએ. જો આપણે વીરતાનાં કાર્યો ન કરી શકીએ તો મહાવીરસ્વામીના ચરિત્રથી આપણને કશો લાભ થવાનો નથી. જો આપણે વીરતા બતાવીશું, વીરતાનો ગુણ પ્રગટ કરવા વીરની ઉપાસના કરીશું તો સેવ્ય સેવકભાવ મટી અવશ્ય વીર સમાન કર્મોનો નાશ કરવા વીર બની શકાશે

મુંબઈમાં કલ્યાણકારી કાર્યો

(૩૬)

"મોતીલાલભાઈ! [illegible]

આપ ગૂજરાત તરફ આવી શકવાના છો ? અને મુંબઈમાં મોટા કાર્યમાં મોટાઓની ખાસ જરૂર છે." મોતીલાલભાઈએ વિશેષતા જણાવી.

"મોટાં કામ તો કરવાવાળા તમે જ છોને ? શેઠ દેવકરણભાઇ અને તમે ધારો તો ઘડીના છઠ્ઠા ભાગમાં ધાર્યું થઇ શકે ? અમે તો નિમિત્ત માત્ર છીએ." મહારાજશ્રીએ પોતાની નમ્રતા દર્શાવી.

"દયાળુ ! એમ નથી. આપ બન્ને પ્રભાવિક છો. ગુરુદેવની આપના પર અમીદૃષ્ટિ છે. આપના ઉપદેશામૃતનો પ્રભાવજ જુદો છે." મોતીલાલભાઇએ વિશેષ આગ્રહ કર્યો.

"પ્રવર્તકજી મારા પૂજ્ય છે. તેમની આજ્ઞા મારે માન્ય છે. તેમને પૂછીને હું જવાબ દઇશ. તેઓ દર્શન માટે ગયા છે. આવતાજ હશે."

"પધારો સાહેબ ! મુંબઇથી શ્રી દેવકરણભાઇ તથા શ્રી મોતીલાલભાઈ વગેરે ચોમાસાની વિનતિ માટે આવ્યા છે. શું જવાબ દેવો તે આપના પર છોડું છું." પ્રવર્તકજીને મહારાજશ્રીએ વાત કરી.

"તમારે તો પંજાબ જવાની ઉતાવળ છે. પંજાબ શ્રીસંઘ જૂનાગઢ પણ આવી ગયો. પછી હું એકલો મુંબઈ જઈને શું કરું ? છતાં તમને લાગે કે મુંબઈમાં ધર્મકાર્યો થશે અને તમે આવતા હો તો મારી ના નથી." પ્રવર્તકશ્રીએ તૈયારી બતાવી.

"સાહેબ ! બહુજ કૃપા કરી. હવે તો અમારી વિનતિ

સ્વીકારાઈ ગઈ. પ્રવર્તકજી મહારાજે પણ મંજુરી આ[પી છે.] હવે ક્યારે પધારશો?" થી મોતીલાલ શેઠે આન[ંદ] વ્યક્ત કર્યો.

"જગડીયા તીર્થની યાત્રા કરી સુરત થઈને તે તર[ફ] વિહાર થશે. હવે નિશ્ચિંત રહો." મહારાજશ્રીએ પોતાનો ઈરાદો જણાવ્યો.

વડોદરાથી વિહાર કરી બન્ને મહાત્માઓ જગડીયા તીર્થની યાત્રા કરી સુરત, નવસારી, બિલીમોરા, પારડી, વલસાડ આદિ નગરોમાં વિચરતા, વ્યાખ્યાનોનો [illegible] આપતા, સં. ૧૯૭૩ના વૈશાખ વદી ૧૧ના દિવસે [illegible]

[illegible]

વિકજનો બન્ને મહાત્માઓને સોનારૂપાના ફૂલો અને ચાં મોતીઓથી વધાવતા હતા. સુંબઈના બજારો અને તાઓ પર હજારો લોકો આ મહાત્માઓના દર્શન માટે ડે પગે ઊભા હતા. દૃશ્ય ભારે મનોહર અને ભવ્ય હતું. ળ મુનિરાજો સાથે આનંદ અને હર્ષના ધ્વનિ વચ્ચે ગો-જીના મંદિરમાં પ્રવેશ કર્યો. પાંચ હજારથી વિશેષ ભાઈ-હેનો ઉપાશ્રયમાં હતા. ઉપાશ્રયમાં જરા પણ જગ્યા ન-તી, કેટલાક નિરાશ થઈ નીચે બેઠા હતા. મહારાજશ્રીએ દિરના દર્શન કરી ઉપાશ્રયમાં પધારી મંગલાચરણ સંભ-ળાવ્યું. એક મારવાડી ગૃહસ્થે શ્રીફળની પ્રભાવના કરી. જયઘોષથી વાતાવરણ ગાજી ઉઠયું.

*

"કૃપાનાથ! હું તો હંમેશાં વ્યાખ્યાન વાંચું છું. આપ કદીકદી તો પ્રસાદી આપો." એક દિવસ આપણા ચરિત્રનાયકે પ્રવર્તકજી મહારાજને વિનતિ કરી.

"ભાઈ! ગુરુમહારાજનો ખજાનો તો તમારી પાસે છે. તેમાંથી લોકોને ખુલ્લે હાથ વહેંચતા રહો. અમને તો બહુ થોડી પુંજી મળેલી છે તે અમારી પાસે ભલેને પડી રહે." સ્મિત કરી પ્રવર્તકજીએ ભાવ દર્શાવ્યો.

"ગુરુમહારાજની થોડી પ્રસાદી મળી એમા શું થઇ ગયું? આપની પાસે તો અખૂટ સંપત્તિ છે. તેમાંથી થોડી તો ઉદારતા કરો. લોકોને મળશે તો તેમાંથી થોડો લાભ મને પણ મળશે." હસીને વિનમ્રભાવથી આપણા ચરિત્ર-નાયકે ટકોર કરી.

"ભાઈ! તમને વાતોમાં કોણ જીતી શકે!"

"આપ જેવા ગુરુજન છો તો! મારા જેવાને આપ કેટલો ઉત્સાહ આપો છો? કેવો સ્નેહ દર્શાવો છો? ક્યાંક! ખરેખર આજે ગુરુદેવ યાદ આવે છે. તેઓ હંમેશાં આ રીતે મને પ્રેરણા આપતા, મને દરેક જગ્યાએ વાપરવા પ્રયત્ન કરતા ને આશીર્વાદ આપતા. આપ પણ પર તેવી જ કૃપાદૃષ્ટિ રાખો છો."

"એક તો બન્નેની જન્મભૂમિ એક, વળી ગુરુ ... વ્યવહાર, તેમાં વિદ્વતા અને વક્તૃત્વતાનો સુમેળ, સાથે જ વિનમ્રતા અને લઘુતા. પછી તો પૂછવું જ શું."

"પણ આજે તો આપે વ્યાખ્યાન ... જ ... ના ... પણ તેના ... છે."

"તમે ... અભિ... ... જ તો."

[illegible]

ા ગયા. પોતે તો હઠ લીધી. છેવટે પ્રવર્તકજીને વ્યાખ્યાન બેસવું પડયું. પોતે ગુરુદેવની પાસે વ્યાખ્યાન સાંભ- બેસતા તેમ પાસે બેસી ગયા.

પછી તો પ્રવર્તકજી મહારાજશ્રીનો ખજાનો ખુલ્યો. ણમાંથી અનેક દૃષ્ટાંતો નીકળ્યાં. અનુભવની હજારો વાતો ળી અને ઐતિહાસિક પ્રસંગોનાં સચોટ વર્ણન નીકળ્યાં. ાને તેમજ આપણા ચરિત્રનાયકને તેમાંથી ઘણું જાણવાનું યું. ચોમાસામાં લગભગ મહિનો સવા મહિનો આ રીતે ર્તકજીની સ્મરણશક્તિનો પરિચય મળ્યો.

પ્રવર્તકજી મહારાજનો આપણા ચરિત્રનાયક પર અ- ત પ્રેમ હતો. તે એટલે સુધી કે એક પિતાનો પોતાના ગુસંપન્ન પુત્ર પર જેટલો પ્રેમ હોય છે. કોઈ કોઇ વખતે ઈ મનુષ્ય આપણા ચરિત્રનાયક વિષે આક્ષેપજનક વાત ; તો પ્રવર્તકજીને ખૂબ આઘાત થતો, એટલું જ નહિ પણ ઓ તેવી ભ્રમજનક વાતોને કદી માનતા જ નહિ. બેએક સંગો તે માટે પૂરતા થશે.

" આપને વલ્લભવિજયજીએ ભમાવી મૂકયા છે, તેથી ામારી વાત આપને ગળે નહિ ઉતરે." છાણીમાં કોઈ યક્તિએ પ્રવર્તકજી મહારાજને વાત કરી.

" હું વલ્લભવિજયજીને તમારાથી વિશેષ જાણું છું. મરે, તેઓને તો હું બચપણમાંથી પીછાણું છું. તેમના ગુણો. તેમની વિદ્વતા. તેમનું કાર્ય અને તેમની સમાજકલ્યાણની વગેરે મને જેટલી તમે કયાથી જાણો ? " પ્રવર્તકજી મહ રાજે કરાઇ જવાબ આપ્યો.

ભાવ ! આપણા ચરિત્રનાયકે પણ પ્રવર્તકજી મહારાજ પ્રતિ એક આજ્ઞાપાલક પુત્ર જેવો સંબંધ રાખ્યો છે.

સં. ૧૯૫૭માં આપણા ચરિત્રનાયકને આચાર્ય પદવી અર્પણ કરવા શ્રી સંઘ પંજાબે હિલચાલ કરી. ગૂજરાતના સંઘોની પણ અનુમતિ મેળવી. પણ પ્રવર્તકજી મહારાજશ્રી દીર્ઘદૃષ્ટિ વાળા હતા, તેમણે તે વિષે મહારાજ-શ્રીને ચેતવ્યા અને આપણા ચરિત્રનાયકે તેમની આજ્ઞાને શિરોધાર્ય કરી. આ હતો તેમનો બન્નેનો આત્મીય પિતા-પુત્ર જેવો દિવ્ય સંબંધ અને એજ પ્રવર્તકજીએ ૧૯૮૧ મા આપણા ચરિત્રનાયકને આચાર્ય પદવી માટે પ્રેમ-પૂર્વક આગ્રહ કર્યો હતો અને ભાવભર્યો બોધક પત્ર લખી પોતાના હૃદયની આશીષ મોકલી હતી.

મુંબઈના ચાતુર્માસમાં ખરતરગચ્છ–અંચલગચ્છના પર્યુષણપર્વ માટે ચર્ચા ચાલી. હેંડબિલ પણ નિકળ્યાં. આપણા ચરિત્રનાયકે તો પંજાબમાં ભલભલા વિદ્વાનોને શાસ્ત્રાર્થમાં હરાવ્યા હતા, પણ પ્રવર્તકજીની ઈચ્છાને માન આપી તેઓ મૌન રહ્યા હતા. કોઈ કોઈ ગૃહસ્થો જ્યારે તે વિષે પૂછતા ત્યારે શાસ્ત્રના પાઠ સહિત ચર્ચા કરવાની પૂરી તૈયારી વિષે કહેતા પણ તે માટે શાંતિપૂર્વક, હો હા કર્યા વિના સામા પક્ષની રાજીખુશી હોય તો ચર્ચા કરવાની ઈચ્છાથી જ—પણ તે બની શકયું નહિ. ને વખ-તના આપણા ચરિત્રનાયકના કેટલાંક વાકયો તો હજી ગુંજી રહ્યા છે.

"તમે બધા જાણો છો કે, આજકાલનો જમાનો

મારે અમદાવાદ જવું છે. ત્યાંના સંઘની વિનંતી છે. આ[illegible]
પણ અમદાવાદ પધાર્યા નથી. આપણે સાથે વિહાર [illegible]
થોડા દિવસ સાથે રહેવાનો અન્યોઅન્યને લાભ [illegible]
પછી હું વિશેષ આગ્રહ નહિ કરૂં.

અમદાવાદ તરફ વિહાર થયો.

અમદાવાદમાં બન્ને મહાત્માઓનું [illegible] [illegible]ના શ્રાવકોએ ખૂબ ધામધૂમપૂર્વક સ્વાગત કર્યું. [illegible] [illegible]માં પધરાવ્યા. આ વખતે અમદાવાદના સુપ્રસિદ્ધ [illegible] [illegible] તથા શ્રી [illegible] માતુશ્રી શ્રી [illegible] શ્રી [illegible] મહારાજશ્રીને વિનંતી કરી.

" [illegible] [illegible], [illegible] [illegible] વિહાર કરો. "

" [illegible] [illegible] [illegible]"

વિચાર કર્યો પણ અમદાવાદના આગેવાનો તથા ભાઈઓ -બહેનોની એટલી બધી હૃદયના ભાવપૂર્ણ વિનંતિ થઈ કે મહારાજશ્રીને ચોમાસું રહેવા ફરજ પડી વળી શ્રી હંસ-વિજયજી મહારાજની અનુમતિ પણ એજ રહી.

ઉદયપુરના શ્રીસંઘની વિનંતિ પહેલેથી હતી આપ તે તરફ જવાના પણ હતા પણ સ્પર્શના બલવાન હોય છે.

દુઃખી દુઃખી દેખાય છે. તે વિષે તમે શુંધારો છો?"

"સાહેબ! અહીં અમદાવાદમાં તો કોઈ ગરીબ રહેતું નથી. બધાની પાસે સારા પૈસા છે. જો આપ સાહેબ પાસે કોઈ આવે તો મારી પાસે મોકલજો. સો બસોને તો હું ધંધામાં લગાડી દઈશ. વિશેષ આવશે તો પણ વ્યવસ્થા થઈ રહેશે." નગરશેઠે બીજો જ રસ્તો દર્શાવ્યો.

મહારાજશ્રી અકળાતા હતા કે ઉચ્ચકુલીન કુટુંબો કેવી રીતે પોતાના દિવસો વિતાવતા હતા. તેમને [illegible] જ કેમ શકે? વળી મજૂરી પણ કેમ કરાય હો, [illegible] ઉદ્યમ મળે તો જરૂર કરી શકાય. પણ આ રીતે [illegible] દેવાના જ [illegible] મહારાજશ્રી બીજું તો પણ શું!

× × ×

"વ્યાખ્યાન સમયે શાની ટીપ ચાલે છે?" વ્યાખ્યાનમાં કાગળ ફરતો જોઈ મહારાજશ્રીએ પૂછ્યું

"સાહેબ ! તપસ્વીજી મહારાજની તપશ્ચર્યાની નિર્વિઘ્ન સમાપ્તિના ઉપલક્ષમાં અઠ્ઠાઈમહોત્સવ કરવાની સૌ ભાઈઓની ભાવના થઈ છે." આગેવાનોએ ખુલાસો કર્યો.

"એવા ઉત્સવની શું આવશ્યકતા છે. તપસ્વીજી તો આજન્મ તપસ્વી છે. તેમના સંયમને તો ધન્ય છે. નવકારની તપસ્યામાં ૨૫-૨૫ અને ૩૫-૩૫ ઉપવાસ તેમણે કર્યા છે. એટલું જ નહિ પણ ત્રણત્રણ ઉપવાસે પારણું કરીને વરસીતપ કર્યો અને વિહારમાં પણ તે તપ ચાલુ હતું. દસ દસ પંદર પંદર માઈલના પહાડોના વિકટ વિહારમાં તેજ આવો વરસીતપ કરી શકે. એટલે તેમના તપની કાંઇ નવાઈ નથી." મહારાજશ્રીએ તપસ્વીજી શ્રી ગુણવિજયજીના તપની યશગાથા સંભળાવી.

સાહેબ ! ત્યારે તો અમારી પવિત્ર ફરજ થઈ જાય છે કે આવા અદ્વિતીય તપસ્વીજીની તપશ્ચર્યાનું ઉદ્યાપન જરૂર થવું જોઈએ."

"પણ તે માટે વ્યાખ્યાનમાં ટીપ કરવાની શી જરૂર !"

"સાહેબ ! અમારા શહેરમાં રિવાજ છે કે જે ઉપાશ્રયમાં અધિક તપસ્યા થાય તે ઉપાશ્રયના આગેવાનોની ફરજ છે કે તે ટીપ કરીને પોતાના [illegible] અઠ્ઠાઈ મહોત્સવ કરે."

આપણા ચરિત્રનાયકની વ્યવહારુ દ્રષ્ટિ, સાધારણ કુટું-
બોની પરિસ્થિતિનો ખ્યાલ, ટીપટપારાની ખોટી રીત, શ્રી-
મંતોની મોટાઈ, સામાન્ય જનતાનો ધર્મપ્રેમ, શ્રદ્ધા અને
ઉપાશ્રયમાં વ્યાખ્યાન માટે આવવાની ઉમેદ કઈ રીતે ટકી
રહે, અને તેઓને કોઈપણ જાતનો નકામો બોજો ન પડે
અને ખુશીથી તેવા કામનો ઉકેલ કેમ થઈ શકે વગેરે
દીર્ઘદ્રષ્ટિ આપણે આવા નાના દેખાતા પણ આવશ્યક પ્રસં-
ગોમાંથી જોઈ શકીએ છીએ.

કેવા ત્યાગી, વૈરાગી અકિંચન અને જ્ઞાન, ધ્યાન,
તપ, અને ક્રિયામાં મગ્ન મુનિરાજને ત્યારે [illegible]
[illegible] સામાન્ય—અસાધારણ વિવિધ પ્રસંગો—[illegible]
[illegible] તેમની પરિસ્થિતિઓ—તેમની [illegible]
[illegible]—તેમની [illegible] અને તેમના
[illegible]
[illegible] અને

લઇ જતા. એકજ વડોદરા શહેરના બે મુનિરત્નોનું મિલન પ્રસંગે પ્રસંગે હૃદયને આનંદ આપનાર બનતું. બન્નેના મન પ્રફુલ્લિત રહેતા. બન્નેના હૃદયમાં એક અવર્ણનીય આનંદ ઉભરાતો અને નેત્રો સજળ થઇ જતાં. એકજ શહેરમાં આ ચોમાસું—આ મિલન પહેલું અને છેલ્લું નીવડયું. ધન્ય મિલન ! ધન્ય બંધુપ્રેમ ! ધન્ય ત્યાગ !

પન્યાસજી મહારાજ શ્રી સંપતવિજયજી મહારાજની કૃપાના ફલ સ્વરૂપ તેમણે અમદાવાદના ચાતુર્માસમાં અમારા ચરિત્રનાયકના સુશિષ્ય મુનિશ્રી લલિતવિજયજી (હાલ આચાર્ય શ્રી વિજયલલિતસૂરીશ્વરજી) તથા મુનિશ્રી વિદ્યાવિજયજી (હાલ આચાર્ય) ને મહાનિશીથના અને બીજા શિષ્યોને બીજા યોગોદ્વહન કરાવ્યા હતા.

સં. ૧૯૭૪ નું બત્રીસમું ચોમાસું અમદાવાદમાં સમાપ્ત થયું.

અહીં આપે પં. શ્રી સંપતવિજયજીની પ્રેરણાથી અન્તિમ તીર્થંકર ભગવાન શ્રી મહાવીર સ્વામીની પંચકલ્યાણક પૂજા બનાવી અને અમદાવાદની યાદગિરિ કાયમ રાખી.

અમદાવાદથી કારતક વદી ૩ ના દિવસે આપે વિહાર કર્યો. શાન્તમૂર્તિ શ્રી હંસવિજયજી મહારાજ તથા પં. મહારાજશ્રી સંપતવિજયજી મહારાજ નરોડા સુધી સાથે આવ્યા. અનેક ભાઈબહેનો પણ આવ્યા હતા. આપણા ચરિત્રનાયકની બનાવેલી પંચતીર્થી પૂજા ત્યાં ભણાવવામાં આવી અને સાધર્મી—વાત્સલ્ય પણ થયું.

માટે મુનિ મહારાજાઓનું આ રાજપૂતાના પ્રાન્ત
અતિ આવશ્યક માને છે. મુનિ મહારાજાઓ ત
જીઓનું આ પ્રાંત તરફ બહુજ ઓછું ધ્યાન છે
પ્રગટ કરે છે અને તેઓને સવિનય પ્રાર્થના
શાસનોન્નતિને માટે મુનિગણ આ પ્રાન્તમાં ફરિ
[illegible] વિચરે."

મહાશય ! આ પત્ર રાજપૂતાનાના સંઘની
આપની સેવામાં મોકલવામાં આવે છે અને રાજ
નિવાસી સર્વ સંઘનો વિચાર તથા ઇચ્છા પ્રગટ ક

"આપશ્રીથી એ વાત છૂપી નહિ હોય કે
[illegible] જૈન [illegible] [illegible] ! [illegible] આ
[illegible] છે અને [illegible] [illegible] જૈન [illegible]
[illegible]

નના તારવાવાળા વચનોથી સદાને માટે વંચિતજ રહે છે. ગામોનું તો પૂછવું જ શું પણ મોટાં મોટાં શહેરો પણ મહારાજોનાં ચાતુર્માસ વિના વરસોથી ખાલી પડયાં છે.

"દયાનિધિ! જૈનશાસનને માટે તેનું પરિણામ અતિ અહિતકર થયું છે. સંઘમાંથી ભકિત, શ્રદ્ધા તથા ધાર્મિક જ્ઞાન દિન પ્રતિદિન ઓછું થતું જાય છે. જૈન ધર્મના તત્ત્વોથી તો લોકો અનભિજ્ઞ થઈ જ ગયા છે. કેટલાંએ જૈનમંદિરો અપૂજ, સંભાળ વિના પડયાં છે. સ્વધર્મી વાત્સલ્ય, લોકસેવા, ધર્મપ્રચાર, પરોપકાર આદિ સમ્યકત્વના ગુણોનો દિનપ્રતિદિન હ્રાસ થઇ રહ્યો છે. ધર્મકાર્યમાં દ્રવ્ય ખરચાવાને બદલે પાપકાર્યોમાં પૈસા ખરચાયે જાય છે. ધર્માનુસાર આચરણ પણ રહ્યું નથી. કયાં સુધી કહીએ, બધું દિનપ્રતિદિન ભ્રષ્ટ થતું જાય છે. અહિંસા વ્રત (દયા) તે તો આ પ્રાન્તના લોકો ત્યાંસુધી ભૂલી ગયા છે કે પોતાની નાની નાની બાળાઓનું બાળપણમાંજ લગ્ન કરીને તે બાળાઓ અને તેના બાળક પતિ પર અલ્પ આયુમાંજ કરાલ કાળનું આક્રમણ કરાવે છે. અથવા તો વૃદ્ધની સાથે નાની નાની કન્યાઓને બાંધીને બાળાઓનો ભવ બગાડે છે.

"દયાળુ મુનિગણ! જો આપ એક વખત વસ્તીપત્રકના તે રિપોર્ટ તરફ દ્રષ્ટિ કરો તો આપને માલૂમ પડશે કે આ પ્રાન્તમાં આ દયાધર્મી ઓસવાળ જાતિના કેવા હાલ થઈ રહ્યા છે? એકસો સૌભાગ્યવતી સ્ત્રીઓની સાથે પચાસો વિધવા સ્ત્રીઓ જોઇને કોને આંસુઓ ન આવે? આમ થી

દૂર થઈ શકે છે. રાજપૂતાનાના ઘરઘરમાં શિક્ષાનો પ્રચાર કરવો તે મુનિગણો માટે દુર્લભ છેજ નહિ. જ્યારે અમે પ્રત્યક્ષ જોઈએ છીએ કે ધાર્મિક મહોત્સવોને માટે મુનિગણના ઉપદેશથી હજારો રૂપીઆનો ખર્ચ થાય છે તો અમે એવી કલ્પના નથી કરી શકતા કે શિક્ષાપ્રચારને માટે —જેના ઉપર અમારાં ધર્મ, કર્મ અને સમસ્ત જ્ઞાન નિર્ભર છે—તેનો પ્રયાસ નિષ્ફળ થાય. સત્ય તો એ છે કે ત્યાગીઓના ઉપદેશનો પ્રભાવ અનુપમ અને અતુલનીય હોય છે.

“ પ્રભુ! જો મુનિરાજ આ પ્રાંતને આ રીતે છોડી જ દેશે તો જૈનશાસનને મોટું નુકસાન પહોંચશે. આ જૈન ધર્મની હાનિ અને જાતિના [illegible] જવાબદારી આપ [illegible] રહેશે કારણ આપ ધર્મનેતા છો, ધર્મરક્ષક છો, ધર્મને માટે [illegible] છો. અને [illegible] [illegible]

આપનો ઉદ્દેશ છે, સાંસારિક આધિ, વ્યાધિને ઉપાધિ આપની સામે છે. તો જે મુનિવરોએ કંચન-કામિની તથા સંસારી સુખોનો ત્યાગ કરીને ચારિત્ર અંગીકાર કર્યું છે તેવા આપ પ્રવરોને સ્વયં મોક્ષપ્રાપ્તિ તથા શ્રીસંઘના કલ્યાણને માટે પ્રયાસ કરવાથી કોઇપણ પરિસહ રોકી શકે ખરો ! કદાપિ નહિ.

"શાસનરક્ષક ! જો મુનિગણો પોતાનો ઉદ્દેશ, પ્રભુના વચનો અને સંઘના કલ્યાણ તરફ ધ્યાન આપે તો અમને પૂર્ણવિશ્વાસ છે કે આ પ્રાંતને માટે આપ આટલા બધા ઉદાસીન રહી જ ન શકો.

"પૂજ્યવર્ય ! કેવળ સંતાનોનાં સંસારી સુખને માટે યુદ્ધમાં લાખો મનુષ્યો પોતાના પ્રાણ આપે છે, તો સમસ્ત જાતિને મોક્ષમાર્ગ પર લઈ જવાને માટે અમારા ત્યાગી મુનિવરો સામાન્ય પરિસહોથી ભયભીત થઈને આ પ્રાંતમાં વિચરવાને માટે અચકાય એ શું યોગ્ય છે? પૂર્વકાળમાં આ પ્રાંતમાં મુનિગણો વિચરતા હતા અને આજે પણ સ્થાનકવાસી સાધુ વિચરે છે, તો શું આપ જેવા મુનિવરોને માટે આ પ્રાંતમાં વિચરવું અધિક દુષ્કર છે?

"ધર્મનાયક ! શાસનોન્નતિને માટે, ધર્મની રક્ષાને માટે, જૈનજાતિને ફરીથી જૈન-ધર્મનિષ્ઠ બનાવવાને માટે આપ મુનિવરોના કઠિન પરિશ્રમની આવશ્યકતા છે. એટલેજ રાજપૂતાનાના શ્રીસંઘની આ કોન્ફરન્સદ્વારા આપને સવિનય પ્રાર્થના છે કે આ ચાતુર્માસ સમાપ્ત થયા પછી આપ આ તરફ પધારવાની કૃપા કરશો અને આ પ્રાન્તના નામે

(આચાર્ય) મહારાજશ્રી સિદ્ધિવિજયજી મહારાજના [illegible]
નનો લાભ મળ્યો. તેમણે પણ સ્નેહપૂર્ણ હૃદયથી મ[illegible]
સત્કાર કર્યો. આનંદપૂર્વક થોડો વિશેષ રોકાયો. તેથી તાર[illegible]
માટે ઉતાવળ હોવાથી પાટણ [illegible] રહ્યું. વળી [illegible]
[illegible] ગુરુભક્તોનો પણ અત્યંત આગ્રહ છે " મહારાજશ્રીએ
[illegible] કર્યો.

" પણ સાહેબ! પાટણ આવ્યા સિવાય તો ન[illegible]
[illegible] ગુજરાતમાં પધારો ને પાટણને છોડીને [illegible]
[illegible] અમારી ગુરુભક્તિ [illegible]
[illegible]
—[illegible] આપના દર્શન
[illegible] અમને ક્યારે મળશે ! [illegible]
[illegible]

રાતનેજ લાભ આપત.

વીસનગરથી વિહાર કરી પાટણ પધાર્યા. પાટણે અપૂર્વ સ્વાગત કર્યું. પૂજા—પ્રભાવના વગેરેથી સંઘે પોતાની ભક્તિ પ્રદર્શિત કરી, વધારે તો રહેવાય તેમ હતું નહિ. વિહારની તૈયારી કરી ત્યાં પાટણના અધિકારીઓ તથા નગરજનોએ સાર્વજનિક વ્યાખ્યાન માટે પ્રાર્થના કરી અને બે દિવસ વિશેષ રોકાઈ જવું પડયું.

'દાનધર્મ' ઉપરનું સાર્વજનિક વ્યાખ્યાન એવું તો પ્રભાવશાળી અને પ્રેરણાત્મક હતું કે શ્રોતાઓના દિલ ડોલી ઊઠયાં અને ત્યાંજ દુષ્કાળ પીડિતોને માટે સાત હજાર રૂપીઆ લખાઈ ગયા.

પાટણના સૂબા સાહેબે તે સભામાં જણાવ્યું કેઃ— "મહારાજશ્રીનો ઉપદેશ પ્રેરણાત્મક છે. દુષ્કાળ-પીડિતો માટેનું ફંડ શરૂ કરાવી તેઓશ્રીએ આપણને ઋણી કર્યા છે. દાનવીરો આ ફંડને સારી મદદ આપશે તો જનતા પર મહાન ઉપકાર થશે અને આ મહાત્માના પવિત્ર ઉપદેશનું સાચું સાર્થક થશે.

મુનિ મહારાજશ્રી લલિતવિજયજી મહારાજશ્રીએ ટકોર કરી પાટણ નિવાસીઓને જણાવ્યું હતું કે "ચારૂપ પ્રકરણને લીધે પાટણમાં જે થોડુંઘણું મનદુઃખ દેખાય છે તેનો ઉકેલ લાવવા પ્રયત્નશીલ થવું જોઈએ. આ દુષ્કાળ ફંડમાં પાટણના સર્વ કોમના બહેન ભાઈઓએ યથાશક્તિ ફાળો આપવો જોઈએ. પાટણનું નામ ગુજરાતના ઇતિહાસમાં જેવું સુપ્રસિદ્ધ છે. તેની કીર્તિ પણ તેવી જ રહેવી

રાખવી જોઈએ ”

પાટણથી વિહાર કરી ચારૂપ પધારતાં ત્યાં ૩૦૦ થી ૪૦૦ જૈનભાઈઓ આપની સાથે આવ્યાં. ચારૂપને એ એક ઉત્તમ સિંહાસનની જરૂર હતી. મહારાજશ્રીના ઉ દેશથી ત્યાંજ રૂપીઆ ૪૦૦) થઈ ગયા.

ચારૂપથી વિહાર કરી મેત્રાણા પધાર્યા. મેત્રાણ પાલનપુર શ્રીસંઘના આગેવાનો ફરી વિનંતિ માટે આવ્ય

જમનગરમાં આપનાં ઉપાધ્યાયજી મહારાજશ્રી સો વિજયજીના કાળધર્મ પામ્યાના સમાચાર મળતાં દેવ વંદન થઈ અને પાલનપુરના શ્રીસંઘ તરફથી પંન્યાસજીનાં પૂજા ભણાવવામાં આવી.

પાલણપુરથી તારંગાજી, કુંભારીયાજી, આબુ, અચલગઢ બામણવાડા, થઇ પીંડવાડા પધાર્યા. પીંડવાડામાં કેટલાક વર્ષોથી શ્રાવકોમાં આપસ આપસમાં કલેશ ચાલતો હતો, મહારાજશ્રીએ તે જાણ્યું અને આગેવાનોને બોલાવી તે વિષે ચર્ચા કરી. વરસોનું મનોમાલિન્ય આપના ઉપદેશરૂપી અમૃતજળથી ધોવાઈ ગયું. અહીંથી નાણાબેડાને રસ્તે થઈ રાતા મહાવીરની અપૂર્વ યાત્રા કરવા માટે નિર્ણય કર્યો.

કર્મની પ્રબળતા

"બંદૂક તો ભરેલી છે કે?" એકે પૂછયું.

"તૈયાર—બધું તૈયાર છે." બીજાએ તૈયારી બતાવી.

"જાન સાથે વળાવીઆ હશે હો, માટે પહેલાં તેનેજ લેજો ઝપાટામાં" ત્રીજાએ સૂચના કરી.

"આજ તો ઘણા દિવસની દાઝ કાઢવી છે. હમણાં તો આવું મોટું ખાજ મળ્યું જ નથી. ઘરેણાં ને કપડાં જે કાંઈ મળે તે બધું પડાવી લેવું છે." નાયકે યોજના બતાવી.

"એલા, ઉપર થઈને જોતો ખરો, ગાડાં દેખાય છે? સવાર તો થવા આવ્યું. હવે તો બહુ વાર થઈ." એકે તપાસ કરવા જણાવ્યું.

"ગાડાં તો નથી પણ કોઇ પાંચ છ માણુસો આવતા દેખાય છે."

"જાનનાજ માણુસો હશે. ખબરદાર, આગળ વળાવીઆ હશે. પાછળ જાનનાં ગાડાં આવતાં હશે. જોજો હો, બરાબર દમ મારજો, બંદૂક ભરી રાખજો. બધું પડાવી જ લેવું છે."

"અરે તારું ભલું થાય! આ તો કોઈ બાવા જેવા લાગે છે. જાન કયાં રહી?"

"હવે તે કયાંસુધી બેસી રહેવું? લૂંટો જે હોય તે, મળ્યું તે ખરું. લાગ એના"

અને પડકારા થયા.

"તમારે જે જોઈએ તે તમે લઈ જાઓ. નકામા અમને હેરાન શા માટે કરો છો? સાધુઓને લૂંટવાથી ભગવાન રાજી નહિ થાય." આપણા ચરિત્રનાયકે પરિસ્થિતિ વિચારી લીધી. અને એકપછી એક બધું આપી દીધું.

"એલા આ તો અમારા ભગવાન છે." એક સાધુ મહારાજે સ્થાપનાચાર્ય નીચે મૂકતાં કહ્યું.

"આવા તે ભગવાન હોય! એ તો કોઈ કીંમતી ચીજ છે."

"ભલા માણસ બે કપડાના ટુકડા તો આ પોથીઓ બાંધવા આપ."

"બે ટુકડા સિવાય બધું છોડી દયો. આ પોથીઓ લઈ જાઓ."

"એય વાણીયા! લાવ તારાં કપડાં, કેટલા રૂપીઆ છે? આપી દે, નહિ તો વગર મફતનો માર ખાઈશ." લક્ષ્મીચંદ નામના શ્રાવકને પણ લૂંટી લીધો.

થોડાં પુસ્તકો, લાકડાના પાત્રો, બે સ્થાપનાચાર્ય સિવાય બધું લઈને લૂંટારા ચાલ્યા ગયા. જતાંજતાં બે મુનિરાજો તથા લક્ષ્મીચંદ હંસાજીને પણ ઈજા કરતા ગયા.

× × ×

"ચાલો, હવે બનવાનું હતું તે બની ગયું. જેવી કર્મની પ્રબળતા, પેલા ત્રિપાઠીની જરા ખબર લઈએ. બિચારાને છરી વાગી છે અને બેભાન થઈ ગયે જણાય છે." લૂંટારાના ગયા પછી આપણા ચરિત્રનાયકે [illegible]

"શેઠ ઝવેરચંદજી! જુઓ તો! આ કોઈ સાધુઓ લાગે છે, પણ જૈન સાધુઓ આવા વેશમાં તો ન હોય." બીજા શ્રાવકે શેઠ ઝવેરચંદજીને પૂછયું.

"શાજી! કહો ન કહો પણ એ જૈન સાધુઓ જ છે. અરે આમને મેં કહીં જોયા પણ છે. હા, હા, યાદ આવ્યું. આ તો પરમ કૃપાળુ મુનિ મહારાજશ્રી વલ્લભ-વિજયજી જ છે. અરે આ શી દશા!" મુંબઈની ચંદાજી ખુશાલચંદજીની પેઢીવાળા શેઠ ઝવેરચંદજીએ આપણા ચરિત્રનાયકને ઓળખી કાઢયા.

"ગુરુદેવ! આ શી દશા! અરે આપ દયાનિધાન! અહીં આ સ્થિતિમાં?" શેઠ ઝવેરચંદજી દોડી આવ્યા ને ગુરુદેવના ચરણનો સ્પર્શ કરતાં સજળ નેત્રે બોલી ઊઠયા.

"જેવું વિધિનું વિધાન, કર્મની પ્રબળતા એવી જ હોય છે. ઉપાશ્રયમાં ચાલો. ત્યાં બધી વાત કરીશું."

"ગુરુદેવ! આ કપડાં આદિનો ધર્મલાભ આપો. બીજી જરૂરી વસ્તુનો ખપ હોય તો જણાવશો."

"સાહેબ! ગોચરી માટે પધારો."

ગામના શ્રાવકો આવી પહોંચ્યા. જરૂરી કપડાં આદિ આવી ગયાં. ગોચરી થઈ. પરિશ્રમ ને પરિસહથી થાકેલા મુનિરાજોએ આરામ લીધો અને આગેવાનો આવ્યા.

"કૃપાનિધાન! આ પરિસહ શી રીતે આવ્યો" શેઠ ઝવેરચંદજીએ પૂછયું.

"વેદાથી રાતા મહાવીરની યાત્રા માટે નીકળ્યા.

રસ્તામાં એક નાળા પાસે પાંચ છ લૂંટારાએ અમને ઘેરી લીધા. રાજપૂત સિપાઈ સામે થયો તો તેને છરીથી ઘાયલ કર્યો. સાથે શ્રાવક હતો તેને પણ લૂંટી લીધો. વાત તો એમ હતી કે લૂંટારાઓ કોઈ જાનની રાહ જોઈ બેઠા હતા પણ જાન તો કોઈ બીજે રસ્તે આવી ને એટલે ખીજાએલા લૂંટારાઓએ અમને પીડ્યા. અમે ઘણુંએ કહ્યું કે અમે સાધુઓ છીએ પણ સાંભળે જ કોણ? ઓઘા-મુહપત્તિ સિવાય બધું લઈ ગયા. એમાં પુસ્તકો, પાત્રો સ્થાપનાજીને રહેવા દીધાં." આપણા ચરિત્રનાયકે ઉગ્ર પરિષહની વાત બધી સાંભળી.

"મ. ! ફિકર જેવું કામ થયું નથી, નાહક!"

" [illegible]

મહારાજશ્રી સાથે જે રાજપૂત સિપાઈ હતો તેની બીજાપુરના શ્રીસંઘે બહુ સારી સારવાર કરી. તે સારો થયો એટલે ગુરુ મહારાજનો આભાર માની પોતાને ઘેર ગયો.

આ સમાચાર વાયુવેગે શહેરેશહેર અને ગામેગામ પહોંચી ગયા. મહારાજશ્રીના ભક્તો, પંજાબ વગેરેના શ્રી-સંઘો તથા આગેવાનોના પત્રો અને તારો આવવા લાગ્યા. કેટલાક સંઘોએ તો મહારાજા જોધપૂરને આ બાબતની ચોક્કસ તપાસ કરવા તાર ઉપર તાર કર્યા.

કલકત્તાથી શેઠ સુમેરમલજી સુરાણા આદિ, બીકાનેરથી શેઠ લખમીચંદજી કોચર તથા નેમીચંદજી કોચર આદિ, પાલીથી શ્રી ચાંદમલજી છાજડ આદિ, પંજાબ લુધિયા-નાથી લાલા હુકમીચંદજી તથા બાબુ હુકમીચંદજી, અંબાલાથી લાલા ગંગારામજી, જામનગરથી શેઠ મોતીચંદ હેમરાજ તેમજ વડોદરા, પાલણપુર, અજમેર, સોજત, બ્યાવર, ગુજરાંવાલા, હોશિયારપુર, કસૂર, લાહોર આદિ ગામોથી અને આખી ગોડવાડના બાવન ગામોના ઘણા ગૃહસ્થો સુખશાતા પૂછવા આવી ગયા.

મહારાજા પ્રતાપસિંહજી શહેરે શહેરના તારો જોઈને ચકિત થઈ ગયા. એક દિવસ તેમણે પોતાના વિશ્વસ્ત માણસને પૂછયું.

" આ કોણ પુરુષ છે. જેને માટે આટલા બધા તારો આવ્યા કરે છે. આખા હિંદુસ્તાનના લોકો ખળભળી ઊઠ્યા છે એનું શું કારણ ? "

ગર નામનું ગામ છે. તેના જાગીરદાર છે. ધર્મિષ્ઠ છે. ” એક ગૃહસ્થે ઓળખાણ આપી.

“ જાગીરદારજી ! તમારી ભાવના પ્રશંસનીય છે. હું જરૂર તમારે ત્યાં થઈને જઈશ. બેઘડી ધર્મચર્ચા કરીશું પણ આ બધાની તમારે મહેમાનગતિ કરવી પડશેને ? ” મહારાજશ્રીએ વિનોદ કર્યો.

સ્વામીજી ! એવાં મારાં ભાગ્ય ક્યાંથી ! આપની કૃપાથી લીલાલહેર છે. આપનાં પગલાંથી મારું ઘર પાવન થશે. ”

મહારાજશ્રી વિહાર કરીને રમગર પધાર્યા. સેવાડીથી કેટલાક ભાઈઓ સાથે હતા. લુણાવથી પણ કેટલાક ભાઈઓ મહારાજશ્રીને લેવા આવ્યા હતા. જાગીરદારજીએ તો મહારાજશ્રીનું ખૂબ સન્માન કર્યું. નદી કિનારે વિશાળ વડ નીચે બેઠકની વ્યવસ્થા કરી. ઝાડ નીચે આરામથી બેસી ગયા. મહારાજશ્રીએ જીવન સાફલ્ય અને જીવદયા વિષે અમૂલ્ય ઉપદેશ આપ્યો. જાગીરદારજીએ બધાના ખાન-પાનની વ્યવસ્થા કરી અને જંગલમાં મંગળ કરી દીધું.

ગુરુ મહારાજનો વિહારનો સમય થયો ત્યારે જાગીરદારે ચરણમાં પ્રણામ કરી રજ માથે ચઢાવી અને પોતાને કૃતકૃત્ય માનવા લાગ્યા. પોતે પણ વિહારમાં બધાની સાથે રહ્યા અને, “ મારા આ જંગલ જેવા ગામમાં મહાત્માના પુણ્ય પ્રભાવથી આનંદ આનંદ છવાઈ રહ્યો. મારું જીવતર સુધરી ગયું. ” આવા વિચારો કરતાકરતા ગુરુદેવની વિદાય જોઈ રહ્યા.

મારે કહ્યા સિવાય નથી ચાલતું કે તમારી ભૂમિમાં અજ્ઞાન-ભરેલું છે. તમે જ્ઞાનપ્રચાર માટે પ્રયત્નશીલ નથી. પંજાબના શ્રાવકો જ્ઞાનપ્રચારનો ભારે પરિશ્રમ કરે છે. બીકાનેરમાં તે માટે પ્રબંધ થવાની તૈયારી છે. તેથી તો ત્યાં જવાની ઇચ્છા છે. મને તો તમારી ભક્તિથી વિદ્યાપ્રચાર વધારે પ્રિય છે. તમે પણ વિદ્યાપ્રચારને માટે પરિશ્રમ કરતા હો તો ચોમાસું અહીં પણ કરવા તૈયાર છું. મારે માટે તો બધા સ્થાન અને બધાં શ્રાવકો સમાન છે. માત્ર થવો જોઇએ ધર્મ-જ્ઞાનનો ઉદ્યોત. મરૂભૂમિનો ઉદ્ધાર જ્ઞાનપ્રચારમાં છે. છે તમારી હિંમત ?" મહારાજશ્રીએ પોતાના હૃદયની જ્ઞાનપ્રચારની ઉત્કટ ઇચ્છા જણાવી.

"સાહેબ ! અમારા દેશનો—અમારા બાળકોનો—અમારા સંઘનો અને અમારા મારવાડ—ગોડવાડનો ઉદ્ધાર થતો હોય તો આપની આજ્ઞા પાળવા માટે અમે તૈયાર છીએ. બતાવો અમે શું કરીએ ?" આગેવાનોએ બીડું ઝડપ્યું.

"ગોડવાડમાં એક વિદ્યાલય સ્થાપિત કરો. ગોડવાડની આસપાસના ગામોમાં તેની શાખારૂપી પાઠશાળા ખોલો. અને તેમાં તમારાં બાળકોને શિક્ષણ મળે તેવી વ્યવસ્થા કરો. જુઓ તો ખરા ! પાંચ દસ વર્ષમાં મરુભૂમિમાં સેંકડો બાળકો અજ્ઞાનરૂપી અંધકારમાંથી જ્ઞાનનો પ્રકાશ મેળવી તમારાં કુટુંબોની ઉન્નતિ સાધનારા થશે. જ્ઞાનનો પ્રકાશ આવ્યો એટલે રૂઢી, વહેમ અને અજ્ઞાનનો નાશ થશે"

"ગુરુવર્ય ! આપની સૂચના અમને ગમી છે. આજ

આવે તો બીજા એક લાખ થઈ જાય. ગુરુવર્ય! હવે અમારી પ્રાર્થના સ્વીકારો. ચાતુર્માસ માટે અનુમતિ આપો." આગેવાનોએ ભાવપૂર્વક પ્રાર્થના કરી.

"ભાગ્યશાળીઓ! તમારા પૂર્વજોની ઉદારતા અને ધર્મશ્રદ્ધાનું આ પરિણામ છે. જાણો છો ને તમારાજ પૂર્વ પુરુષોએ લાખો ને કરોડો ધર્મઉદ્યોત માટે ખર્ચ્યા છે. તમે તેના જ સુપુત્રો છો. ધર્મકાર્યની જેમજ જ્ઞાનપ્રચારનું કાર્ય પણ મહત્ત્વનું છે. તમારી ભક્તિને ધન્ય છે. હવે તો ચોમાસું કર્યા સિવાય જવાય નહિ. શ્રીસંઘના આગ્રહને માન આપવું એ મારી ફરજ છે."

આગેવાનો અને બીજા શ્રાવકો મહારાજશ્રીની અનુમતિથી આનંદથી નાચી ઉઠયા. 'કેશરિયાનાથની જય,' 'જૈન ધર્મની જય,' 'ગુરુમહારાજની જય,' 'વલ્લભવિજયજી મહારાજની જય' ના જયનાદ થવા લાગ્યા. આનંદ આનંદ છવાઈ રહ્યો. સાદડીના બચ્ચા બચ્ચામાં હર્ષની લહેર લહેરાણી.

શ્રી લલિતવિજયજી આદિને તો પાલી મોકલી દીધા હતા કે રખેને શ્રી લલિતવિજયજી ગોડવાડના ભોળાભલા લોકોની પ્રાર્થનાથી ભોળવાઈ જઈ ચોમાસા માટે આગ્રહ કરે અને પોતાને રોકાઇ જવું પડે. પણ બન્યું ઉલટું, પોતે જ જ્ઞાનપ્રચારની યોજના રજૂ કરી અને સાદડીના ભાઈઓનો ઉત્સાહ જોઈ પ્રસન્ન થઇને સાદડીમાં ચોમાસું કરવા સમંતિ આપી અને પંન્યાસ સોહનવિજયજી અને શ્રી લલિતવિજયજી આદિને પાછા સાદડી બોલાવી લીધા.

પંજાબ શ્રી સંઘ તથા આત્માનંદ જૈન ગુરૂકુળ
સાદડી : ૧૯૮૮

ગુની રાહ જોઈ રહ્યાં છે. ક્યારે આપ પધારો અને આપના દર્શન કરી પાવન થઈએ. આપ તો અહીં જ રોકાઈ ગયા. હવે શું થાય! આપે તો અમને આશામાં જ રાખ્યા.” શેઠ સુમેરમલજીએ દુઃખ વ્યક્ત કર્યું:

“ સુરાણાજી! તમારી પ્રાર્થના તો મારા હૃદયમાં છે. હું તો ત્યાં જ આવતો હતો. જુઓને શ્રી લલિતવિજયજીને તો રવાના પણ કર્યા. ”

“ તો પછી! પાછળથી શું થયું ? ”

“ સાદડીના શ્રીસંઘનો આગ્રહ તો હતો જ પણ મારી ઇચ્છા તો બીકાનેરની હતી. ત્યાં જ્ઞાનપ્રચાર માટે પ્રયત્ન પણ થતો સાંભળ્યો હતો. ”

“ સાહેબ! તે માટે તો અમે બધા તૈયાર છીએ. આપ હુકમ કરો તો અહીં જ અમે તે કામ માટે વચન આપીએ. પણ આપ ત્યાં પધારો તો આપની સુધાભરી દેશનાથી હજારોને બદલે લાખો થવા સંભાવના છે. ” સુરાણાજીએ ખુલાસો કર્યો.

“ તમારો પ્રેમ અને ભક્તિભાવ હું જાણું છું. તમે ધારો તે કરી શકશો. પણ હવે તમે જોઈ શકો છો કે મરુભૂમિમાં પણ જ્ઞાન—પ્રચારની એટલી જ બલ્કે વિશેષ આવશ્યકતા છે. બીકાનેરમાં તો હજી જ્ઞાન—પ્રચાર ઠીક ઠીક છે અને વિશેષ થશે. શ્રીસંઘે એક જ દિવસમાં સાદડીમાંથી સાઠ હજાર એકઠા કર્યા છે. પ્રયત્ન ચાલુ છે; તમે જરા ધીરજ રાખો. હું અહીંથી વિનાવિલંબે આવીશ. ” દાદાજીએ સ્પષ્ટતા કરી.

ાઓ અને સંઘમાં કેટલાક સમયથી ચાલતા કલેશને લીધે
ા બધું થયાનું જાણી લીધું.

"ભવ્યજનો ! આજ પરમ ઉપકારી ગુરુ મહારાજશ્રી
૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરિજી મહારાજની જયન્તીનો
વિત્ર દિવસ છે. તમારા સાદડીના આગેવાનો પણ આજે
મારે ત્યાં મહેમાન છે. અમારો વિચાર તો બીકાનેર
ચાતુર્માસ કરી પંજાબ પહોંચી જવાનો હતો પણ સાદડીના
ભાઈઓનો આગ્રહ અને ઉત્સાહ જોઈ હું રહી ગયો.
ગોડવાડની સ્થિતિ તમે જાણો છો. જ્યારે બીજા પ્રાંતો
કેળવણીમાં ખૂબખૂબ આગળ પ્રગતિ કરી રહ્યા છે ત્યારે અહીં
તો અમાવાસ્યાનો અંધકાર દેખાય છે. તમારાં હજારો બાળકો
જ્ઞાનના પ્રકાશ વિના અંધકારમાં સબડે છે. જ્ઞાન વિના
કોઈપણ પ્રજા, જાતિ કે દેશની ઉન્નતિ નથી જ નથી. અને
વીતરાગ પરમાત્માના આ શાસનમાં કુસંપ શા ? તમને
તે શોભે ખરું ? તમારા પૂર્વજોને યાદ કરો. કેટકેટલાં
ધર્મકાર્યો લાખોના ખરચે કર્યાં છે. તેઓએ પ્રાણને ભોગે
ધર્મની, દેશની, મંદિરોની અને ભંડારોની રક્ષા કરી છે
માટે તમે વિચાર કરો. કુસંપથી તો સંઘ છિન્નભિન્ન થઈ
જાય અને પછી ધીમેધીમે આખા ગામની પડતી આવે.
હું તો નિમિત્ત માત્ર છું, પણ અમારો સાધુનો ધર્મ હું
કેમ ચૂકું. આ કલેશની વાત સાંભળીને તો હું સમસમી
રહ્યો છું. આજના પવિત્ર દિવસની યાદમાં બધા નાચીને
આનંદ—મંગળ ગાઓ."

ઉપદેશની ભારે અસર થઈ. આગેવાનો પીગળી ગય.

આ બધા ભાઈઓને બોલાવી મૂળ મુદ્દાઓ જાણી લીધા તથા કયારે કયારે શું શું બન્યું તે પણ સમજી લીધું. મારો ફેંસલો મેં નિષ્પક્ષ દૃષ્ટિએ ઘડયો છે. જો તમે તેનું પાલન કરશો તો તમે–તમારો શ્રીસંઘ—બાળબચ્ચાં બધા સુખી થશો અને ધર્મની વૃદ્ધિ થશે.

આ ત્રીસ વર્ષના જૂના કલેશનું મૂળ કારણ ભાદરવા સુદી પંચમીને દિવસે પ્રતિવર્ષ શ્રી મંદિરજી પર ધજા ચઢાવવામાં આવે છે તેના ઉપર સાથિયો કાઢવાનો મુદ્દો છે. ચોવટિયા કહે છે કે પ્રથમ સાથિઓ કાઢવાનો હક ઘણા વખતથી અમારો છે. શહેરવાળા લોકો કહે છે કે જે ઘી આદિની બોલીથી ધજા ચઢાવે તેજ પહેલો સાથિઓ કરે, પછી ચોવટીયા ખુશીથી કરે. પણ ચોવટિયાનો સાથીઓ પહેલો થતો હોવાથી કોઇ બોલી બોલતું નથી અને મંદિરજીની આવકમાં હાનિ થાય છે. વાત બહુ મહત્ત્વની નથી. પહેલો સાથિયો કર્યો તો શું અને પછી કર્યો તો શું! પણ વાત મમત પર ચઢી ગઈ છે.

વાત વધી ગઈ. અદાલતમાં કામ ચાલ્યું. નીચેની અદાલતમાં ગામવાળાના હકમાં ફેંસલો થયો. ઉપલી અદાલતમાં ચોવટિયાના હકમાં ફેંસલો થયો. આમાંથી મનદુઃખ થયાં. તડો પડયાં અને વાત વધી પડી. અદાલતે તો ધર્મશાસ્ત્રની દૃષ્ટિએ વિચાર કર્યો જ નથી.

હું આ કલેશની શાંતિ માટે નીચે પ્રમાણે સૂચના કરૂં છું.

૧ મંદિરજીની આવકની દૃષ્ટિએ ચોવટિયાનો સાથિઓ

સભ્યો મળીને વર્ષભરનો હિસાબ કરી સરવૈયું તપાસી પોતાના હસ્તાક્ષર કરશે.

રૂ. ૫૦) સુધીનો ખર્ચ સભ્ય કરી શકે. વિશેષ માટે બારેની સંમતિની જરૂર રહેશે.

૬ શા. ભૂતાજી તિલોકજીને ત્યાં પડી રહેલી રકમ માટે તેમણે વ્યાજ સહિત રકમની કંઠી બનાવરાવીને ચઢાવી છે. તથા વધેલી રકમ ભંડારમાં આપી દીધી છે. પણ તે માટે તપાસ કરતાં સ્પષ્ટતા થતી નથી. તો ભૂતાજી તે બાબતની ખાત્રી કરાવી આપે તેમજ પાંચ આનાને બદલે છ આના વ્યાજ ગણી આપે અને શ્રી મંદિરજીમાં એક પૂજા ભણાવે.

૭ કિરણીયા ચામર બાબત મૂળ ગુન્હેગાર હાજર ન હોવાથી તેની પત્ની પાંચ રૂપીઆ રોકડા આપે અને એક પૂજા ભણાવે.

૮ સુશ્રાવક રામચંદ્રજીને શાંતિને માટે એક પૂજા ભણાવવા સૂચના કરું છું. કારણ કે તેમણે મુખી તરીકે ઘણો વખત કામ કર્યું છે, તેમાં કોઈ કોઈ વખત મનદુઃખ થયું હોય તો તેની શાંતિ આવશ્યક છે.

હસ્તાક્ષર મુનિ વલ્લભવિજય
સં. ૧૯૭૫ જેઠ સુદી ૯ શનિવાર,

તા. કઃ—વ્યવસ્થાપકોની ચુંટણી ત્રણ વર્ષ માટે છે. શા. ઉદ્દુજી ગુલાબજીવાળા તડની રકમ બાકી છે તે તુરત ભરીને રસીદ મેળવી લ્યે.

ખીવાણદીથી વિહાર કરી પોમાવા પધાર્યા, અહીં પણ કલેશાગ્નિ જાજ્વલ્યમાન હતો. તેને શાંત કરવા આપે ભારે પરિશ્રમ સેવ્યો. અહીંથી શિવગંજ આદિ ગામ અને શહેરામાં ઉપદેશ કરતા બાલી ગામમાં પધાર્યા. બાલીના શ્રીસંઘે આપને વિનતિ કરી કે આપશ્રી અહીં ચાતુર્માસ કરવા કૃપા કરો તો અમે ગોડવાડ વિદ્યાલયને માટે એક લાખ રૂપીઆ ભરી આપીએ. [illegible]

[illegible]

[illegible]

આપણા ચરિત્રનાયકે કૉન્ફરન્સના અધિવેશનમાં એક મનનીય વ્યાખ્યાન આપ્યું હતું. તેમાં નીચે લખેલા વિષયો પર પ્રકાશ પાડ્યો હતો.

૧ મારા વિચારો અને અધિકાર ૨ કૉન્ફરન્સની આવશ્યકતા, ૩ શાન્તિની યોજના ૪ વિદ્યાની ખામી દૂરકરો ૫ કૉલેજની આવશ્યક્તા ૬ ગુજરાતી ભાઈઓની આશા છોડી દેવી ૭ મહાજન ડાકૂ ન બને ૮ વીતરાગની દુકાનના સાચા મુનીમ ૯ કર્તવ્યપરાયણ થવું જોઈએ. ૧૦ આત્માજ પરમાત્મા છે ૧૧ એકતા અને ઉદારતાની આવશ્યકતા ૧૨ પાઠશાળા—વિદ્યાલય—કૉલેજથી ફાયદા.

કૉન્ફરન્સના અધિવેશનમાં આપને ધન્યવાદ આપતો જે ઠરાવ સર્વ સમ્મતિથી પસાર થયો હતો તે નીચે આપવામાં આવ્યો છે.

"પરમ પૂજ્ય મુનિરાજ શ્રી વલ્લભવિજયજી મહારાજ મારવાડ ગોડવાડ પ્રાંતના ઉદ્ધારને માટે તે પ્રદેશોમાં શિક્ષાનો પ્રચાર કરવાનો અત્યંત કઠિન પરિશ્રમ કરી રહ્યા છે. આ કાર્ય કૉન્ફરન્સના મુખ્ય ઉદ્દેશોને અમલમાં લાવનાર છે તેથી તેની સાથે કૉન્ફરન્સ પૂર્ણ સહાનુભૂતિ બતાવે છે તેમજ મહારાજશ્રીનો અંતઃકરણપૂર્વક ઉપકાર માને છે. તેમજ મુનિ મહારાજોને વિનંતિ કરે છે કે આ રીતે શિક્ષાનો પ્રશ્ન હાથમાં લેવો આવશ્યક છે."

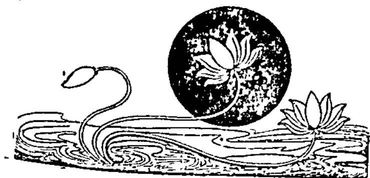
અહીં આપને આચાર્યપદ ગ્રહણ કરવા માટે ગામેગામના શ્રીસંઘોએ ઘણો આગ્રહ કર્યો પણ આપે કોઈપણ પદવી માટે સ્પષ્ટ ઈન્કાર કરી દીધો. બાલીમા પં.

શ્રી મોહનવિજયજીની પાસે મુનિશ્રી લલિતવિજયજી, મુનિશ્રી ઉમંગવિજયજી અને મુનિશ્રી વિદ્યાવિજયજીએ સંસ્કૃતનું અધ્યયન કર્યું. તેઓને પંન્યાસપદવી આપવા [illegible] સં. ૧૯૭૫નું તેત્રીસમું ચોમાસું [illegible] સંપૂર્ણ કરી આપ ખાતીમાં પધાર્યા. ખાતીમાં [illegible]

અહીં [illegible] વદી ૨ના દિવસે ખાતીનિવાસી [illegible] શ્રી [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

તીર્થયાત્રા અને મધુરું મિલન

[૪૪]

"દયાનિધિ ! હું શ્રી કેસરીયાજીનો સંઘ કાઢવા ઇચ્છું છું. આપ કૃપા કરી સપરિવાર શિવગંજ પધારો તો મારી અભિલાષા પૂર્ણ થાય." શિવગંજના શેઠ ગોમરાજ ફતેહચંદે વંદણા કરીને પ્રાર્થના કરી.

"ગોમરાજજી ! તીર્થયાત્રા એ તો બહુ જ ઉત્તમ કાર્ય છે. મન તેનાથી પવિત્ર થાય છે. જગતના દુઃખો ભૂલાય છે. તીર્થનું પવિત્ર વાતાવરણ મનને પવિત્ર બનાવે છે. અશુભ આસ્રવ રોકાય છે. નિર્જરા પણ થાય છે જેથી મોક્ષમાર્ગ બહુજ સરળ થઈ જાય છે. પણ તમે જાણો છો હું આ સમયે તો ગોડવાડથી બહાર નથી જઈ શકતો." આપણા ચરિત્રનાયકે તીર્થયાત્રાની મહત્તા બતાવી, પોતે લીધેલા કામની જવાબદારીની દૃષ્ટિએ બહાર જવાની ના પાડી.

[illegible]

દીર્ઘશ્વાસ [illegible]

સ્થિતિ જણાવી.

“ભાગ્યશાળી ! [illegible]

[illegible]

નિવેદન કરું છું કે જો આપ નહિ પધારો તો હું
કાઢવાનો નથી અને જ્યાંસુધી સંઘ નહિ નીકળે ત
મારે દૂધનો ત્યાગ છે." શેઠે ઉદાસ ચહેરે ન
પોતાનો નિશ્ચય જણાવી દીધો.

"શેઠજી! તમે તો બાળકની જેમ રીસાઇ બેઠા.
પ્રતિજ્ઞા તે લેવાતી હશે. તમે વેપારમાં બાહોશ છો
જાણ્યું હતું પણ તમે ગુરુને મનાવી લેવામાં પણ
છો તે આજે જાણ્યું. ભક્તાધીન ભગવાન જેવો હિ
થયો. હવે ના પણ શી રીતે પાડી શકાય. અહીં
કામને થાળે પાડીને સંઘમાં આવીશ." મહારાજશ્રી
છેવટે હા પાડી. ગોમરાજજી મહારાજશ્રીની સંમતિ
આનંદ પામ્યા અને વહેલા વહેલા પધારવાની પ્રાર્થના
શિવગંજ ચાલ્યા ગયા.

'સારાં કાર્યોમાં સો વિઘ્ન' એ પ્રસિદ્ધ કહેવત
સંસારમાં ઉચ્ચ કાર્ય કરનારના માર્ગમાં અનેક મુશ્કેલીઓ
આવે છે, કારણ કે તેનોદ્વેષી લોકો કુચક્ર રચે છે. પોતે
ઉચ્ચ કાર્ય નથી કરી શકતા પણ બીજાનાં કાર્યો દેખ
પણ નથી શકતા. તેમનાં હૃદયો બળી જાય છે. તેઓ
સમજે છે કે આ કાર્ય થયું તો તેમની મહત્તા થશે, યશો
કીર્તિ ગવાશે અને આપણો કોઇ ભાવ નહિ પૂછે અને
તેથી જ ઈર્ષ્યાભાવથી આવાં વિદ્યાપ્રચારના કાર્યમાં પણ
અનેક રીતે વિઘ્ન નાખવાના પ્રયત્નો થયા. એટલુંજ નહિ
પણ ગોડવાડમાં જે ઉત્સાહ જાગ્યો હતો તેમાં પણ
ભળાટ થઈ ગયો. આગેવાનોમાં બાગલા પડી ..

"પણ સાહેબ! આપનું કાર્ય તો સાનુકૂળ છે, [illegible]માંથી આવ્યા પછી તે થઈ રહેશે. બીજું કંઈ નહીં પણ મારે મુંબઈ અને રંગુનમાં પેઢીઓ છે અને [illegible] મોટો વેપાર છે. આ વર્ષે સારો લાભ છે એટલે સર્વે માટે અવસર છે. પછી તો મુંબઈ જવાનું થશે તો આ [illegible] કરી જશે." શેઠ સોમરાજજીએ પોતાની પરિસ્થિતિ જણાવી.

"[illegible]! હું [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ભાઈઓ—બાઈઓ જમવાને માટે ગયાં. શેઠ ગોમરાજજી સીધા મહારાજશ્રી પાસે આવ્યા.

"કેમ શેઠજી! તાર મુંબઈનો છે કે રંગૂનનો? સમાચાર તો આનંદ—મંગળના છે ને?" હસતાં હસતાં મહારાજશ્રીએ તારનો ભાવાર્થ પૂછી લીધો.

"ગુરુદયાળ! તાર રંગૂનનો છે. વ્યાપારમાં બહુ જ સારો નફો મળ્યો છે. એ આપ દયાળુની કૃપાનું ફળ છે."

"ગોમરાજજી! ખરેખર આપણું સંઘનું મંગળમુહૂર્ત તો બહુ જ સુંદર થયું છે. આપણો સંઘ બહુ આનંદપૂર્વક તીર્થયાત્રા કરશે અને જેમ સંઘવીને લાભ થયો છે તેમ જૈનસમાજને—ગોડવાડને લાભ જ લાભ થશે."

"કૃપાળુ! વ્યાખ્યાનમાં તાર મળતાં જ મેં તો નિર્ણય કર્યો છે કે આ રકમ તો ધર્મકાર્યમાં જ ખરચવી."

"સુશ્રાવક! ધન્ય છે, તમારી ભાવના ઉત્તમ છે, ધર્મની જડ તો સદા હરીભરી છે. આ ક્ષેત્રમાં જેટલું વવાશે તેથી અનેકગણું મળશે."

ફાગણ સુદી છઠના દિવસે શેઠ ગોમરાજજીને શિવગંજમાં ચાલતી જૈન પાઠશાળા તરફથી સન્માનપત્ર આપવામાં આવ્યું. આ પ્રસંગે નગરના બધા શ્રીમંતજનો તથા બીકાનેરનિવાસી શેઠ શ્રીચંદજી સુરાણા અને તેમના પુત્રરત્ન શેઠ સુમેરમલજી સુરાણા પણ સપરિવાર હાજર હતા.

મહારાજશ્રીએ આ પ્રસંગ ઉપર પ્રભાવશાળી વ્યાખ્યાન આપ્યું. આપની આજ્ઞાથી પં. શ્રી લલિતવિજયજી મહા-

મિનારનું કામ રોકાઈ જવા લાગ્યું અને આખા [illegible] ઉદારની યોજના રફેદફે થઈ ગઈ. [illegible] તાબેના [illegible] [illegible] પર રહ્યા. [illegible] આ પરિણામથી [illegible] [illegible].

આ [illegible]—[illegible] કેવી રીતે [illegible] [illegible] [illegible] છે. [illegible] છે. [illegible] [illegible] નથી [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

બાઈઓ—બાઈઓ જમવાને માટે ગયાં. શેઠ ગોમરાજજી સીધા મહારાજશ્રી પાસે આવ્યા.

"કેમ શેઠજી! તાર મુંબઈનો છે કે રંગૂનનો? સમાચાર તો આનંદ—મંગળના છે ને?" હસતાં હસતાં મહારાજશ્રીએ તારનો ભાવાર્થ પૂછી લીધો.

"ગુરુદયાળ! તાર રંગૂનનો છે. વ્યાપારમાં બહુ જ સારો નફો મળ્યો છે. એ આપ દયાળુની કૃપાનું ફળ છે."

"ગોમરાજજી! ખરેખર આપણું સંઘનું મંગળમુહૂર્ત તો બહુ જ સુંદર થયું છે. આપણો સંઘ બહુ આનંદપૂર્વક તીર્થયાત્રા કરશે અને જેમ સંઘવીને લાભ થયો છે તેમ જૈનસમાજને—ગોડવાડને લાભ જ લાભ થશે."

"કૃપાળુ! વ્યાખ્યાનમાં તાર મળતાં જ મેં તો નિર્ણય કર્યો છે કે આ રકમ તો ધર્મકાર્યમાં જ ખરચવી."

"સુશ્રાવક! ધન્ય છે, તમારી ભાવના ઉત્તમ છે, ધર્મની જડ તો સદા હરીભરી છે. આ ક્ષેત્રમાં જેટલું વવાશે તેથી અનેકગણું મળશે."

ફાગણ સુદી છઠના દિવસે શેઠ ગોમરાજજીને શિવગંજમાં ચાલતી જૈન પાઠશાળા તરફથી સન્માનપત્ર આપવામાં આવ્યું. આ પ્રસંગે નગરના બધા શ્રીમંતજનો તથા બીકાનેરનિવાસી શેઠ શ્રીચંદજી સુરાણા અને તેમના પુત્રરત્ન શેઠ સુમેરમલજી સુરાણા પણ સપરિવાર હાજર હતા.

મહારાજશ્રીએ આ પ્રસંગ ઉપર પ્રભાવશાળી વ્યાખ્યાન આપ્યું. આપની આજ્ઞાથી પં. શ્રી લલિતવિજયજી મહા-

રહે પણ સંઘપતિના કર્તવ્ય ઉપર મનોહર વ્યાખ્યાન આપ્યું. પંન્યાસજીએ મરુભૂમિના ઉદ્ધારની આવશ્યકતા સમજાવી અને ગોડવાડમાં જ્ઞાનપ્રચારને માટે ગુરુદેવ કેવા કેવા શ્રમો સહન કરી રહ્યા છે તેનું હૃદયંગમ વર્ણન કરી બતાવ્યું.

આ વ્યાખ્યાનની સારી અસર થઈ. સંઘપતિએ શ્રી આત્માનંદ જૈનવિદ્યાલય, ગોડવાડને રૂ. [illegible] રકમ દેવાનું વચન આપ્યું તેમજ સંઘપતિ શ્રી [illegible] [illegible] અનુમોદન—[illegible] [illegible] [illegible].

[illegible]

[illegible]

[illegible]

પ્રગટ કરી પણ તે બનાવરાવી ન શકયો. કહેવાય છે કે મંદિરનું ખાતમુહૂર્ત હતું, ઘીના દીપક કરવા માટે એક વાટકીમાં થોડું ઘી આવ્યું હતું. તેમાં એક માખી ઉડીને પડી. મંદિર બનાવનાર શેઠે તે માખીને કાઢીને ઘી નકામું ન જાય અને માખીનો જીવ બચી જાય એ હેતુથી પોતાના જોડા પર તે ઘી મૂકયું. આ જાણી કારીગરોને થયું કે, આવો મખ્ખીચૂસ માણસ મંદિર શું બનાવરાવશે ? એટલામાં એક કારીગર જે અગ્રણી હતો તેણે તરત શેઠ પાસે આવીને જણાવ્યું કેઃ

"શેઠજી ! પાયામાં પૂરવા માટે પચાસ ડબ્બા ઘી જોઈએ."

શેઠે તત્કાળ ઘીના ૫૦ ડબ્બા મંગાવી દીધા. તે બધું ઘી પાયામાં પૂરાયું. શેઠ તો આનંદ આનંદ પામવા લાગ્યા. લોકો આ શેઠનું હૃદય જોઈને દીંગ થઇ ગયા.

રાણુકપુરનું બીજું નામ ત્રૈલોકય દીપક છે. ખરેખર રાણુકપુરનું મંદિર ભવ્ય અને ચમત્કૃતિવાળું છે. કહેવાય છે એ મંદિરમાં કેટલાંક ભોયરાં છે અને તેમાં પ્રાચીન ભવ્ય મૂર્તિઓ પણ છે. અહીંની ધર્મશાળા જીર્ણ થયેલી હતી. મહારાજશ્રીના ઉપદેશથી સંઘવી આદિએ તેમાં સારો ફાળો આપ્યો.

રાણુકપુરથી સાદડી, ઘાણેરાવ, મુચ્છાલા–મહાવીરની યાત્રા કરી સંઘ દેસૂરી પહોંચ્યો. દેસૂરીમાં શ્રાવકો (ઓસવાલ પોરવાલ)માં કલેશ હતો. અદાલતમાં કેસ ચાલતો હતો. મહારાજશ્રીએ અંદર અંદર ફેંસલો કરવા બન્ને પક્ષોને

ખૂબ ખૂબ સમજાવ્યા પણ તેઓ માન્યા નહિ.

મહારાજશ્રીને જોયું કે આ કજીયો કોઈ રીતે [illegible] સંપ આવ્યો હોય, [illegible] સમુદાય હોય ત્યાં [illegible] ન થાય તો કેવું કહેવાય ? [illegible] વિચાર કરી [illegible] [illegible]

[illegible]

ખર્ચ રૂપીઆ એક કરોડ થયો કહેવાય છે. રાજનગરની પહાડી પર એક ચૌમુખજીનું જિનાલય છે. એ મંદિર રાણા રાયસિંહજીના જૈન મંત્રી દયાલશાહે બંધાવ્યું છે. તે બાંધવામાં એક કરોડ લગભગ રૂપીઆ ખર્ચ થયા હતા.

રાજનગરથી સંઘ નાથદ્વારા થઇ દેલવાડા પહોંચ્યો. દેલવાડાથી એકલિંગજી આવ્યા. એકલિંગજીમાં શ્રી શાન્તિનાથ ભગવાનની બહુજ મોટી પ્રતિમા છે તે અદબદ બાબા (અદ્ભુત બાબા) ના નામથી પ્રસિદ્ધ છે. એકલિંગજીથી વિહાર કરી આપ સંઘની સાથે ઉદયપુર પધાર્યા. અહીં ત્રણ દિવસની સ્થિરતા કરી. શહેરના બધા નાનામોટા મંદિરોની યાત્રા કરી.

અહીં બે મહાન આત્માઓનું મધુરું મિલન થયું. શહેર-યાત્રા કરતાં કરતાં સંઘની સાથે મહારાજશ્રી માલદાસની શેરીના શ્રી જિનમંદિરના દર્શનાર્થ પધાર્યા. તે વખતે ત્યાંના ઉપાશ્રયમાં બાલબ્રહ્મચારી તીર્થોદ્ધારક આચાર્યશ્રી ૧૦૦૮ શ્રી વિજયનેમિસૂરીશ્વરજી બિરાજમાન હતા. મહારાજશ્રી સંઘસહિત હર્ષપૂર્વક ત્યાં ગયા. સૂરિજીએ પણ હર્ષ પ્રદર્શિત કર્યો. બન્ને મહાન આત્માઓના પરસ્પર યોગ્ય શિષ્ટાચાર જોઈને શ્રીસંઘને બહુ જ આનંદ થયો. આ મધુરાં મિલનથી શ્રાવક સમુદાય ઉપર બહુ જ પ્રભાવ પડ્યો. પરસ્પર વાર્તાલાપથી આનંદ થયો.

બીજે દિવસે આચાર્યશ્રી વિજયનેમિસૂરીશ્વરજી હાથી પોળની બહાર દાદાવાડીમાં દર્શન કરવા જઇ રહ્યા હતા. હાથી પોળની બહારની ધર્મશાળામાં આપણા ચરિત્ર ચક

શ્રાવકોની તેમના ઉપર પૂર્ણશ્રદ્ધા ટકી રહી છે.

ઉદયપુરમાં આવા બે યતિઓ હતાઃ યતિશ્રી ગુલાબચંદ્રજી તથા યતિશ્રી અનૂપચંદ્રજી ગુરુશિષ્ય બન્નેનું શહેરમાં બહુમાન. યતિશ્રી અનૂપચંદજી તથા સિરસાનિવાસી યતિશ્રી પ્રતાપચંદ્રજીના શિષ્ય યતિશ્રી મનસાચંદ્રજીની ઉદયપુરમાં એક પુસ્તકાલય ખોલવાની ઈચ્છા હતી.

બન્ને આપણા ચરિત્રનાયક પાસે આવ્યા અને પુસ્તકાલયના ઉદ્‌ઘાટન માટે પ્રાર્થના કરી. પુસ્તકાલયના ઉદ્‌ઘાટનની ક્રિયા પોતાના શુભ હસ્તે થાય તે આનંદની વાત હતી, અને યતિશ્રીનો આગ્રહ હોવાથી તે વાત સ્વીકારી અને સં. ૧૯૭૬ ના ચૈત્ર વદ ૩ ના દિવસે "શ્રી વર્ધમાનજ્ઞાનમંદિર"ની ઉદ્‌ઘાટન ક્રિયા આપણા ચરિત્રનાયકે કરી. યતિશ્રીને તેનાથી સંતોષ થયો.

ઉદયપુરથી વિહારની તૈયારી કરી. બધા સજ્જ ઊભા હતા. આપણા ચરિત્ર નાયક પણ કમર બાંધીને તૈયાર હતા પણ આચાર્યશ્રી વિજયનેમિસૂરિમહારાજની તબીયત નરમ હોવાથી સુખશાતા પૂછવા ગયા, આચાર્યશ્રી ખૂબ ખુશી થયા. વિહારની ઉતાવળ હોવા છતાં લગભગ દોઢ કલાક વાતો ચાલી. આ છેલ્લી મુલાકાતમાં આચાર્યશ્રીએ પોતાના ખરા અંતઃકરણના ઉદ્‌ગાર કાઢયાઃ—

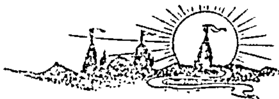
"વલ્લભવિજયજી ! હું નહોતો જાણતો કે તમે આ પ્રમાણે સજ્જનતા દેખાડશો અને શિષ્ટાચાર કરશો. મારા મનમાં તમારે માટે ઘણું ઘાયું ભર્યું હતું; પણ તમારા આ

પણ ઉદારતા નહિ કરી શકે ? આપ મને આજ્ઞા કરો, જો વંદના કરવાથી જ સંમેલન થતું હોય તો મોટા તો શું પ્રત્યેક મારાથી નાના સાધુને વંદના કરવાને હું તૈયાર છું. સૂરિજી ! મને દુઃખ થાય છે કે ગૃહસ્થો પણ જ્યારે આપસમાં મળે છે ત્યારે યોગ્ય શિષ્ટાચાર કરે છે ત્યારે સાધુઓમાં એટલું પણ ન હોવું જોઈએ ? એકે આ તરફ મોં કરી લીધું, બીજાએ બીજી તરફ ! જાણે એકબીજાએ 'અદિર્દૃક્લ્લાણુ' માની લીધું. આપનો અને મારો યોગ્ય શિષ્ટાચાર થયો તેમાં આપનું કે મારું બગડયું શું ? ઉલટું ગૃહસ્થો પર સુંદર પ્રભાવ પડયો. એટલા માટે જ હું આપને અનુરોધ કરું છું કે આપ અવશ્ય સંમેલનને માટે પ્રયત્ન કરો. મારો આત્મા મને સાક્ષી આપે છે કે આ અત્યુત્તમ કાર્યમાં આપને સફળતા મળશે જ મળશે. કારણકે આપનો પ્રભાવ બહુ જ સુંદર છે. સ્વર્ગવાસી ૧૦૦૮ શ્રીમદ્ વિજયાનન્દસૂરિ (આત્મારામજી) મહારાજશ્રીના સમુદાયની તરફથી તો આપ નિશ્ચિંત રહો. માત્ર ૧૦૦૮ આચાર્યશ્રી વિજયકમલસૂરિજી, ૧૦૮ પ્રવર્તકશ્રી કાન્તિવિજયજી મહારાજ તથા ૧૦૮ શ્રી હંસવિજયજી મહારાજ—એ ત્રણે મુનિપ્રવરોની સલાહની જરૂર છે. એમના કહેવાથી પ્રાયઃ કોઈ બહાર નહિ રહે. હવે હું આજ્ઞા ચાહું છું. જવામાં મોડું થશે. બધા કમર બાંધીને તૈયાર છે. સુખશાતામાં રહેશો–ધર્મસ્નેહ રાખશો. " આપણા ચરિત્રનાયકે પોતાનું હૃદય ખોલી બતાવ્યું.

કેવું મધુર મિલન ! બે મહારથીઓ મળ્યા. પરસ્પર

પરિચય થયો. ઘણા સમયમાં ઠીકઠીક સંપર્ક [illegible]
વર્ગનું ઠીક સન્માન થયું. આચાર્યશ્રીને પણ [illegible]
વિદ્યાર્થીઓ આનંદ થયો. આપણા અધિવેશનની [illegible]
ઘણા અને હૃદયની પવિત્ર આત્મીયતામાં એક [illegible]
છે. [illegible] વિચારો આ [illegible]
અને આચાર્યશ્રીને તે [illegible] હૃદયમાં [illegible]
[illegible] હૃદયમાં [illegible]
[illegible] છે તે [illegible]
[illegible] છે.

[illegible]
[illegible]

[૪૫]

ગોડવાડમાં પ્રચારકાર્ય

"**મ**ત્થેણ વંદામિ" પાલીના વિહારમાં સાથે રહેલા શ્રાવકોએ સવારના પહોરમાં વંદણા કરી.

"ધર્મલાભ, કેમ શાજી આજે બહુ જ વહેલા ઊઠી ગ્યા."

"સાહેબ! કાલે રાત્રે ભારે વર્ષા થઈ છે. બધે પાણી જ પાણી. અમે તો ધર્મશાળામાં સૂતા હતા, ત્યાં રાત્રે બે વાગે પાલીથી ખેપીયો આવ્યો."

"રાત્રે બે વાગે, પાલીથી ખેપીઓ આવ્યો? કેમ ભલા! એવું શું કામ આવી પડયું? કોઈ માંદું સાજું તો નથી ને?" મહારાજશ્રીએ આશ્ચર્ય બતાવ્યું.

"નહિજી! આતો પાલીના શ્રીસંઘે આપને માટે રાત્રે ને રાત્રે ખેપીઓ મોકલ્યો છે. તેઓએ કહેવરાવ્યું છે કે વર્ષાને લીધે જાડનથી સોજત તરફના રસ્તાઓ પાણીથી ભરાઈ ગયા હશે. મહારાજશ્રી કૃપા કરી તે તરફ ન પધારે. અમારીવતી પ્રાર્થના કરી ગુરુવર્ય પરિવાર સહિત અહીં

[illegible] પાછી પધારે તેમ કરજો." પાટીલ [illegible] સમજ પડી.

"પણ આજે તો બીકાનેર જવું છે. શેઠ [illegible] ખબર આવી ગયા. હવે શું થાય!"

"કૃપાનિધાન! [illegible] [illegible] પછી જવું પડશે. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]."

"[illegible], [illegible], [illegible], [illegible] [illegible]."

"સાહેબ! આપે વિહાર કર્યો ને અહીં વરસાદ થયો. અમને તો બહુજ ચિંતા થઈ પડી. જો આપ સવારે વિહાર કરો તો રસ્તામાં ભારે હેરાનગતિ થાય તેથી રાત્રે જ ખેપીઓ મોકલ્યો. આપ પધાર્યા તેથી બહુ આનંદ થયો. હવે તો સાહેબ ચાતુર્માસ અહીંજ કરવાનું છે." એક આગેવાને મહારાજશ્રીને વિનંતી કરી.

"ભાગ્યશાળી! હવે બીકાનેર પહોંચાય તેમ નથી. એટલે બીજું શું થઈ શકે? બે દિવસ જોઈએ પછી શાંતિથી નિર્ણય કરીશું. જેવી ક્ષેત્રસ્પર્શના."

"ગુરુદેવ? અમારી પ્રાર્થના પણ ધ્યાનમાં લેવાની છે. અમારા શ્રીસંઘની પહેલેથી વિનતિ છેજ. માટે કૃપા કરી ખુડાલા પધારો તો બહુ આનંદ થાય." પાલીના આગેવાનો સાથે વાત ચાલતી હતી ત્યાં ખુડાલાના આગેવાનો બાલીના શ્રાવકો સાથે આવી પહોંચ્યા અને ખુડાલા માટે વિનંતિ કરી.

"તમારી વિનંતિ હું ભૂલ્યો નથી. પણ તમે જાણો છો ને બીકાનેરથી શેઠ સુમેરમલજી સુરાણા તથા શેઠ લક્ષ્મીચંદજી કોચર આવી ગયા. ત્યાંની પાઠશાળાને વિદ્યાલય બનાવવાની તેઓની ભાવના છે. અને તે માટે જ હું તે તરફ જતો હતો." મહારાજશ્રીએ ખુલાસો કર્યો.

"કૃપાળુ! આપની જ્ઞાનપ્રચારની ઉત્કટ તમન્ના અમે જાણીએ છીએ. જૈન સમાજમાં જ્ઞાનની જ્યોતિ જગવવાના અને તે દ્વારા જૈનસમાજની સમુન્નતિ સાધવાના આપના પ્રયત્નો જૈન જગત સારી રીતે જાણે છે પણ

[illegible]માં આપ અધૂરું કામ છોડી જાઓ તે તો [illegible] નહિ. અમે આપ કહો તે કરવા તૈયાર છીએ." [illegible] [illegible]એ વિવેક પ્રાર્થના કરી.

"[illegible] ! ઓફિસર તો [illegible] [illegible] [illegible] કે [illegible] પાસ [illegible]. ત્યાં [illegible] [illegible] હું [illegible] તૈયાર છું."

"[illegible] ! [illegible] અને [illegible] [illegible]

[illegible]

થયી જુદાજુદા મુનિરાજોને જુદીજુદી જગ્યાએ ચોમાસા માટે આજ્ઞા આપી.

બીકાનેર—પં. સોહનવિજયજી ગણી, મુનિ સમુદ્રવિજયજી અને મુનિશ્રી સાગરવિજયજી જેઓને વરકાણાથી જ બીકાનેર મોકલવામાં આવ્યા હતા.

સાદડી—પં. શ્રી લલિતવિજયજી ગણી અને તેમના શિષ્ય મુનિશ્રી પ્રભાવિજયજી.

તખતગઢ—પં. શ્રી ઉમંગવિજયજી ગણી અને તેમના શિષ્ય મુનિશ્રી દેવેન્દ્રવિજયજી.

ખુડાલામાં જે આશયથી આપ પધાર્યા હતા તે આશય તો પૂરો ન થયો. તેમાં આરંભેશૂરા વાણીયાવાળો હિસાબ થયો. સાદડીવાળા તો મળ્યા નહિ. બાલીવાળાએ પાલીમાં વચન આપેલું તે પાછા ખુડાલા નજ આવ્યા. છેવટે ખુડાલામાં શ્રી આત્માનંદ જૈન પાઠશાળા—માત્ર ચાલુ થઈ શકી.

પર્યુષણ સમાપ્ત થતાં ગોડવાડના ઘણાં ગામોમાં પ્લેગ ફેલાઈ ગયો. ખુડાલા તથા સાદડીમાં પણ પ્લેગ આવી પહોંચ્યો. મુંડારામાં પ્લેગ ન હોવાથી પં. મહારાજશ્રી લલિતવિજયજી લોકોના આગ્રહથી મુંડારા આવી ગયા. આપણા ચરિત્રનાયકને ખુડાલાથી બાલી આવી જવા પ્રાર્થના કરવામાં આવી પણ તેઓએ ખુડાલાથી બીજી જગ્યાએ જવા ના પાડી. પણ ફાલના સ્ટેશન પર ખુડાલાના શ્રીસંઘની ધર્મશાળા છે ત્યાં સાધુપરિવાર સહિત આવી ગયા. ત્યાં એક જૈનમંદિર પણ છે. ખુડાલાના શ્રીસંઘ પણ

નકુશીઓ, તોરણીઓ બનાવરાવીને ત્યાં રહેવા લાગ્યો. અને અહીં [illegible] રાજ [illegible] પૂજાની રચના કરી. [illegible] શાંતિ માટે [illegible] વગેરે થયાં. એમ શાંત [illegible] [illegible] ગામમાં [illegible] અનુષ્ઠાન પૂર્ણ કર્યું.

આ અનુષ્ઠાનમાં ગાદીમાં આવતા [illegible]

[illegible]

લલિતવિજયજીના ઉપદેશથી થયું હતું.

વરકાણાથી રાણી, ચાંચોરી, વગેરે થઈ ખાંડ પધાર્યા. અહીં આપના ઉપદેશથી પાઠશાળા સ્થાપન કરવામાં આવી. ખાંડથી ગુંદોજ પધાર્યા. અહીં પણ આપના ઉપદેશથી પાઠશાળા સ્થાપિત થઈ.

કુલ્લાગામ વિહારના રસ્તાથી દૂર હતું. ત્યાં જવાની ઈચ્છા નહોતી પણ કુલ્લાના એક શ્રાવકે એક દિવસ આવીને મહારાજશ્રી પાસે ઉપવાસનું પચ્ચખાણ લીધું અને પછી કહ્યું:

"આપ જ્યાંસુધી અમારા ગામમાં પધારવાની વિનતિનો સ્વીકાર નહિ કરો ત્યાંસુધી હું પારણું નહિ કરું."

"ભલા માણસ! આમ કરવાની શું જરૂર હતી. તમે એમ ને એમ વિનતિ કરી હોત તો પણ હું આવત."

"સાહેબ! અમારું ગામ રસ્તાથી દૂર. ગુરુદેવના દર્શન અમને થાય જ નહિ. અમારે ગામ પધારે પણ કોણ. આજ આપ દયાનિધિ પધાર્યા છો તો અમને આપનો લાભ કેમ ન મળે? માફ કરશો. હું તો આપનો ચરણસેવક છું." ભોળા ભાઈએ ક્ષમા માગી.

મહારાજશ્રી કુલ્લા ગયા અને ત્યાં એક સાધર્મીવાત્સલ્ય પણ થયું.

કુલ્લાથી વિહાર કરી ગ્રામાનુગ્રામ વિચરતા પાલી પધાર્યા. પાલીમાં સમારોહની સાથે નગરપ્રવેશ થયો. પૂજા—પ્રભાવના—નોકારશી થયાં. એક પાઠશાળા પણ સ્થાપિત કરી.

પ.શ્રીથી આપ બાકળુ પધાર્યા. પાલીના [illegible] [illegible] પણ સાથે આવ્યા. બાકળમાં કુસંપ હતો તેને [illegible] [illegible] માટે પ્રયત્ન કર્યો અને તે કુસંપ [illegible] [illegible] ઉપાશ્રયના ઉદ્ધાર વિષે વાત કરી [illegible] [illegible] ઉપદેશથી મંદિર તથા ધર્મશાળાના [illegible] [illegible] પ.શ્રીના [illegible] પણ [illegible] [illegible] કેટલાક સ્થાનકવાસી ભાઈઓએ [illegible] [illegible] લીધા અને [illegible]

[illegible]

અહીં ચાતુર્માસમાં આપે એક પાંચ જ્ઞાનની અને બીજી સમ્યગ્ દર્શનની એમ બે પૂજાઓ બનાવી.

અજમેર, સોજત, નાગોર, મુંબઈ, પાટણ અને અમદાવાદ આદિ શહેરોના ભાઈઓ આપને વંદણા કરવા આવ્યા હતા. પંજાબ શ્રીસંઘનું એક પ્રતિનિધિમંડળ આપને પંજાબનું આમંત્રણ આપવા આવ્યું હતું–તે વખતે પંજાબીભાઈએ એક દર્દભરી પ્રાર્થના ગુરુદેવને કરી હતી, તે હજી પણ શ્રોતાઓના કાનમાં ગુંજે છે.

અહીં બીકાનેરમાં તપશ્ચર્યા ઘણી સારી થઈ. ચાર માસખમણ, પાંચ પાક્ષિક, પંદર અઠ્ઠાઈઓ, બસો અઠમ અને બસો છઠ, મહારાજશ્રીએ પણ માત્ર ૧૨ દ્રવ્યની છૂટ રાખી હતી.

આ રીતે સં. ૧૯૭૭ નું પાંત્રીસમું ચાતુર્માસ બીકાનેરમાં સંપૂર્ણ થયું.

અહીંથી કારતક વદી ૫ ના દિવસે આપે વિહાર કર્યો વિહાર કરીને એક ગામમાં આવ્યા. ઉપાશ્રય તો કચેરી બની હતી. એક ધર્મશાળામાં ઊતર્યા. પં. શ્રીલલિતવિજયજી ગામના ઠાકોરને ત્યાં ગોચરી ગયા. ત્યાં ચૂલા પર ખીર ચડતી હતી. ઠાકોરે તે લેવા બહુ આગ્રહ કર્યો પણ પંન્યાસજીએ સાધુના આચાર કહી બતાવ્યા. પંન્યાસજીની મીઠી મધુરી સંસ્કૃતમય વાણીથી ઠાકોરને બહુ જ પ્રસન્નતા થઈ.

તે સમય મેળવી મહારાજશ્રી પાસે આવ્યા. આપણા ...કે તેમને ધર્મનું રહસ્ય અને જીવનની સાર્થકના

અહીં ચાતુર્માસમાં આપે એક પાંચ જ્ઞાનની અને બીજી સમ્યગ્ દર્શનની એમ બે પૂજાઓ બનાવી.

અજમેર, સોજત, નાગોર, મુંબઈ, પાટણ અને અમદાવાદ આદિ શહેરોના ભાઈઓ આપને વંદણા કરવા આવ્યા હતા. પંજાબ શ્રીસંઘનું એક પ્રતિનિધિમંડળ આપને પંજાબનું આમંત્રણ આપવા આવ્યું હતું–તે વખતે પંજાબીભાઈએ એક દર્દભરી પ્રાર્થના ગુરુદેવને કરી હતી, તે હજી પણ શ્રોતાઓના કાનમાં ગુંજે છે.

અહીં બીકાનેરમાં તપશ્ચર્યા ઘણી સારી થઈ. ચાર માસખમણ, પાંચ પાક્ષિક, પંદર અઠ્ઠાઈઓ, બસો અઠમ અને બસો છઠ, મહારાજશ્રીએ પણ માત્ર ૧૨ દ્રવ્યની છૂટ રાખી હતી.

આ રીતે સં. ૧૯૭૭ નું પાંત્રીસમું ચાતુર્માસ બીકાનેરમાં સંપૂર્ણ થયું.

અહીંથી કારતક વદી ૫ ના દિવસે આપે વિહાર કર્યો. વિહાર કરીને એક ગામમાં આવ્યા. ઉપાશ્રય તો કચેરી [illegible] હતી. એક ધર્મશાળામાં ઊતર્યા. પં. શ્રીલલિતવિજ[illegible] ગામના ઠાકોરને ત્યાં ગોચરી ગયા. ત્યાં ચૂલા પર [illegible]ીર ચડતી હતી. ઠાકોરે તે લેવા બહુ આગ્રહ કર્યો પણ [illegible]ન્યાસજીએ સાધુના આચાર કહી બતાવ્યા. પંન્યાસજીની [illegible] મધુરી સંસ્કૃતમય વાણીથી ઠાકોરને બહુ જ પ્રસ[illegible]ન્ન થઈ.

તે સમય મેળવી મહારાજશ્રી પાસે આવ્યા. આપણા [illegible]રિનાયકે તેમને ધર્મનું રહસ્ય અને જીવનની સાર્થકતા

[illegible] ઉ તે [illegible]. ઠાકોર બહુ પ્રસન્ન થયા. તેમ [illegible] તે બહુ જ વિશાળ અને સુંદર હતો, અને તેમાં [illegible] દરેક રીતે [illegible] તે [illegible] તેમણે [illegible]. તેમણે જણાવ્યું કે [illegible] આ [illegible] પધારશો તેમ તો [illegible]

[illegible] વિચાર કરી [illegible] સુધી [illegible]

[illegible]

[illegible]

[૪૬]

પંજાબ–પ્રવેશ

આજ પંજાબના ગામેગામના સ્ત્રી–પુરુષોનાં હૃદય આનંદથી નાચી ઊઠયાં છે. ઘણા ઘણા વર્ષો પછી પોતાના પ્યારા ગુરુદેવે પંજાબમાં પગલાં કર્યાં છે. વર્ષોની વિનંતિઓ અને પ્રાર્થનાઓ આજે ફળી છે. ગુરુદેવ શ્રીમદ્ આત્મારામજી મહારાજનો આ બગીચો વર્ષોથી ઉજ્જડ પડેલો તે આજે હર્યોભર્યો દેખાય છે. મારવાડમાં લૂંટારાનો પરિસહ સહન કરીને, ટાઢ–તડકો વેઠીને, ગોચરીપાણીની પરવા કર્યા વિના, આજે કુશળતાથી ગુરુવર્ય શ્રી વલ્લભવિજયજી મુનિમંડળ સહિત પ્રવેશ કરે છે.

હુશિયારપુરના અહોભાગ્ય કે પ્રથમ પ્રવેશનું માન મળ્યું. ગુરુવર્યના સ્વાગત માટે શહેરેશહેર અને ગામેગામથી સ્ત્રી–પુરુષો, યુવકો અને વિદ્યાર્થીઓ મોટી સંખ્યામાં આવી પહોંચ્યા છે. શહેર ધ્વજ–પતાકા અને દરવાજાના ડેકોરેશનથી શોભી રહ્યું છે. બજારોમાં સજાવટ કરવામાં

શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરિ–આત્મારામજી મહારાજના પ્રશિષ્ય-રત્ન પ્રૌઢ-વિદ્વાન, જૈનભૂષણ, મુનિશ્રી વલ્લભવિજયજી મહારાજ !

અમે સમસ્ત શ્રીસંઘ પંજાબ, જેમાં દિલ્હી, મીરટ અને બીકાનેર પણ સમ્મિલિત છે–અમારી અનન્યભક્તિ-ભાવના અને ઉત્કૃષ્ટ શ્રદ્ધાથી, આ હોશિયારપુર નગરમાં આપશ્રીનું સ્વાગત કરીએ છીએ. આ તુચ્છ સન્માનપત્ર આપની સેવામાં અર્પણ કરીએ છીએ. આશા છે આપ તેનો સ્વીકાર કરી અમ સેવકોને અનુગ્રહીત કરશો.

ગુરુરાજ ! આપશ્રીને માટે અમારા દિલોમાં જે શ્રદ્ધા અને ભક્તિભાવ છે તેને શબ્દોદ્વારા પ્રકટ કરવાને અમે સર્વથા અસમર્થ છીએ.

આપનું જીવન જૈનધર્મનો ઉચ્ચ આદર્શ, સાદગી અને પવિત્રતાનો એક ખાસ નમૂનો છે. આપનું નામ વલ્લભ છે પણ ખરેખર આપ કાર્યોમાં પણ વલ્લભ જ છો. આપ જેવા રત્નોથી જ જૈનસમાજ ગૌરવશાળી બની રહ્યો છે. આપ સત્ય અને પ્રેમની જીવતી–જાગતી મૂર્તિ છો. તેથી આપને સાચા સત્યાગ્રહી કહેવા જોઇએ.

સંયમ–સંન્યાસવ્રત ગ્રહણ કરવાના સમયથી આપે કુલ બુરાઈઓનો સાચા દિલથી ત્યાગ કર્યો છે તેથી આપ સાચા અસહયોગી છો.

ગુરુવર્ય ! આપના ઉચ્ચ અને અનુકરણીય જીવનનો વિચાર કરતાં કરતાં અમારાં મસ્તક શ્રદ્ધા અને ભક્તિભાવથી નમ્ર થઇને આપના પ્રશસ્ત ચરણોમાં ઝુકી પડે છે

પંજાબ-ભૂમિ જેણે શ્રી વિજયાનંદસૂરિ જેવા ધર્મોદ્ધારક રત્ન પેદા કર્યા છે તે દેશમાં એક એવો છોડ લગાવો કે જેનાં અમૃત ફળોથી અમે અને અમારાં સન્તાનો અમરતા મેળવીને સાચા સુખની પ્રાપ્તિ કરી શકીએ.

ફાલ્ગુન સુદી ૫ શુક્રવાર
સં. ૧૯૭૮
તા. ૨-૩-૨૨

અમે છીએ
આપના નમ્ર સેવકો
સમસ્ત પંજાબના જૈનો

અભિનન્દન વંચાઈ ગયું. સર્વત્ર શાંતિ પથરાયેલી હતી. આપણા ચરિત્રનાયક પંજાબના સમસ્ત સંઘોનો મીઠો મધુરો પ્રેમસંબંધ જોઈ રહ્યા હતા. હજારો સ્ત્રી-પુરુષો ખાદીના પવિત્ર વેશમાં ગુરુમહારાજની અમૃતવાણી સાંભળવા ઉત્સુક હતા. પંજાબની રક્ષા, ગુરુદેવનો સંદેશ, ગુરુદેવની અંતિમ ભાવના; સરસ્વતી મંદિરનો વિચાર, રાષ્ટ્રીય લહેર અને પંજાબના ઉત્થાન માટેની તમન્ના એમ એક પછી એક વિચારો સન્માનપત્ર સાંભળતાં સાંભળતાં થઈ આવ્યાં. ગુરુદેવની મનોહર મૂર્તિ જોતાં જ ગુરુદેવ યાદ આવી ગયા. બે અશ્રુબિન્દુઓ ચક્ષુઓના ખૂણામાં ભરાઈ આવ્યાં અને ગુરુદેવને સ્મરીને અસીમ શાંતિના મધુર વાતાવરણમાં લીન થયા.

"મહાનુભાવો ! સમસ્ત શ્રીસંઘ પંજાબ! આપ લોકોએ મારો એટલો ભાવપૂર્ણ સત્કાર કર્યો છે કે હું મારું નહિ પણ પ્રાતઃસ્મરણીય ગુરુમહારાજનું માન સમજું છું અને તે માટે તમારું સન્માન સહર્ષ સ્વીકારું છું.

જો તમારામાં સાચી ગુરુભક્તિ છે, તો તમે તમારા

અંતઃકરણથી ગાઉં નહિ પણ ગુરુમહારાજનું એક એક સ્મારક દરેક જૈનાથી સ્વર્ગીય ગુરુદેવના આત્માને પરમ શાંતિ થાય, અને હું પણ આનંદનો ઉપભોગ કરી શકું

જય,' 'વલ્લભવિજયજીની જય' બોલવી અને મારો ગ્રામાનુગ્રામ પંજાબમાં વિચરી ઉપદેશ દેવો બધું નિરર્થક છે.

શાસનદેવ તમને સદ્‌બુદ્ધિ અને શકિત આપે કે તમે આ મનોકામના પૂર્ણ કરી શકો."

પંજાબના શ્રીસંઘમાં આ મનોવેધક અને આકર્ષક વાણીએ વીજળીશો ચમત્કાર કર્યો. હૃદયેહૃદય હાલી ઊઠયાં. એક એક વ્યકિતમાં ગુરુમહારાજના સાચા સ્મારક માટે ભાવના જાગી ઊઠી. એ વખતના શ્રીસંઘ પંજાબના હૃદયના ભાવો અજબ હતા. હજારો ચક્ષુઓ સ્વર્ગીય ગુરુદેવના સ્મરણથી ભીની થઈ ગઈ. એજ દિવસે પંજાબ-શ્રીસંઘે પંજાબ મહાવિદ્યાલય-કોલેજને માટે ફંડ શરૂ કર્યું. લગભગ બે લાખ રૂપીઆ જોતજોતામાં લખાઈ ગયા. પુરુષો જ નહિ સ્ત્રીઓમાં પણ ભારે ઉત્સાહ હતો. અનેક બહેનોએ પોતાનાં ઘરેણાં ઉતારી ઉતારી આ મહાવિદ્યાલયને માટે દાન કર્યાં.

કેવો વાણીનો ચમત્કાર, કેવો ગુરુપ્રેમ, ગુરુદેવના સ્મારકની કેવી તમન્ના, વિદ્યાપ્રચારની કેવી અમરભાવના, જૈન ધર્મના ઉદ્યોતની કેવી ઉત્સૂકતા, શ્રીસંઘની કેવી શ્રદ્ધા અને ગુરુ તથા સંઘનો કેવો અનુપમ પ્રેમસંબંધ ? આજનું અજબ દ્રશ્ય દેવોને પણ નિહાળવા જેવું ખરું.

ત્રણ દિવસ ઉત્સવ રહ્યો. સાર્વજનિક વ્યાખ્યાન પણ થયાં. ભારતભૂષણ મદનમોહન માલવીયાજી આ દિવસોમાં અહીં આવેલા. તેમની સાથે આપણા ચરિત્રનાયકનું મિલન થયું. લગભગ અર્ધો કલાક આપ અને માલવિયાજી વાર્તાલાપ કરતા રહ્યા.

* * *

પંકજની નજરમાં આવતા [illegible] [illegible] અને [illegible] પંકજના [illegible] આવતું [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] "[illegible] પંકજ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]"

[illegible]

પંન્યાસજી શ્રી લલિતવિજયજી જઈ રહ્યા હતા. તે આ દશ્ય જોઇ ચકિત થઈ ગયા. આપની પાસેથી બધી સામગ્રી પોતે લઈ લીધી.

ચાંદાથી વિહાર કરી તલવંડી થઇ આપ જીરા પધાર્યા. અહીં આપના બે સાર્વજનિક વ્યાખ્યાન થયાં. તેમાં અધિકારી વર્ગ પણ આવતા હતા. અહીં બે ભાઈઓના મુકદમા ચાલતા હતા. તેઓને સમજાવી આપે સમાધાન કરાવ્યું.

જીરાથી સુલતાનપુર, કપૂરથલા, કર્તારપુર આદિ સ્થાનોમાં થઈને ખુર્દપુર પધાર્યા. ગુજરાંવાલાથી વિહાર કરી શ્રી સુમતિવિજયજી સ્વામી તેમજ પં. શ્રી સોહનવિજયજી પણ અહીં આવી મળ્યા. અહીંથી વિહાર કરી આપ નસરાલા ગામમાં પધાર્યા. બધા સાધુઓ અહીં મળી ગયા. હુશિયારપુરથી શ્રી વિબુધવિજયજી તથા શ્રી વિચક્ષણવિજયજી પણ અહીં આવી પહોંચ્યા.

ફાગણ સુદી પંચમીના દિવસે આપે સર્વ સાધુઓ સહિત હોશિયારપુરમાં પ્રવેશ કર્યો અને ગુરુદેવના સ્મારકમાં શ્રી આત્માનંદ જૈન મહા વિદ્યાલયની સ્થાપના માટે આપની પ્રેરણાથી ફંડ થયું.

× × ×

દેશમાં રાષ્ટ્રીય આંદોલન ચાલી રહ્યું હતું. સ્વદેશી વસ્તુઓને માટે દેશભરમાં મોટી હલચલ મચી હતી. મહાત્મા ગાંધીજી હિંદભરના પ્રવાસે નીકળ્યા હતા. ખાદીના પોષાક માટે જગ્યાએ જગ્યાએ પ્રચાર થઈ રહ્યો હતો. હજારો-લાખો લોકો મલમલ અને રેશમી વિલાયતી વસ્ત્રોના ત્યાગ

કરી લાવી પણ રાખેલી ખાલી ધારણ કરવા [illegible]
રહેતા હતા. આપ પણ જ્યારે ઓસ્મારામાં હતા ત્યારે જ
[illegible] રહેતા હતા કે [illegible] પહેરેલાં [illegible]
[illegible] છે કે કેમ? [illegible] આપે [illegible] કરો કે [illegible]
છે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે અને [illegible]
[illegible] નથી, તેથી [illegible] આપે [illegible]
પહેરેલી [illegible] કરો [illegible].

[illegible]

[illegible]

હોશિયારપુરથી ફગવાડા થઈ ફિલોર પધાર્યા. અહીંથી આહાર કરી બપોરે પછી નીકળ્યા પણ ચાલતાં ચાલતાં સાંજ પડી જવાથી માર્ગમાં જ એક આમ્રવૃક્ષની નીચે રાત્રિવાસો રહ્યા.

અહીંથી લુધિયાના પધાર્યા. સમારોહપૂર્વક નગરપ્રવેશ થયો. ઉપાશ્રયમાં એટલી તો ભીડ થઇ કે આગળની દીવાલો તોડી નાંખવી પડી. હિંદુમુસલમાન ભાઈઓ વ્યાખ્યાનમાં આવ્યા હતા. એક મુસલમાન કુટુંબે માંસાહારનો ત્યાગ કર્યો.

એક બ્રાહ્મણનો છોકરો શરાબી હતો, તેને સમજાવી શરાબનો ત્યાગ કરાવ્યો અને તેણે વ્યાખ્યાનમાં ઊભા થઇને પ્રતિજ્ઞા લીધી.

અહીં ચાતુર્માસ માટે શ્રીસંઘ તેમજ હિંદુ મુસલમાન-ભાઈઓએ પણ પ્રાર્થના કરી, એટલું જ નહિ પણ "આપ ચાતુર્માસ રહો તો ત્રીસ–ચાલીશ હજાર ફંડ થશે અને પાઠશાળા સ્થપાશે" તેમ જણાવ્યું પણ પંજાબના શ્રીસંઘે મળીને અંબાલાનું ચાતુર્માસ નક્કી કર્યું હોવાથી ત્યાં ન રહી શક્યા.

અહીં શ્રી આત્મારામજી મહારાજની જયન્તી બહુ આનંદપૂર્વક ઉજવવામાં આવી. બે હજાર ભાઈબહેનો હાજર હતા. જયન્તીની યાદમાં ઘણા લોકોએ એવી પ્રતિજ્ઞા લીધી કે ચરબીવાળા અપવિત્ર વસ્ત્રો લગ્નાદિ પ્રસંગોમાં ઉપયોગમાં ન લેવાં. આથી હજારોનો ખર્ચ પણ બચી ગયો..

લુધિયાનાથી વિહાર કરી આપ ૧૯૭૮ ના જેઠ વદ

૬ ના દિવસે અંબાલા પધાર્યા. અંબાલાએ ગુરુમહારાજનું સુંદર સ્વાગત કર્યું. સૌના આનંદ આનંદ પ્રસર્યો. જે-વારે ગુરુમહારાજે નગરપ્રવેશ કર્યો અને સરઘસ [illegible] ધામાં આવ્યું તે સમયે લાલા ગંગારામજીએ રૂ. ૧૦૦) અને [illegible] રૂ. ૧૩) દાનમાં આપ્યા. [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

સ્કૂલ' ને હાઈસ્કૂલ બનાવવાની હતી. આપના ઉપદેશથી તે માટે રૂ. ૨૨૦૦૦) મળ્યા અને મકાનને માટે ઘણા વિદ્યાપ્રેમી ગૃહસ્થોએ ઓરડાઓ આપવા વચન આપ્યાં.

કાર્તિક સુદી પંચમી (૧૯૭૯) ના દિવસે ગુજરાનવાલા નિવાસી લાલા જગન્નાથજીના શુભ હસ્તે એક પુસ્તકાલયની ઉદ્ઘાટન ક્રિયા થઈ તેમાં આપે પોતાના ૩૦૦૦ લગભગ પુસ્તકો ભેટ આપ્યાં. આ ગ્રંથોમાં કેટલાંક તો બહુ જ પ્રાચીન હસ્તલિખિત હતાં. આ ઉપરાંત મહારાજશ્રીના ઉપદેશથી ૧૧ શ્રાવિકાઓએ પુસ્તકોને માટે કબાટ જ્ઞાનભક્તિ નિમિત્ત બનાવરાવી આપ્યાં હતાં.

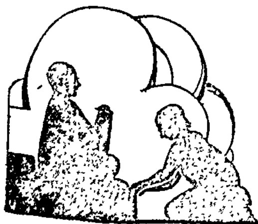
આ ચાતુર્માસમાં તપશ્ચર્યા પણ ખૂબ થઈ. મુનિમહારાજશ્રી ગુણવિજયજી મહારાજની તપશ્ચર્યા તો અદ્ભુત ગણાય. તેમણે ૭૬ દિવસમાં માત્ર ૭ દિવસ અન્નગ્રહણ કર્યું હતું.

આ રીતે સં. ૧૯૭૮ નું છત્રીસમું ચાતુર્માસ અંબાલામાં ખૂબ આનંદપૂર્વક સંપૂર્ણ થયું.

સમાનાના મંદિરની પ્રતિષ્ઠા માટે વિનંતિ આવેલી હતી તેથી ગ્રામાનુગ્રામ વિહાર કરતાં અને ઉપદેશામૃતનું પાન કરાવતાં મહારાજશ્રી પતિયાલા થઈ સમાના પધાર્યા. અહીં આપનું અપૂર્વ સ્વાગત થયું. અહીં જૈન જૈનેતર ભાઈઓમાં કલેશ હોવાથી મુકદ્દમો ચાલી રહ્યો હતો. મહારાજશ્રીએ બન્ને પક્ષોને ખૂબ સમજાવ્યા અને સમાધાન કરાવ્યું. સં. ૧૯૭૯ ના મહા સુદી ૧૧ ના શ્રી શાંતિનાથ પ્રભુની પ્રતિષ્ઠા આનંદોત્સવની સાથે કરાવી.

અમાનાથી વિહાર કરી [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. તેઓએ [illegible] [illegible] [illegible] વ્યાખ્યાન [illegible] પ્રાર્થના કરી. [illegible] [illegible] [illegible] વ્યાખ્યાન [illegible] [illegible] [illegible] કરી [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible]

[૪૭]

તપસ્વી જીવન

"ગુરુદેવ ! આ તપશ્ચર્યા હવે કયાં સુધી ચાલશે ?" પં. લલિતવિજયજીએ એક દિવસ કૃશ થઈ ગયેલા ગુરુવર્યના શરીરને નિહાળીને પૂછયું.

"એ તપશ્ચર્યા સહેતુક થાય છે. એક મહાન કાર્યના અભિગ્રહ સ્વરૂપ એ તપશ્ચર્યાની સ્ફુરણા થઈ છે." ગુરુવર્યે રહસ્ય સમજાવ્યું.

"દયાનિધિ ? તપોમૂર્તિ ! અમે જાણીએ છીએ કે બીકાનેરમાં જ આપે નિર્ણય કરેલો કે પંજાબમાં ન પહોંચાય ત્યાંસુધી હંમેશાં એકાસણું કરવું. વળી દસ દ્રવ્યથી અધિક દ્રવ્ય ન લેવાનો પણ આપનો અભિગ્રહ હતો, પણ પંજાબ તો પહોંચી ગયા. હવે આ કાર્યથી શું. શું

અમારું ઉત્થાન અને શાસનસેવાના કાર્ય કરવાનો છે. [illegible]
કરી અમારી પ્રાર્થના સ્વીકારી [illegible]

[illegible] પ્રાર્થના કરી.

" [illegible] હૃદયમાં [illegible] છે તે [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]

[illegible]

ચાલુ છે અને હવે તો તેની તૈયારી છે. ફંડ પણ થયું છે."

"જ્યાંસુધી પંજાબના કોઈ શહેરમાં તેની શરૂઆત ન થાય ત્યાંસુધી મારા આત્માને ચેન કેમ પડે?"

"ગુરુદેવ! એકાસણા ફરી શરૂ કર્યા, દસ દ્રવ્યોથી વિશેષ ન લેવાનો નિયમ છે. વળી મીઠાઈ પણ છોડી. આટલું ઓછું છે કે ચતુર્દશી અને પૂર્ણિમા તેમજ ચતુર્દશી અને અમાવાસ્યાના છઠ કરવાનું શરૂ કર્યું છે."

"ભાઈ તપશ્ચર્યામાં મને આનંદ છે. તપશ્ચર્યાથી કર્મ પાતળાં પડે છે. આત્માને ખૂબ શાન્તિ રહે છે. મનન—ચિંતન નિદધ્યાસન થાય છે. પવિત્ર ભાવો આવે છે અને અમૃતરસના ઘુંટડા પીતા હોઈએ તેવો આત્માનંદ થાય છે." આપણા ચરિત્રનાયકે તપશ્ચર્યાનો આનંદ વ્યક્ત કર્યો.

"તરણતારણ! પણ આ શરીરની પણ દયા ચિંતવવી કે નહિ! આ શરીરથી હજી ઘણું કામ લેવાનું છે. આપનો દેહ આમ તપશ્ચર્યાથી જીર્ણ બનાવી દેવાનો નથી. તે ઉપર અમારો શિષ્યોનો, ભક્તોનો, સમાજનો અને શાસનનો હક છે. વળી ઓછામાં પૂરૂં આપે બાર તિથિ મૌનવ્રત સ્વીકાર્યું છે. અમે તો પામર રહ્યા. આથી અકળાઈ જઈએ. આપનો સંયમ—આપની દઢતા—આપની સહનશક્તિ અને આપની તપશ્ચર્યા જરૂર જરૂર ફળશે." પન્યાસજીએ પોતાની ભાવના દર્શાવી.

"તું દુઃખી ન થા. ધર્મપસાયે બધાં રૂડાં વાના થઈ રહેશે. તપશ્ચર્યા વિના સિદ્ધિ નથી. તું તો મને ખૂબ સહાયક થઈ પડ્યો છે. વ્યાખ્યાન આદિનું કામ તેં ઉપાડી લીધું છે તેથી

તે હું નિમિત્તમાત્રથી લખાયલો કહું છું. [illegible]
[illegible] આવી સિદ્ધિ થઈ શકે છે. તેથી તો કેટલાંક
[illegible] અને [illegible] આવી કેટલીએ [illegible]
[illegible] પૂરું થઈ અને [illegible]
[illegible] છે." [illegible]
[illegible]

[illegible]

હોય અને ત્રણ ઉપવાસ હોવા છતાં ખૂબ શાંતિ અને આનંદથી સંવત્સરીના દિવસે કલ્પસૂત્ર—બારસાનું વ્યાખ્યાન વાંચી સંભળાવ્યું.

આ અઠમ તપના પારણાના દિવસે લાલા ગુજ્જર-મહજીના પૌત્ર લાલા દૌલતરામજીએ રૂ. ૧૦૧) જીવદયામાં આપ્યા, બીજી રકમ પણ જીવદયામાં થઈ હતી. તે મુંબઇ મોકલવામાં આવી.

આ તપસ્વી જીવનનો આપણા ચરિત્રનાયકનો આનંદ અનુપમ હતો. હવે તો ચાર ચાર ઉપવાસ કરવાની ભાવના કે છે. ધન્ય એ તપસ્વી, ધન્ય એ તપશ્ચર્યા, ધન્ય એ અભિગ્રહ, ધન્ય એ પ્રતિજ્ઞા.

ધર્મ—સમાજ—પંજાબ–સંઘ અને શિક્ષણના ઉત્થાન માટેની કેવી તમન્ના!

*

તપશ્ચર્યાથી શરીર કૃશ થઈ રહ્યું હતું. શક્તિ પણ થી ગયેલી હતી. ધ્યાન અને મૌન, અભ્યાસ અને અવગાહન, ચિંતન અને મનન સિવાય બીજો વિચાર નહોતો. શિષ્યો આ કૃશતા જોઈ દુઃખી રહેતા. પં. લલિતવિજયજી તો બહુજ ખિન્ન રહેતા પણ પ્રતિજ્ઞાના નામથી ચૂપ રહેતા. આજે ટપાલ આવી. ગુરુદેવ પત્રો વાંચી રહ્યા હતા. એક પત્ર વાંચીને ચિંતામાં પડી ગયા આપ્તજન જેવા પં. લલિતવિજયજી ગુરુદેવના હૃદયની વ્યથા સમજી ગયા. સાંનિધી પાસે ગયા. તપશ્ચર્યાથી પાંસળાં દેખાતાં હતાં. પંન્યાસજીની આંખો આ જોઈ સજળ થઇ ગઈ. હિંમત

કરી અને ચિંતાનું કારણ જાણી ઉંચા પ્રશ્ન કર્યો.

" સદ્ગુરો ! આજ આપ બહુ ચિંતાતુર દેખાઓ છો એનું શું કારણ છે ? કૃપા કરી સેવકને જણાવો."

" વત્સ ! વિનિત ! " વિચારમગ્નતાનો [illegible] એમ બોલ્યા

" છ ! ગુરૂદેવ ! આ તો નવી નવાઈનું ! [illegible] આપ [illegible] જણાવો. " [illegible]

" [illegible] [illegible] " [illegible]

" ગુરૂદેવ ! [illegible]

[illegible] છે." [illegible]

" [illegible] ! [illegible] "

"મારી એજ ઇચ્છા છે કે તમે હિમ્મત કરીને ઉપડો. ગુરુદેવ તમારું કાર્ય સફળ કરશે. હું અહીંનું સંભાળીશ. ત્યાંનું કામ પણ થશે અને અહીંનું કામ પણ થશે."

"જેવી ગુરુદેવની આજ્ઞા. આપનું કલ્યાણકારી નામ અને યશોકીર્તિ સર્વત્ર સહાયક થશે તેમાં જરાપણ સંદેહ નથી. પરન્તુ મારી પણ એક પ્રાર્થના આપે સ્વીકારવી પડશે." પં. લલિતવિજયજીએ ગુરુદેવની આજ્ઞા શિરોધાર્ય કરી.

"એવું શું છે? નિઃસંકોચ કહો."

"કૃપાનાથ! આપનું શરીર તપસ્યાને યોગ્ય નથી. જુઓને કેવું કૃશ થઈ ગયું છે? તપશ્ચર્યા કરવાનું તો આપ તપસ્વી ગુણવિજયજીને સોંપી દ્યો. આપ શરીરની જતના કરો. આ શરીરથી ઘણાં ઘણાં કાર્યો સાધવાનાં છે."

"ભોળા રે ભોળા! મારાથી તપશ્ચર્યા થાય છે જ ક્યાં? અને તારું મન દુઃખાતું હોય તો હવે સંભાળીશ."

"એમ નહિ, એકાસણાં તો બંધ જ કરો. મીઠાઈની પ્રતિજ્ઞા માટે હું પણ પ્રયત્ન કરીશ અને આપની ભાવના સફળ થશે."

"એકાસણાથી તું નારાજ છે તો ચોમાસા પછી તો બંધ કરીશ પણ અષ્ટમી—ચતુર્દશીના ઉપવાસ અને તિથિના એકાસણા તો ચાલુ રહેશે. બાકીના દિવસોમાં બેસણું કરીશ. બસ, થયો સંતોષ? હવે કાંઈ કહેવું છે?" ગુરુવર્યે ખુલાસો કર્યો.

" [illegible]! હું આપની સેવામાં પાછો ન આવું [illegible] [illegible] [illegible] ન કરવી."

" [illegible]

[illegible]

આવી પડે છે કે પવનના ઝપાટા આવે છે. કશાની પરવા એ ગુરુભક્તને નથી. એક જ ધ્યેયને દૃષ્ટિ સમીપ રાખીને ચાલ્યા જાય છે. એ વિહારના કષ્ટોના બે ત્રણ પ્રસંગો તો અજબ છે પણ તે અહીં મૂકવા જતાં આપણા ચરિત્રનાયકના જીવન પ્રસંગો ટૂંકાય તે દૃષ્ટિએ એટલો જ ઉલ્લેખ આપી સંતોષ ધારણ કરવો પડે છે કે પં. લલિતવિજયજી ગુરુદેવની આજ્ઞા પ્રમાણે શ્રી મહાવીર જૈન વિદ્યાલયને માટે ભારે પરિશ્રમ વેઠીને થોડા જ સમયમાં મુંબઈ પહોંચી ગયા અને જ્યારે આપણા ચરિત્રનાયકે તે વિહારના પ્રસંગો સાંભળ્યા ત્યારે ખુદ ગુરુદેવથી ધન્ય, ધન્ય, બોલાઈ ગયું. પં. લલિતવિજયજીની ગુરુભક્તિ માટે ભારે સન્માન ઉત્પન્ન થયું.

*

હોશિયારપુરથી વિહાર કરી આપ કાંગડાની યાત્રા માટે પધાર્યા. કાંગડાનું નામ પહેલાં નગરકોટ હતું. પ્રાચીન કાળમાં તે 'ત્રિગર્ત'ના નામથી વિખ્યાત હતું. અહીં તે સમયે ભવ્ય જીનમંદિર હતું અને જૈનોની બહુ સારી વસ્તી હતી. અહીં સરકારી કિલ્લામાં ભગવાન શ્રી આદિનાથની ભવ્ય મૂર્તિ છે. તેને જૈનોના કબજામાં લેવા માટે આપણા ચરિત્રનાયકે ઘણીવાર પ્રયત્ન કર્યો. ઘણા ઘણા પ્રયત્નો કર્યા છતાં કાંગડાની પ્રતિમા જૈનોને મળી નથી.

કાંગડાની યાત્રા કરી આપ પાછા હોશિયારપુર પધાર્યા. અહીંથી વિહાર કરી મિયાની, ઉરમડ આદિ સ્થાનોમાં જીવોને ઉપદેશામૃત પીવરાવતા આપ જંડિયાલાગુરુ પધાર્યા.

સ્વામી પ્રભુ તે વિષય સ્હેજ જાણ્યા કરે છે."

"કૃપાનિધાન! અમે શોધીશું. તે માટે પૂરો પ્રબંધ કરીશું. આપ નિશ્ચિંત રહો."

"પ્રભુ એક વાત છે!"

"દયાનિધિ! શી આજ્ઞા છે?"

[illegible] છે કે [illegible] [illegible] છે. તે [illegible] રહો. તે [illegible] [illegible] મૂકી.

"[illegible] [illegible]"

આત્માનંદ જૈન મહાસભાનો વાર્ષિક ઉત્સવ લાહોરમાં થયો.

જ્યારે આપ બીકાનેરમાં ચાતુર્માસ હતા ત્યારે જીરાવાસી શ્રીયુત લાલા બાબુરામ જૈન એમ. એ. મારફત આપે શ્રીસંઘ—પંજાબના સંગઠન માટે સંદેશ મોકલ્યો હતો. તે ઉપરથી ગુજરાનવાલામાં શ્રીસંઘ પંજાબની એક ખાસ બેઠક થઈ હતી. અહીં પં. શ્રી સોહનવિજયજી તથા વૃદ્ધ મહાત્મા શ્રી સ્વામીજી મહારાજ શ્રી સુમતિવિજયજીનું ચાતુર્માસ હતું.

પં. શ્રી સોહનવિજયજી મહારાજને પંજાબ સંગઠન માટે તથા ગુરુદેવના જ્ઞાનપ્રચારના કાર્ય માટે ભારે તમન્ના હતી, તેમણે શ્રી આત્માનંદ જૈન મહાસભાની સ્થાપના માટે ભારે કોશીશ કરી અને તેની સ્થાપના ગૂજરાનવાલામાં થઈ હતી.

લાહોરમાં તેનો ચોથો વાર્ષિક ઉત્સવ આપણા ચરિત્રનાયકની સમક્ષ થયો હતો. સં ૧૯૮૦નું ચાતુર્માસ લાહોરમાં પૂર્ણ થયું.

સુંદર થઈ છે. આપ પણ દિવસરાત કયાં જુઓ છો ! પ્રત્યેક ઝીણામાં ઝીણી વાત પણ આપના માર્ગદર્શન પ્રમાણે વ્યવસ્થિત થાય છે." લાલા માણેકચંદજીએ ગુરુવર્યના પરિશ્રમની પ્રશંસા કરી.

"અમારા સૌભાગ્ય કે આપ ગુજરાનવાલા જતાં જતાં અહીં રોકાઈ ગયા અને આ અપૂર્વ અવસર મળ્યો. પણ ગુરુદેવ અમે આપને એક પ્રાર્થના કરવા આવ્યા છીએ." બાબુ મોતીલાલજીએ સૂચન કર્યું.

"બાબુજી ! હવે શું બાકી રહ્યું છે. તમે જાણો છો મારે મીઠાઈનો ત્યાગ છે. મારી પ્રતિજ્ઞા માટે તમે કશું ન કહેશો. હા, બીજી કોઈ શકય વાત હશે તો હું આગ્રહી નથી." આપણા ચરિત્રનાયકે સ્પષ્ટતા કરી.

"ગુરુદેવ ! આપની પ્રતિજ્ઞા માટે અમે કશું નથી કહેતા પણ આ પ્રતિષ્ઠાના મંગળ પ્રસંગે અમે પંજાબ શ્રીસંઘે અને ગૂજરાત—મારવાડના જૈન સંઘોએ આપને આચાર્યપદવી આપવા નિર્ણય કર્યો છે. આપ અમારી આ પ્રાર્થના સ્વીકારો અને અમારા આનંદમાં વૃદ્ધિ કરો." લાલા મંગતરામે નિર્ણય જણાવ્યો.''

"ભાગ્યવાનો ! આચાર્ય બનવાવાળાને પૂછયા વિના જ નિર્ણય કરી શકાય કે ? તમે બધા શું વિચારીને આવ્યા છો ? તમે જાણો છો હું તો ગુરુદેવનો એકનિષ્ઠ સેવક છું. તેમનો સંદેશ—ગામેગામ, શહેરેશહેર, ઘેરેઘેર, ઉપાશ્રયે ઉપાશ્રયે અને પ્યારા પંજાબને આપવાનો મારો ધર્મ છે. તે હું આખરી દમ સુધી પાળીશ અને મારા જીવનને એ

[illegible]ની જય, [illegible]ની જય!

[illegible]

[illegible]

બનથી આત્માનો વિકાસ થઈ શકે તે તીર્થ. શત્રુંજય, રૈવતાચલ આદિ સ્થાવર તીર્થ છે. સાધુમુનિરાજ જંગમ તીર્થ છે. તે જ્યાં જ્યાં વિચરે છે ત્યાંના જીવોનો ઉપદેશદ્વારા ઉદ્ધાર કરે છે. કેટલાક જીવો આ મહાત્માઓના ઉપદેશથી પ્રભાવિત થઇને પોતાના જીવનને ઉજ્જ્વળ બનાવે છે, કેટલાક જીવો તન, મન અને ધનથી ધર્મનો ઉદ્યોત કરવા પ્રેરાય છે. અને કેટલાક ભવી જીવો તો સંસારનો ત્યાગ કરી મહાત્મા બને છે.

આજથી લગભગ સાઠ વર્ષ પહેલાં પંજાબના જૈન-સમાજની એવી સુદશા નહોતી જે સૌભાગ્યવશ આજે દેખાય છે. એક વખત હતો જ્યારે પંજાબમાં દેવ–ગુરુ અને ધર્મનું સ્વરૂપ બહુ થોડા સમજતા હતા. એટલું જ નહિ પણ જૈન-ધર્મનાં સિદ્ધાંતો અને આચારોથી લોકો વંચિત હતા. પરન્તુ પ્રાતઃસ્મરણીય સ્વ. જૈનાચાર્ય શ્રીમદ્ વિજયાનંદ સૂરીશ્વરજી મહારાજે સ્વયં પ્રબુદ્ધ થઇને જૈનસમાજને પ્રબોધિત કર્યો અને પંજાબમાં જાગૃતિ આવી. એ ગુરુદેવના ઉપદેશથી આજે પંજાબના શહેરોમાં દેવવિમાનો જેવાં દેવ-મંદિરો વિદ્યમાન છે, સાધુમુનિરાજોના વિહારો થાય છે અને શ્રદ્ધાળુ શ્રાવક વર્ગ પણ છે.

ગુરુદેવના સ્વર્ગવાસ પછી પંજાબના એ બગીચાની સંભાળ એ ગુરુદેવના પ્યારા પ્રશિષ્ય મુનિમહારાજ શ્રી વલ્લભવિજયજીએ લીધી તેર વર્ષ પછી આજે પંજાબમાં પાછાં તેમનાં પવિત્ર પગલાં થયાં છે, તેમને પગલે પગલે સમસ્ત સંઘમાં જાગૃતિની લહેર આવી છે, સામાજીક સુધાર

રવા ઉત્સુક છે અને જ્ઞાનપ્રચારની યોજના ઘડી સર્વ [illegible]
મહારાજથી પોતાના પવિત્ર સત્પ્રયત્નોથી આ ભૂમિને [illegible]
[illegible] કરવા રહે તો તે દિવસ પાસે નજદીક છે. [illegible]
પ્રકાશનું આનન્દસ્થાને, શહેરે-શહેર, ગામે-ગામ [illegible]
અને [illegible] મધુમતિ [illegible] માર્ગમાં [illegible]
થશે એ નક્કી

[illegible]

પ્રતિષ્ઠા થાય. પણ ગુજરાંવાલા જવાનું નિશ્ચિત હતું એટલે શું થાય? પણ લાહોરના સદ્ભાગ્યે ક્ષેત્રસ્પર્શના બળવાન હોવાના કારણે લાહોરમાં જ મહારાજશ્રી રહ્યા અને સંઘની ભાવના સફળ થઇ

મહારાજશ્રીનું ચાતુર્માસ લાહોરમાં નિશ્ચિત થયું સાંભળી શ્રીસંઘના હર્ષ અને ઉત્સાહનો પાર નહોતો. પ્રતિષ્ઠિાના મુહૂર્તનો પણ નિશ્ચય થયો અને આમંત્રણ પત્રિકાઓ મોકલવામાં આવી. પ્રતિષ્ઠાની તૈયારી માટે વિવિધ સમિતિઓ નિર્ણીત થઇ અને કાર્ય ધમધોકાર ચાલવા લાગ્યું.

આસપાસના ગામોના બહેનભાઈઓ આવવા લાગ્યા. વિદ્વાનો પણ આવ્યા. ગામેગામની ભજનમંડળીઓ આવી પહોંચી. લાહોર જૈન સંઘનું કેન્દ્રસ્થાન બની ગયું. પંજાબ તો ઠીક પણ કાઠીઆવાડ, ગૂજરાત, મારવાડ, અને મેવાડથી પણ ઘણા ઘણા સંભાવિત ગૃહસ્થો આવવા લાગ્યા.

ગામેગામના સંઘે સોનાચાંદીના રથ, પાલખી, ચામર, ચંદની, વગેરે વિધવિધ સામગ્રીઓ આનંદપૂર્વક મોકલી અને લાહોર થોડા દિવસ તો ઉત્સાહના વિજયનાદોથી ગાજી રહ્યું.

નિશાનડંકો દૂરદૂરથી દેખાયો અને માનવમેદની તે જોવાને અધીરી થઈ ગઈ હજારો લોકો બન્ને બાજુએ કલાક બે કલાકથી આજની સવારી જોવા તલપાપડ થઈ રહ્યાં હતાં. લાહોરની શોભા અનેરી હતી. નિશાનડંકો આવી પહોંચ્યો ને પાછળ મહેન્દ્રધ્વજની સેંકડો ધજાઓ ફરફરતી

નીકળી, [illegible] નવીન [illegible] થાય [illegible] અને [illegible]
[illegible] હતી. પછી તો [illegible]
[illegible] પાઠશાળાઓ તથા [illegible]
[illegible] પડી. [illegible]
[illegible] સુયોજિત [illegible]
[illegible]

શાંતિવિજયજી તથા શાંતમૂર્તિ શ્રી હંસવિજયજી મહારાજની અનુમતિથી સંમતિ આપી હતી.

આપણા ચરિત્રનાયકની આચાર્યપદવીનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ અસ્થાને નહિ ગણાય.

તપોગણ ગગનદિનમણિ શાસનશિરોમણિ શ્રીમદ્ વિજ્યાનંદસૂરિ મહારાજના સ્વર્ગવાસ પછી પંજાબ શ્રીસંઘની ઇચ્છા, પૂજ્યપાદ મુનિમહારાજશ્રી વલ્લભવિજયજીને સ્વર્ગવાસી ગુરુમહારાજની ઇચ્છાનુસાર તેમના પટ્ટ પર વિભૂષિત કરવાની હતી; પરન્તુ મહારાજશ્રીએ તેનો ઇન્કાર કર્યો અને જણાવ્યું કે મારાથી વડીલ ઘણા છે. તેઓને આ પદવી પ્રદાન કરવી ઘટે. હું તો સ્વર્ગીય ગુરુદેવનો સંદેશવાહક છું. શ્રીસંઘે તે વયોવૃદ્ધ મહાત્માઓમાંથી કોઈ સુયોગ્ય મુનિમહારાજને એ પદ આપવું જોઈએ. આ ઉપરથી મુનિમહારાજ શ્રી કમલવિજયજી મહારાજને આચાર્યપદવી આપવામાં આવી.

વર્ષોના અનુભવ પછી પંજાબ શ્રીસંઘે જોયું કે પંજાબની રક્ષા, પંજાબની ઉન્નતિ, પંજાબની વ્યવસ્થા, પંજાબમાં ધર્મપ્રચાર, પંજાબમાં જ્ઞાનપ્રચાર, પંજાબમાં સામાજિક સુધાર અને પંજાબના ગામેગામના શ્રીસંઘનું સંગઠન અતિ આવશ્યક છે. અને તે કાર્ય મુનિમહારાજશ્રી વલ્લભવિજયજી સિવાય બીજા કોઈ કરી શકે તેવી સંભાવના નથી. પંજાબની ડગમગતી નૈયાના કર્ણધાર તો મુનિમહારાજ શ્રી વલ્લભવિજયજી જ થઈ શકશે. વર્ષો બાદ પંજાબ શ્રીસંઘ જોઈ શક્યો કે જે મહાત્માપુરુષે પંજાબની આ વીરભૂમિમાં

વાસક્ષેપમિશ્રિત ચાવલોની ખૂબખૂબ વૃષ્ટિ થઈ. જય-
ના૦ રહ્યા અને બેંડવાળાએ આ શુભ ક્રિયાને અભિ-
નાખ્યું.

આ આચાર્યપદવીદાન પ્રસંગે પંચોતેર શહેરોના લોકો
ત હતા તેમજ પંજાબ ઉપરાંત અન્ય પ્રાંતોના
આગેવાનો હાજર હતા. તેમાં દાનવીર શેઠ મોતીલાલ
૭ જે. પી. (મુંબઈ–રાધનપુર), શેઠ ગોવિન્દજી ખુશાલ
ાવળ–કાઠીયાવાડ) શેઠ નવીનચંદ હેમચંદ (માંગરોળ)
મૂર્તિ શેઠ સુમેરમલ સુરાણા, શેઠ ઉદયચંદજી રામ-
યા (બીકાનેર), શેઠ પુંજાભાઈ છગનલાલ કાળીદાસ
અમદાવાદ) શ્રીયુત્ મગનલાલ હરજીવનદાસ (ભાવનગર)
ભૂ ટીકમચંદ જૌહરી, (દિલ્હી) બાબુ ચંદ્રસેન (બિનૌલી)
ને લાલા ઉમરાવસિંહ ખિવાઈ (મેરઠ) આદિ સદ્ગૃહ-
ોનાં નામ વિશેષ ઉલ્લેખનીય છે.

આચાર્યપદવીદાન સમારંભની ખુશીમાં આજે શેઠ
મોતીલાલ મુળજીની તરફથી એક સાધર્મિ વાત્સલ્ય થયું.

આચાર્યપદવી સમાપ્ત થતાં જ પ્રતિષ્ઠાની બોલી થઇ
ને જૈનધર્મભૂષણ આચાર્યશ્રી વિજયવલ્લભસૂરિજી મહા-
રાજશ્રી મંદિરમાં પધાર્યા. બરાબર ૯–૪૫ વાગે ભગવાનશ્રી
શાંતિનાથ પ્રભુને ગાદી પર બિરાજમાન કરવામાં આવ્યા.
જારો હર્ષનાદ અને જયનાદ થઈ રહ્યા. આનંદમંગળ
વર્તાઈ રહ્યો. પ્રભુના દર્શન માટે માનવમેદનીનો ઉત્સાહ
માતો નહોતો. લાહોરના ઇતિહાસમાં આજનો દિવસ
સુવર્ણાક્ષરે અંકિત થયો.

[illegible] [illegible] સ્થાન [illegible]

આજનો દિવસ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] અને [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

તરફથી વાસક્ષેપમિશ્રિત ચાવલોની ખૂબખૂબ વૃષ્ટિ થઈ. જય-નાદ ગાજી રહ્યા અને બેંડવાજાએ આ શુભ ક્રિયાને અભિવાદન આપ્યું.

આ આચાર્યપદવીદાન પ્રસંગે પંચોતેર શહેરોના લોકો ઉપસ્થિત હતા તેમજ પંજાબ ઉપરાંત અન્ય પ્રાંતોના પણ આગેવાનો હાજર હતા. તેમાં દાનવીર શેઠ મોતીલાલ મુળજી જે. પી. (મુંબઈ–રાધનપુર), શેઠ ગોવિન્દજી ખુશાલ (વેરાવળ–કાઠીયાવાડ) શેઠ નવીનચંદ હેમચંદ (માંગરોળ) ધર્મમૂર્તિ શેઠ સુમેરમલ સુરાણા, શેઠ ઉદયચંદજી રામપુરિયા (બીકાનેર), શેઠ પુંજાભાઈ છગનલાલ કાળીદાસ (અમદાવાદ) શ્રીયુત્ મગનલાલ હરજીવનદાસ (ભાવનગર) બાબૂ ટીકમચંદ ઝવેરી, (દિલ્હી) બાબુ ચંદ્રસેન (બિનોલી) અને લાલા ઉમરાવસિંહ ખિવાઈ (મેરઠ) આદિ સદ્ગૃહસ્થોનાં નામ વિશેષ ઉલ્લેખનીય છે.

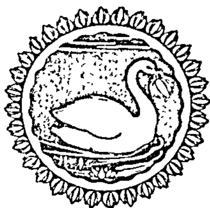
આચાર્યપદવીદાન સમારંભની ખુશીમાં આજે શેઠ મોતીલાલ મુળજીની તરફથી એક સાધર્મિ વાત્સલ્ય થયું.

આચાર્યપદવી સમાપ્ત થતાં જ પ્રતિષ્ઠાની બોલી થઇ અને જૈનધર્મભૂષણ આચાર્યશ્રી વિજયવલ્લભસૂરિજી મહારાજશ્રી મંદિરમાં પધાર્યા. બરાબર ૯–૪૫ વાગે ભગવાનશ્રી શાંતિનાથ પ્રભુને ગાદી પર બિરાજમાન કરવામાં આવ્યા. જયકારો હર્ષનાદ અને જયનાદ થઈ રહ્યા. આનંદમંગળ વર્તાઈ રહ્યો. પ્રભુના દર્શન માટે માનવમેદનીનો ઉત્સાહ માતો નહોતો. લાહોરના ઇતિહાસમાં આજનો દિવસ સુવર્ણાક્ષરે અંકિત થયો.

[illegible]ને બિરાજમાન કરવા, તથા [illegible] માટે તે [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] છે.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] છે.

[૪૯]

આચાર્યની જવાબદારી

પંજાબ શ્રીસંઘ સમસ્ત તરફથી આચાર્યશ્રીને એક અભિનંદન પત્ર આપવામાં આવ્યું તે પં. હંસરાજજી શાસ્ત્રીએ વાંચી સંભળાવ્યું હતું. તેનું ભાષાંતર નીચે આપવામાં આવે છે:—

પૂજ્યપાદ શ્રી વલ્લભવિજયજી મહારાજની પવિત્ર સેવામાં

શ્રીમન્ત!

અમે સમગ્ર પંજાબના જુદા જુદા શહેરો અને કસબા તથા ગામોના નિવાસી જૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક ભાઈઓ આજ આ પંજાબની રાજધાની લાહોર શહેરમાં એકત્ર થઈને સમગ્ર પંજાબના જૈન શ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક સંઘની હેસિયતથી આપશ્રીને, સ્વર્ગવાસી જૈનાચાર્ય ન્યાયામ્ભોનિધિ શ્રીમદ્ વિજયાનન્દસૂરિજી મહારાજના પટ્ટપર આચાર્યપદે વિજયવલ્લભસૂરિ નામ સાથે પ્રતિષ્ઠિત કરીએ છીએ.

આપના શુભ હસ્તે દેશકાલોચિત પ્રભાવનાજનક અનેક કાર્ય થાય અને શાસનની વિજયપતાકા ઉત્તરોત્તર અધિક ફરકાવો એ જ અમારી શાસનદેવને વારંવાર પ્રાર્થના છે.

વીર સં. ૨૪૫૧
આત્મ સં. ૨૯
વિક્રમ સં. ૧૯૮૧
માગશર શુદી ૫
ચંદ્રવાર
સ્થાન : લાહોર

વિનીત

પંચનદીય, જૈનશ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક

સમસ્ત સંઘ

આ સન્માનપત્ર વાંચી રહ્યા પછી ઉપસ્થિત ચતુર્વિધ સંઘને સંબોધીને પંડિતશ્રી હંસરાજજીએ ટૂંક વિવેચન કરતાં કહ્યું કે:—

આ મંગળમય પ્રસંગે મારે બે વાતો સંક્ષેપમાં નિવેદન કરવી આવશ્યક છે.

૧ જે ચાદર આ વખતે શ્રીસંઘ તરફથી મહારાજશ્રી પર ઓઢાડવાની છે તે કપડું તો અત્યન્ત વિશુદ્ધ અને પવિત્ર છે જ; પરન્તુ આ ચાદરમાં એક વિશેષતા છે કે તેનું સુતર મારા પૂજ્ય પિતૃકલ્પ પંડિત હીરાલાલજી શર્માએ પોતાના હાથે કાંત્યું છે અને તેના પર સેંકડો નહિ પણ હજારો "ઉવસગ્ગહર" તથા 'નવ સ્મરણ'ના પાઠ થયા છે. (હર્ષધ્વનિ)

૨ જે સમયે મહારાજશ્રીની દીક્ષા રાધનપુરમાં થઇ હતી, તે સમયે અમારા જૈન સમાજના નેતા દાનવીર શેઠ મોતીલાલ મુળજી ત્યાં હાજર હતા. તે વખતે દીક્ષાનો બધો પ્રબન્ધ તેઓશ્રીના હાથે થયો હતો; અને આજે જ્યારે

જરૂરી છે. કોઈપણ પુરુષ સેવક થયા વિના સેવ્ય નથી બની શકતો.

અન્તમાં શાસનદેવ પ્રત્યે મારી પ્રાર્થના છે કે હું આ જવાબદારીભર્યા પદને યોગ્ય બનું. જૈનસમાજનું કલ્યાણ સાધું, પંજાબની સમુન્નતિ અને જાગૃતિ માટે મારા પ્રાણ આપું અને જ્ઞાનપ્રચાર માટે જીવનભર સાધના કરું, એટલું જ નહિ પણ જે ગુરુદેવે મને પોતાનો સંદેશવાહક બનાવ્યો છે તે ગુરુદેવના નામને રોશન કરું. જૈન જગતના એક અદના સેવક તરીકે મારી શકિત–મારી ભકિત–મારી બુદ્ધિ–મારી સન્મતિ અને માર કાયા શાસનના ઉદ્યોત માટે સર્વથા હું સમર્પણ કરું તેવી મારા હૃદયની ભાવનાઓ પરિપૂર્ણ થાઓ. ૐ શાંતિ : શાંતિ : શાંતિ :

ગુરુદેવના અંતિમ વાકયોએ ચમત્કાર કર્યો. હજારો શ્રોતાજનો મંત્રમુગ્ધ થઈ ગયા હતા. શબ્દે શબ્દ, વાકયે વાક્ય, વચને વચન, બોલે બોલ શાંતિથી સાંભળી રહ્યા હતા. મહારાજશ્રીના અંતરમાંથી આવતા એ ઉદ્‌ગારો હજારોને અમૃતપાન કરાવી રહ્યા હતા. બધાનાં મનરંજન થઈ ગયાં. હર્ષ ફેલાયો. જયનાદો ગુંજી રહ્યા–દેવોને દુર્લભ પવિત્ર વાતાવરણ સર્જાઈ ગયું. એ મંગળદર્શને દેવોને આકર્ષ્યાં.

ધન્ય વાણી, ધન્ય જીવન, ધન્ય આત્મા ધન્ય ધન્ય.

"ગુરુવર્ય ! જામનગરથી તાર આવ્યો છે આપને મંગળ આશીર્વાદ પાઠવ્યા છે અને આ પોસ્ટમાં પણ શ્રદ્ધેય પ્રવર્તકજીનો જ પત્ર છે." લાલા બનારસીદાસે તારો અને પત્રોનો એક મોટો થોકડો આપતાં જણાવ્યું.

"પ્રવર્તકજી મહારાજ તો મારા પરમ પૂજ્ય છે. અમે તો એક જ વીરક્ષેત્ર વડોદરાના સુપુત્રો છીએ. તે મહાન કૃપાળુ અને વિદ્વાન છે. તેમની કૃપા તો મારા હૃદયમાં કોતરાયેલી છે. તેમની આજ્ઞા મારે હંમેશને માટે શિરોધાર્ય છે. તે મારા સાચા સલાહકાર અને સુરબ્બી માર્ગદર્શક છે. તેઓશ્રીના મંગળ આશીર્વાદ મારે મન મહામૂલા છે."

એ મંગળ આશીર્વાદનો અનુવાદ વાંચકોની જાણ માટે આપવામાં આવે છે.

"**જામનગર** શ્રી મુનિમંડળ તરફથી શ્રી લાહોર શ્રીયુત્ વિજયવલ્લભસૂરિજી, ઉપાધ્યાય સોહનવિજયજી સપરિવાર યથાયોગ્ય સાથ માલુમ થાય. શ્રી સંઘનો આનંદપૂર્ણ તાર મળ્યો. વાંચીને આનંદમાં વૃદ્ધિ થઈ છે. ગુરુમહારાજની કૃપાથી બધું કાર્ય આનંદપૂર્વક સમાપ્ત થયું તે ખુશીની વાત છે.

"આપને જે ધર્મક્ષેત્રમાં શ્રી ૧૦૦૮ ગુરુમહારાજની તરફથી સેવા અને વિનયશીલતા આદિ સદ્દગુણોની પ્રાપ્તિ થઈ છે તે ક્ષેત્રમાં શ્રી સંઘે તમને ગુરુમહારાજના પદ પર અભિષિક્ત કર્યા છે તે આપને માટે મહાન ગૌરવની વાત છે.

હવે આપની અને શ્રી સંઘની શોભા એમાં રહેલી છે કે તમે ગુરુમહારાજના પગલે ચાલી શાસનની શોભામાં ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ કરો

द्रुमोद्भवं हन्ति विषं नहि द्रुमं । नवा भुजंग प्रभवं भुजंगम् ॥
अहः समुत्पत्तिपदं दहत्यहो । हंदोल्वण क्रोध हलाहलं पुनः ॥

ઉપદેશ આપતી વખતે જો સાધુ ક્રોધને વશ થઈ જાય તો વક્તા અને શ્રોતા બન્નેને કર્મનો બન્ધ થાય છે. એ માટે સાધુ-પુરૂષે પ્રાણી માત્રથી મૈત્રી રાખવી જોઈએ અને તેની ભાષા બહુ જ શાન્ત તથા મધુર હોવી જોઈએ.

શેખ સાદી કહે છે કે—

दिलागर तयाजे कुनी अख्तियार
शवद खल्क दुनिया तुरा दोस्तदार

સાધુપુરૂષો દ્વારા પ્રેમભાવથી ઉપદેશ મળવાથી ધર્મ-વેષક જિજ્ઞાસુ લોક અવસ્ય ધર્મમાં દૃઢ થાય છે, અને ધર્મના રસિક બને છે. વીતરાગદેવના પ્રપૌત્ર મુનિમહારાજ પાટ પર બેસીને વીતરાગદેવના સમાધિમાર્ગનો ઉપદેશ કરે અને શ્રોતાગણ તે ઉપદેશામૃતથી પોતાના આત્મામાં શાન્ત ભાવને પ્રાપ્ત કરે તેમાં જ સાર છે. સાંસારિક કાર્યોમાં વ્યગ્રતા પામેલો મનુષ્ય થોડો સમય શાન્તિ પ્રાપ્ત કરવા માટે જ સાધુમુનિરાજો પાસે ઉપદેશનું પાન કરવાને માટે આવે છે, નહિ કે અહીં તહીંની વ્યર્થ વાતો સાંભળવા અથવા પોતાની વ્યગ્રતાને વધારવા માટે તેઓનું આવવું થાય છે. પાટ પર બેસીને વ્યાખ્યાન વાંચવાવાળાને કોઈ રાજ્યની તરફથી કોઈ જાતની અમલદારી નથી મળેલી. તેમને તો આ સ્થાન ઉપરથી માત્ર લઘુતારૂપ સદ્‌ગુણની અનુપમ શિક્ષા ગ્રહણ કરવાની છે. તેથી પાટ પર બેઠા પહેલાં, હું કોણ છું, કોની પાટ પર બેઠો છું અને ભવિષ્યમાં મારે માટે શું શું કર્તવ્ય છે વગેરે વાતોનો અવસ્ય વિચાર કરી લેવો જોઈએ. તથા વ્યાખ્યાનદાતાએ એટલો વિશેષ ખ્યાલ રાખવો જોઈએ કે વ્યાખ્યાન-માં એવી ચર્ચા થાય જેથી સાંભળવાવાળાને કંઈ ને કંઈ સદ્બોધ અને શાન્તિ રસની પ્રાપ્તિ થાય.

શાસનની શોભા તથા ઉન્નતિમાં એ વૃદ્ધિ ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ કરી શકે છે.

ગૃહસ્થ લોકો આપસમાં મળતી વખતે પોતાનો જૂનામાં જૂનો વેર-વિરોધ છોડીને બહુ જ પ્રેમભાવથી મળે છે, અને વાર્તાલાપ કરે છે. આપણે તો સાધુ કહેવાઇએ છીએ અને પાછા વીતરાગદેવના શાસનના અનુયાયી છીએ. આપણામાં સમતાગુણની અધિકતા જોઈને જ અન્ય ગૃહસ્થ લોક ધર્મમાં પ્રવૃત્ત થઈ શકે. એટલા જ માટે વીતરાગદેવના અનુયાયી સાધુવર્ગમાં સમતા ગુણ જેટલો અધિક હોય તેટલું સારું છે, તેમાંજ શાસનની શોભા છે. જો જિનશાસનરસિક મુનિરાજોમાં સમતાગુણનો અભાવ હોય તો લોકોની તેમના પ્રત્યે હલકી નજર રહેશે, લોકો તેમને તુચ્છ દ્રષ્ટિથી જોશે, એવી દશામાં ઉપરોક્ત સંખ્યાવૃદ્ધિ અને સાધુતા શાસનની શોભાને બદલે શાસનને કલંક રૂપ ગણાશે. એથી મુનિજનોનો સમતા ગુણ જ વિશેષ રીતે શાસનની શોભા છે.

આપ ગુરુમહારાજની સેવાભક્તિમાં નિરંતર રહ્યા છો, પંજાબમાં મહારાજ સાહેબ રૂપી સૂર્યનો અસ્ત થયા પછી તે ક્ષેત્રમાં તમારા હાથે અનેક પ્રભાવજનક શુભ કાર્યો થયાં છે તથા નિરન્તર ભ્રમણ કરીને ઘણી ઉન્નતિ કરી છે. તેનાથી આકર્ષિત થઈને શ્રી સંઘે આપને ગુરુમહારાજના પટ્ટ પર અભિષિક્ત કર્યા તે ખુશીની વાત છે. હવે ભવિષ્યમાં તમારી દ્વારા અધિકાધિક ધર્મકાર્ય થાય અને શાસનની શોભામાં ઉત્તરોત્તર વૃદ્ધિ થાય તથા અન્ય મુનિરાજ પણ તેનું અનુકરણ કરે તો તેની શોભા પણ આપને જ છે.

વિશેષમાં હું યાદ આપું છું કે, ૧૦૦૮ શ્રી સ્વર્ગવાસી ગુરુમહારાજ શ્રીમદ્ વિજયાનંદસૂરીશ્વરજી તથા ગુરુજી મહારાજ શ્રી ૧૦૦૮ શ્રી લક્ષ્મીવિજયજી મહારાજજીની વિદ્યમાનતામાં પ્રાયઃ પરસ્પર રાગ થાય એવો પ્રસંગ ઉપસ્થિત જ નહોતો થતો. કદાપિ દૈવયોગે કારણ કે નિષ્કારણ કોઈને છદ્મસ્થપણાની લહેરમાં કષાય આવી

"પણ સાહેબ! કાલે તો મને જ પ્રમુખસ્થાન આપ્યું. હું પંજાબી સમજું નહિ પણ ભજનમંડળીઓનાં ભજનો તો બહુ જ આકર્ષક હતાં. ખાસ કરીને ઓશિયા સ્કૂલના વિદ્યાર્થીઓના સંવાદો બહુ સુંદર હતા. પંડિત હંસરાજજી શાસ્ત્રી પણ બહુ વિદ્વાન છે. તેમનું ભાષણ પણ બહુ જ મહત્ત્વનું હતું." મોતીલાલ શેઠે રાત્રિનો કાર્યક્રમ સંભળાવ્યો.

"અમારા પંજાબમાં ભકિત છે, વીરતા પણ છે, બુદ્ધિ-શકિત પણ છે, શૌર્ય પણ છે, પણ તમારા ગૂજરાત–મુંબઈની જેમ પૈસાની રેલમછેલ નથી. આ ભાઈઓ જો શ્રીમંત હોત તો કદાચ બે યુનીવર્સીટીઓ ઊભી કરત."

"સાહેબ! આપની વાત તદ્દન સાચી છે. એ દિવસો પણ આવશે. આપ જેવા પ્રભાવિક ગુરુવર્ય તેમના રાહબર છે તો થોડા જ વર્ષોમાં પંજાબની ઉન્નતિ પણ થશે. કૃપાળુ! આજ સ્વામીવાત્સલ્ય મારા તરફથી છે, માટે કોઇ જવા ન પામે." દાનવીર શેઠ મોતીલાલજીએ પોતાની ભાવના દર્શાવી.

"શેઠજી! આજ તો બધા જવા ઇચ્છતા હતા, પણ તમે મને કહેલું તેથી તે વાત મેં જાહેર કરી દીધી છે. અને આજનો થોડા કાર્યક્રમ પણ છે. ધન્ય છે તમારી ઉદારતાને."

આજ ઉત્સવનો છેલ્લો દિવસ હતો. એક તો આજે મંગળવાર હતો તેમાં શેઠ મોતીલાલ મુળજીના આગ્રહને માન આપી તેમના સાધર્મિવાત્સલ્યમાં ભાગ લેવા તથા આચાર્ય મહારાજનો અમૃતમય ઉપદેશ સાંભળવા બધ

ગુરુદેવનો સંદેશ—જ્ઞાનપ્રચાર અને સરસ્વતી મંદિર
સ્થાપના હું કે તમે કદી ન ભૂલીએ.

"વિશેષ તમે સિદ્ધાચળમાંની બે શિક્ષણ સંસ્થાએ
નામ સાંભળ્યું હશે. પાલીતાણાના સ્ટેશન ઉપર 'શ્રી યશ
વિજયજી જૈન ગુરુકુળ' નામની સંસ્થા છે અને તલાટી
રસ્તે જતાં 'શ્રી સિદ્ધક્ષેત્ર જૈન બાલાશ્રમ' છે. જ્યા
જ્યારે ત્યાં જવાનો પ્રસંગ આવે ત્યારે આ બે સંસ્થાએ
જોવાનું ભૂલશો નહિ. શ્રી યશોવિજયજી જૈન ગુરુકુલન
ઉપદેશક અહીં આવ્યા છે, તેમને ફૂલ નહિ તો ફૂલપાંખડી
આપવાની પ્રત્યેકની ફરજ છે.

"બીજી વાત એ છે કે સિદ્ધાચળના પહાડ પર ભગ-
વાન ઋષભદેવના ચરણોની નજદીક આપણા પરમ ઉપકારી
સ્વર્ગવાસી ગુરુ મહારાજની એક મૂર્તિ બિરાજમાન છે.
ત્યાંનું કામ કેવું રમણીય અને શોભાસ્પદ છે તે તો ત્યાં
જનારા જાણે છે. તેને મનોહર બનાવવામાં પૈસા તો પંજાબી
ભાઈઓના જ લાગ્યા છે. ગૂજરાતના એકજ ગૃહસ્થ તે
બનાવી શકત પણ ગુરુભક્તિ પણ એક ચીજ છે. પણ
તેનો યશ તો "શ્રી આત્માનંદ જૈનસભા ભાવનગરના મંત્રી
શ્રીયુત્ વલ્લભદાસ ત્રિભુવનદાસ ગાંધી" ને છે. તેમણે ઘરનું
કામકાજ છોડીને પોતાના સમયનો ભોગ આપીને ગુરુ-
ભક્તિ નિમિત્ત પોતાની દેખરેખમાં એ કાર્ય આવું સુંદર
બનાવ્યું છે. ધન્ય છે તેમની ગુરુભક્તિ. પંજાબ શ્રીસંઘ
તરફથી હું તેમને ધન્યવાદ આપું તો શું ખોટું ?"

"ગુરુદેવ ! શ્રીયુત વલ્લભદાસભાઈને 'શ્રી આત્માનંદ

કરી—ગુરુદેવ તો પોતાના અંતરના આશીર્વાદ આપી અધૂરું કાર્ય પૂરું કરવા આદેશ આપી સ્વર્ગે સીધાવ્યા. પોતાની આંખો અશ્રુભીની થઈ ગઈ ને આંખો ઉઘડી ગઈ.

અરે, આ શું સ્વપ્ન કે સાચું ? અહા, આ સ્વપ્ન સાચું પડે તો, તો તો મારો બેડો પાર થઈ જાય. તેઓ તરત ઊઠયા ને પહોંચ્યા ગુરુદેવની પાસે. ગુરુદેવે તરત કહ્યુઃ

" કોણ ? "

" જી હું છગન. "

" છગન ? કેમ બહુ વહેલો ? "

" સાહેબ, ઊંઘ ઊડી ગઈ. "

" તને તો દીક્ષાનાં જ સ્વપ્ન આવે છે ને ? "

" જી હા ! ખરેખર, ગુરુદેવ ! મને દીક્ષાનું જ સ્વપ્ન આવે છે. "

" તો એ સ્વપ્ન હવે સાચું પડશે ! "

" પણ ક્યારે ! હવે તો બહુ મુંઝાઉં છું. "

" છગન ! તું જાણે છે ને ! તારા મોટાભાઈનો સ્વભાવ કેવ છે. તેની રજા સિવાય મારાથી દીક્ષા કેમ અપાય ! પણ તું નિશ્ચિંત રહે. "

" પણ સાહેબ ! મને હવે ન તરછોડો ! આપને લાગે તેમ કરો. હું આપનો જીવનભર ઋણી રહીશ. [illegible] [illegible] [illegible] ! "

[illegible] [illegible] મસ્તક મૂકી દીધું. એ [illegible]

ગુરુના ચરણ પખાળ્યા.

"વત્સ! તું બડભાગી છે! હું જરૂર તને દીક્ષા આપીશ. અધિષ્ઠાયક તારી મનોવાંચ્છના પરિપૂર્ણ કરશે. પણ થોડી કસોટીઓ આવશે તેમાંથી પાર ઉતરજે—ડગીશ નહિ."

"ગુરુદેવ! ગમે તેવી કપરી કસોટીઓ આવે, હું સહન કરીશ. આપની અમીદ્રષ્ટિ સદાય રાખશો."

ગુરુદેવના આશીર્વાદથી આનંદ માનતા છગનભાઈ પૂજા સેવા કરી જમીને આવ્યા, ત્યાં તો જુએ તો સામે જ મોટાભાઈ ઊભા છે. બસ શમ રમી ગયા. શું ઉલ્કાપાત થશે તેની કલ્પનાથી અંગે અંગ ધ્રુજી ઊઠયું. ક મકમાં આવી ગયાં.

પણ મોટાભાઈ હતા પાકા વાણિયા. તેમણે જોયું કે અમદાવાદ જેવા શહેરમાં હું ધમાલ કરીશ ને છગન કોઈ જગ્યાએ ચાલ્યો જશે તો મારે જ ઉપાધિ થઈ પડશે, સમય જોઈ લીધો અને આચાર્યશ્રીજીની પાસે આવી કરુણ ભાવથી અરજ કરી:

"મહારાજ, આપ જ્ઞાની છો! હું મૂર્ખ આપને વધારે શું કહું? છગન નાસીને આપની પાસે આવ્યો છે. એની મરજી હશે તો હું ના નથી કહેતો. ઘણી ખુશીથી સંયમ લ્યે. પણ હાલ એની ઉંમર બહુ જ નાની છે. આપ એને દીક્ષા આપવામાં ઉતાવળ ન કરશો. હાલ એને ભણાવો. પછી જ્યારે એ મોટો થાય અને આપને યોગ્ય લાગે ત્યારે મને ફરમાવજો. હું પોતે આવીને બહુ આનં-

દની સાથે એને દીક્ષા અપાવીશ."

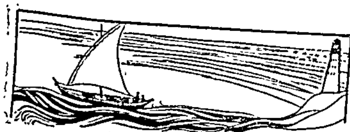
ખીમચંદભાઈની વાત સાંભળી બધા સાધુઓ પ્રસન્ન થયા. છગનબાઈને પણ ભાઈનું આવું પરિવર્તન જોઈ આનંદોલ્લાસ થયો, જાણે સ્વર્ગનું રાજ્ય મળી ગયું.

આચાર્યશ્રીએ ખીમચંદભાઈને કહ્યું "જેમ તમે કહો છો તેમ જ થશે. તમે બેફિકર રહો. પણ સાધુઓની સાથે બહુ ચેતતાં વિચાર કરજો. છગનને પણ કહ્યું: "છગન! તેં તારા ભાઈની વાત તો સાંભળી લીધીને! શાન્તિ અને ધીરજથી અભ્યાસ કરવો પડશે. દીક્ષા તો ત્યારે જ મળશે જ્યારે તમારા મોટાભાઈ મંજુરી આપશે."

"હું આપના ચરણોમાં રહી અભ્યાસ કરીશ, સંયમ પાળીશ. મારા મોટાભાઈ અને આપ મને યોગ્ય સમજો ત્યારે દીક્ષા આપજો. હું રાજી છું" છગનબાઈએ વિનયપૂર્વક જવાબ આપ્યો.

ખીમચંદભાઈ જતાં જતાં છગનની સાધની તમામ [illegible] વ્યવસ્થા કરતા ગયા. ખીમચંદભાઈના મુનીમ [illegible] અમદાવાદમાં રહ્યું. [illegible]

[illegible]

કપરી કસોટી

[૬]

અમદાવાદના નગરશેઠ શ્રીયુત પ્રેમાભાઇ આત્મારામજી મહારાજના પરમ ભક્ત હતા. બહુ જ વૃદ્ધ હોવા છતાં વ્યાખ્યાનમાં હમેશાં આવતા અને બપોરના સામાયિક કરતા અને સામાયિકમાં મહારાજશ્રીની સાથે તત્ત્વચર્ચા પણ કરતા.

છગનને હમેશાં અભ્યાસમાં લીન જોઈને એક દિવસ પોતાને ત્યાં લઈ આવવા શ્રી નાનચંદભાઇને કહ્યું.

પોતાની સાથે બેસારી છગનભાઈને જમાડયા. છગનભાઈનો વિનય, સંયમ અને શાન્તિ જોઈને પ્રેમાભાઈ શેઠને તેમના તરફ આકર્ષણ થયું. જમી પરવારી દિવાનખાનામાં બેઠા.

" છગન ! તું વડોદરાથી અહીં કેમ આવ્યો છે ! "

" ગુરુમહારાજ પાસે અભ્યાસ કરવા ને દીક્ષા લેવા ! "

" દીક્ષા લઈને શું કરીશ ? "

" આત્મકલ્યાણ ! "

"કોઈએ ભરમાવ્યો લાગે છે?"

"નહિ જી!"

"તને ઘરમાં કાંઈ દુઃખ છે!"

"જી ના! દુઃખ શાનું! મારે મોટાભાઇ છે. તેની દુકાન ચાલે છે. ત્રણ બહેનો છે. અમે સુખી છીએ."

"તો પછી નાસીને કેમ આવ્યો!"

"મારા મોટાભાઈનો સ્વભાવ બહુ તેજ છે. તે વારંવાર મને અટકાવે છે."

"પણ સજ્જન! બાઈએ તને મોટો શા માટે કર્યો? તારી કુટુંબ પ્રત્યેની ફરજ પણ છે કે?"

"તે વાત સાચી પણ મારો આત્મા વૈરાગ્ય માટે [illegible] છે. તેનું શું?"

"[illegible] રજા નહિ આપે તો શું કરીશ?"

"[illegible] જ! મને વિશ્વાસ છે. જ્યારે મારું મન [illegible] છે તો પછી વડીલો મોડી રજા તો મળશે જ."

"[illegible] મને આપીશ? હું તને [illegible] [illegible]."

"[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]."

"[illegible] નથી?"

"[illegible]?"

શેઠ હસી પડયા. આ બાળકની દૃઢતા, ચપળતા અને નમ્રતા જોઈ પ્રેમાભાઈ ચકિત થઇ ગયા.

"બેટા ! તારું કલ્યાણ થાઓ. તું શાસનને દીપાવીશ, કુળને ઉજ્જવળ કરીશ."

છગનભાઈની સુયોગ્યતા વિષે પ્રેમાભાઈ શેઠે મહારાજશ્રીને વિગતે વાત કરી. મહારાજશ્રીને પણ આનંદ થયો.

પણ કુદરત તો હજી અનુકૂળ નહોતી. એક નહિ પણ બે ચાર કસોટીઓ બાકી હતી.

આજ વર્ષમાં પાલીતાણાની યાત્રા વિષે ઠાકોર સાથેના કેસનું સમાધાન થયું. એ નિમિત્તે વડોદરાના શેઠ ગોકળભાઈ દુર્લભદાસ, ભરૂચના શેઠ અનૂપચંદ મલૂકચંદ, સૂરતના શેઠ કલ્યાણભાઈ, ધુલિયાના શેઠ સખારામ દુર્લભદાસ, તથા ખંભાતના શેઠ પોપટભાઈ અમરચંદ આદિએ આવીને મહારાજશ્રીને વિનંતિ કરી કે આપશ્રી શિષ્યમંડળ સહિત પાલીતાણા ચોમાસુ કરવા પધારો.

"તમારી વાત તો સારી છે, પણ પાલીતાણામાં સાધુઓને કેટકેટલી મુશ્કેલી છે તેનું શું ! આજે તો ૫૦૦ ઘર હોવા છતાં સાધુઓ માટે પાંચ છ પણ નહિ હોય." આચાર્યશ્રીએ ખુલાસો કર્યો.

"આપશ્રી પધારો તો અમે અમારું કામકાજ છોડી પાલીતાણા આવીશું. અમારે પણ નિવૃત્તિ અને તીર્થયાત્રા થશે."

અમદાવાદના શેઠ પ્રેમાભાઈ તથા શેઠ દલપતભાઈએ

પણ વિનંતિ કરી અને જણાવ્યું.

"ગુરુવર્ય ! આપના પુણ્યપ્રભાવથી બધાં રૂડાં વાના થશે, આપ સંઘની વિનંતિ સ્વીકારો."

"સારું ! જેવી સ્પર્શના."

બધા ગૃહસ્થોને બહુ જ આનંદ થયો.

મહારાજશ્રીએ બધા સાધુઓને બોલાવ્યા અને સલાહ માગી. બધાએ પ્રસન્નતાપૂર્વક પાલીતાણામાં ચોમાસું કરવાની અનુમતિ આપી.

"તમારો આશય તો બહુ જ સુંદર છે. ત્યાં જવાથી તીર્થસેવા, શાસનસેવા અને આત્મસાધન થશે, પવિત્ર વાતાવરણમાં પ્રતિક્ષણ પવિત્ર અને આત્મજાગૃતિની ભાવનાઓ જાગતી રહેશે. ગૃહસ્થો પણ આવશે. તેમને પણ નિવૃત્તિ તથા ધર્મધ્યાન થશે પણ આપણે યાદ રાખવું જોઈએ કે આપણે કોઈને ભરોસે નથી જતા. ત્યાં કોઈ આવે કે ન આવે; જે પરિસ્થિતિ હશે તેમાં ગુજારો કરવાનો રહેશે. ગૂજરાત જેટલી સાધનસામગ્રી ન પણ મળે. કોઈ વખત કષ્ટ પણ આવે તો તે માટે બધાની તૈયારી જોઈએ." મહારાજશ્રીએ બધાને ચેતવ્યા.

"ગુરુદેવ ! કષ્ટોથી અમે બીતા નથી. પંજાબથી અહીં સુધી આવ્યા છીએ. રસ્તામાં ક્યાં બધે શ્રાવકોનાં ઘર હતાં? કોઈ કોઈ વખત જાટ—જમીનદારોને ત્યાંથી પણ ગોચરી લાવવી પડી ને કોઈ કોઈ જગ્યાએ તો મુશ્કેલી પણ હતી. અમે બધ પરિસહો માટે તૈયાર છીએ, આપ ચિંતા ન

કરો. આપ જેવા પ્રતાપી આત્મા અમારી સાથે
અમે નિશ્ચિંત છીએ." શિષ્યોએ એક સ્વરે જણાવ

પાલીતાણા તરફ વિહાર કરવાનું નક્કી થઈ ગ

× × ×

વિહાર શરૂ થયો. છગનના ધર્મપ્રેમી આત્માનો ઉલ્
અનન્ય હતો, ત્યાં ફરીથી અવનવીન બનાવના પડછ
પથરાયા. એક ગાડીનો ઘરઘરાટ કાને પડચો.

"છગન! ભાઈ, જરા જો તો આ ઘરઘર કર
ગાડી આ તરફ કોની આવે છે?"

"સાહેબ? જોઉં છું."

"અરે ખીમચંદભાઈ તો ન હોય?"

"ખીમચંદભાઈ અહીં ગામડામાં ક્યાંથી? ક્યાં
દેરા ને ક્યાં બાવળા?"

"ભલું પૂછવું! ખીમચંદભાઈ તો છગન માટે આકાશ
તાળ એક કરે તેવા છે."

"જુઓ તો! આ ગુસ્સાભર્યો અવાજ શેનો આવે છે?"

"આ તો ખીમચંદભાઈનો જ અવાજ છે. જરૂર
આપની શંકા ખરી પડી."

"સાથે બેત્રણ માણસો પણ છે."

"હું બહાર જઈને જોઉં. છે શું ધમાલ?"

"સાહેબ! આપ તો અહીં જ રહો. અમે ત્રણ સાધુઓ
જઈએ છીએ."

"છગનને લઇ જવો હોય તો ભલે લઈ જાય, પણ ખોટી ધાંધલ ન કરે, ને છગનને મારે નહિ. ખીમચંદભાઈનો સ્વભાવ ઉગ્ર છે."

"ખીમચંદભાઇ ! આટલો બધો ગુસ્સો કરવાનું શું કામ છે. શાંતિ રાખો, છગનને તમે ખુશીથી લઈ જાઓ પણ નાના બાળકને ધમકાવવાનો કે મારવાનો, શો અર્થ છે?"

"સમજે નહિ તો શું કરે ! હું આપને થોડું જ કહું છું—મારો ભાઈ છે ને હું તેને લઈ જઇશ."

"ભલે સુખેથી લઈ જાઓ. પણ સમજાવીને કામ લો તો સારું."

આચાર્યશ્રી વિહાર કરીને પાલીતાણા તરફ જતા હતા. શ્રી હર્ષવિજયજી મહારાજ બીજે દિવસે અમદાવાદથી વિહાર કરી સરખેજ, મોરૈયા થઈ બાવળા આવી પહોંચ્યા હતા. હજી તો ધર્મશાળામાં આવીને ગોચરી કરી બેઠા હતા, ત્યાં તો ઘરઘર કરતી ગાડીનો અવાજ આવ્યો. ધર્મશાળા પાસે આવેલી ગાડી કોની હતી તે જોવા છગનભાઈ જાય છે ત્યાં તો રાતાપીળા થયેલા ખીમચંદભાઈ ગાડીમાંથી તાડૂકતા તાડૂકતા ઊતર્યા. સાથે હતા તેના મુનિમ ભગવાનદાસ અને ત્રીજા તેમના બનેવી નાનાભાઈ.

ગાડીમાંથી ઊતરતાં છગનને જ સામો આવતો જોઇને ગુસ્સાનો પારો ચડ્યો અને હાથ પકડી ઘસડીને ધર્મશાળાને ઓટલેથી નીચે લઇ ગયા. સાધુ મુનિરાજો આ ધમાલ સાંભળી દોડી આવ્યા પણ ખીમચંદભાઈનું દુર્વાસા રૂપ જોઈએ શું કરે? છતાં બે શબ્દો કહ્યા પણ ગામના

મુનિમ ભગવાનદાસના સાળાના સાસરા હતા તેથી જૈન ભાઈઓ પણ ખીમચંદભાઈના પક્ષમાં થઈ ગયા અને છગનને જબરદસ્તી લઈ ચાલ્યા.

તે દિવસે બાવળામાં મુખીને ત્યાં રાત રહી બીજે દિવસે અમદાવાદ તરફ રવાના થયા. બપોરે એક વૃક્ષની નીચે ગાડું છોડી, નાસ્તો કરી, આરામ લેતા બધા બેઠા છે ત્યાં અમદાવાદથી વિહાર કરીને પાલીતાણા તરફ જતા, મુનિ મહારાજશ્રી વીરવિજયજી આદિ સાધુઓ જતા જોયા. સાધુઓને જોઈને છગનભાઈ તો દોડયા ને મહારાજશ્રી વીરવિજયજીના ચરણમાં પડી બોલ્યાઃ "મહારાજ! બચાવો! બચાવો! ગુરુ મહારાજ પાસેથી મારા ભાઈ મને લઈ જાય છે."

"અરે ભાઈ! આટલો ઉદાસ શું થાય છે! હિંમત રાખ. મોટાભાઈને પ્રસન્ન કરી, તેમની સંમતિ મેળવી આવજે. અમે પણ મોટી ઉંમરમાં દીક્ષા લીધી હતી ને!"

"પણ મારા દીક્ષાના ભાવ છે, સાહેબ!"

"દીક્ષાના ભાવ હશે તો દીક્ષા થશે. ભાઈ પોતે જ સંમતિ આપશે. ધીરજ રાખો."

આ વચનોથી જરા શાંતિ થઈ પણ ભાઈને મનાવવા એ તો ઘણું કપરું કામ હતું. શું થશે? તે વિચારમાં ગ્રસ્ત હતા, ત્યાં મહારાજશ્રી દૂર પહોંચ્યા ને ભાઈએ ગાડીમાં બેસી જવા હાક મારી.

સાંજે અમદાવાદમાં રાત રહ્યા. અહીંથી ચૂપચાપ

નાસી જવાની યુક્તિ રચી પણ મોટાભાઈની ચોકી મજબૂત હતી. જવું મુશ્કેલ હતું. જ્યારે જુઓ ત્યારે ખીમચંદભાઈનો ખોંખારો સંભળાતો જ હોય.

વડોદરા પહોંચ્યા ને છગનભાઈનું જેલજીવન શરૂ થયું. સખતાઈ થવા લાગી. ડગલે ને પગલે છગનભાઈની ખબર લેવાતી. છગનભાઈ પણ સમજી ગયા. એ જેલ–જીવનમાંથી એકાએક છૂટવું મુશ્કેલ છે. ભાઈને રાજી કર્યા વિના ગુરુમહારાજ દીક્ષા તો આપવાના નથી અને મોટાભાઈ પણ એવા તો મક્કમ છે કે સીધેસીધી સંમતિ તો મળવી મુશ્કેલ છે. એવું કાંઈક કરવું જોઈએ જેથી કંટાળીને મોટાભાઈ પોતે જ રજા આપે.

× × ×

"હીરાચંદભાઈ! હું તો હવે થાક્યો."

"કેમ ભાઈ! કાંઈ બિમાર થયો છે કે શું?"

"ના ભાઈ ના! બિમારી તો શું આવે!"

"ઘરમાં કાંઈ ઉપાધિ આવી છે કે વેપારપાણી બરાબર નથી? છે શું?"

"ભાઈ! વેપાર તો ઠીક ચાલે છે. ઘરમાં પણ બધાં સારાં છે પણ આ છગને ઉપાડો લીધો છે."

"ત્યારે એમ કહેને કે છગનથી તું કંટાળ્યો છે."

"પણ ભાઈ, કંટાળું નહિ તો શું કરું! તમે જ કહોને. નથી કોઈની સાથે બોલતો, કે ચાલતો–જાણે મૌનવ્રત ન લીધું હોય. હંમેશા ગરમ પાણી પીવું, એકાસણા-

ઉપવાસ તો ચાલુ, એક કાંમળા ઉપર સૂઇ રહેવું ને સવાર-સાંજ પ્રતિક્રમણ–દર્શન–પૂજનનો નિત્યક્રમ."

"વાહ ભાઇ વાહ! કોઈ ધર્મદ્રષ્ટિએ ક્રિયાકાંડ કરે તે પણ તને પસંદ નથી! ઉચ્ચ આત્મા હોય તે જ આવું જીવન ધરે."

"પણ તમે સાંભળો તો ખરા. ભાઇએ પોતાની ચીજો એક પછી એક ગરીબ યાચકોને આપવા માંડી. તે પૂરી થઈ એટલે ઘરની ચીજો હાથ આવી તે લૂંટાવી અને ઓછામાં પૂરું દુકાન પર પણ એ જ આદત. કોઈ આવવું જોઇએ. ભાઇ તો જાણે મોટા દાનેશરી?"

"ખીમચંદ! તું છગનને નકામો બાંધી રાખે છે. હું તો બરાબર જોઇ રહ્યો છું કે તે નાનપણથી ઉદાસીન અને ત્યાગની ભાવનાવાળો છે. સાંસારિક કાર્યમાં તે કદી ઉત્સાહથી ભાગ નથી લેતો."

"પણ હીરાચંદભાઈ! સાધુ થવું કાંઈ રેઢું નથી પડ્યું. એ કાંઇ બચ્ચાનો ખેલ નથી."

"તારી વાત તો સાચી છે, પણ જ્યારથી શ્રી આત્મારામજી મહારાજ અહીં આવી ગયા છે; ત્યારથી તેને સાધુજીવન પ્રત્યે ઊંડો પ્રેમ લાગ્યો છે. મહારાજશ્રી પણ કહેતા હતા કે "આ કિશોરની લલાટરેખા ભવ્ય છે. તેનાથી શાસનની શોભા વધશે. તે ગૃહસ્થીના બંધનમાં ભાગ્યે જ રહે. ભાઇ એ મહાત્માના વચન મિથ્યા નહિ થાય."

"તમે પણ ત્યારે તેનો પક્ષ લ્યો છો ને ભાઇ!

મારો જીવ તો નહિ જ ચાલે. હું તેને નહિ જવા દઉં. કુટુંબ અને સગાંસંબંધી શું કહેશે!"

"તો તારી મરજીની વાત છે. પછી તું શું ઇચ્છે છે!"

"હું માત્ર એટલું જ ચાહું છું કે તે ભાગી ન જાય."

"હું તેને સમજાવી દઇશ. પણ મેં સાંભળ્યું છે કે તું તેની ધર્મક્રિયામાં બાધા નાખે છે. ગરમ પાણીમાં ગડબડ કરે છે. તે બિચારો ભૂખ્યોતરસ્યો પડ્યો રહે છે. એવું અનુચિત કામ તો તને ન શોભે. તેથી તો પાપ-બંધ થાય. ભવિષ્યમાં જે થવાનું હશે તેજ થશે. તેનાં હું કે હું કાંઈ કરી શકનાર નથી."

"હું છગનને આપની પાસે મોકલું છું. આપ તેને સમજાવી દેશો."

× × ×

શ્રી હીરાચંદ ઇશ્વરદાસ ઝવેરીને ત્યાં ખીમચંદભાઈની બેસઉઠ સારી હતી. બન્ને માસિયાઇ ભાઇ હતા. હીરાચંદભાઈની પ્રતિષ્ઠા સારી હતી. તે ધર્મનિષ્ઠ અને સાચા સલાહકાર હતા, ખીમચંદભાઈ વારંવાર તેમની સલાહથી કામ કરતા. વેપારધંધામાં પણ તેમની દોરવણી બહુ કામ લાગતી. ખીમચંદભાઈની ઇજ્જત-આબરૂ તેમનાથી ઠીક ઠીક વધી હતી. આત્મારામજી મહારાજશ્રીના વ્યાખ્યાનમાં તેઓ ખૂબ રસ લેતા હતા. હમેશાં એક બે સામાયિક કરતા અને તેમાં ધાર્મિક ગ્રંથોનું અધ્યયન કરતા. વડોદરામાં હીરાચંદભાઇ નાનામોટા કામોમાં આગળ પડતા હતા. આત્મારામજી મહારાજ પ્રત્યે તેમને અસાધારણ

ભક્તિ હતી, ખીમચંદભાઈની ચિંતા તે સમજી ગયા. ભ
સાધુ થવા દે તો કુટુંબીજનો તેનો જીવ ખાઈ જાય
ન જવા દે તો છગન ઉધમાત મચાવ્યા જ કરે. છગ
પણ એવી તો લગની લાગી હતી કે હવે તે ગયા સિવ
રહેવાનો પણ નહિ. સમયનો પરિપાક થવા દેવા તેમ
વિચારપૂર્વક છગનને પોતાના વિશ્વાસમાં લેવા નિર્ણય કરે
ખીમચંદભાઈને પણ કાંઈક રાહત મળે તેમ યોજના કર

"છગન! તું ધર્મ કરવા નીકળ્યો છે કે લોકોન
આત્માને દુઃખી કરવા?"

"મોટાભાઈ! આપ તો મારે મન પૂજ્ય છો. તમે જ
કહોને હું શું દુઃખી કરું છું?"

"એ નહિ ચાલે, ઘરને ઉજાડવું ધાર્યું છે કે શું?
ભાઈ, તું તો સાધુ થઈશ પણ બીજા પણ બાવા બને તેમ
ઇચ્છે છે? ખીમચંદ તો તારાથી હેરાન હેરાન થઈ ગયો છે."

"ખીમચંદભાઈની વાત બધી સાચી, મારી વાત પણ
સાંભળશો કે!"

"કહે? કહે? તારે શું કહેવું છે!"

"હું શું કહું! મોટાભાઈ! મારા ધર્મકાર્યમાં
રોજ કાંઈ ને કાંઈ વિઘ્ન ઊભું કરવામાં આવે છે. હું
ભૂખ્યો-તરસ્યો પડયો રહું છું, છતાં હું મોટાભાઈ વિષે
કાંઈ જ કહેતો નથી."

"હા! તે વિષે મેં ખીમચંદને કહ્યું છે. પણ તું
સમજ. આજથી એવું કશું ન કરીશ. તું અહીં આવતો

"રૂક્મિણી બહેન! મોટાભાઈ ધારતા હશે કે હું લગ્ન જોઈશ એટલે મારા વિચારો બદલાઈ જશે, તો એ વાતમાં કાંઈ માલ નથી."

"એ ગમે તેમ હોય પણ તારે આવવું જ પડશે."

"તો ભલે! હું ને મારું સંથારીઉં તૈયાર."

છગનભાઇના મામા જયચંદભાઈના પુત્ર નાથાલાલભાઈનાં લગ્ન હતાં. છગનભાઈને તો પહેલેથી જ આવાં કામોમાં રસ હતો જ નહિ, પણ મોટાભાઈના અતિ આગ્રહથી અને બહેનની સમજાવટથી જવું પડયું.

સાધકોને માટે મુશ્કેલીઓ આવ્યા જ કરે છે. એ કસોટીઓમાંથી પાર થવું એમાંજ સાધકોની ઉચ્ચતા ગણાય છે. ખીમચંદભાઈ તો ધારતા હતા કે છગન વૈરાગ્યભાવ ભૂલી જશે, અને ઠેકાણે આવી જશે. પણ ચાર દિવસની ચાંદનીથી કાંઈ હૃદયના ઊંડાણમાં રહેલો વૈરાગ્યભાવ જાય છે? ખીમચંદભાઈ કયાં જાણતા હતા કે પ્રસંગ તો એવો આવશે કે કુદરત તેમને પોતાના વિચાર બદલવા ફરજ પાડશે.

જાન સાંજે મામાની પોળમાં આવીને ઉતરી. સ્ટેશન પાસે હોવાથી સવારે અહીંથી રેલ ગાડીમાં બેસવું અનુકૂળ પડે, તેથી જાનૈયા અહીં આવીને રહ્યા હતા.

છગનભાઈને જમ્યાની ખબર હતી. સૌથી પહેલાં આવીને પ્રતિક્રમણ કરી એક ખૂણામાં એક પાથરી સૂઈ રહ્યા.

જાન આવતાં અને જાનૈયાઓને ઘરઘરથી બોલાવી ...ાં બહ... [illegible] ...યો. રાત પડી ગઈ. સૌ જ્યાં

"રૂક્મિણી બહેન! મોટાભાઈ ધારતા હશે કે હું લગ્ન જોઈશ એટલે મારા વિચારો બદલાઈ જશે, તો એ વાતમાં કાંઈ માલ નથી."

"એ ગમે તેમ હોય પણ તારે આવવું જ પડશે."

"તો ભલે! હું ને મારું સંથારીઉં તૈયાર."

છગનભાઈના મામા જયચંદભાઈના પુત્ર નાથાલાલભાઈનાં લગ્ન હતાં. છગનભાઈને તો પહેલેથી જ આવાં કામોમાં રસ હતો જ નહિ, પણ મોટાભાઈના અતિ આગ્રહથી અને બહેનની સમજાવટથી જવું પડયું.

સાધકોને માટે મુશ્કેલીઓ આવ્યા જ કરે છે. એ કસોટીઓમાંથી પાર થવું એમાંજ સાધકોની ઉચ્ચતા ગણાય છે. ખીમચંદભાઈ તો ધારતા હતા કે છગન વૈરાગ્યભાવ ભૂલી જશે, અને ઠેકાણે આવી જશે. પણ ચાર દિવસની ચાંદનીથી કાંઈ હૃદયના ઊંડાણમાં રહેલો વૈરાગ્યભાવ જાય છે? ખીમચંદભાઈ કયાં જાણતા હતા કે પ્રસંગ તો એવો આવશે કે કુદરત તેમને પોતાના વિચાર બદલવા ફરજ પાડશે.

જાન સાંજે મામાની પોળમાં આવીને ઉતરી. સ્ટેશન પાસે હોવાથી સવારે અહીંથી રેલ ગાડીમાં બેસવું અનુકૂળ પડે, તેથી જાનૈયા અહીં આવીને રહ્યા હતા.

છગનભાઈને જમ્યાની ખબર હતી. ચોથી પહેલાં આવીને પ્રતિક્રમણ કરી એક ખૂણામાં ખેસ પાથરી સૂઈ રહ્યા.

જાન આવતાં અને જાનૈયાઓને ધમધરથી બોલાવી ઉ.રત. બહુ વખત થઈ ગયો. રાત પડી ગઈ. તો ક્યાં

જગ્યા મળી ત્યાં સુવા લાગ્યા. ખીમચંદભાઈ તો મામાની સાથે કામકાજની ધમાલમાં હતા. મોડી રાત્રે સુવા જતા હતા ત્યાં છગન સાંભર્યો. બધાં બિછાના જોઈ વળ્યા. બત્તી લઈને જાનૈયાઓના મોઢાં ઓળખ્યાં પણ છગનભાઇ ન મળ્યા. હવે શું થાય! ખીમચંદભાઈ તો ગભરાઈ ગયા. બધાને ચિંતા થવા લાગી રૂક્મિણીબહેન રોઈ પડયાં.

"લાગ જોઈને વળી પાછો નાસી તો નહિ ગયો હોય!"

"છગન નાસી ન જાય! ઘરથી મને કહીને આવ્યો છે કે હું મામાની પોળે જાઉં છું."

"જાય તો નહિ. તે જૂઠું તો બોલે નહિ. વળી હીરાચંદભાઇને વચન આપ્યું છે, એટલે રજા વિના તો ન જાય."

"મોટાભાઈ! જુઓ તો ખરા! આટલામાં જ ક્યાંઈ સૂઈ રહ્યો હશે."

"અરે, આ ગાંસડી જેવું શું પડ્યું છે!"

"જુઓ તો શું છે!"

"ઓહો! આ તો છગનભાઈ. એસ પાથરીને સૂતો છે."

"કેવો આરામથી સૂતો છે, મારો ભાઇ લો!"

"મોટાભાઈ, તમે તેનું સંથારીઉં સંતાડી દીધું તોય કેવો શાંતિથી ઊંઘે છે."

"છગન!"

"કેમ શું છે?"

"બીસ્તરો લઈને સૂઈએ ને. આમ ખૂણામાં સૂવાય કે? કોઈ શું કહેશે?"

"કોઈ કાંઈ ન કહે. મારો નિયમ હોય તે કંઈ તોડાય!"

"ભાઈ! લે તારું સંથારિયું, શાંતિથી સૂઈ રહે. મોટાભાઈ છગનને તેને રસ્તે જવા દો. તેનું મન ન દુઃભાવો. તે ઘરમાં છે એટલું ઘણું છે."

આજ ખીમચંદભાઈને ઊંઘ જ ન આવી. છગનની ભાવના, છગનની તપશ્ચર્યા, છગનની દ્રઢતા, છગનનો ધર્મપ્રેમ, છગનની ગુરુભક્તિ, છગનની ઉદાસીનતા, છગનનો વૈરાગ્યઃ બધુંય યાદ આવ્યું.

આંખોમાં અશ્રુ ઉભરાઈ આવ્યાં. બંધુપ્રેમનું ઝરણું વહેવા લાગ્યું. હૃદયમાં તોફાન જાગ્યું.

"મારું કર્યું શા કામનું! હું ઘણોએ રોકું છું પણ તે ક્યાં સુધી! મારો ભાઈ શાસનને માટે જ જન્મ્યો છે કુટુંબના વાડામાં બંધાઈ રહેવા માટે નહિ. હું શા માટે અંતરાય કરું? એ વિવાહિત તો છે નહિ કે મારે પાછળનાની ચિંતા કરવી પડે. અને વિવાહિત હોત તો પણ હું શું કરી શકત! શ્રી કાંતિવિજયજી મહારાજ, શ્રી હંસવિજયજી મહારાજ તો વિવાહિત હતા. તેઓ પત્નીઓ અને ઘરનાં માણસોને છોડીને કેવા ચાલી નીકળ્યા? કોઈ શું કરી ગયું!

"તેના ભાગ્યમાં જ સાધુપણું લખેલું છે તો મારા લાખ લાખ ઉપાયો નકામા છે. અને જો તેનું નિમિત્ત નહીં જ હોય તો તેના બધા પ્રયત્નો નકામા થવાના છે.

"અરે, તેના જ સાથીઓ હરિલાલ સૂણા, મગનલાલ માસ્તર, વાડીલાલ ગાંધી અને સાંકળચંદ ખંભાતી તેનાથી ઉંમરમાં મોટા હતા છતાં તે ફસકી ગયા તો આનું શું ગજું? એ દિવસ ધક્કા ખાઈને ઠેકાણે આવી જશે. છતાં જેવો તેનો ભાગ્યોદય. મને તો ભાઈ તરીકે મોહ છે પણ તેને દુઃખી કરવાનો શો અર્થ છે? બસ હવે હું તેને મારા તરફથી કશી કનડગત નહિ કરું. ભાવીભાવ હશે તેમ થશે."

કેવો કુદરતનો સંયોગ! એકજ પ્રસંગથી ભાઈભાઈ નજદિક આવ્યા. સાધકની કસોટી ઠીક થઈ. ભાઈના વિચારોમાં અત્યારે તો પરિવર્તન થયું. એ પરિવર્તન ટકી રહેશે કે કેમ તે તો કેમ કહેવાય પણ છગનભાઈને તેનાથી લાભ જ થયો.

સવાર થયું. ગાડીમાં બેસવા જવા માટે બધા તૈયારી કરવા લાગ્યા. છગનભાઈ જાણતાં હતા, પોતે વહેલા ઉઠી આવશ્યક કાર્યથી નિશ્ચિંત થઈ ગયા. પ્રતિક્રમણ પણ પૂરું થવા આવ્યું. સામાયિક પારવાની તૈયારી હતી. ખીમચંદભાઈ બધાને રવાના કરી છગનભાઈ માટે રાહ જોતા બેઠા. સામાયિક પારી છગનભાઈ તૈયાર થઈ ગયા. સંથારિયું બાંધી લઈ લીધુ અને બોલ્યા:

"ચાલો મોટાભાઈ, હું તૈયાર છું."

"છગન! તારું સંથારીઉં મને દે, હું લઈ લઉં."

"મોટાભાઈ! એ શું બોલ્યા? આપ વડીલ છો. મારો બિસ્તરો આપ લ્યો એ કેવું અસભ્ય કહેવાય!"

"નહિ છગન, સંથારીઉં તો હું જ લઈશ." એમ કહી છગન પાસેથી સંથારીઉં ખેંચી લઈ ચાલવા માંડયું. છગનભાઈએ દોડીને પોતાનું સંથારીઉં ભાઈ પાસેથી લઈ લીધું.

સ્ટેશને જતાંજતાં બન્ને ભાઈઓની આંખમાંથી અશ્રુ દડી પડયાં. કેવો અજબ બંધુપ્રેમ!

"છગન! તારી ઈચ્છામાં આવે તેમ કરજે! પણ એક વાત કહી દઉં છું. જે કાંઈ કરે તે ખૂબ વિચાર કરીને મનને દ્રઢ બનાવીને કરજે."

ક્યાં બાવળાની શાળાના ખીમચંદભાઈનો તપેલા લોઢા જેવો—ન ઝીરવી શકાય તેવો ગુસ્સો અને ક્યાં આજના ખીમચંદભાઈનું અશ્રુભર્યું બંધુપ્રેમથી છલોછલ મૃદુ હૃદય.

આજ છગનભાઈના આનંદનો પાર નહોતો. આવાજ ખીમચંદભાઈ સદાય રહેતો તો જરૂર બેડો પાર થઈ જાય. મનની મુરાદ સત્વર ફળે.

× × ×

"મગનભાઈ! આપણને સમની પહોંચતાં વખત લાગશે. હજી તો સરસામાન જોઈ તપાસી ભરવાનો તે ગાડી—ટાંગા પહોંચતાં પણ વાર થશે!" ખીમચંદભાઈએ કન્યાપક્ષના બે બાઈઓ પાલેજ સ્ટેશને એક્કા—ગાડી વગેરે લઈને અમને લઈ જવા આવેલા તેમાંના એક

ભાઈને કહ્યું.

"થોડા વાર તો થશે, ખીમચંદશેઠ ! તમે જે કામ હોય તે કહો. હું બધી વ્યવસ્થા કરી આપુ."

"વાત એમ છે કે જાનમાં એક ભાઇ છે. તે પ્રાસુક પાણી વાપરે છે વળી રાત્રિભોજનનો ત્યાગ છે. એટલે તમે જો ઘોડા ઉપર કોઈને મોકલો તો તેમાટે ગોઠવણ થઈ શકે."

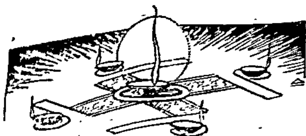
"જરૂર ! હમણાંજ ઘોડેસવાર મોકલું છું. અને જાનને પહોંચતાં તો વાર નહિ થાય પણ ત્યાં સામૈયું થતાં મોડું થઈ પણ જાય."

"હા ! એટલાજ માટે મેં તમને સૂચના આપી. તકલીફ માફ કરશો મગનભાઈ !"

"અરે, તમે તો બહુજ ઠીક કર્યું. અમને તેનો ખ્યાલ પણ ન આવત અને કેટલાક નિયમવાળા ભાઈબહેનો તો જમી પણ ન શકત."

પાલેજ સ્ટેશને જાન આવી પહોંચી. ત્યાંથી સમની જવાનું હતું. સમનીવાળા ઘોડાગાડી એક્કા-ગાડાં વગેરે લઈ સામા આવ્યા હતા. સમની માટે જવાની તૈયારી થતી હતી. ખીમચંદભાઈની સૂચના મળતાં જ કન્યા પક્ષવાળાએ એક માણસ તાબડતોબ સમની રવાના કર્યો અને પ્રાસુક પાણી તથા ભોજનની વ્યવસ્થા થઈ ગઈ.

જાન તો પહોંચી. દિવસ થોડો બાકી હતો. નિયમ પ્રમાણે જાનનું વાજતેગાજતે સામૈયું થવું જોઇએ. ગામના બધા માણસો એકઠા થાય અને બધા આવે એટલે થોડી-

વિદાય

[૮]

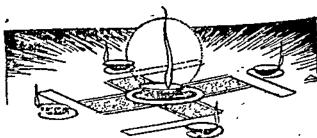
“ વિજળીબહેન ! તમે પાલીતાણા ગુરુ મહારાજના દર્શને અને ગિરિરાજની યાત્રા કરવા જવાના છો. અને પણ સાથે લઈ જશો ?”

“ કોણ ! છગન ! આવને ભાઈ ! તારા કાકા વિચાર તો કરે છે. મહારાજસાહેબ આત્મારામજી મહારાજ પાલીતાણા પહોંચી ગયા છે, એટલે વિચાર થાય છે કે પાલીતાણા જઈ આવીએ.

“ વીજળીબહેન સાંભળ્યું છે કે શ્રી આણંદજી કલ્યાણજીની પેઢી, શ્રી સંઘ અને પાલીતાણા દરબાર તરફથી મોટી ધામધૂમપૂર્વક મહારાજશ્રીનું સામૈયું કરવામાં આવ્યું અને ખૂબ ઠાઠમાઠથી મહારાજશ્રીએ શિષ્યમંડળ સહિત નગરપ્રવેશ કર્યો. મારું મન તો ઊડીને ત્યાં પહોંચવા અધીરું થઈ ગયું છે. ગુરુદેવ દર્શનની ઉત્કટ ઇચ્છા થઈ આવી છે.”

“ તમે [illegible] ” છે. ખીમ-

ક્રિયા, સગાંસંબંધીઓનો આનંદ, જમણવારોની મજા, સ્ત્રીઓના લગ્નગીતોની રમઝટ અને સરખેસરખા જાનૈયાના હાંસીખેલ વગેરે મોહક દ્રશ્યો ભલભલાને લગ્ન તરફ આકર્ષે. છગનભાઈ પણ જુવાન હતા. લગ્નજીવન કેવું હોય છે, તેનો આથી તેને ખ્યાલ આવશે અને ઘણાએ જુવાનો ચળી જાય છે તેમ છગન પણ ચળશે અને ખીમચંદભાઈ તથા મામા અને રૂક્ષ્મિણીબહેન પ્રસંગ આવે તો છગનભાઈ માટે કોઈ રૂડીરૂપાળી કન્યા પણ શોધી લેશે. પણ આ બધા વિચારો હવામાં રહ્યા. છગનભાઈ તો રજમાત્ર પણ ચલિત ન થયા. તે તો ઉદાસીન હતા જ, ધર્મનિષ્ઠામાં નિશ્ચળ હતા પણ છગનભાઈએ એવું કામણ કર્યું કે ખુદ ખીમચંદભાઈ બદલાઈ ગયા. તેમના વિચારોમાં મૃદુતા આવી. મોહ પાતળો થવા લાગ્યો અને એક ધર્મપ્રેમી, બાળજીવ પણ દ્રઢતાથી ભલભલાને કેવા આકર્ષી શકે છે તે આજે સિદ્ધ થતું લાગ્યું. ખીમચંદભાઈની દ્રષ્ટિને બદલાવતી જાન વડોદરા આવી પહોંચી.

વિદાય

[૮]

" વિજળીબહેન! તમે પાલીતાણા ગુરુ મહા
રાજના દર્શને અને ગિરિરાજની યાત્રા કરવા જવાના છો
મને પણ સાથે લઈ જશો ? "

કોણ! છગન! આવને ભાઈ! તારા કાકા વિચા
તો કરે છે. મહારાજસાહેબ આત્મારામજી મહારાજ પાલી
તાણા પહોંચી ગયા છે, એટલે વિચાર થાય છે કે પાલી
તાણા જઈ આવીએ.

" વીજળીબહેન સાંભળ્યું છે કે શ્રી આણંદજી કલ્યા
ણજીની પેઢી, શ્રી સંઘ અને પાલીતાણા દરબાર તરફથ
મોટી ધામધૂમપૂર્વક મહારાજશ્રીનું સામૈયું કરવામાં આવ્યુ
અને ખૂબ ઠાઠમાઠથી મહારાજશ્રીએ શિષ્યમંડળ સહિ
નગરપ્રવેશ કર્યો. મારું મન તો ઉડીને ત્યાં પહોંચવા અધી
થઈ ગયું છે. ગુરુદેવના દર્શનની ઉત્કટ ઈચ્છા થઈ આવી છે.

" તમે સાંભળ્યું કે ? આ છગન આવ્યો છે. ખીમ

ચંદભાઈનો ભાઇ ! મહારાજશ્રી પ્રત્યે તેને બહુ પ્રેમ છે.” વીજળીબહેને શ્રી ગોકુળભાઈ શેઠને વાત કરી.

“ આવને ભાઈ ! બેસ ! બેસ ! છગન કેમ ખુશીમાં કે ?” શેઠે આવકાર આપ્યો.

“ તેને આપણી સાથે પાલીતાણાં આવવું છે. ભલેને આવે. કેવો ધર્મપ્રેમી છોકરો છે ! ” વિજળીબહેનને છગન પ્રત્યે સારો ભાવ થયો.

“ છગન ! તું ખુશીથી અમારી સાથે ચાલ. અમારી સાથે જ રહેજે. યાત્રા–અધ્યયન કરજે અને અમારી સાથે પાછો આવજે. બીજી કશી તો ચિંતા નથી પણ ખીમચંદભાઈની રજા લઈને આવજે, કારણ કે તેમનો સ્વભાવ રહ્યો ઉગ્ર. તે કંઇ કહી બેસે તો મનદુઃખ થાય.” ગોકુળભાઈએ ચોખવટ કરી.

“ જરૂર ! હું મોટાભાઈની રજા મેળવીને જ આવીશ. તે વિષે આપ ચિંતા ન કરો—મારે તો ગુરુમહારાજના ચરણોમાં પહોંચવું છે. હું કદી ગયો નથી તેથી આપની સાથે આવવા ઇચ્છું છું.” છગનભાઈએ ખુલાસો કર્યો.

“ તું ખુશીથી આવ ! ભાડા–ભાતાની કશી ચિંતા ન કરીશ. ગુરુપ્રતાપે તારી બધી સગવડ થઈ રહેશે.” ગોકુળભાઈએ મંજૂરી આપી.

“ કાકા ! જ્યારે દિવસ નક્કી કરો ત્યારે મને જણાવશો. હું રજા મેળવી લઉં છું.”

“ મોટાભાઈ ! મારા ભાઈ પાસેથી મને પાલીતાણે

જવાની રજા લઈ આપો.” છગનભાઈ પાલીતાણા જવાની ઉત્સુકતામાં ગોકુળભાઈને ત્યાંથી સીધા હીરાચંદભાઈને ત્યાં ગયા અને વિનંતિ કરી.

“પાલીતાણા કોઈ જાય છે તે! સંગાથ વિના તું કેવી રીતે જઈશ?” હીરાચંદભાઈએ પૂછ્યું

“મોટાભાઈ! આપણા ગોકુળકાકા અને શ્રી વીજળીકાકી પાલીતાણા જવાનાં છે. અને તેમને પૂછીને જ અહીં આવ્યો છું.” છગને સ્પષ્ટતા કરી.

“તો તો બહુ સારું! હું જરૂર રજા અપાવીશ. હમણાં જ પટેલને બોલાવા મોકલું છું.” હીરાચંદભાઈએ ખીમચંદભાઈને બોલાવ્યા.

“કેમ ભાઈ, શું કામ હતું?” ખીમચંદભાઈએ પ્રશ્ન કર્યો.

“ખીમચંદ! છગન પાલીતાણા જવા ઇચ્છે છે. સંગાથ પણ સારો છે. વીજળીબહેન ને ગોકુળકાકા જવાના છે. યાત્રાએ જવા દેવામાં શું વાંધો!”

“ભાઈ! છગનને યાત્રા માટે જતાં હું નથી રોકતો, તે ખુશીથી જાય. પાલીતાણામાં ચોમાસું કરવું હોય તો પણ કરે, પણ પ્રતિજ્ઞા કરીને જવું પડશે કે તે પાછો વડોદરા જરૂર આવી જશે.” ખીમચંદભાઈએ શરત સંભળાવી.

“સાંભળ્યું! ભાઈ છગન! યાત્રા કરીને વડોદરા તો આવીશને?” હીરાચંદભાઈએ પ્રશ્ન કર્યો.

"હું કયાં ના કહું છું. હું મોટાભાઇની રજા વિનાં કશું નહિ કરું, એથી વિશેષ તમારે શું જોઇએ?" છગનભાઈએ છુટકારો શોધ્યો.

"લે ભાઈ! ખીમચંદ! હવે છે કાંઇ શંકા! તેને ખુશીથી જવા દે. સાથે જરૂર પૂરતા પૈસા પણ આપજે. ગોકુળદાસભાઈને તો હું પણ ભલામણ કરીશ ને છગન કયાં નાનો છે કે તેની સંભાળ રાખવા જરૂર પડે." હીરાચંદભાઈએ નક્કી કરી આપ્યું.

ખીમચંદભાઇએ રજા આપી. ગોકુળભાઈને ખર્ચ માટે રૂપીઆ પણ આપ્યા અને ભલામણ કરી કે "છગન હજી મારે મન તો બાળક છે! પાલીતાણા ગયો નથી. તો આપ સંભાળ રાખશો અને જેવો લઈ જાઓ છો તેવો તમારી સાથે જ પાછો લેતા આવશો." ખીમચંદભાઈએ ચેતવ્યા.

"જો ભાઈ ખીમચંદ! હું લઈ તો જાઉં છું પણ પાછો લાવવાની જવાબદારી નહિ લઉં. તે ત્યાં ગુરુમહારાજ પાસે ચોમાસું કરવા કે અભ્યાસ કરવા રોકાય તો હું શું કરૂં! પછી તમે છગનને માગો તો કયાંથી લાવી આપું! તમારે મોકલવો હોય તો મોકલો નહિ તો તમારી મરજી" ગોકુળભાઈએ સ્પષ્ટતા કરી.

"પણ મોટાભાઈ! હું જ બંધાયો છું. પછી કાકાની પાસે કરાર કરાવવાની શી જરૂર છે!" છગને માર્ગ કાઢયો.

રજા મળી ગઈ. આજનો આનંદ અપૂર્વ હતો. મોટા કેદખાનામાંથી છૂટવાથી એક કેદીને જેટલો આનંદ થાય

તેથી અનેકગણો આનંદ છગનભાઈને આજે થયો. રાત્રે ઊંઘ ન આવી. શ્રી શત્રુંજયગિરિ અને ગુરુદેવનાં સ્વપ્ન આવવા લાગ્યાં. ક્યારે સવાર પડે અને ટ્રેનમાં બેસાય! રાત્રે તો ખીમચંદભાઈ ફરી નહિ બેસે ને! અરે, આજ તો સવાર જ નથી પડતું.

સવાર થયું ન થયું ત્યાં તો ઊઠીને છગનભાઈ તૈયાર થઈ ગયા. ભાઈએ ભાવભરી વિદાય આપી. બહેને ચાંદલો કર્યો અને રૂપીઓ આપ્યો. જાણે આખરી વિદાય. છગનભાઈનો આનંદ માતો નહોતો. લલાટનો ચાંદલો ચમકી રહ્યો હતો. શુકન પણ ગાયના થયા ને ભાઈ–ભાભીની રજા લઈને ગોકુળભાઈની સાથે પાલીતાણા આવી પહોંચ્યા.

ગુરુદેવનાં દર્શન ભારે ભક્તિભાવથી કર્યાં. ગિરિરાજ યાત્રા કરતાં કરતાં આંતર શત્રુઓના જય માટેનો શત્રુંજયનો સંદેશ સાંભળ્યો. દાદાને ભેટી કૃતકૃત્ય માનવા લાગ્યા. ચારિત્રની સાધના ક્યારે થશે? તે મહાન વિચાર ઘોળાવા લાગ્યો. જ્ઞાન-દર્શન અને ચારિત્રની પ્રાપ્તિ માટે તેજસ્વી આત્મા ચેતી ગયો.

સં. ૧૯૪૩ નું ચોમાસું પાલીતાણામાં ગુરુમહારાજની સેવામાં કર્યું. પંજાબી પંડિત અમીચંદજી ઓસવાળની પાસે ચંદ્રિકા શરૂ કરી. પંડિત અમીચંદજી પટ્ટી (જી. લાહોર)ના રહેવાસી હતા. તેના પિતા સ્થાનકવાસી હતા. મહારાજ શ્રીએ એક વખત તેમના પિતા લાલા ઘસીટામલને કહ્યું કે તમે તમારા ચપળ પુત્રાનાથી અમીચંદજીને સંસ્કૃતાદિ ભણાવે અને પછી ન જૈન કરું તેમ તમે કરો.

તે વાત તેમને પણ ગમી ગઈ. અમીચંદજીએ જ્યારે સંસ્કૃત–વ્યાકરણ–ન્યાય વગેરેનો અભ્યાસ કરી લીધો ત્યારે તેમણે પૂછ્યું.

"બેટા! બતાવ! સૂત્રોનો અર્થ પૂજ્ય અમરસિંહજી કહે છે તે સત્ય છે કે આત્મારામજી મહારાજ કહે છે તે સત્ય છે?"

"પિતાજી! શ્રી આત્મારામજી મહારાજ ફરમાવે છે તેજ સત્ય છે. એજ જૈન ધર્મનો સત્યમાર્ગનો ઉપદેશ આપે છે." અમીચંદજીએ સ્પષ્ટ ઉત્તર આપ્યો.

તે દિવસથી લાલા ઘસીટામલની શ્રદ્ધા ઢુંઢક પંથથી વિચલિત થઈ અને આત્મારામજી મહારાજને ગુરુ માનવા લાગ્યા.

પછી તો મુર્શિદાવાદનિવાસી બાબુ ધનપતસિંહજીની સૂચનાથી પંડિત અમીચંદજી મહારાજની પાસે જ રહેવા લાગ્યા. તેમના શિષ્યોને અભ્યાસ કરાવવા લાગ્યા અને તેમના ખર્ચ માટેનો પ્રબંધ બાબુજીએ કરી આપ્યો. આ વખતે પંદર સોળ સાધુઓ–મહારાજશ્રીના શિષ્યો, પંડિત અમીચંદજી પાસે અભ્યાસ કરતા હતા. છગનભાઈની બુદ્ધિ તેજ હતી. તેમણે પણ ચંદ્રિકાનો પૂર્વાર્ધ પૂરો કરી લીધો.

ગુરુમહારાજ તો પહેલેથી જાણતા હતા કે આ કોઈ મહામુલું રત્ન છે. તેમની આવી તેજ બુદ્ધિ જોઇને તો મહારાજશ્રીને ખૂબ આનંદ થયો. બધા સાધુઓ પણ તેમને ભાવપૂર્વક રાખવા લાગ્યા; એટલું જ નહિ પણ હજી તો દીક્ષાનું ઠેકાણું નહોતું. પગલે પગલે દીક્ષામાં મુશ્કેલીઓ

થઈને દરબારમાં ગયા. મહારાજશ્રીને કહ્યું કે આપ નિશ્ચિંત રહો. અમે હમણાં જ આવીએ છીએ અને દીક્ષા વિષે કંઈ વાત છે જ નહિ પછી ચિંતાનું શું કારણ છે?

કલકત્તાવાળા રાયસાહેબ બદ્રીદાસજી મુકીમ આ વખતે ત્યાંજ આવ્યા હતા અને પાલીતાણા દરબારના જ મહેમાન હતા. મહારાજશ્રીના તેઓ પણ ભક્ત હતા. બધા તેમની પાસે ગયા. બધી વાત વિગતે કરી એટલે રાયસાહેબ તેને લઈને દરબાર સાહેબની પાસે આવ્યા.

“ નામદાર ઠાકોર સાહેબ ! ” રાયસાહેબે પ્રણામ કર્યા.

“ પધારો ! પધારો ! રાયસાહેબ, તમે કેમ તકલીફ લીધી ! ” ખુરશી ઉપર બેસતાં ઠાકોરસાહેબ બોલ્યા.

“ સાહેબ ! આપના ઉપર વડોદરાથી તાર આવ્યો છે ને ! ”

“ હા ! પણ એ તો આત્મારામજી મહારાજ માટે છે. ”

“ હાજી ! એ અમારા ગુરુવર્ય છે. ”

“ પણ તે નાના છોકરાને દીક્ષા શા માટે આપે છે ? ”

“ વાત એમ છે સાહેબ ! આ ભાઈ ખીમચંદભાઈ નો ભાઈ છે. તે નાનો તો છે જ નહિ, પણ દીક્ષાની વાત તો કોઈ જાણતું નથી. ”

“ તો પછી તાર શી રીતે આવે ? ”

“ એમ લાગે છે કે કોઈએ અહીંથી ખોટા સમાચાર તેના ભાઈને આપ્યા અને તેથી તે... ઉપર તાર કર્યો. આપ સાહેબ વડોદ...

છે.” મુનિએ મહારાજશ્રીને વાત કહી.

“અમને દરબારમાં બોલાવવા જેવું શું કામ છે! તમે જણાવો તો તે સંબંધી કાંઈક વિચાર પણ કરી શકાય.”

“સાહેબ! વડોદરાથી કોઈ ખીમચંદભાઈનો તાર છે. અને તે લખે છે કે મારા ભાઈ છગનની દીક્ષા રોકો.”

“ઓહો! એમ વાત કરોને! હવે સમજાયું. અહીં તો દીક્ષાની વાત કોઈ જાણતું નથી.” આશ્ચર્યથી મહારાજશ્રીએ ખુલાસો કર્યો.

“પણ મહારાજશ્રી, હું તો ચિઠ્ઠીનો ચાકર. મને હુકમ કર્યો તેમ મારે તો કરવું પડે.”

“અમે તો દરબારમાં ન આવી શકીએ પણ તમારી સાથે બે ચાર ગૃહસ્થો અને છગનને પણ સાથે મોકલું. બધો ખુલાસો થઈ જશે.”

“ખુશીથી! તેમ કરશો તોપણ ચાલશે. તાર આવ્યો છે એટલે અમારે તેની તપાસ તો કરવી જ જોઈએ.”

“હું હમણાં જ તેનો પ્રબંધ કરું છું.”

ધર્મશાળામાં મહારાજશ્રી પાસે સિપાઈ આવ્યાની વાત વીજળી વેગે ફેલાઈ ગઈ. કેટલાક ગૃહસ્થો આવી પહોંચ્યા. સાધુઓ એકઠા થઈ ગયા અને આસપાસ મોટું ધાંધલ મચી રહ્યું. તે વખતે વડોદરાવાળા શેઠ ગોકુળભાઈ, ધુળિયાવાળા શેઠ સખારામ, ભરૂચવાળા શેઠ અનુપચંદભાઈ અને ખંભાતવાળા શેઠ પોપટભાઈ અહીં હતા. તેમણે આ વાત જાણી એટલે તુરત આવી પહોંચ્યા, અને છગનને

આવતી હતી. ત્રણ કસોટીમાં તો નિષ્ફળતા મળી હતી છતાં ગુરુમહારાજે પોતાનું લખવા વગેરેનું તેમજ પત્રવ્યવહારનું કામ તેમને સોંપ્યું હતું. તે એવા તો કાર્યકુશળ હતા કે સોંપેલું પ્રત્યેક કાર્ય બહુ કાળજીભરી રીતે ચોકસાઈથી કરતા હતા. અક્ષર તો જાણે મોતીના દાણા, બધા મુનિરાજો તો તેમને અત્યારથી જ ગુરુદેવના ખાસ મંત્રી કહેતા હતા.

× × ×

"આત્મારામજી મહારાજ સાહેબ કયાં છે!" એક સિપાઈએ એકાએક પૂછ્યું.

"કેમ શું કામ છે! વ્યાખ્યાનમાં છે." ધર્મશાળાના મુનિએ જવાબ આપ્યો.

"કયારે આવશે!"

"વ્યાખ્યાન પૂરું થવાની તૈયારી છે. પણ કહો તો ખરા તમારે મહારાજશ્રીનું શું કામ છે!"

"મુનિજી! વાત એમ છે કે મહારાજ સાહેબ પર કોઈનો તાર આવ્યો છે એટલે મહારાજશ્રીને દરબારમાં બોલાવ્યા છે."

"અમારા મહારાજશ્રી તો દરબારમાં ન આવી શકે. પણ કોનો તાર છે, અને મામલો શો છે! તે જણાવો તો શું કરવું તેની સમજ પડે. અને આ મહારાજશ્રી પણ પધાર્યા."

"સાહેબ! દરબારમાંથી સિપાઈ આવ્યો છે. અને કહે છે કે મહારાજ સાહેબ આપને દરબારમાં બોલાવે

છે." મુનિએ મહારાજશ્રીને વાત કહી.

"અમને દરબારમાં બોલાવવા જેવું શું કામ છે! તમે જણાવો તો તે સંબંધી કાંઈક વિચાર પણ કરી શકાય."

"સાહેબ! વડોદરાથી કોઈ ખીમચંદભાઈનો તાર છે. અને તે લખે છે કે મારા ભાઈ છગનની દીક્ષા રોકો."

"ઓહો! એમ વાત કરોને! હવે સમજાયું. અહીં તો દીક્ષાની વાત કોઈ જાણતું નથી." આશ્ચર્યથી મહારાજશ્રીએ ખુલાસો કર્યો.

"પણ મહારાજશ્રી, હું તો ચિઠ્ઠીનો ચાકર. મને હુકમ કર્યો તેમ મારે તો કરવું પડે."

"અમે તો દરબારમાં ન આવી શકીએ પણ તમારી સાથે બે ચાર ગૃહસ્થો અને છગનને પણ સાથે મોકલું. બધો ખુલાસો થઈ જશે."

"ખુશીથી! તેમ કરશો તોપણ ચાલશે. તાર આવ્યો છે એટલે અમારે તેની તપાસ તો કરવી જ જોઈએ."

"હું હમણાં જ તેનો પ્રબંધ કરું છું."

ધર્મશાળામાં મહારાજશ્રી પાસે સિપાઈ આવ્યાની વાત વીજળી વેગે ફેલાઈ ગઈ. કેટલાક ગૃહસ્થો આવી પહોંચ્યા. સાધુઓ એકઠા થઈ ગયા અને આસપાસ મોટું ધાંધલ મચી રહ્યું. તે વખતે વડોદરાવાળા શેઠ ગોકુળભાઈ, ધુળિયાવાળા શેઠ સખારામ, ભરૂચવાળા શેઠ અનુપચંદભાઈ અને ખંભાતવાળા શેઠ પોપટભાઈ અહીં હતા. તેમણે આ વાત જાણી એટલે તુરત આવી પહોંચ્યા, અને છગનને

લઈને દરબારમાં ગયા. મહારાજશ્રીને કહ્યું કે આપ નિશ્ચિંત રહો. અમે હમણાં જ આવીએ છીએ. અને દીક્ષા વિષે કાંઈ વાત છે જ નહિ પછી ચિંતાનું શું કારણ છે?

કલકત્તાવાળા રાયસાહેબ બદ્રીદાસજી મુકીમ આ વખતે યાત્રાર્થે આવ્યા હતા અને પાલીતાણા દરબારના જ મહેમાન હતા. મહારાજશ્રીના તેઓ પણ ભક્ત હતા. બધા તેમની પાસે ગયા. બધી વાત વિગતે કરી એટલે રાયસાહેબ પોતે બધાને લઈને દરબાર સાહેબની પાસે આવ્યા.

"નામદાર ઠાકોર સાહેબ!" રાયસાહેબે પ્રણામ કર્યા.

"પધારો! પધારો! રાયસાહેબ, તમે કેમ તકલીફ લીધી?" ખુરશી ઉપર બેસતાં ઠાકોરસાહેબ બોલ્યા.

"સાહેબ! આપના ઉપર વડોદરાથી તાર આવ્યો છે ને!"

"હા! પણ એ તો આત્મારામજી મહારાજ માટે છે."

"હાજી! એ અમારા ગુરુવર્ય છે."

"પણ તે નાના છોકરાને દીક્ષા શા માટે આપે છે?"

"વાત એમ છે સાહેબ! આ ભાઈ ખીમચંદભાઈનો ભાઈ છે. તે નાનો તો છે જ નહિ, પણ દીક્ષાની વાત તો કોઈ જાણતું નથી."

"તો પછી તાર શી રીતે આવે?"

"એમ લાગે છે કે કોઈએ અહીંથી ખોટા સમાચાર તેના ભાઈને આપેલા અને તેથી તેમણે આપના ઉપર તાર કર્યો. આપ સાહેબ વડોદરાના તેમના જ સામના

ગોકુળદાસભાઈને પૂછી જુઓ. તેમની સાથે જ છોકરો તેના ભાઈની રજા લઈને આવ્યો છે." રાયસાહેબે ખુલાસો કર્યો.

"જી હા! છગનને હું જ મારી સાથે લાવ્યો છું અને તેના ભાઈએ રાજીખુશીથી મહારાજ સાહેબ પાસે મોકલ્યો છે. છોકરો અહીં ધાર્મિક અભ્યાસ કરે છે." ગોકળદાસભાઈએ ખુલાસો કર્યો.

"ઓહો! એમ વાત છે! અમારા ઉપર તો તાર આવ્યો એટલે અમારે બધી રીતસર તપાસ કરવી જોઇએ."

"હાજી સાહેબ! તે વાત તો બરાબર છે."

"ભાઈ! તારું નામ શું!" છગનને મહારાજા સાહેબે પ્રશ્ન કર્યો.

"સાહેબ! છગન!"

"કેટલાં વર્ષ થયાં?"

"નામદાર મને સત્તર મું વર્ષ ચાલે છે."

"સાહેબ! ચંદ્રિકાનો અભ્યાસ કરું છું. તત્ત્વાર્થનો ચોથો અધ્યાય ચાલે છે."

"તને આજકાલ દીક્ષા દેવાના છે તે સાચી વાત છે!"

"જી ના! હું તો દીક્ષા વિષે કશું જાણતો નથી. મહારાજશ્રી એમ મારા ભાઈની સંમતિ વિના દીક્ષા આપે જ નહિ."

"એમ! રાયસાહેબ! છોકરો તો ઉંમરલાયક, વિનયી અને સારું ભણેલો છે. જ્યારે દીક્ષાની કશી વાત જ નથી પછી શું છે! તમે ખુશીથી જઈ શકો છો. મહારાજ

ચાતુર્માસ પૂર્ણ થયે મહારાજશ્રી વિહાર કરવાના હતા. જમના બહેને છગનભાઈને વડોદરા આવવા સમજાવ્યા પણ તેમણે ના કહી અને જમના બહેન ચાલ્યાં ગયાં. મહારાજશ્રીની સાથે છગનભાઈ પણ પોતાનું બીછાનું અને પાઠ્ય પુસ્તકો લઈને ચાલ્યા. વિહાર કરતાં કરતાં આચાર્યશ્રી રાધનપુર પધાર્યા. લગભગ દસ મહિના છગનભાઈ આચાર્યશ્રીજીની પાસે રહ્યા. અભ્યાસ પણ બહુ જ સારો કર્યો. સાધુમુનિરાજોનો સારો પ્રેમ સંપાદન કર્યો. તેમનો વિનય તો બહુ જ પ્રશંસનીય ગણાતો. ગૃહસ્થોને ત્યાં ભોજન માટે જતાં તેમનો સત્કાર થતો. સાધર્મી ભાઈ, દીક્ષાના ઉમેદવાર, અભ્યાસી અને વિનમ્રકુમાર બધાને ગમી જતા. બધા માનતા કે અમારાં ધનભાગ્ય કે આવા સુપાત્રનાં પગલાં અમારે ત્યાં થયાં. બધા આદર અને આગ્રહપૂર્વક પોતાને ત્યાં લઈ જતા અને પ્રેમથી જમાડતા. બધા ભાઈબહેનો છગનભાઈની પ્રશંસા કરતા. ધન્ય છે! કેવા ઉચ્ચ અને પવિત્ર ભાવ છે! શાસનની શોભા અને પ્રભાવના આવા ધર્માત્માથી જરૂર વધશે જ વધશે.

સાહેબને મારી વતી કહેશો કે કષ્ટને માટે ક્ષમા કરે.

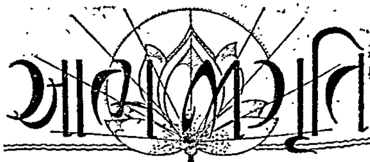
દરબારમાંથી બધા મહારાજશ્રીની પાસે આવ્યા. અ
સાધુઓ બધા એજ ચર્ચા કરતા હતા. કોણે આવા ખોટ
સમાચાર આપ્યા હશે! દરબાર શું કરશે! ત્યાં તો રાય
સાહેબે મહારાજને દરબારશ્રી સાથે થયેલી બધી વાત કરી
અને છગનની નિર્લેપતા તથા વિનય માટે ખૂબજ સંતોષ
વ્યક્ત કર્યો.

તેજ સમયે ટપાલમાં ખીમચંદભાઈનો મહારાજ
સાહેબ પર પત્ર પણ આવી પહોંચ્યો, પત્ર વાંચતાં જ
બધું રહસ્ય સમજાઈ ગયું. છગનભાઈનાં બહેન શ્રી જમના
બહેન યાત્રાર્થે આવેલાં. તેમણે નરસી કેશવજીની ધર્મશા-
ળામાં અઠ્ઠાઈ મહોત્સવ માટે તૈયાર કરેલો ભવ્ય મંડપ
જોયો. મંડપ જોતાં જ તેમને વહેમ પડયો કે જરૂર આ
ઉત્સવ મારા ભાઈ છગનની દીક્ષાનો જ હોવો જોઈએ. ન
કોઈને પૂછ્યું કે ન તપાસ કરી. તેમણે તો તુરત જ
ખીમચંદભાઈને વડોદરા તાર કર્યો કે છગનની દીક્ષા કારતક
વદી પાંચમની થવાની છે. તમે જલદી પહોંચો.

વાત જુદી જ હતી. ધુલિયાનીવાસી શેઠ સખારામભાઈ
બાર વ્રત ગ્રહણ કરવાના હતા, અને તે નિમિત્તે અઠ્ઠાઈ
ઉત્સવ પણ તેમના તરફથી હતો. શ્રી જમનાબહેને તે
છગનભાઈની દીક્ષાનો ઉત્સવ સમજી લીધો અને ખીમચંદ-
ભાઈએ તાર મળતાં પાલીતાણા દરબાર પર દીક્ષા રોકવા
તાર કર્યો અથવા પત્રની હકીકત તથા બનેલી ઘટના ઉપર
હસવા લાગ્યા.

ચાતુર્માસ પૂર્ણ થયે મહારાજશ્રી વિહાર કરવાના હતા. જમના બહેને છગનભાઈને વડોદરા આવવા સમજાવ્યા પણ તેમણે ના કહી અને જમના બહેન ચાલ્યાં ગયાં. મહારાજશ્રીની સાથે છગનભાઈ પણ પોતાનું બીછાનું અને પાઠ્ય પુસ્તકો લઈને ચાલ્યા. વિહાર કરતાં કરતાં આચાર્યશ્રી રાધનપુર પધાર્યા. લગભગ દસ મહિના છગનભાઈ આચાર્યશ્રીજીની પાસે રહ્યા. અભ્યાસ પણ બહુ જ સારો કર્યો. સાધુમુનિરાજોનો સારો પ્રેમ સંપાદન કર્યો. તેમનો વિનય તો બહુ જ પ્રશંસનીય ગણાતો. ગૃહસ્થોને ત્યાં ભોજન માટે જતાં તેમનો સત્કાર થતો. સાધર્મી ભાઈ, દીક્ષાના ઉમેદવાર, અભ્યાસી અને વિનમ્રકુમાર બધાને ગમી જતા. બધા માનતા કે અમારાં ધનભાગ્ય કે આવા સુપાત્રનાં પગલાં અમારે ત્યાં થયાં. બધા આદર અને આગ્રહપૂર્વક પોતાને ત્યાં લઈ જતા અને પ્રેમથી જમાડતા. બધા ભાઈબહેનો છગનભાઈની પ્રશંસા કરતા. ધન્ય છે! કેવા ઉચ્ચ અને પવિત્ર ભાવ છે! શાસનની શોભા અને પ્રભાવના આવા ધર્માત્માથી જરૂર વધશે જ વધશે.

[૯]

રાત્રિનો સમય હતો. ઉપાશ્રયમાં બધા શાન્તિની નિદ્રા લેતા હતા. પવન બંધ થઈ ગયો હતો. ઉકળાટ પણ ઠીક હતો. આકાશ તારલાઓથી ચમકતું હતું. કૂતરાના ભસવાનો અવાજ થોડીથોડી વારે સંભળાતો હતો. બધું સૂનસાન હતું. માત્ર આપણા ચરિત્રનાયક છગનભાઈ આજે બેચેન હતા. ઊંઘ તો ઊડી ગઈ, પણ અંતરમાં વેદના થવા લાગી. હજારો વિચાર આવ્યા અને ચાલ્યા ગયા.

" આમ ક્યાંસુધી રહેવાશે ! ગુરુદેવની કૃપાદ્રષ્ટિ તો છે પણ તે શા કામની? આમ ને આમ બંધનમાં ક્યાંસુધી પડ્યા રહેવું? સવાર થાય અને નવાનવા ગૃહસ્થોને ત્યાં જમવા જવું. તેઓ બધા મને ખૂબખૂબ ભાવપૂર્વક આનંદથી જમાડે છે, પણ એમ ક્યાંસુધી ચાલે? હવે તો નથી રહેવાતું. મોટાભાઈ તો માનતા જ નથી. એકવાર છૂટવાનો પ્રયત્ન કર્યો, બીજીવાર કર્યો, અંતવાર નિષ્ફળતા મળી. બાંધેલું જ ર્યું થયું. હજી કર્મોનો જ જરાવ ક્યા સુધી રહેશે? આમ ને

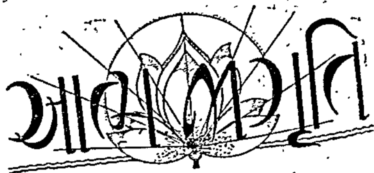
આમ તો નથી જ રહેવું. હે પરમાત્મન્ ! દયાનિધિ ! ક્યાં-સુધી કસોટી કરશો ! મારું દિલ હવે તૂટી જશે. દયા કરો ! મને ઉગારો ! બચાવો ! બચાવો ! ક્યાં સુધી તરસાવશો ! જે જીવનને માટે હું વર્ષોથી તપશ્ચર્યા કરું છું, જે પવિત્ર માર્ગ માટે હું ગુરુની પાસે તૈયારી કરી રહ્યો છું. જે ઉચ્ચ આદર્શને માટે હું પળેપળ ઝંખી રહ્યો છું, જે પરમ શાંતિની શોધમાં હું ભટકું છું: તે હવે ક્યારે મળે? કેમ મળે? આ સંસાર ઉપરથી તો હવે દિલ ઊડી જ ગયું છે. જગતની હજાર લાલચો કે પ્રલોભનો મને નથી અટકાવી શકવાના. હવે એવો ઉપાય શોધી કાઢું કે મારી ભાવના સત્વર ફળે. મન તો એવું તલસી રહ્યું છે કે કોઇ દયા ન કરે તો સ્વયં સાધુવેશ પહેરી લેવો પણ દુનિયાની જાળમાં ન ફસાવું તે નજ ફસાવું. અને એક અવાજ અંતરના ઉંડાણમાંથી આવ્યો. આત્મજાગૃતિથી એક ઉપાય સૂઝી આવ્યો.

" બસ એજ સારામાં સારો ઉપાય છે. બીજો રસ્તો જ નથી. કાલે જ બસ કાલે જ. "

વિચારમાત્રથી હૃદય નાચવા લાગ્યું. આનંદઉર્મિના તાર શરીર આખામાં ઝણઝણી રહ્યા. કોઈ મહાન પ્રશ્નનો ઉકેલ મળ્યો હોય તેમ નિશ્ચિંતતાથી આંખ મળી ગઇ.

× × ×

" કેમ ભાઈ! આજે બહુ વહેલા વહેલા ! " ખીમચંદભાઈને સવારમાં વહેલા આવેલા જોઈ હીરાચંદભાઈએ પૂછ્યું.

[૯]

રાત્રિનો સમય હતો. ઉપાશ્રયમાં બધા શાન્તિની નિદ્રા લેતા હતા. પવન બંધ થઈ ગયો હતો. ઉકળાટ પણ ઠીક હતો. આકાશ તારલાઓથી ચમકતું હતું. કૂતરાના ભસવાનો અવાજ થોડીથોડી વારે સંભળાતો હતો. બધું સૂનશાન હતું. માત્ર આપણા ચરિત્રનાયક છગનભાઇ આજે બેચેન હતા. ઊંઘ તો ઊડી ગઈ, પણ અંતરમાં વેદના થવા લાગી. હજારો વિચાર આવ્યા અને ચાલ્યા ગયા.

" આમ ક્યાંસુધી રહેવાશે ! ગુરુદેવની કૃપાદ્રષ્ટિ તો છે પણ તે શા કામની? આમ ને આમ બંધનમાં ક્યાંસુધી પડ્યા રહેવું? સવાર થાય અને નવાનવા ગૃહસ્થોને ત્યાં જમવા જવું. તેઓ બધા મને ખૂબખૂબ ભાવપૂર્વક આનંદથી જમાડે છે, પણ એમ ક્યાંસુધી ચાલે? હવે તો નથી રહેવાતું. મોટાભાઇ તો માનતા જ નથી. એકવાર છૂટવાનો પ્રયત્ન કર્યો, બીજીવાર કર્યો, બંનેવાર નિષ્ફળતા મળી. બાકીનું ... ર્યું થયું. હજી કર્મનો અંતરાય ક્યાં સુધી નડશે? આમ